

REVISTĂ A UNIUNII SCRITORILOR DIN R.P.R.

CUPRINSUL

VIATA ROMINEASCA : Raspunderi noi	3
RADU TUDORAN : O noua familie (<i>fragment de roman</i>)	3
VERONICA PORUMBACU : Relicva profana ; Singurul martor ; Cerneala albastra, cerneala rosie ; Aud ; „Nu stiu”	30'
VICTOR EFTIMIU : Dintr-un caiet	34
FLORENȚA ALBU : Comunistul	37
0	
POP SIMION : Laminoristiile (<i>reportaj</i>)	38
REMUS LUCA : Reportaj despre lemn și lemnari	45
9	
AURORA CORNU : La Prometeu	53
ILIE CONSTANTIN : Și zidul ca o carte ; Bicaz ; Valuri spre luna	53
CONSTANTIN ABALUȚA : Transformări	55
ANGELA CHIUARU : Cîntec de iarnă ; Primăvara	55
ION GHEORGHE : Pămîntul nou ; Al treilea Congres ; Monumentele generației	57
BARTALIS IANOS : Stele ; Mă găseam și eu printre el ; Ilini place ; Sărbătorire (<i>in nmînește de Petre Pascu</i>)	61
16 ANI DE LA ELIBERAREA POLONIEI	
TRAIAN COȘOVEI : Oswlecim : Nowa Huța	66
CRONICA ȘTIINȚIFICĂ	
Prof. I. RXCHMUTH : Planul de dezvoltare a economiei naționale pe anii 1960—1965 și schița Planului economic de perspectivă pe 15 ani	69
SCRIITORI ȘI CURENTE	
D. VATAMANIUC : <i>li. P. Hașdeu și „Junimea”</i>	78
TEORIE ȘI CRITICĂ	
MIMAI NOVICOV : Cunoașterea vieții, legătura cu viața — o problemă principală de creație	81
HORIA BRATU : Trei piese noi: „Secunda 5b” de Dorel Dorian ; „Prietenă mea Pyx” de V. Em. Galați ; „Explozie înlîrziată” de Paul Evcrac	102

FRON BRAD : Poeți și stiluri în literatura pentru copii	112
EUGEN LUCA : A. V. Lunacearski	122

CRONICA FILMULUI

ION BÂRNA : „Furtuna” ; „Balada soldatului”	128
JL. DANIEL : „Mein Kampf” — <i>redivivus ?</i>	133
MISCELLANEA	138

CĂRTI NOI

VALERIU RIPEANU : Dumitru Corbea : „Nu sîni cîntăreț de stele”	151
AL. SANDULESCU : Remus Luca : „Revedere”	153
H. FABIAN : Violeta Zamfirescu : „Ceasul de slavă”	156
SANDA RADJAN : Letiția Papu : „Suită dramatică”	157
SANDA MARINESCU : G. Bejancu : „Spre mîine”	160
RADU ALBALA : N. I. Barbu : Aspecte din viața romană în scrisorile lui Cicero	162
ION HOREA : Leonid Leonov : „Scularevski”	165
II. ZALIS : Pagini din proza bulgară	168
MIHAI STOIAN : Destinul lui „Poil-de-Carotte”	169

REVISTA REVISTELOR

— din țară —

„Con(emporanul”-iunie 1960 ; „Iașul literar”, nr.-le 2, 3, 4/1960	173
---	-----

— de peste hotare —

„Voprosi istorii” nr. 5/1960 ; „Frankfurter Hefla” — aprilie 1960 ; „Table ronde” nr. 149/1960 ; „vDiogene” nr. 30/1960	177
---	-----

ILUSTRAȚIA DE PE COPERTA: Gh. IVANC.ENCU : Oțelari în întrecere
FOTOGRAFII: FLORIN DRACU

Director: MIHAIL RALEA

Redactor șef: Ov. S. CROHMALNICEANU

Colegiul redacțional: Acad. TUDOR ARGHEZI ; Acad. MIHAI BENIUC ;
Acad. GEO ' BOGZA ; DEMOSTENE BOTEZ ; LUCIA DEMETRIUS ;
Acad. IORGU IORDAN ; Acad. ATHANASE JOJA ; REMUS LUCA ;
AUREL MIHALC ; AL. PHILIPPI.DE, membru corespondent al Academiei R.P.R. ;
MARIN PREDĂ (reclactor-șef adjunct) ; Acad. MIHAIL SADOVEANU ;
Acad. ZAHARIA STANCU ; D. I. SUCHIANU ; VICTOR TULBURE (redac-
tor-șef adjunct) ; Acad. TUDOR VIANU.

RĂSPUNDERI NOI

Încredere, mândrie, entuziasm, — acestea au fost sentimentele cu care au întâmpinat și au urmărit desfășurarea lucrărilor Congresului al III-lea al Partidului Muncitoresc Român oamenii muncii din patria noastră. Conștiința că asistă la un eveniment de importanță istorică a fost pe deplin justificată. Pentru că Raportul CC. al P.M.R., prezentat de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej, — document de excepțională importanță teoretică și practică în viața partidului și poporului nostru, adevărat model de aplicare creatoare a învățaturii marxist-leniniste — constituie nu numai o analiză temeinică și profundă a victoriilor istorice obținute în construirea socialismului, dar și un grandios program de acțiune pentru toate domeniile de activitate, desfășurarea unei cuceritoare perspective, minunate și realiste în același timp, dincolo de marginile căreia se întrezărește orizontul luminos al comunismului.

Făcînd bilanțul realizărilor obținute în răstimpul de la al III-lea Congres al Partidului pînă azi, Congresul al III-lea al P.M.R. a înregistrat succesele obținute în construirea socialismului în țara noastră, demonstrînd uriașele posibilități ale poporului eliberat de exploatare. Într-o perioadă relativ scurtă, România „eminamente agricolă”, țara mizeriei cronice și dînapoierii culturale, a ajuns de nerecunoscut. Chemările partidului au trezit și scos la iveală energiile latente ale unui popor ținut în întuneric și robie, pornit să-și făurească o soartă liberă. Avem astăzi o industrie dezvoltată, a cărei producție crește într-un ritm inaccesibil țărilor capitaliste; au apărut nenumărate fabrici și uzine noi, care transformă și valorifică bogățiile naturale ale țării. În jurul industriei grele, a cărei creare și dezvoltare constituie cheia de boltă a făuririi economiei socialiste, apar și înflouresc armonios celelalte ramuri industriale, menite să asigure progresul continuu și bunăstarea celor ce muncesc. Cooperativizarea agriculturii, și, prin aceasta, instaurarea relațiilor socialiste de producție la țară, se poate considera aproape terminată, patru cincimi din familiile țărănești făcînd parte din gospodăriile agricole colective și întovărășiri. Pe baza succeselor obținute în industrie și agricultură, a crescut considerabil nivelul de trai al celor ce muncesc, scutiți astăzi de grija zilei de mîine, de spectrul șomajului, al mizeriei. Construcția de locuințe, care de pe acum dă o nouă jață orașelor noastre, cunoaște un ritm fără precedent.

Victoriile neîntrerupte pe tărîm economic, politic, cultural, care marchează trecerea Romîniei de la capitalism la socialism, au fost obținute în primul rînd datorită faptului că poporul a avut în frunte un conducător ferm și încercat, Partidul Muncitoresc Romîn, călăuzit de nemuritoarea, învățatură marxist-leninistă. „Ne-am convins încă odată — a spus tovarășul N. S. Hrușciiov în cuvîntarea rostită la mitingul de încheiere a lucrărilor Congresului — cît de unit este partidul dumneavoastră, de ce prestigiu uriaș și influență binemeritată se bucură el în nodurile poporului. Izvorul forței sale constă în legătura indisolubilă cu poporul, în devotamentul față de mărețele idei ale marxism-leninismului, în perseverența cu care Partidul Muncitoresc Romîn luptă pentru interesele vitale ale poporului său". Sub îndrumarea atentă a partidului, poporul nostru a reușit să demonstreze superioritatea prînduirii socialiste, care asigură progresul continuu în toate domeniile și deschide perspectiva fericirii pentru toți. Construirea bazelor socialismului a avut loc în condițiile colaborării frățești între popoarele țărilor din lagărul socialist, în frunte cu Uniunea Sovietică, ale coeziunii tot mai strînse a partidelor comuniste și muncitorești, care aplică cu consecvență o politică de coexistență pașnică, de înlăturare a primejdiei unui nou război. În această lumină, victoriile poporului nostru apar ca o contribuție însemnată la întărirea prestigiului și forței sistemului socialist, la apărarea păcii.

Prin cifrele planului pe anii 1960—1965 și prin schița planului de perspectivă, Congresul Partidului a dat întregului popor un amplu program de acțiune pentru viitor, un program a cărui aplicare e menită să ducă la desăvîrșirea procesului de construire a socialismului, la făurirea deplină a relațiilor de producție socialiste. Perspectiva sporirii considerabile a producției industriale și agricole, a creării unui belșug de produse, care vor ridica țara noastră la nivelul țărilor cu economia cea med dezvoltată, permițînd în viitor înaintarea treptată spre comunism, trezește un uriaș entuziasm în rîndurile poporului. „Clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea — se spune în textul Raportului CC. al P.M.R., prezentat de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dei — strîns unite sub gloriosul steag al încercatului nostru partid, vor porni cu elan patriotic și puteri înzecite la înfăptuirea, mărețelor obiective stabilite de Congres și vor obține noi victorii în dezvoltarea și înflorirea patriei noastre socialiste".

Miile de scrisori, declarații, angajamente, dintre care unele au fost publicate de ziare în preajma și în zilele Congresului, dovedesc atașamentul oamenilor muncii pentru programul măreț al desăvîrșirii orînduirii socialiste, splendida unitate dintre partid și popor.

Paralel cu planul de dezvoltare economică, Raportul CC. al P.M.R. prezentat de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, cuprinde și perspectiva lărgirii revoluției culturale, sarcină fundamentată a perioadei de trecere, condiție indispensabilă a construirii socialismului. Țara semi-analfabetă de ieri devine patria celei mai înaintate culturi, unde arta, știința și literatura sînt un bun al tuturor, puse în slujba progresului. Din prevederile planului e suficient a se aminti aceea privind trecerea treptată la învățămîntul general de 8 ani sau distribuirea gratuită, începînd din acest an, a manualelor școlare pentru toți elevii primelor șapte clase, pentru a ne da seama de amploarea acestei revoluții. Dată fiind creșterea setei de cultură în rîndurile maselor, rolul literaturii și artei, ca și al activității ideologice în general,

crește mai mult decât plină acum, pe măsura atragerii unor mase tot mai largi în procesul de făurire conștientă a istoriei. „Ca urmare a transformărilor social-economice, — se spune în Raport — în țara noastră a luat naștere și se dezvoltă tot mai mult o morală nouă, socialistă, o nouă atitudine față de muncă, față de bunurile obștești și îndatoririle sociale, noi relații de într-ajutorare tovarășească între cei ce muncesc”.

Ce vor face scriitorii în fața noilor sarcini și răspunderi ce revin tuturor muncitorilor din domeniul ideologic ? Cum va contribui literatura noastră la fixarea artistică a actualei etape istorice, la înregistrarea transformărilor petrecute în conștiința oamenilor, la grăbirea și călăuzirea acestor transformări ? Sub îndrumarea partidului, literatura noastră realist-socialistă a obținut — fapt înregistrat la Congres — o serie de rezultate pozitive, mai ales în explorarea trecutului apropiat, a luptei comuniștilor pentru eliberarea țării, ca și în înfățișarea perioadei de construire a socialismului, dominată de asemenea de figura luptătorului educat și călit de partid, animat de cele mai înalte idealuri omenești. Nu există îndoială că scriitorii noștri vor ști să ducă mai departe șirul realizărilor de plină acum. Bogatul plan de dezvoltare economică a dezlănțuit energiile populare, a dat și va continua să dea naștere, așa cum spune Raportul, unui „avânt uriaș al forțelor creatoare ale poporului”, care „oferă o sursă inepuizabilă de inspirație pentru scriitorii și artiștii noștri”. Înseși cifrele acestui plan slnt, după expresia tovarășului Hrușciiov „o simfonie” ; și o studiere, oricât de sumară, a acestei „simfonii” poate să dea o idee de varietatea și bogăția iernatică pe care o oferă scriitorilor lupta pentru desăvârșirea construcției socialiste. Crearea noilor obiective industriale, printre care a colosului siderurgic de la Galați, cea de a treia „cetate de foc” a României, cu atracția ce o vor exercita asupra unor însemnate contingente de oameni ai muncii, cu transformarea conștiințelor produsă în focul construcției, nu se poate să nu atragă atenția romancierilor, a dramaturgilor, a poezilor.. Această temă, desigur, nu e nouă, dar noile construcții industriale se realizează la un alt nivel, cu alte mijloace, în alte condiții decât în urmă cu zece ani bunăoară și, ceea ce e mai important, de către oameni care privesc lucrurile cu mai multă profunzime și maturitate decât în urmă cu un deceniu. Poate că amatorii de pitoresc exterior și facil vor fi dezamăgiți, dar țăranul care vine spre industrie (căci procesul va continua, firesc, odată cu terminarea colectivizării, cu sporirea productivității muncii agricole) nu va mai fi țăranul înapoiat, minat de dorința de a-și satisface unele nevoi materiale elementare și presante, ci colectivistul conștient care nu vine dintr-o altă eră istorică, omul familiarizat cu mașinile, în măsură să-și aleagă, deliberat o meserie și să-și dea contribuția entuziastă la dezvoltarea industriei. Statornicirea noilor relații de producție creează o morală nouă, comunistă, însușită de un număr din ce în ce-mai mare de oameni. Lupta cu rămășițele moralei burgheze în viața socială rămîne un rodnic cîmp de observație pentru scriitor. Dar în afară de profilul strict moral, schimbările în baza economică aduc după sine o îmbogățire intelectuală a muncitorului; socialismul tinde în mod necesar spre micșorarea distanței dintre munca fizică și intelectuală, spre crearea unui nou tip de muncitor, cu pregătire tehnică, științifică, culturală, superioară. În viața satelor, unde, odată cu lichidarea chiaburimii, s-a pus pentru vecie capăt exploatării, se petrec de asemenea transformări structurale, care vor fi studiate și înfățișate în literatură. Nu e departe timpul cînd țăranul slînd în cumpănă înainte de a se „dumiri”,

tip atât de familiar literaturii noastre, va fi o figură de domeniul trecutului, depășită și înlocuită de colectivista care a ales de mult și, dezbărindu-se treptat de mentalitatea individualistă, pune din ce în ce mai mult la inimă cauzele obștești. Alții devin muncitorii, țărani, intelectualii, alta viața socială; încep să predomine conflictele, capabile ca oricare altele de transfigurare artistică, dintre nou și vechi, dintre morala înaintată și rămășițele ideologiei și deprinderilor burgheze, dintre generozitatea, spiritul de sacrificiu, combativitatea și idealismul inspirate de comuniști și filistinismul celui care se rupe greu de trecut. Ce câmp bogat de activitate! Ce posibilități nelimitate pentru dezvoltarea armonioasă a tuturor genurilor literare, de la operativă schiță, la romanul de largă respirație sau la poem, în măsură să dea o perspectivă istorică de amploare, de la satiră la literatura de anticipare științifică! Poporul așteaptă de la scriitori opere caracterizate prin profunzime ideologică și printr-un înalt nivel artistic, pe măsura marilor realizări ale socialismului. Fără îndoială că scriitorii se vor strădui să le dea, căci nu există dorință mai fierbinte a creatorului de artă decât aceea de a fi în pas cu timpul său, de a da opere cit mai apropiate de desăvârșire, în care să se imprime, pentru contemporani și urmași, profilul acestei vremi. Dar pentru o reușită deplină e nevoie de o serie de condiții, care și-au găsit în Raportul prezentat de tov. Gh. Gheorghiu-Dej o formulare sintetică și lapidară : „Pentru aceasta se cere, în afară de talent, lichidarea a tot ce-l poate depărta pe artist de popor, — spirit de castă, individualism, tendința de a făuri opere pentru uzul unui cerc îngust de „aleși” ; se cere îndeosebi cunoașterea aprofundată a realităților, studierea lor îndelungată, contactul viu, permanent al artistului cu oamenii muncii — viitori eroi ai operelor sale. Numai astfel în paginile cărților, în operele de artă va pulsa din plin viața noastră atât de bogată, cu faptele ei mărețe, cu ideile ei nobile, cu luptele ei victorioase”.

Accentul special care se pune în rândurile de mai sus pe necesitatea cunoașterii realității, a prezenței directe a scriitorului în mijlocul poporului, a participării la frământările, grijile și idealurile celor ce muncesc, trebuie sesizat în toată intensitatea lui; fără legătura strânsă cu viața, fără studierea științifică am spune, a realității sociale, nu se pot imagina realizări autentice și de valoare, nu numai în roman sau în teatru, dar nici în poezia lirică, genul cel mai „personal”, cel mai „subiectiv” cu puțință. Pentru că acest proces de studiu presupune, prin cealaltă latură a sa : prezența directă în activitatea social-politică, o transformare și o îmbogățire a însăși conștiinței creatorului de artă, o modelare a propriului său profil moral, o călire a sa în contactul cu viitorii eroi. În ultimii ani organizația de partid a Uniunii Scriitorilor a luat o serie de inițiative în această direcție; ele vor trebui continuate, pentru ca acțiunea de cunoaștere a realității să devină o formă sistematică de activitate, să iasă din cadrul strict al sporadicei documentări, să cuprindă un număr cât mai mare de scriitori. împreună cu celelalte publicații ale Uniunii Scriitorilor, „Viața românească” va continua să acorde pe mai departe o atenție sporită schiței, momentului, reportajului, încurajând aceste genuri care presupun un contact viu și direct cu realitatea imediată.

Trebuie dusă în continuare lupta împotriva rămășițelor și influențelor esteticii burgheze, care caută să facă din scriitor un izolat, să-l urce pe piedestalul de fum al gratuității, al jocului, al înstrăinării de fapt de propria

sa esență și menire. In legătură cu aceasta, atrage îndeosebi atenția, din textul Raportului, indicația că „în prezent, activitatea ideologică, munca de lichidare a înrîuririlor educației burgheze din conștiința oamenilor este tărîmul principal al luptei de clasă, al luptei între vechi și nou”. Cum aceasta îi privește de două ori pe scriitori/ att ca scriitori, cît și ca oameni, rezultă necesitatea asigurării purității ideologice a lucrărilor noastre, a sporirii combativității în lupta împotriva influențelor burgheze. Literatura realist-socialistă, partinică, va milita pentru biruința marxism-leninismului, a celor mai înalte idealuri ale omenirii.

Sarcini speciale revin esteticii și criticii literare, care trebuie să opună influențelor exercitate de diverse teorii idealiste, revizioniste, armătura de oțel, nebiruită în tenacitatea ei, a ideologiei marxist-leniniste. Continuînd să lupte împotriva spiritului apologetic, critica va trebui să îndrume talentele cu competență și să afirme cu pasiune superioritatea literaturii noastre noi.

A rămas departe, în urmă, timpul cînd, pentru caracterizarea rolului și locului ocupat în societate de scriitor, cuvîntul paria era mai la îndemînă decît oricare altul. Născut din revoluție, socialismul este o orînduire rațională, științifică, bazată pe cele mai mărețe cuceriri ale rațiunii și singura în măsură să dea frîu liber dezvoltării firești a creației spirituale. Literaturii și artei le revine menirea de a oglindi această trezire a noroadelor, fără precedent în istorie, de a contribui la stîrpirea rămășițelor ideologiei burgheze din conștiințe, de a însufleși masele de oameni ai muncii în lupta pentru făurirea celor mai îndrăznețe idealuri.

Făurind bazele economice ale socialismului, țara noastră pășește într-o nouă etapă istorică, ale cărei linii de dezvoltare au fost figurate cu atîta precizie și limpezime de Congresul Partidului. îndrumați de partidul clasei muncitoare, luminați de ideologia marxism-leninismului, scriitorii au îndatorirea să scrie acele opere bogate în idei și de înalt nivel artistic, pe care le așteaptă de la ei propriii lor eroi. Aceasta va fi contribuția lor lct cauza nobilă a construirii socialismului.

VIAȚA ROMINEASCĂ

O NOUĂ FAMILIE*)

RADU TUDORAN

Un șantier naval de la Dunăre, în primul an după naționalizare — o paragină care se reconstruiește rapid, odată cu vapoarele, din voința tenace a muncitorilor de a arăta ce sint în stare; îndemnați și ajutați de partid, ei își demonstrează priceperea, înverșunarea de a învinge piedicile de toate felurile întâlnite în cale.

Dar, odată cu vapoarele și cu șantierul, se clădesc și alți oameni. Ana Odeta și inginerul Dutcluevici, care apar câteva momente în fragmentul acesta, alături de directorul șantierului și de Donos, secretarul organizației de bază, sini, în cu-prinsul romanului, exemplele cele mai edificatoare.

'Iijar]'' seara aceea Ana Odeta nu se întoarse acasă; rătăci pe malul
• Li Hi l ^{Dunăreii} > de la docu r i i tot lungul cheiului, căutînd o barcă. Erau
i J t i i barei legate de cîrlige cu lanțuri ; unele n-aveau lacăt, dar le
lipseau vîslele ; cu ce să le mînuieasă ? Trecuse miezul nopții, întîlni un
grănicer, cu un cîine de zgardă ; soldatul se opri urmărind-o' cu ochii, iar
ea se duse înainte, pășind ca o lunatecă.

Se sfîrșise cheiul, merse printre șlepuri și barcazuri trase pe uscat
la reparație ; se apropie de mal, apa îi clipocea la picioare : nu găsi nicăieri
o barcă.

La vadul Chelarului se opri, de-aici nu putea merge mai departe :
zidul spitalului cobora pînă în apă. Răsărise o jumătate de lună, peste
jnunțu din zare, într-o pîclă roșiatică. Pe malul celălalt, mai la deal se
zărea, între altele, umbra greoaie a șlepuului de unde plecase acum două
ceasuri. La pupa licărea o lumină slabă, într-o fereastră ; mătușa Pepa
nu se culcase...

Venea un vînt puțin aspru din baltă. Ana Odeta își scoase sandalele
și încercă apa ; era caldă, ciudat de prietenoasă. Nu se simțea nimeni să
vină, să treacă, nu se auzea nici un zgomot, decît clipocitul apei, și uneori,
dincolo, un țipăt de pasăre.

*) Fragment din romanul „Dunărea revărsată”.

Își scoase fusta, bluza, le împături, la mijloc puse sandalele, legă pe deasupra cordonul, îl trecu peste umăr și își dădu drumul în apă.

Înotă drept spre malul celălalt, cu luna în față, dar curentul o ducea la vale, — Dunărea repede și învolburată, bătrîna prietenă care îi știa toate tainele. Și-n drumul acesta straniu, la strania oră de noapte, apa cenușie îi învăluia trupul într-un balsam aspru, al purificărilor, luîndu-i toată tina din suflet și din carne, făcînd-o să se regăsească așa cum o lăsase de mult, marinarul care plecase. Ii venea să oînte, să strige : „II iubesc, îl iubesc, îi iubesc, Dunăre!”

Ajunse dincolo fără răsufare : sălciiile o primiră cu brațele desfăcute, îmbrăcate în văluri. Erau vechii ei prieteni, copacii de apă, sau niște ursitoare ? Pășii pe nisipul rece — rece era și vîntul, și lumina lunei. Și, cu această aspră însoțire, își continuă drumul, goală, cu îmbrăcămintea udă atîrnînd pe umăr, străbătînd noua etapă a purificării.

Șlepurile rămăseseră departe, în susul Dunării, curentul o duse la vale, avea de mers doi kilometri, pe un mal pustiu, singură, numai cu strigatul ei din inimă.

Ajunse fără să fi măsurat timpul, fără să-și numere pașii, înghețată pînă în mădulare, dar gata să reia încăodată, și încăodată drumul, dacă el ducea la răspîntia unde se rătăcise odinioară.

Se stinsese și lumina de la cabină, dormea toată lumea. Trecu în sus, își dădu iar drumul în apă și se lăsă dusă de curent, în umbra înaltă a bordajului, căutînd scara. Dar scara nu era, unchiul Mihalis o ridica noaptea, își păzea și el ograda, ca oricine, să nu intre străinii. Vru să strige — degeaba, n-ar fi auzit nimeni.

Se lăsă iar purtată de curent, ieși încăodată pe mal și se duse în sus, înfruntînd din nou răceala vîntului și a lunei. De data asta' înotă pînă la lanțul ancorei, îl prinse cu mîinile și urcă din za în za, ca pe o scară, zgîrîndu-se și mînjindu-se de rugină, desăvîrșindu-și purificarea.

Bătrîna se sperie s-o vadă goală și înghețată în ușa cabinei, dar după ce trecu, spaima nu lăsă loc mirării.

— Pepa, — zise fugara, așezată în fundul pătucului, cu pătura pe umeri, — nu mă mai întorc dincolo. Am să-mi caut o odaie în oraș, să stau singură. Mă primiți aici cîteva zile?

— Ba te primim cît om rămîne ! Stai cu noi, de ce să bați la ușă străină !

— Mai ales că nu se aude să ne dea drumul, adăugă unchiul Mihalis, de alături — aveau pereți subțiri cabinele. Sînt semne că rămînem aici pînă la toamnă ; o să iernăm în docuri. Abia la primăvară dacăne-o veni rîndul să ne repare.

— Dar n-aveți loc și pentru mine !

— Ce, la taică-tu era loc mai mult ? Ai măsurat tu cabinele ? Eu o să dorm dincolo, cu unchi-tu și tu stai coala, nu te supără nimeni. Casa-i mică, în schimb Dunărea, o știi : cît toate zilele !

Ana Odeta dormi ca în patul copilăriei; își găsise și vechiul culcuș, și-o altă familie, nu străbătuse degeaba drumul, dăduse peste răspîntia unde se rătăcise — și dacă pe urmă își zdrelise picioarele, aici aveau să i se tămăduiască, aici se arătau altfel zorile.

Se trezi înaintea bătrînilor, își înfășură în jurul trupului un capod al mătușii și ieși pe punte în picioarele goale ; era rece fierul umezit de rouă.

Se duse la bucătărie, aprinse focul — o, fumul din horn, drapelul nepieritor al familiei ! — puse ceaunul pe foc, să fiarbă mămăliga ; văzuse că nu aveau pline. îi venea să cînte — și-n clipa aceea răsări soarele, pe munții din zare, înroșind deodată toată lunca Dunării...

Pe urmă luă jăratec din sobă, încălzi fierul, își calcă fusta și bluza,, iar cînd ceilalți se sculară, o găsiră îmbrăcată, găsiră masa pusă lîngă peretele cabinei și mîncară tustrei împreună — noua familie.

La șapte fără un sfert se afla dincolo,, luase barca pentru toată ziua ; la șlep mai rămînea una. O legă departe, la marginea calei, și, cu ramele la spinare, se duse la magazie, unde rămase pînă la prînz, împărțind materiale și piese muncitorilor.

Uică stătu ce stătu, cotrobăind prin rafturi și înjurînd printre dinți noua stăpînire : pe urmă veni unu', Manole, de la sculărie, plecară împreună și nu-l mai văzu pînă la ora unu.

Pe la zece veni cu un bon, să ia creioane colorate, Kjeis Vasile. Desi foarte tînăr, numele lui începea să fie cunoscut în tot șantierul. Inginerul: Dutchieviei, care nu arăta simpatie fățișă nimănuia, îl socotea cel mai bun trasator, în ciuda rutinei altora, mai vîrstnici și mai vechi în meserie. Pe lîngă învățătură, băiatul avea o pasiune vădită pentru geometria aceasta practică în dimensiuni uriașe; așa se explica rîvna pusă de el în orice lucrare, cîrid unii ar fi putut să o socotească dorință de parvenire, ceea ce nu se potrivea de loc firii lui dominate de modestie.

Dar pe lîngă pricepere, pe lîngă rîvnă și pasiune, Kreis mai avea și-un simț al proporțiilor, al liniilor, atît de trebuitor meseriei, și fără care însușirile cealalte nu și-ar fi putut da niciodată întreaga măsură. Ochiul lui cîntărea curbele cu precizia unui instrument neaflat încă în nici o sală de trasaj din lume, o linie stabilită de el nu se rectifică niciodată, erorile rămîneau altora — era stăpînul imensei planșete și-al spațiului în care vasele desenate își dezvăluiau, închipuirii, a treia dimensiune...

Venea la magazie după creioane, după pensule, după vopsele și ist făcuse aproape un obicei să caute ora cînd găsea aici mai puțină lume. Nu se înfățișa prea chipeș, vărsatul de vînt îi ciupise obrazul în copilărie și n-avea vîrsta cînd să placă femeilor, de-aceea Ana Odeta 51 privea cu simpatie, mai ales că regăsea în el o cunoștință, aproape un prieten dintr-o vreme pe care azi și-o amintea cu durere în inimă. De la el aflase ce se face în sala de trasaj, ce fel de oameni sînt acolo, unii mai pricepuți alții mai grei de mină...

Nu-i plăcea lucrul la magazie, înțepenită pe scaun, strivită de pereți și de rafturi cu piese sau scule ; nu-i plăcea Uică, asprimea lui cînd eraii oameni, blîndețea lingușitoare cînd rămîneau singuri, nu-i plăceau mustățile lui ascuțite și ochii, cu viclenia, și felul tainic cum șoșotea cu cîte unii prin colțuri, nesfiindu-se de dînsa, ca și cînd i-ar fi fost complice la intrigă și potlogărie, sau ca și cînd nu ar fi luat-o în seamă mai mult decît pe masa unde stătea ea să scrie.

N-o ispiteau nici cealalte birouri, aceiași pereți, funîndu-i aerul și lumina zilei, țacănitul mașinii de scris, fumul de țigară, scrumierele pline scuiptoarele din colțuri, coșurile de hîrtie, și iarăși dosare, și indigo, și creionul chimic. Mai degrabă s-ar fi dus la strung, sau la cazangerie dac-ar u ajutat-o puterile.

Sala de trasaj, înțelesese, era inima șantierului; nici o bucată de fier, nici o tablă nu intra în cazangerie pînă nu i se dădeau de aici, pe șabloane, forma, dimensiunile, locul fiecărei găuri, punctată milimetric, una cîte una, zecile, sutele de găuri. Iar cînd ieșea din foarfecă uriașă, din presa care executa comanda șablonului și se ducea pe cală, fiecare latură trebuia să cadă acolo unde îi era locul, fiecare gaură din sutele de găuri trebuia să se potrivească întocmai și întocmai pe tabla vecină, trasată altădată, poate de altă mînă.

În ora de repaus, între unu și două, Ana Odeta se ducea des acolo în ultima vreme. Kreis venea curînd după dînsa, cu mîncarea în gît, cu o bucată de pîine în mînă și-o plimba pe planșeta verzuie, arătîndu-i încălceala urzeală de linii negre, albe, roșii care-i împăienjenea privirea.

— Asta-i prova șlepurii de o mie de tone...

Privea liniile cu un fel de neîncredere, cu un fel de uimire — forma abstractă a vasului pe care se născuse, pe care îl cunoscuse, concret, din copilărie, de la Turnu-Severin la Sulina, în călătoriile care țineau săptămîni de zile și nu se sîrșeau decît ca să înceapă altele, pînă îngheța Dunărea. Mergeau în convoaie, cîte patru, șase, opt, zece, pe un șir, pe două, pe trei, alcătuiind o mahala plutitoare, cîte șlepuri atîtea familii, cu cotețe de păsări, cu porci rozînd coaje de pepene, cu cîini zbenguindu-se pe punte, sau lătrînd la dinii convoaielor întîlmite în cale, cu rufe întinse pe frînghie, ca niște pavilioane multicolore...

Hala aceasta unde șlepurile zăceau pe planșetă, în starea lor germinală, așteptînd să li se plămădească a treia dimensiune, i se părea o sală de bal, unde îndată avea să se audă muzică și uriașii întinși pe podele, ridieîndu-se, să înceapă un fantastic dans al vapoarelor, încercuind-o între ele, singura invitată din cealaltă lume, a oamenilor, învîrtind-o pînă la ameteală și învăluind-o cu plasa de linii roșii și albe, ca în niște serpentine.

Sala de trasaj însemna pentru ea o ispită din ce în ce mai mare. Cînd intrase prima oară acolo, descoperise că jos se vedea Dunărea ; n-o despărțea de apă decît un rînd lung de geamuri — măcar unul din cei patru pereți îi dădeau libertatea privirii, să nu se mai simtă închisă, ca la >pușcărie, și chiar din clipa aceea visase să se mute aici, să scape de Uică și de biroul magaziei. Dar pe ce să-și întemeieze cererea de mutare, cînd, în afara Dunării, care se vedea de la geamuri, restul îi era străin în această sală ?

Mult timp își păstră gîndul în taină, neîndrăznind să-i mărturisească nici măcar lui Kreis și nemărturisindu-și-l nici ei în întregime. Fiindcă în dorința-i ascunsă de a deveni trasatoare, se ascundea, cu teamă, nădejdea că aici putea să întîlnească uneori un om pe care n-avea cum îl întîlni la magazie; oricîtă spaimă i-ar fi trezit omul acela, în ea se năștea, din ce în ce mai chinuitoare, nevoia de a i se afla măcar cîte o clipă, în preajmă.

Și cu aceste gînduri neclare, continuă să vină la sala de trasaj în toate orele de repaus, să-i ceară explicații lui Kreis, să privească uneltele de pe planșetă, să-și însușească alfabetul trasatorilor, pe care nu-l învățase la școală.

Și-apoi într-o zi simți că toate acestea încep să-i aparțină, privi în jur cu uimire — nu ascundea o taină prea mare. Luă o șipcă, o șuviță

4e lemn, dreaptă, tăiată pe fibră, de zece metri lungime, o arcui, i se păru că sună'ca un fund de vioară — unealta cea mai prețioasă a trasatorului, din arcuirea ei se naște forma vapoarelor. Ridică o greutate de fontă, avea douăzeci de kilograme, cu ea se fixa șipca pe podele — putea s-o ducă, nu îi frîngea șalele ; și-apoi mai lucrau și alte fete acolo, n-or fi fost ele din altă sămîntă decît a femeilor !

Dar tot n-ar fi îndrăznit să-și mărturisească dorința, dacă n-o îndemna Kreis. într-o zi el îi aduse o carte de geometrie pe care învățase la școală. învățase și ea, știa cîte unele, ce-i un unghi drept, două paralele, două triunghiuri asemenea, își amintea chiar și teorema lui Pitagora, căreia școlarii îi spun „puntea măgarului”.

Nu luă cartea acasă, n-ar fi avut nici timp, nici liniște s-o străbată, dar la birou, în orele cînd nu venea nimeni, începu să-i cerceteze cu timiditate filele și văzu deodată că totul îi apărea mai limpede acum decît în puținii «ni ai școlii — poate atunci nu-i era gîndul la o învățătură fără folos fetelor : știa croitoreasa destulă geometrie ca să le croiască rochiile, pe umeri, pe șolduri, pe talie, pînă deasupra rotulei.

Acum cartea îi făgăduia un folos practic și gîndul că va deveni trăsătoare o făcea să desprindă de la prima cetire înțelesul unei explicații, cu care își bătuse alteori capul ore și ore. Peste geometria plană trecu^alunecînd ca pe ghiață cu patinele — și după aceea, săptămîna trecută. începu cartea nouă, geometria în spațiu, de care se temuse zadarnic • i se păru limpede de la prima figură.

Știința geometriei, ca și a matematicilor, nu se înfățișează asemeni altor științe, ca un șir lung de uși pe care trebuie să le descui cu migală, cucerind trudnic spațiul dintre ele. Ea îți pune în față o singură ușă, și aceasta se deschide asupra unei hale, ca o uriașă cupolă de sticlă, unde dac-ai pătruns, deslegînd secretul încuietorii, dintr-unul în altul se dezleagă toate secretele, ele apărîndu-ți limpezi ca lumina zilei, sub uriașa cupolă.

Ana Odeta, care la anii școlii avusese griji mai mari decît învățătura, nu simțise niciodată prea multă tragere de inimă pentru manuale ; dar în fundul sufletului le pizmua pe cele de la liceu, unde ea nu putuse să ajungă — și mai cu seamă pe urîtele claselor, ochelariștele premiate în toți anii, care, cu ghiozdanul la subțioară, vorbeau pe stradă, ca niște profesoare, despre algebră, fizică și latină. Acum vedea că știința, în începutul ei mărunț cît izbutea să-l cuprindă, nu-i o consolare pentru făpturile clădite rău de natură ; o minte mai cuprinzătoare nu-i dată ca să compenseze defectul arhitecturii. Și, mulțumită pînă azi de ceea ce putea să poarte fără sfială în vîzul oricărui, constata, cu o mică dar binefăcătoare mîndrie, că avea însușiri la care nici măcar nu rîvnise — puterea de a înțelege abstracțiunea, de a construi cu mintea eșafodaje care nu pot fi atinse și pipăite cu mîinile.

În schimb, alte greutăți îi barau drumul. Cînd intră Kreis în magazie, ea văzu dintr-odată că nu-i aducea vești bune. Băiatul așteptă să Tămîna singuri.

— Am vorbit cu inginerul, îi spuse pe urmă.

Era vorba de Marchidan, el conducea sala de trasaj acum. Ana Odeta nu-l rugase pe Kreis să facă demerăul acesta, încă se temea, amina de la o zi la alta hotărîrea. Era speriată fiindcă știa : din prima zi, ziua dezorientării, a stîngăciei, a sfieiei, avea s-o vadă directorul acolo. Și dacă

o întreba ceva, și dacă ea nu știa să răspundă, o trimetea la plimbare ; nu era nevoie de încă o iată la trasai, și încurca iumea. Sau putea să n-o întrebe nimic, să-i urmărească mișcărilor, să simtă gândul ascuns care o aducea acolo și ochii pe care îi știa atât de bine să i se umple de dispreț, mai greu de îndurat decât orice asprime.

Spre liniștea ei, tânărul protector întâmpinase refuzul inginerului.

— Nu vrea,-spune că n-are nevoie, dar știu că se interesează de doi băieți ca să-i aducă la sală.

Ana Odeta își simți răsuflarea mai ușoară. N-avea încă puterea să se lupte cu nimeni, trebuia să mai lînchezască o vreme aici în magazie, să-și facă o chiurașă pe inimă.

— Nu-i timp de pierdut; într-o zi, două se hotărăște ! zise băiatul,, în continuare.

Ea ridică din umeri ; teama dinainte fusese mai mare decât regretul de-acuma. Se simțea împăcată ; nu, nu era din ființele acelea care își deschid drum în viață cu sabia în mână și cu pistolul.

— Trebuie să vorbești cu tovarășul director, chiar astăzi ! auzi,, deodată, îngrozită, glasul care o liniștise o clipă mai devreme.

Ridică ochii și îl privi fără să știe dacă vorbise el, sau fusese doar o părere, un gând al ei spus cu glas tare. Fiindcă în clipa aceea chipul directorului îi venise în minte, cum îl văzuse aseară, din colțul tramvaiului — și i se păruse că este datoare să-i mai iasă odată în cale, să nu aștepte tăcută și speriată voia destinului.

Dar exprimat în cuvinte care sunau în ureche rănindu-i timpanul, acest gând o făcea să tremure, ca și când ar fi fost iarnă afară.

Glasul se auzi iarăși :

— Dacă aduce pe altcineva...

Kreis nu-și termină gândul ; tocmai intra un om în magazie. își luă cutia cu cretă, pentru asta venise, și ieși pe ușă.

Ana Odeta se apucă să treacă în registru, numărul bonului; îi tremura îngrozitor mîna...

La ora unu își luă ramele la spinare, furcheții în mînă și trecu Dunărea, la familie. îi era frică să se mai ducă în sala de trasaj, se simțea parcă izgonită de-acolo, n-avea curaj nici să rămînă singură cu gândurile-ei, o oră.

Mătușa Pepa nu se simțea bine, răsufla greu, i se umflaseră picioarele, abia se mișca pe punte, ochii ei priveau cu o tristețe de animal lunca. Dunării. Fata se îngriji de masă și așa trecu mai repede ora ; tot îi tremurau: mîinile. Pe urmă se înțelese din nou cu unchiul Mihalis, cum fusese vorba de dimineață, s-o aștepte la șase, să meargă împreună acasă, să-și ia lucrurile, puține — n-ar fi putut să înfrunte singură cealaltă familie.

Restul timpului după amiază îl petrecu în fața mesei, în magazie, cu cartea de geometrie în față, fără s-o deschidă. Tremura ceva în ființa ei, era neîngăduit de frig la sfîrșitul lui Iulie.

Veneau puțini oameni în orele acestea ; Uică plecase după o jumătate de oră, Dumnezeu știe unde — și n-o tulbura nimic din afară, îngăduind; tulburării din sufletul ei să crească într-tina, fără stăvilire. Kreis nu se mai arătă pînă seara ; nu putea să plece de la lucru, să vină la magazie fără o treabă anume — nu-i îngăduia firea.

Ana Odeta se simțea părăsită tocmai cind avea mai mare nevoie de sprijin, dar drept judecînd, de ce i-ar fi purtat altcineva grija ? El nu-i era nici trate, nici rudă, în sfiala lui nu nădăjduia nici altceva de la dînsa ; ce-i era ea atunci, o icoană ?...

La cinci și jumătate, neliniștea care zăcuse în ea toată ziua se arătă dintr-odată într-o formă nouă și insuportabilă. Ii erau amorțite degetele, înghețată gura, inima sugrumată, răsuflea cu spasmuri, într-o suferință fizică fără explicație, fiindcă nici o parte a trupului nu-i era bolnavă. Un sfert de oră după aceea intră Uică, pregătindu-se să închidă magazia. Atunci se ridică, ieși pe ușă, fără să spună bună ziua și se îndreptă spre birouri. Dacă nu se ducea acuma...

Azi era ziua hotărîrilor : săvîrșise o faptă îndrăzneată aseară, sub impulsul disperării» trebuia săyîrșită alta, care-i cerea mai multă îndrăzneală și-avea ca punct de pornire un altfel de disperare. Dar amîndouă se legau de omul întîlnit aseară, închizînd un ciclu indestructibil — și, împotriva voinței ei, spre el, hotărîtprul, o duceau pașii acuma.

Sala birourilor era pustie, dincolo de uși nu se auzea nici un zgomot; funcționarii din administrație plecau de la ora patru. Doar telefonista moțăia în cabină. Deschise ușa anticamerii, nepăzită de nimeni și, înainte de a se opri mișcarea picioarelor, ciocăni la ușa următoare. Dacă ar fi sovăit doar o clipă, picioarele ar fi dus-o înapoi, fără voie.

Avea de mult construită în minte topografia acestor încăperi, fără să le fi văzut vreodată cu ochii, și le găsea întocmai ca în închipuire. Nu așteptă cuvînt dinnăuritu, era peste puțință de îndurat o întîrziere ; deschise, intră, merse pînă în fața biroului și rămase în picioare. Și deodată îi pieri orice teamă, nu-i-mai era frică, tumultul care o stăpînise ziua se potoli lăsînd loc unei liniști depline, ca a apelor înghețate.

Matei — Meit, marinarul — se ridică surprins, în picioare ; o clipă după aceea, ea văzu pe chipul lui un zîmbet ușor, abia o fluturare în colțul din dreapta al gurii ; îl au bărbații în unele clipe, cînd simt prada că le cade în ghiare, un semn ascuns al triumfului. La el ceti însă altceva, un fir de dispreț, nu destul de clar ca să ajungă pînă la jignire. Dar știa ce gîndea el acum : venirea ei era urmarea întîlnirii de aseară, începutul ofensivei — orice femeie rămîne femeie, chiar atunci cînd se luptă să nu pară, să nu fie. O năvalnică mîndrie îi umplu inima. In asemenea împrejurare asupra bărbaților nu apasă nici o suspiciune; de ce o nedreptătea omul acesta? Fiindcă ea doar nu făcuse complicitate cu natura ! Era femeie, nu-și putea lepăda forma, dar venea să ceară un drept bărbătesc, de la cei ce cereau egalitatea în drepturi a femeilor cu bărbații — directorii șantierelor. Și spuse, vajnică, trufașă, aproape ostilă :

— Tovarășe director...

Ei era tovarășul director, -marinarul, pe-atunci o numea Surioară. Nu vroia să-l roage nici atît cît intră in formulă: „Tovarășe director, vă rog să...” Zise, strîngînd pumnii :

— Vreau să fiu mutată la sala de trasaj !

Și îl înfruntă, cu ochii în ochii lui, cu buzele fremătînd, ca și cum ar fi vrut să-i transmită, printr-un alfabet mut, gîridurile pe care nu putea să le spună : „Iată, nu sînt femeie, îți sînt tovarășă ! Privește-mă bine, am ochi frumoși, cum i-aș ascunde ? — dar n-am venit să te farmec, te urăsc în clipa asta fiindcă ții soarta mea în mână”.

Chipul lui rămase nemișcat, după ce îi pieri zîmbetul din colțul gurii. Nu o pofti să stea jos, o simțea rigidă, îmbrăcată în zale, rămase și el în picioare, își aplecă ochii deasupra biroului, se gîndi o clipă, o privi iarăși, rece ; avusese oare nevoie să-și pună și el o armură ?

— Unde lucrezi acuma ?

— La magazie.

— De cîtă vreme ?

— De la 20 iunie.

„Să nu mă întrebi ce-am făcut înainte, știi tot despre anine, ai avut destul timp să-mi răscolești biografia, de-aia ești pus aici, să știi tot despre oameni și despre mine. Dar nu fii mai bărbat decît este nevoie !”

— Ce fel de om este Uică ?

întrebarea o surprinse; aștepta alta, era pregătită s-o înfrunte, cu dușmănie. Ce șiretenie se ascundea în aceste ocoluri ? începea să-i fie cald, după ce tremurase toată ziua.

Nu răspunse ; ridică din umeri.

— N-ai observat dacă fură ?

Tresări : „Mă crede complice, își închipuie că vreau să fug de acolo ca să-mi salvez pielea ?”

Nu știa dacă șeful ei fură, nu-i spusese nimeni să-l urmărească, nu avea ea magazia în primire. Îi privi speriată, i se stinsese în ochi și trufia, și ura. „Mă crede hoată! Eu sînt Surioara de pe șlep, marinarul©!” îi venea să plîngă... „Ești o vită, un bizon din Pampas dacă-ți închipui că aș putea pune mîna...”

— De ce vrei să te muți la sala de trasaj ?

Se uită la el ; nu răspunse. „Spune-mi mai întîi, mă crezi hoată ? Privește-mă bine, tovarășe cîm copilărie !”

— Ce pregătire ai ?

„Am luat cîrpe din cufărul care fusese ai mamei, ca să-mi fac păpuși din ele !... Și-am furat cinci lei din buzunarul tatei, să-ți cumpăr un briceag de tablă, în ziua cînd scăpaseși briceagul tău, cu plasele de fildeș, în Dunăre. N-am putut să-ți iau unul mai frumos. Dar am furat, recunosc, astăzi — vrei să mă pedepsești pentru greșeala aceea ? Fii îndurător, mafinarule ! Voi furați pepeni de la bostanarie !!”

Îi văzu că se apleacă, aprofîndu-se de ea, pe deasupra biroului — apropiindu-se, dar nu mult, mai rămîneau între ei doi metri de aer — și zece ani scurși pe Dunăre.

— Ce pregătire ai, tovarășă ?

întrebarea se repeta, mai tare, dar nu cu asprime. Nu, nu avea studiile cerute, la ce-ar fi folosit să mintă ? Răspunse, simplu, fără umilință, dar așteptînd înfrîngerea care trebuia să vină :

— Arn numai trei clase la școala profesională...

El începu să ridă — putea ride, era stăpîn, nu-l interoga nimeni !

— Eu am cinci, dar primare!... Și, nu mi-ai spus, de ce vrei să te muți la sala de trasaj ?

Se schimbase, nu mai era aspru, continuă să rîdă, ca și cum se bucura că își poate mărturisi lipsa de învățătură. Ea șovăi, ridică din umeri, nu-și pregătise răspunsul, o deruta veselia lui, neînțelegîndu-i motivul.

— Greu de răspuns, așa e ? ! Să-ți spun eu, tovarășă : munca la magazie nu-ți place, nu-i pe măsura dumitale, nu-ți place nici șeful, e cam

secătură. Vrei să ieși din birou, să faci ceva mai folositor șantierului. Tra-sajul e o meserie frumoasă, poate ispiti pe oricine... Poate îți plac vapoarele... Ești de pe-aici, ai trăit pe malul Dunării ?

Ea înclină din cap, încuviințînd — și restul răspunsului îl spuse în sine : „Da, sînt de pe-aici, dar nu am trăit pe malul Dunării ci de-a lungul ei, pe un șlep cu care ai fost vecin într-o vară. Cum de-ai uitat-o pe fetita cîrmaciului ?”

— Bine ! Dă-mi timp pînă mîine... Am să vorbesc cu...

— Tovarășul inginer Marchidan se opune.

El o privi, îi veni iar să rîdă, dar își ascunse rîsul în sine. „Marchidan? Nici nu mă miră ! Care călugăr nu fuge de ispita Satanei ? Si Satana si-a găsit în tine o ispită destul de mare !...”

O cercetă, fără să-și dea seama, din creștet pînă în vîrfurile picioarelor ; avea sandale albe, puțin prăfuite, era prăfuită și pielea pînă la glesna subțire legătura trupului omenesc cu țarina. O fustă cenușie strînsă de-asupra soldurilor, un cordon, o bluză încheiată în față cu nasturi... În sus brațele goale, cu pielea de culoarea ivoarului, gîtul lung, mai palid în umbra de sub bărbie! apoi gura, ochii, urechile — arvuna Satanei. Rîse în sine, mai crispat decît prima oară. Iar Marchidan era un călugăr tînăr, multumindu-se cu una singură, untul, din cele trei mari ispite ale lumii, ocolind și femeia și vinul.. Patima lui, pentru vapoare ținea loc amîndurora, și dragostei și beției Așa el putea să-și construiască obiectul iubirii cu rigla și echerul, după pofța inimei, ca sculptorul din mitologie.

— Ai vorbit cu el ? întrebă Matei, fără să-și ascundă mirarea.

Fia răspunse, după o ezitare :

— Nu !

Se vedea limpede că-i în încurcătură. Crezuse trebuitor să-l prevină, dar nu bănuise urmarea. Și văzu cu groază că el avea iar în colțul gurii zîmbetul acela, o măsură iar cu privirea printre pleoape, într-un chip care-i” dezvăluia gîndul: „Ai și îmbrobodit pe unul, Satană, l-ai și pus să te susțină !...”

Înfruntă nedreptatea, n-avea temei să se apere de o învinuire nerostită de nimeni.

El se uită la ceas : era ora șase.

— Bine, tovarășă ! zise, de data asta cu vădită răceală. Am să văd ce se poate face.

Prima oară îi spusese: mîine. Mîine putea să vină din nou, tot la ora asta, cînd nu era nimeni, ca la o întîlnire.

Se îndreptă spre ușă, simțindu-i în ceafă privirea. Acum nu mai știa limpede în ce clipă se hotărîse să vină, aproape nu mai știa ce ceruse, nu-și dădea seama dacă făcuse o greșală, sau dacă reușise. Era însă mulțumită că se înfruntase pe sine — și privirea lui, din urmă, nu-i trezea nici o umilință.

În prag se întîlni cu inginerul Dutchievici ; îi cunoștea de mult, nu de aici, ca funcționară ; fusese acasă o dată, oaspetele fii Miltiade la masă, iar ea îl primise ca gazdă și doamnă. Nu se arătă acum -mai rece și mai puțin politicos decît se cuvine să fie un bărbat cuviincios cînd întîlnește o doamnă ; se trase în lături, cu pălăria în mînă, lăsînd-o să treacă și-o salută, înclinînd capul.

Ea nu putea ști că nici n-o recunoscuse, nu avusese eînd să-i arunce măcar o privire, în trecut, și rezerva lui i se păru calculată : nu se cuvenea ca inginerul șef 'al șantierului să arate unei mici funcționare mai multă cordialitate ! Nu, ea nu mai era doamna care îl primise ca gazdă, coborîse pe altă treaptă, dar nu se simțea jignită, își stăpînea și mîhnirea, trebuia să uite și să nu regrete viața cealaltă. Și nu mai dorea nimic în clipa asta, decît ca îndrăzneala de azi să nu rămînă zadarnică, s-o mute la sala de trasaj, lîngă credinciosul ei protector, Kreis.

Gît ușa mai era deschisă întoarse fără voia ei capul și-n clipa aceea îl văzu pe Matei ocolind biroul ca să-și întîmpine oaspetele. Arăta altfel la față, era mai prevenitor cu bărbații decît cu femeile — egalele primilor. Și-l auzi zicînd, bucuos de vizită, cu o amare satisfacție :

— Eram sigur că v-a plăcut coniacul !

Era Meit de altădată — și ei nu-i venea să. creadă.

*

* * *

Dincolo de ușa care se închisese, Dutchievici își lăsă pălăria pe un scaun, se apropie de fotoliul în care șezuse nu mai demult decît aseară și, fără să se așeze, ipuse o servietă mare ipe măsuța din față.

Intre timp Matei descuiase sertarul biroului, luă sticla de coniac, dintr-un dulăpior scoase două pahare, se apropie și le puse pe masă, incomodat de servieta aceea, neobișnuit de mare.

— Vă rog ședeți !. zise, cu o grabă prevenitoare, văzînd că musafirul rămăsese în picioare, ca și eînd ar fi fost gata să plece.

Acesta deschise servieta și scoase o mapă voluminoasă, cusută îngrijit la cotor cu șnur albastru, cu o eleganță aproape feminină.

— Dacă socotiți că este folositor, îl pun la dispoziția șantierului.

Cu aceste cuvinte, spuse rece, lăsă mapa deasupra servietei, lîngă pahare.

— Ce-i aici ? întrebă Matei, aplecîndu-se să citească titlul, scris cu tuș, în caractere de tipar care, în sobrietatea lor, păstrau aceeași eleganță puțin feminină, ca șnurul, ca întreagă înfățișarea dosarului.

Era un singur rînd, plasat la mijlocul copertii, încadrat de spatii egale : „M. S. 900 T.”

Dutchievici răspunse cu aceeași răceală :

— Este anteproiectul unei motonave de 900 de tone !

Oricît ar fi vrut să se stăpînească, Matei nu-și putea ascunde uimirea :

— Motonava... noastră ?

— Da, în cazul că vă interesează.

— Tovarășe Dutchievici, zise Matei, după o pauză în care îl cercetase tulburat, confuz, cu privirea. Nu mai înțeleg nimic. Stați, jos o clipă.

Se așezară amîndoi, de o parte și de alta a mesei pe care se afla mapa voluminoasă, între sticla de coniac și pahare.

— Motonava pe care o are în plan șantierul ?

— Da. Numai că acest proiect prevede folosirea combinată a niturilor și-a sudurii. E o metodă intermediară, pe care o propun, înainte de a renunța complect la nituri; deocamdată, din lipsa utilajului și... (ezită puțin) și a experienței, nu putem lucra numai în sudură. Sudura comportă asamblarea pe secțiuni mari, care înseamnă ea însăși un risc, pe lîngă alte riscuri...

— Stați puțin; nu înțeleg altceva. Dacă nu mă înșel, proiectul vă aparține.

— Da.

— Bine, dar când ați avut timp să-l faceți ?

— Nu într-o noapte, firește. Lucrez la el de-o lună și jumătate.

— Știați că proiectul lui Marchidan o să fie respins ?

Dutchievici ezită puțin, pe urmă ridică din umeri :

— Nici nu l-am văzut; nu mi-a cerut nimeni părerea.

— Și-atunci ?...

— L-am făcut pentru mine. Am uneori nopți de insomnie.

— Nu înțeleg, urmă Matei, stăpînt de confuziune. După cîte știu, Năsturaș v-a cerut în ianuarie să întocmiți...

— În februarie... Și nu Năsturaș, ci un armator...

— E totuna. De ce-ați refuzat atunci să faceți această lucrare ?

— Nu-mi inspira mei o încredere.

— Totuși Marchidan, care a întocmit proiectul, și-a luat banii fără întârziere.

— Nu știam ; sînteți mai bine informat decît mine. Dar neîncrederea mea nu privea partea remuneratorie : eram sigur că vasul nu se va pune niciodată pe cală.

— Prevedeați prefacerile revoluționare ?

Dutchievici se uită mirat în ochii, interlocutorului ; un început de zîmbet arăta poate puțină ironie, apoi chipul lui redeveni impasibil, ca totdeauna.

— NuJ Prevedeam falimentul șantierului !

Cu aceste cuvinte se ridică scurt, să plece.

— Nu vreți să bem un coniac împreună ?

— Mulțumesc; altădată cu cea mai mare plăcere.

Era aproape o nepolitețe să refuze băutura pe care o lăudase aseară. Vroia oare să arate astfel că nu acceptă o mulțumire ?

— Nu vreți să mai stați cîteva clipe ? întrebă Matei, a cărui confuziune crescuse într-una. Nu aștept pe nimeni.

Și în timp ce Dutchievici se așeză din nou în fotoliu, continuă, căutîndu-i privirea :

— Bineînțeles, pentru proiect, îndată ce vom avea aprobarea ministerului, veți primi...

— A, nu! îl întrerupse inginerul. Vreți, să spuneți de o primă? Mulțumesc, nu mi se cuvine nici o răsplată. Am făcut acest proiect pentru mine.

— Atunci de ce-l dați șantierului ?

— Sincer, nu știți ce v-aș putea spune. Poate am socotit că este o datorie.

— Față de cine ?

Se priviră în ochi, apoi Dutchievici în loc de răspuns, ridică din umeri.

— Tovarășe Dutchievici, e între noi o neînțelegere ; hai să ne deschidem puțin inimile ! Aveți vreo nemulțumire ?

— Nici una.

— Salariul...

— Mulțumesc, îmi ajunge!

— Vă supără colaboratorii? Cred că v-ați dat seama, inginerul Marchidan nu-și arogă nici...

Inginerul îl opri cu un gest al mâinii.

— Dar numirea lui v-a nemulțumit...

— A fost o copilărie, nepotrivită cu vârsta mea ; vă mărturisesc că am regretat după aceea. Nu am dreptul să țin seama de nici o jignire.

— Jignire ?

— Nu găsesc alt cuvânt, dar îl folosesc într-un înțeles nou, care îmi aparține. E dreptul lumii de azi de a nu menaja sensibilitățile desuete ale unui om ca mine. Și tot de o dată de a face și un vocabular pe măsură.

— Socotiți că faceți parte din altă lume ?

— Desigur ! Și dumneavoastră socotiți așa primul !

Matei se trase înapoi, izbit de afirmația aceasta, și candidă și brutală.

— Știu că n-o să mă dați afară, urmă Dutchievici văzînd că replica lui întîrzie. Nu atît fiindcă pot fi de folos șantierului; s-ar găsi și alții ca mine. Fiecare e trebuitor, dar nu-i nimeni indispensabil — e 'o le'ae a patronilor.

— Noi nu sîntem patroni !

— Nici n-am vrut să spun așa; iertați-mă, tot vocabularul este de vuia. Și ca să-mi sfîrșesc gîndul, n-o să mă dati afară fiindcă sînteti prea puternici ca să vă fie frică de mine... Și fiindcă... nu vă sînt dușman, știți bine !

— Atunci ce ne desparte ? întrebă Matei după ce îl privi cîtva timp gînditor, în tăcere.

— Multe !...

Tăcură alte cîteva clipe — și se priviră

— Lumea cealaltă v-a dat satisfacții?

— Foarte puține. Adică, nu știu, poate nici una... Satisfacțiile pe care mi le-am găsit singur.

— Nu credeți că lumea nouă ar putea să vă dea mai multe?

— Nu ; sînt prea bătrîn. M-am născut cu zece ani prea tîrziu sau cu treizeci prea devreme.

— Dar un om nu poate să trăiască fără nici o mulțumire.

— Știu. Am să-mi caut singur mulțumirile.

— Cum, de pildă ?

Aici urmă o clipă de tăcere, apoi pe chipul lui Dutchievici atît de rigid de grav enervant în permanenta lui impasibilitate, se ivi, trecătoare, o undă de căldura umană.

— De pildă, aducîndu-vă aceste planuri ! zise, arătînd cu capul mapa de pe masă.

Apoi se ridică : — Iertați-mă, v-am ținut cam mult, știu că aveți obsesia ceasului...

Matei îl urmă pînă la ușă.

— Tovarășe Dutchievici' - zise, nu vesel, nu aspru, oarecum pe gîndun — cred ca va trebui sa mai bem mult coniac împreună !

— Cu cea mai mare plăcere !

Inginerul rămase &u mîna pe clanță și, după o ezitare, în loc să des-

î S a d V

C U 1011 Ca și Cind 71 Mar 3 d US 3 minute de C6V H m

— Pot să... vă dau un sfat ?

— De ce nu ?

— bine să căutați un ajutor pentru Marchidan. Ați putea angaja un inginer tinăr, care la nevoie să-l înlocuiască.

•— Deci tot aveți ceva împotriva lui ! Aș vrea să înțelegeți că dumneavoastră sînteți inginerul șef al șantierului, aveți conducerea, el e doar executantul. Mi se pare foarte potrivit pentru funcțiunea asta.

•— Nu vă contrazic!

— Atunci nu înțeleg de ce îmi cereți să-i găsec un înlocuitor ?

— Un înlocuitor ? Poate nu m-am exprimat bine. Vedeți, așa cum e organizată fabricația, mai ales în desfășurarea ei viitoare, dacă s-ar întâmpla ca Marchidan să... lipsească într-o zi, tot lucrul pe cală ar înțepeni și ar dura mult pînă să îi ia locul altul.

— De ce să lipsească ?

Dutchievici ridică din umeri :

— Știu eu ? !... Ar putea să se îmbolnăvească.

— Da, într-adevăr, muncește prea mult. Mulțumesc, tovarășe Dutchievici, am să mă gîndesc.

Mai întîrziară o clipă în fața ușii ; pe chipul lui Matei se ivise un surîs cam poznaș.

— Vroisern să vă mai întreb ceva și-am uitat: între hîrțile dumneavoastră, nu aveți cumva și proiectul unei prese de îndoit coaste ?

— Ba da i răspunse Dutchievici, cu seninătate.

— Acela pe care mi l-ați trimis prin Kreis ?

— Doamne ferește ! îi aparține întru totul ; e drept că mi-a cerut sfatul și i-arn dat unele indicații, dar numai la calcule. Cînd mi l-a adus să-l văd, nici nu mai țineam mînte că pe vremuri făcusem și eu o presă ca asta. Știți, mai mult ca să-mi treacă timpul...

— La fel ca proiectul motonavei ?

— Poate.

— Da... Mă temusem... Puteam bănui că ați făcut eu Kreis... un act de generozitate.

— N-ar fi fost un act de generozitate ci o jignire nemeritată.

— Mă bucur din toată inima că am gîndit amîndoi la fel de data asta ! zise Matei, cu o mulțumire gravă, care-i alungă zîmbetul de pe față.

Dar îndată zîmbetul îi reveni, mai comunicativ decît prima dată :

— Vedeți, vocabularele noastre nu sînt chiar așa de deosebite cum spuneți adineauri !... Ce părere aveți despre Kreis ?

— Părerea mea despre el se cunoaște; lui am să-i încredințez trasa-jul motonavei.

— Nu ! zise Matei, frecîndu-și bărbia, semnul unei preocupări noi, care le înlocuia pe celeiaJte. Am altă intenție cu Kreis. Ce nume curios !

— Familia lui e din Oltenia ; aooio multe nume au suferit influența ocupației austriece.

— Știu... Ce-ați spune dacă l-am trimite să urmeze politehnica ?

Dutchievici luă mîna de pe clanță.

— Credeți că se poate ?

— De ce nu ?

— Nu are bacalaureatul.

— Dar a urmat o școală industrială.

— Aș fi foarte bucuros !

Chipul inginerului se animase, exprimînd mai limpede decît cuvintele o bucurie neașteptată la un om cu sentimente atît de controlate.

— Dacă e nevoie — reluă, ezitînd, după o pauză — aș putea să contribuî cu ceva, să-l ajut...

— Cum ? întrebă Matei, întunecându-se la față.

— Știți, salariul meu...

— *Nu*, tovarășe Dutchievici!

întreruperea fusese aspră.

— O să-l trimitem noi, pe socoteala noastră !

Și fiindcă refuzase oferta cu atîta brutalitate, Matei adăugă, pe un ton cordial, ca să nu lase între ei o barieră care să-i despartă :

— Ați putea în schimb să-l ajutați pregătindu-l pentru examen.

— Bucuros ! încuviință Dutchievici.

însă glasul îi era mai rece și ieși pe ușă cu fața crispată.

Rămas singur, Matei se plimbă cîțiva pași prin birou ; era obosit și confuz, nu mai stia ce să creadă despre omul care plecase. La un moment dat convorbirea lor se pierduse în divagații, în speculații neclare și avusese slăbiciunea să se lase dus pe această pantă, în loc s-o oprească la timp cu o concluzie sănătoasă. Dar oare nu judeca prea pripit și prea aspru, nu e datoria fiecărui om să afle, în liniște, ce gîndește celălalt ?

Pe urmă ochii i se opriră asupra mapei pe care Dutchievici o lăsase pe masă. Deschise coperta și ceti cuprinsul, scris pe prima pagină : „Memoriu justificativ, planul general, planul de forme, dimensiuni, putere, viteză, mecanisme principale și auxiliare, greutăți aproximative, dimensiunile generale ale elicei : diametru, pas...”

își aruncă ochii pe memoriul aflat în continuare; se opri la un capitol :

Lucrări în sudură". Nu văzuse niciodată vapoare sudate, aparțineau ultimului deceniu, dar știa că viitorul va fi al lor în construcțiile navale, metoda greoaie și migăloasă a niturii urmînd să dispară.

Ceti : „în construcția mixtă propusă pentru „M/S 900 T” se sudează : cuplurile, pereții transversali, cusăturile transversale ale bordajului, puntea și suprastructurile. Economii de material : 5% din deplasament...”

Făcu o socoteală în gînd : se cîștigau peste zece tone de fier. Aproape cît intra la fermele cazangeriei noi; acoperișul halei revenea gratis !

„Economie de timp — scria în memoriu mai departe — teoretic 10%, practic procentul trebuie redus la jumătate, dată fiind lipsa de experiență a personalului...”

Nu era prea mult, cinci la sută însemna zece zile, dar prindeau bine. Și dacă adăugai cele treizeci, cîte ar fi cerut refacerea anteproiectului respins prima dată...

Matei făcu loc pe birou, luă mapa și deplie prima planșă : planul general al vasului. Hîrtia mirosea a amoniac, desigur fusese copiată de curînd, poate acum cîteva ceasuri. însemna că ieri seară, cînd băuse coniacul aici, Dutchievici nu avea dosarul gata. Lucrase la el, îl terminase peste noapte... Ciudat personagiu !

Planul general este aproape o fotografie, arătînd chiar și profanilor înfățișarea finală a vasului. Se trase înapoi și-l privi de departe.

Cine iubește vapoarele nu poate ră'roîne netu'lburat în fața unei hîrtii ca aceasta ; din cele două dimensiuni cît poate reprezenta planul, el o întregește cu închipuirea pe a treia, ridicînd liniile în spațiu. Celui care a trăit mulți ani pe-apă o asemenea imagine îi cuprinde sufletul, după ce a cîștigat spațiul, — îi trezește un val de simțăminte, îi aduce în față o întregă lume nostalgică.

Mica motonavă, plănuită în tăcere, peste noapte, la ora stelelor dună ora coniacului, de un om singuratic care aştepta liniştit să-si termine'viata avea linii sobre, cumiņți, echilibrate, dar din eleganta lor reținută se desprindea o dansare în același timp suplă și viguroasă,'mișcarea albatrosului în clipa c.nd își ia zborul de pe apă. Coș scurt, robust, catarge tăiate la jumătate — ramase fiți departe amintiri ale corăbiilor care dispar astăzi > - suprastructuri ușor înclinate spre pupa, rotunjite, „aerodinamice", o mică punte de comanda închisa cu geamuri, să nu-ți mai jupoaie vîntul iernii

SmSl ' - T L U n d , U J C U x î * d e e i ? c a t a - o a j t a ^ n t i r e r ă m a s ă î n u r m ă - timpul cînd omul de car nu putea să se adăpostească, geamurile se abureau, înghețau, din spatelul lor nu vedeai nici pînă la vinciul ancorelor trebuia sa înfrunți cu fața ibera viscolul din asprele mări ale nordului - si in decembrie nici Marea Neagră nu este mai puțin aspră '

Geamurile acum aveau degivratoare, de sigur, după cum la tot locul trebuiau sa se găsească înlesnirile mecanice ale vaselor mari, de astăzi ^ca sa îndulcească viața atit de grea a echipajului

Cu planul în față, un timp marinarul luă locul omului care avea datoria sa construiască vapoare ; închipuirea îl duse pe mări îndepărtate în porturile arse de soare ale Mării Roșii, în fiordurile Scandinaviei 11 trezi un claxon, - mașina intra pe poartă, se întorcea din oras, curînd șoferul avea sa vina sa întrebe dacă putea să plece acasă

Matei se așeză pe scaun și-abia în clipa asta, după o visare care îi liniștise nervii și-l înseninase, își dădu seama în ce încordare trăise două *Irr^tiA* ^{56 mto!}: xese refP^{ins}, P^{lanul} motonavei. Nu-i fusese ușor să mul? cînd *TJ*?~ ^{m>Z}\T t ° l u n a ' 5 l u n a S i J ' u m ă t a t e > p o a t e ^ m a t

TM ' S ^ TM P . a n u r j i c i n d s o c o t . s e c a d e s a p t a - - v i i t o a r e

Și deodată yenise această soluție neașteptată, anteproiectul din față care-i inspira de la început o încredere atît de mare, încît era sigur că Direcția Marinei Comerciale n-avea să-i facă nici o obiecție. Nu se bizuia pe

*T ^ ^ r m n d i n m a s u r a s a j f a c a t ^ - ^ r e s i * c a r e L*

ților, cu trasaju îi relevase repede înțelesul liniilor de apă'a c u p E * - pnvindu-le printre pleoape întrezărea forma vasului

Din acest desen avea să se nască un vapor, înainte de a se împlini răs^ohiî^r ^{pluicasci!} S i m m u n e a u r m a s a s e î n f ă p t u i a s c ă a i c i , p e c a a v a r f s ! . I t r a s m c F " I S O a m e n i p e c ă r e " C o n d u c e a e i t d a r " r ă m i n e a u " " "

„Trebuie să-l vopsim în alb, ar fi păcat altfel. Și să-i spunem : „Albatros ... Va trebui sa facem o machetă, cît mai grabnic"

— Hai, Alexe, intră odată !

mirare pe *TaȘ^* ^ " d e s p o z i t i i - s e o p r i i n ^ c u u n s e m n c l a r d e

— Tovarășe director, sinteți cam vesel astăzi !

— Și ce — răspuse Matei, rîzînd — pînă acum nu m-ai văzut vesel niciodată ? la spune, de unde vii ?

— Arn fost cu tovarășul Conțu în oraș, să cumpere farfurii.

— Farfurii ?

— Da, pentru dînsu', acasă. Și-a luat un serviciu — lux ! A fost și cocoana... tovarășa dumnealui...

— Nu ți-am cerut amănunte, îl opri Matei, încruntîndu-se, deși vese-
lia remarcată de șofer continua să-l stăpînească.

Ezită ; după convorbirea dinainte nu era momentul cel mai potrivit să-i ceară un serviciu ; mai bine amîna pe mîine. Apoi se rîzgîndi.

— Măi șmechere, îl întrebă, renunțînd să fie aspru — de unde ai cumpărat coniacul ?

Alexe se înveseli:

— Așa e c-a fost bun ?

— Te întreb de unde l-ai luat!

— Păi...

—• Hai, spune, nu sînt de la controlul economic...

— E un grec, tovarășe director, l-a luat din port, cînd au fugit nemții ;
aveau magazii întregi cu băuturi spirtoase. Au luat mulți... Ei, ce-a fost atunci!...

— Cît ai dat pe el ?

— Păi... nu știți ?

— Am uitat...

Șoferul îl privi cu ochii cam feriți.

— Cinci sute, n-a vrut hiai puțin...

— Mai are ?

— Poate o mai fi avînd.

— Uite trei mii de lei ; să te duci chiar acum și să iei zece sticle, dar
uită-te bine, să fie la fel și să aibă capsula întreagă. Altfel o pățiți și tu, și
grecul tău.

— Păi, zece sticle, tovarășe director...

— Nu vă dau mai mult! Spune-i grecului că la en-gros prețul e mai
mic ; știe el dac'a făcut negoț...

— N-a făcut ; a fost căpitan de vapor...

— Ei, atunci se pricepe la pungășii. Dă-mi o mie de lei înapoi !

Șoferul se posomori, se uită la Matei, neconvins.

— Tovarășe director...

— Hai, șterge-o, am glumit... Sticlele să le duci... Nu, mai bine adă-le
aici, să le văd eu întîi.

După plecarea șoferului începu să rîdă, înveselit: „Ce-o ii zicînd șme-
cherul ăsta de Alexe acum : „Halal șefi ! Unul coniac, altul farfurii !"...

Ieși în curte bine dispus. Întrebă pe portar dacă-l văzuse pe tovarășul
Donos ieșînd ; nu, nu ieșise, trebuia să fie aici. Il căută în curte, la biroul
organizației de partid ; era lacătul pus. Oamenii plecaseră, afară de paz-
nici ; unul se plimba pe la magaziile din fund. 11 strigă :

— Nu l-ai văzut pe tovarășul Donos ?

— E jos la Dunăre, face baie...

Bună idee să faci o baie acum, deși nu mai era zăduful de la prînz !
Se opri deasupra calei și privi jos ; vreo zece oameni tocmai ieșiseră din
apă și se îmbrăcați, trăgîndu-și cămășile pe trupurile ude. La cîțiva pași de

ei, Donos, într-un costum de baie cam lălfu, atîrnîndu-i pînă la genunchi, făcea gălăgie, bine dispus, agitîndu-și brațele spre un mic grup de băieți, probabil ucenici, care se întreceau înot spre mal, umplînd aerul cu strigătele lor subțiri.

Matei întîrzie, mirat să-l vadă pe Donos, de obicei posac, dedîndu-se cu pasiune acestui concurs, ceea ce dezvăluia în firea lui o latură nebănută pînă acum. De ce să i se mai pară ciudată firea lui Dutchievici, despre care nu știa decît foarte puțin, cînd avea de descoperit ciudătenii la un om cunoscut de atîta timp ? !

îndată băieții fură pe mal și își înconjurară antrenorul cu aceleași strigăte de mai înainte, ca și cînd concursul nu s-ar fi sîrșit. în mijlocul lor, Donos semăna cu un părinte puțin năucit de prea numeroasele progenituri, dar părea bucuros, ca și cînd ar fi fost într-adevăr copiii lui.

Pe urmă ucenicii se risipiră și alergară după haine, să se îmbrace, poate cuprinși de frig. Cînd Matei ajunse jos, ocolind cazangeria, Donos nu mai era nicăieri. Copiii se îmbrăcați gălăgioși, la adăpostul unei șalupe trase pe țârm ; zărindu-l pe director amuțiră și rămaseră țepeni, ca niște recruți ; să fi fost respect, sau teamă ? Dar chiar respectul, manifestat cu atîta crispăre, nu-i făcea nici o plăcere, ar fi vrut să-i vadă veseli și gălăgioși, ca adineauri.

Se apropie de ei, unele chipuri îi erau cunoscute, îi zărise prin ateliere, dar acolo, înconjurați de oameni, nu păreau de loc speriați cum se arătau acuma.

— Ce faceți, băieți ? întrebă cu blîndețe, cu căldură, cu bunăvoință — cu tot ce se cere să arăți copiilor, ca să le risipești teama.

Ei nu se mișcă.

— N-ați văzut unde s-a dus tovarășul Donos ?

Unul singur din ei arată cu mîna spre Dunăre.

— E în apă...

Matei mai înainte un pas, le zîmbi — ce putea să facă altceva ? — îi lipsea știința pedagogiei.

— Care a ieșit primul ?

— Eu, tovarășe director...

— Cum te cheamă pe tine ?

— Prună Niculae...

— Unde lucrezi ?

— La atelierul mecanic.

Se cunoștea : cu toată baia, mîinile îi erau negre, petele uleiului și-ale fierului. Ei, și-acum, ce să-i mai spună ?

— Braivo, Niculaie!... Mîine dimineață să vii la birou, la mine!... Hai, și-acum duceți-vă, pînă nu vă ia frigul !

Se lăsa răcoare pe cală, nu-l mai îmbia prea mult baia, dar fiindcă venise, așteptă să plece ucenicii, se dezbracă la adăpostul șalupei și se aruncă în Dunăre.

Donos stătea pe un colac de salvare, la cincizeci de metri de țârm ; probabil colacul, ținut de un ancorat, servise de baliză la concursul copiilor.

— Grozavă idee ai avut, Donos !

— Nu știai ? Vin la Dunăre în fiecare seară.

— îmi pare rău că nu am și eu timp...

— Ce-nseamiiă asta că nu ai timp ? Poate nu ți-l împărți bine...
— Ai dreptate ; toți avem timp, dar unora ne place să ne grozăvim.
Facem o întrecere ?
— Pînă unde ?
— Pînă dincolo...
— Nu, ne duce curentul prea jos...
— Aha ! Nici tu n-ai timp !
— N-am spus de timp. Dar n-o să vin în pielea goală pe mal. Ne vede lumea...

Electricianul stătea pe colac, cu jumătate a trupului în apă, jumătate afară iar Matei cufundat pînă la gît, se ținea cu mîinile de saulă. Apa era caldă, dar deasupra ei, aerul se asprea ușor, — soarele cobora spre apus, lungind umbra cazangeriei pînă la țarm.

•— Te-ai uitat pe la pescadoare? întrebă Donos.
— Da, azi dimineață.
— Și ?
— Nu fac nici o picătură de apă.

Cincizeci de metri mai sus se vedeau; înșirate lîngă mal și legate cu schele de cală, cele cinci pescadoare cărora li se desăvîrșeau interioarele și instalațiile mecanice ; peste cîteva zile, primul din ele își începea probele.

Fuseseră lansate cu o întîrziere de aproape trei săptămîni, în ciuda angajamentului scris al marangozilor, dar nu era vina lor. În ziua cînd totul părea pregătit pentru a le da la apă, maistrul Golgota făcuse un raport, arătînd că bordajul nu era încheiat cu destulă îngrijire, că între madere rămîneau spații neadmise în norme, care apoi fuseseră călăfătuite de mîntuială.

Comisia de recepție a ministerului care inspecta alte vase la Galați venise în pripă, fără să se știe cine o alarmase cu atîta rezeziune, dar se arătase mai indulgentă și înțelegătoare decît șeful calei. într-adevăr, între scîndurile bordajului erau spații ceva cam mari, nu datorită unei manopere neîngrijite, ci lemnului care se strînsese stînd luni de zile în vînt și în soare. Și după o cercetare destul de amănunțită, comisia hotărîse că nu e nevoie decît de o recălăfătuire. Maistrul Golgota pocnea din măsele nemulțumit; soluția nu i se părea satisfăcătoare.

— Ce-ai vrea ? îl întrebasese directorul, gata să-și iasă din fire. Să dăm jos tot bordajul și să pornim iar de la chilă ?

— Nu știu, tovarășe director. Tot ce pot să spun, e că așa nu-i bine. Și îmi cunosc meseria.

Pescadoarele se călăfătuiseră din nou — se chituiseră încă odată, li se dăduse altă vopsea peste prima : paguba șantierului ! Nu puteai să învinuiești pe nimeni, atîta vreme cît vasele de lemn se construiau sub cerul liber. Ducă-se ! Erau ultimele !...

Singurul lucru făcut de mîntuială, cum scrisese în raport șeful calei, fusese călăfătuirea, și pe drept s-ar fi convenit să li se aplice amenzi vinovaților. Dar, după ce descoperise greșeala, după ce făcuse vîlvă, maistrul Golgota se luptase din răpuzeri să nu fie tras nimeni la răspundere — tovarășe, nu te pune cu muncitorii ! Ba obținu mai mult decît atît: să se plătească din nou recălăfătuirea, celor care o făcuseră prost prima dată, aducînd pagube mult mai mari decît costul repetat al muncii lor, fără a mai socoti întîrzierea.

— Muncitorului trebuie să-i plătești, că nu-i capitalist; din ce să trăiască ? Din seul de pe spinare ?

Acestea erau argumentele apărătorului.

Cel ce ar fi trebuit să deschidă ochii la vreme, ca să se evite greșeala, în sarcina lui fiind supravegherea lucrului de pe cală, era însuși maistrul Golgota, care făcea acuma spume la gură.

Deși furios, Matei îi dăduse câstig de cauză, dar nu pentru a-l satisface pe el, ci pe călăfătuitori, fiindcă nu putea ști care din ei erau oameni de treabă și care leneși sau pușlamale. Și cu asta oftase ușurat, fiindcă scăpa de pescadoare. Iar maistrul Golgota ieșise de la birou cu zîmbetul în colțul gurii, asigurat de recunoștința muncitorilor.

Donos se sui pe colacul de salvare, și arătă în spre cală :

— Când crezi c-o să terminăm cu balamucul ăsta ?

El zicea balamuc, tovarășul Stoian, haos. Ce-i drept, cum se vedea cala acum, putea să te pună pe gânduri. Spre sud faleza pierise, dar pămîntul rămăsese răscolit, nu avea încă înfățișarea lui viitoare, mii de metri cubi mai trebuiau să fie aruncați în Dunăre. În continuarea acestei rampe sfișiate, cazangeria de sus, ai cărei pereți crescuseră pînă la acoperiș, nu făcea impresia unei lucrări noi ci a unei ruine, care parcă trebuia doborîită și aruncată în fluviu, odată cu mormanele de pămînt.

Dincoace, cala rămăsese liberă odată cu lansarea pescadoarelor și în locul acestora nu se pusese nimic, nici măcar un scaleu din patul de construcție al vreunui din viitoarele șlepuri.

La cazangerie se lucra fără întrerupere, în trei schimburi care se organizaseră de la 1 august, se pregăteau coaste și table, dar atît timp cît zăceau în stive, fabricarea lor nu părea liniștitoare. Mulți socoteau de neînțelese metoda aceasta : să se pregătească materialul pentru treizeci de șlepuri, douăzeci din ele urmînd să fie montate abia la anul — și nici măcar primele zece să nu fie încă înșirate pe cală !

Chiar Donos, care fusese convins, cu calculele în față, de uriașa economie realizată astfel, începea să se teamă. Priceperea lui'tehnică se limita la instalațiile electrice — înainte nu lucrase în șantiere navale, grămezile inerte de fierărie, căroră, nu izbutea să le întrezărească formele viitoare îi trezeau un fel de panică și Matei o simțea în întrebările lui ocolite, în ochii îndreptați cu neliniște asupra malului.

— Donos, ai răbdare încă două săptămîni, și n-ai să mai recunoști cala !

— Răbdare am, să dau și altora !

— Ei, atunci lasă-mă să-mi priască baia !... Te-a durut vreo măsea zilele astea ?

— Nu.; de ce mă întreb ?

— Așa ; durerile de măsele sînt plictisitoare !

— Uite că nu m-a durut !... Mai stai ?

— Înnot puțin și mă întorc... Mă aștepți ?

— Începe să-mi fie frig.

— Dîrdîie puțin și te încălzești. Să nu pleci, vreau să te întreb ceva...

Matei își dădu drumul spre larg, împotrivindu-se curentului, să nu-l ducă la vale ; trebui să se lupte din greu ca să revină în același loc.

— Ce părere ai tu despre Dutchievici ? întrebă, prinzîndu-se de saulă.

•— Ți-am mai spus...

— Știi că mi-a adus un anteproiect pentru motonavă ? Lucra la el de mult, fără să spună o vorbă. Ce crezi că urmărește ?

— Să se construiască motonava...

— Totuși mi se pare ciudat să tacă atîta vreme și pe-urmă să apară ca la teatru, în momentul culminant.

— A apărut cînd a fost nevoie.

— Nu, nu mi se pare așa simplu...

— Hai la mal ! zise Donos. Mi-e frig...

— Stai numai puțin... Nu ți se pare că Marchidan muncește prea mult?

— Sînt destui care muncesc prea mult. Bunăoară și tu!

— Eu ? Da' de unde ! Nu vezi că am timp să mă si'scald ?

— Numai că nu te scalzi, ci te frămînți. Mai bine'du-te acasă mai de vreme și dormi mai mult...

— Nu mi-ai răspuns despre Marchidan. Așa, pare robust, dar nu crezi că ar putea să fie bolnav ?

•— Ce-ți veni ?

— Nu știu ; te-am întreat...

— Lasă-l în pace. E voinic ca un taur. Si-apoi, n-are nici treizeci de ani...

— Ei, și ?

O barcă venea din spre malul celălalt, unde lucrul la reparația șlepurilor continua pînă seara tîrziu. Erau toate trase pe mal, într-un 'sir lung, și, împreună cu cele cinci ceamuri, în zgomotul cu ecouri prelungi ale tablelor trîntite, în bocănitul neînterupt al ciocanelor, strigătele muncitorilor dădeau impresia unui adevărat șantier, mai animat decît șantierul principal de dincoace, cu cală goală, unde la ora asta se mai lucra doar în cazangerie.

Pe bancul de la pupa bărcii ședea ghemuit, cu șapca pe ochi, cu nasul cufundat în niște hîrtii desfăcute pe genunchi, chiar inginerul Marchidan, despre care vorbeau acum.

Barca trecu pe alături, barcagiul îi recunoscu si-i salută, dar inginerul nu ridică ochii, părea adâncit pentru totdeauna în hîrțiile lui.

— L-ai văzut ? întrebă Matei.

— Il văd mereu...

— Nu ți se pare că-i prea palid ?

— Așa e felul lui. Hai la mal că mor de frig !

— Mai stai puțin... Cîți ani ai tu ?

— Treizeci și unu. Ai început să uiți...

— Treizeci și unu ?... Nu te-ai gîndit să te însori ?

— Nu.

•— N-ai vrea să ai copii ?

— Nu știu ! Mă duc...

— Ai răbdare ! O să ne mai trebuiască sudori...

— Nu-i greu să-i găsim).

— Pentru motonavă ; proiectul lui Dutchievici e destul de îndrăzneț, băgă sudură în locul niturilor, dar îmi place ; trebuie să avem curaj, să ne înnoim... Mîine trebuie să convocam o conferință tehnică, să vedem ce spun ceilalți ingineri și maiștri...

— Dacă tot convoci conferința mîine, de ce-o mai tii si cu mine, acum ? Nu vezi că am început să dîrdîi ?

— Dîrdîie ! Aşa ai să te încălzeşti. Ascultă Donos, mie nu-mi place •Golgota de loc...

— Mi-ai mai spus. Miie nu-mi ,pla/ce mai de mult... Dar deocamdată n-avem ce-i face: e preşedintele sindicatului, ales de muncitori; oamenii ţin la el

— Şi-atunci ?

— Ai răbdare ! O să vină şi timpul lui. Nu mai pot să stau; m-am dus...

— Numai o clipă ! Am uitat să te întreb ceva. Cum o cheamă pe fata aia care lucrează la magazie ?

Donos îl privi cu coada ochiului ; glasul lui Matei fusese la fel ca pînă atunci şi pe chip nu se vedea nici o schimbare, dar i se păru, fără explicaţie, că toată convorbirea asta din apă, nu urmărise altceva decît să ajungă pe ocolite, aici.

— Care fată ?

Ştia, dar vroia să facă şi el ocolurile lui.

— Nu te prefacă ; una singură e la magazie ; şi tu mi-ai vorbit de ea întîi.

— Ai uitat. Ți-am vorbit cînd m-ai întreat, nu așa, din senin !

In afară că tremura de frig, electricianul părea schimbat acum,' închis in sine şi posomorit:

— Donos, te doare o măsea !

— Ce vroiai să mă întrebi ?

— Fata asta vrea s-o mutăm la trasai...

— Aha !

— Ce-i aia : aha ?

— Nimic. De ce să n-o muţi la cantină ?

— Du-te naibii ! Nu te înţeleg deloc...

— Mi-e frig...

— Hai la mal ; azi nu-i de vorbit cu tine...

După ce se îmbrăcă, Donos întrebă :

— Şi ce-ai hotărît ? O muţi ?

— Nu ştiu ; voiam să-ţi cer un sfat...

— Lasă, nu te mai sfătui atît, pentru un lucru așa de mic... A trecut

•adineauri pe-aici...

— Cine ?

— Cine dacă nu ea ? S-a dus cu barca la vale...

— Uite ce e, Donos, eu trebuie să am şi grija oamenilor, nu ciora a fierului.

— Foarte bine ! Aşa e principial !

— Dacă nu vorbeşti serios, regret că te-am întreat.

— Ce m-ai întreat ?

— Voiam să ştiu ce părere ai...

— Asta-i o problemă tehnică ; întreabă-i pe Dutchievici sau pe Marchidan...

— Bine, am să-i întreb. Dar de ce crezi că vrea să se mute la trasaj ?

— întreab-o pe ea !
— Cine bănuiești că i-a. băgat ideea asta în cap ? Din cei care sînt la trasaj...
— Nu știu... Nu lac spionaj sentimental...
— Ba mi se pare că da ! izbucni Matei enervat și de data asta brutal
Donos îl privi lung, apoi răspunse calm :
-- Vrei să știi părerea mea ? Mut-o unde dorește ! Cred că nu urmărește altceva decît să muncească și să fie respectată. Nu-ți fie teamă, nu face ochi dulci nimănui de la trasaj... și nici din altă parte. Poți să-l întrebi si pe Cocean...
— Mi s-a părut că-i foarte la locul ei ! zise Matei, încurajat.
— Este ! Și tocmai de-aceea mi-e teamă... Dar haide, nu te uita așa la mine; n-o să fie nimic grav"!

RELICVĂ PROFANĂ

w m
k&&W^o " " " " " " subțiat ca un fir de păr al pădurii
'•"-rΛV* " " " " " tu diamant.

-'AsSii: Ce femeie se aplecase noapte de noapte pe apele
fiului tremurînd de reflexul incendiilor ?

Ce femeie ținuse malul în mină,
luni și luni și ani și ani de război,
să spete cămășile ostașilor
în munții de diamant ?

Apa lua cu sine jegul, sudoarea și uneori sîngele
îchegat de trei săptămîni,
apa lua cu sine incendii răsfrînte, și altele le luau locul
în luciul înpăimîntat;
apa lua cu sine din lemnul malului,
apa subția maiul de lemn cu care femeia bătea cămășile
și umfla palmele ei îngroșate ca lemnul.

Bătăile malului sunau în noapte minutele Unui ornic al muntelui
sunau neîntrerupt, pînă ce lemnul se subtias ca un arătător
sunau măsurînd secundele și orele în cămăși de ostași
sunau ca ecoul ritmic și roșu al manii lor sub cămașă
sunau bătăile muntelui, bătăile mîinii umflate ,ca lemnul aspru
dar fara asprime ,

Numele femeii aceleia nu-l știe nimeni...

SINGURUL MARTOR

In trunchi fără cap, fără brațe, fără picioare,
un trunchi amputat, de arbor
leu scoarța rănită și arsă, și rotundele
virste rănite și ele în tulpina de lemn.

*Un trunchi păstrat în sarcofag străveziu,
ei, singurul viu,
el, singurul mort rămas clin pădurea natală,
ca singurul martor al unui trib dispărui.*

*Și-o refugiată din Sud,
cu dioptriile tuturor lacrimilor siiprapuse-n lentile
— îndărătul lor ochii abia se ghiceau,
ca sideful scoicilor în apa de mare —
o femeie fără bărbat (împușcat în Seul),
fără părăiți (măcinați de foame-n Seul),
fără fii (spinzurați în Seul).
O femeie fără crengi,
ca o salcie rămasă-n picioare după grea vijelie,
ea, singura vie,
ea, singura marloră-a pulberii morților, ei.*

*O femeie privea către Sud
prin dioptriile tuturor lacrimilor suprapuse-n lentile,
uivocind
pădurea natală...
Pînă cînd ?
Piuă cînd ?*

CERNEALĂ ALBASTRĂ, CERNEALĂ ROȘIE

*Un caiet grosolan din coji de mesteacăn.
Nu racla solemnă a înțelepciunii, bătută în perle.
Nu un sul de mătase cu vers diafan ca floralul răsufu al vremi
Nu o stampă cu frunze de bambus în tuș, urînd viața lungă a bambusului.*

*Un caiet grosolan din coji de mesteacăn.
Gîfîite, scurte notații, legale cu fir telefonic.
Un jurnal de front al pădurii, fără somn, fără fese, fără hîrtie.
Atît mai aveau : grenade și coji de mesteacăn.
Atît mai aveau : nume proprii și-un nume comun : unitatea
și-uri rest de cerneală albastră și alt rest
de cerneală roșie.*

*Fiecare își scrise în caietul pădurii numele propriu de-acasă și-un nume
comun: unitatea, cotele muntelui, supa din lemn de mesteacăn,
o frîntură de vers, pe cei vii, pe cei morți, pe doctorul care-și
rupea în fese cămașa, pe cei morți, pe cei vii, numele proprii
de-acasă și-un nume comun : unitatea...*

*Filele cu foșnet de lemn, filele din coji de mesteacăn, se umplură cu scrisul
mărunt, gîfîit, pe o parte, pe alta.
După cerneala albastră, cerneală roșie,
după Cerneala roșie, sîngele scrise printre rînduri al doilea jurnal.*

Cei rămași și-au trecut în caietul pădurii numele propriu de-acasă .și-un
niime comun : unitatea, noile cote pe munte, un chit de adio
iubitei, un student chemat telefonici, să plece la studii,, stocul
scăzut al grenadelor, pe cei morți, pe cei vii, patru, trei, doi —
un nume întrerupt de o pată de sînge...

*

Un caiet grosolan din coji de mesteacăn, legate cu un fir telefonic.
Un inginer aplecat pe caiet,
un tinăr care murmură încet, încet, în muzeu
numele morților.
Un bărbat care plînge
peste rînduri de sînge.
Un bărbat care plînge,
un bărbat...

A UD..

m avut două brațe, am avut doi ochi, am avut o singură inimă.
Pe trup îmi căzu ca o umbră a dragonului
ciudatul hotar.

Diminețile mele au o singură mină,
liniștea mea are un singur ochi,
umbra dragonului mă desparte în două..."

Așa plîngea pămîntul teraselor de aur,
Așa trecea vîntul prin harfa orezului,
așa vorbeau porumbeii la Pamunjon.

Dincolo de umbră, cîmpie pustie,
ofițeri de peste ocean...
Dincoace de umbră, orezul de aur,
surîsul sperantei....

„Ai avut două. brațe”, foșnea vîntul verii-n orez.
„Și am două brațe — răspundea pămîntul —
cu unul zidesc, cu altul izbesc,
cu unul înalt, cu altul dărîm...”
„Ai avut doi ochi”, foșnea vîntul verii-n orez.
„Și am doi. ochi — răspundea ecoul pumi.ntuli.ii —
cu. unul rid, cu, celălalt plîng,
amîndoi sînt ai mei,
amîndoi sînt ai mei”.

„Am o singură inimă”, cînta pămîntul din Nord.
„O singură inimă”, răspundea în. tremur

pământul din Sud.
Și azi îi aud,
îl aud
în cutremur
pământul din Sud...

„NU ȘTIU

„Văzu lumina zilei" s-ar fi scris înainte — dar nu :
el văzu întunericul.
Nelimezite încă, privirile pruncului se legănau într-o noapte mare;
primul tui țipăt nu se-auzi sub clătinatele bolți de pământ.
Sub pământ, dedesubtul ploii napalmului, supse lapte și spaimă.
Soarele cald era undeva, deasupra pământului, atât de departe —
lumina era atât de frumoasă și mare —
și spăimântătoare!
Ziua zburau păsări
și păsările zuruiau
și zurutul ardea...

înapoi, înapoi sub pământ!

Pământul e bun. ca mama,
cu bolțile sale de umbră,
cu noaptea sa mare și sumbră
și fără flăcări...

*

L-am luat în brațe și eu.
împlinea patru ani.
Îl țineam pe genunchi, în pavilionul cu grația curbă, arhaică.
La picioarele noastre, faguri de noi cartiere, macarale ridicînd în ritmul lor
rar și sigur piatra ta înălțimea sufletului, respirația de fum a
uzinelor, cărămiziul proaspăt al casei de naștere...
Jur împrejur, verzele ușor legănat al pinilor.
Deasupra, albastrul amiezii de toamnă
și soare, soare...

Un avion zuruie în azur,
se lăsă ușor către aeroport,
ca o pasăre...

Copilul țipă
și țipătul lui își înfipse pumnalul în inima cerului.
„De ce țipi, fiule ?" întrebare părinții.
„Nu știu, nu știu" ...
și-și apăra privirea lui oblică, trasă în tuș, cu miinile mici.

„De ce țipi, fiule ?”

„Nu știu...”

*Undeva, în creierul, său, între amintiile albe, infamie
-zburau păsări enorme
și păsările zuruiau
și zurutul ardea
undeva, undeva...*

„De ce lipi, fiule ?”

„Nu știu !”

*La picioarele noastre, orașul viu
respira...*

DINTR CIN CAIET*)*

"
ROIAU GINDACI

VICTOR EFTIMIU

*oiau gândaci foșnind printre gazete
Și ronțăiau prin colțuri șobolanii
Ca-n turnul de ivoriu castelanii,
Ne izolam în tristele gherete.*

*De-atunci, nêndurați, trecură anii...
Ne-am despărțit, ne-am răzlețit în cete.
în piept ne bat mereu tot mai încete
Motoarele atitor vechi strădanii.*

*în țarc de sîrmă groasă și ghimpată
Am locuit senini și fără pată
Cabanele podite cu țarină.*

*Urca, perfid, în noi reumatismul
Dar noi îl combăteam cu romantismul,
Cu zborul fanteziei, fără frînă;*

PE ALB OMĂT

*e alb omăt un negru gând își plimbă
Plantonul ce ne-au hărăzit de gardă.
Un frate i-a fost dat pe front să-si piardă :
Ar spune multe... Nu mai are limbă !*

*) Tg. Jiu, 1943

*Au conținut și stelele să ardă...
Ridică un picior și iar îl schimbă.
Armura lui de ghiață îl preschimbă
într-un medieval cu halebardă.*

*Un crîncen Ianuarie. Zăpada
Pin-la ferestre și-a sporit grămada...
El șovăie — și gata e să cază.*

*în urletul de spaimă al tăcerii
E mai de plîns ca noi, prizonierii,
Sărmanul om ce ni l-au pus de pază.*

ȚI-AU PUS ÎN MINA PUȘCA SI PISTOLUL

*lăcăule, să-mi spui din ce coclauri
\Te-au ridicat și te-au adus netoții,
\Stăpînitorii, ucigașii, hoții
Nesăturatii neamului balauri?*

*Străbuni ți-au fost pandurii, poate moșii,
Sau ai lui Doja, dîrji ca niște tauri...
Te tragi din marii libertății fauri,
Din Horea, sfîrtecat de dinții roșii.*

*Ți-au pus în mîna pușca și pistolul
Să le păzești boierilor pistolul
Și rosturile lor nedrepte, hîde.*

*Te-au hărăzit magnații de la cîrmă
Să stai de pază țarcului de sîrmă :
Robindu-te, vor să te facă gîde !*

PLUTONUL DE EXT: CUTIE

*n stol de corbi, vestind o grea năpastă,
S-a repezit din orizont, încoace.
Ce presimțire-n pliscuri li se coace ?
Ce hoit vinează în ninsoarea castă ?*

*Oșteni blăniți cu cizme și cojoace
Sufliînd în goarnă aria nefastă,
în gerul crîncen ordinul adastă
Și armele încep să și le joace.*

*Pluton de execuție. în frunte
Un rezerviu cu lîmplele cărunte,
Cu fandoselile unei răușce,*

*Pășește marțial, ne dă fircoale...
Și gardieni trimite să ne scoale.
Pe cine dracu vor să mai împușce ?*

SPIONUL

*Era un tip roșcat, cu barba creață
I Trimis în lagăr să ne spioneze.
I ^ e oferea penițe, piuneze
Noi îl priveam și-l ascultam cu greață.*

*Mărturisea origini poloneze,
Descins dintr-o familie măreață.
Ne scuturam de el ca de mătreață
Știind că vrea să ne asasineze.'*

*De Anul-nou, îl puse necuratul
Să umble prin cabane cu uratul,
La comuniști să tragă cu urechea.*

*L-au prins, i-au dat o sfîntă de bătaie :
— Să mai poștești cu „la mulți ani !”, potait
...Și dus a fost, parcă-l lovise strechea.*

DE C/ND CCI STAUNGRADUL

*A e cînd cu Stalingradul, nu mai merge
Victoria mult așteptată fuge.
I Nici paturi de spital și nici coșciuge.
Răniții mor în zdreanță unei cerge.*

*Armata roșie, în tăvăluge
Sosind năvalnic, urmele le șterge...
Spre ce liman mîntuitor s-alerge ?
Se umflă Volga, măduva le-o suge.*

*La noi s-a strîns șurubul. Gura !
Mai isprăviți cu „Stalin” și cu „ura !”
Să punem masca spaimei și-a restriții !*

*De la Berlin sosesc mereu firmane
Să fim expediați în țări germane ;
De dragi ce le sîntem, ne cer naziștii...*

DAR VA VENI SI ZIUA DE IZBINDĂ!

*ar va veni și ziua de izbîndă
în lumea greu rănită și săracă...
Și celor ce ne-nchid și ne dezbracă
Le vom plăti pe toate, cu dobîndă !*

*Să nu rămîie urmă de baracă
Pe locul de rușine și osîndă...
Să pască turme-n înserarea blînda,
Să zburde un scatiu din cracă-n cracă.*

*Urmași eroici ai străbunei Dacii
Luptăm cu șobolanii și gîndacii
Pe-un frîg de nu știu cîte zero grade.*

*Și-n vreme ce s-apropie finalul,
în loc să-și vîre-n inimă pumnalul,
La București, se țin de mascarade...*

COMUNISTUL

FLORENȚA AIBU

*Ind vorbea despre comunism,
avea o înălțare a frunții
și un gest scurt, ușor,
parcă lăsa un stol de porumbei
să-i zboare, de pe umeri, în zare.*

*Veneau oamenii să-l asculte,
cum se duc primăvara
să vadă dacă a răsărit griul,
dacă are să fie bună recolta, la strînsul din vară.*

*Era în el
ceva de poet,
ceva de adolescent
și de flamura.*

*Dar mai cu seamă era certitudinea —
certitudinea că n-o să mai moară nimeni de foame,
că liniștea are să dăinuie peste floarea cireșilor,
că au să cînte, adunând spice — copiii,
și fetele au să-și sărute iubiții, la fîntînă,
după cum certitudine era zborul în spații
și nordul comat de grînele fragede legănate pe zare.*

*El era omul
și credința în om
și oamenii se simțeau, aproape de el, oameni.*

LAMINORIȘTII

ÎNTÎLNIRE CU TREI COMUNIȘTI DE LA UZINELE „CRISTEA NICOLAE”
DIN GALAȚI, ORAȘUL VIITORULUI COMBINAT SIDERURGIC.

POP SIMION

Ca urmare a transformărilor socio-economice, în (ara noastră a lui naștere și se dezvoltă tot mai mult o morală nouă, socialistă, o nouă atitudine față de muncă, față de bunurile obștești și îndatoririle sociale, noi relații de într-ajutorare tovarășească între cei ce muncesc. Viața arată ce forță reprezintă conștiința tot mai înaltă a oamenilor muncii, identificarea lor ca interesele generale, încrederea lor în viitor, hoiărirea lor de a-și aduce contribuția la victoria deplină a socialismului
(Din Raportul C.C. al P.M.R. prezentat de tov. Gheorghe Gheorghe-Dej, la cel de-al III-lea Congres al P.M.R.).

1

mi place să asearnăm laminorul de tablă cu o întreprindere poli-grafică. Foile incandescente de oțel, adunate pachet și dimensionate de lama enormă a foarfecelui-ghilotină, îmi recheamă în memorie filele proaspăt tipărite ale unei oărți încărcată cu incandescența ideilor. Deosebirea o văd în proporții și forța de sugestie. Pe când munca meșterilor tipografi sugerează migala și calmul creației, aceea a laminoriștilor e manifestarea hiberbolică, debordantă a perseverenței și puterii copleșitoare a creației muncitorești. Urmărind metamorfozele industriale care au loc de-a lungul unei linii de laminare, ai senzația foarte concretă a valorilor umane care sînt investite într-un calup de oțel de cîteva kilograme (laminoriștii îi zic „platină”!) ce străbate drumul pînă la fila metalică încălzită la 1000 de grade și subțiată la 0,22 milimetri. Fără îndoială că și pagina de manuscris a scriitorului se naște în focul unor intense și mute arderi spirituale pînă a fi aptă pentru lumina tiparului și ochii însetați ai cititorului. Fila metalică a laminoristului se elaborează însă printr-un act creator deliberat, spectaculos și în același timp adine pămîntean, pe care îl descifrezi entuziasmîndu-te și străbătînd un întreg complex de senzații. E manifestarea directă, nudă, nemijlocită, vie a efortului creator, pe cînd în cazul celui ce scrie pe hîrtie, efortul se bănuiește doar, se presupune, dar nu ia înfățișarea aceasta extraordinar de concretă.

Tabla ieșită din iadul de foc al valțurilor și cilindrilor e apucată filă cu filă cu ajutorul unui clește lung și, după ce i se face prima toaletă — forfecării o croiesc la dimensiunea dorită — e așezată în stive de cîte cinci tone, corespundentul aproximativ al unui manuscris literar de 500 de pagini depus la o editură. Dreptul de semnătură, e bineînțeles, respectat. Autorul lucrării industriale se apropie de stiva încă dogorîndă și o semnează simplu, modesl : „Cialmov Vladimir, azi 20 iunie, a.c. 5 to, pt. Congres”. Poduri rulante de mare tonaj apucă într-un deget enorm aceste stive metalice pentru a le duce într-un anume loc spre a se răci timp de 16 ore.

M-am așezat pe un asemenea manuscris industrial împreună cu maestrul de tură Ilie Brucher de la laminorul III și am discutat despre meseria de a modela oțelul.

- Care-i momentul cel mai plăcut din viața unui laminorist ?
- Cînd n-ai de-aface cu cei trei.

— Cu cine anume ?

— E vorba de trei personaje foarte importante, cu care are bătaie de cap fiecare laminorist.

— Doresc precizări, am zis, stăpînit de curiozitate.

— Primul e un personaj distins, de prestigiu — nu interesează numele — pe bună dreptate sever, și economicos din fire. Celălalt, dimpotrivă : un tip stricat, fără valoare, care ne face nu odată fabrica de rușine; în timp ce al treilea e copilul teribil al forfecărilor noastre. Obraznic și veșnic nemulțumit de ceea ce i se dă. II trimitem adesea la reeducare.

Eram nedumerit, iar aura enigmatică a cuvintelor laminoristului mă făcea să insist.

— Cine sînt ei? Concret, tovarășe...

— Cele trei personaje ale mele sînt, în ordine: Consumul specific, Rebutul și Deșeul, cu care, din fericire, colectivul de lucru al schimbului meu nu prea are de împărțit multe, mi-a răspuns omul zîmbind.

Stimulat, nu i-am dat pace meșterului șugubăț.

— Dau crezare numai cifrelor.

— De acord; scrie. Relațiile mele cu aceste trei personaje industriale dificile se pot exprima cifric în felul următor: Nu depășim cu nici un kilogram de „platină” consumul specific prescris de normele de tehnicitate; am redus rebutul sub cifra admisă — de la 0,75% la 0,62%, iar deșeurile s-au împuținat cu 30% față de proporția îngăduită. Cum s-ar spune, ne-am învățat să statornicim relații principale în această gospodărie a noastră și să ne impunem punctul de vedere, atitudinea nouă, socialistă față de lucru.

— Cum se traduce asta în produse finite ?

— În cele trei luni care au premers Congresului Partidului, schimbul meu a dat constant peste plan cîte 40—50 de tone tablă finită lunar...

— O întrebare naivă. Meseria îți dă satisfacții?

— Deosebite, și să știi că o asemenea întrebare nu este defel naivă, îmi răspunse meșterul Ilie Brucher privindu-mă cu o ușoară dojana. Ca să fie crezut, continuă cu însuflețire: — Profesiunea de laminorist nu-i o meserie oarecare, ce îți cere o stimă de mișcări monotone și cu asta basta. Nu. Ea pur și simplu te copleșește ; îți cere să-ți întrebuițezi toate simțurile, puterea, brațele, deopotrivă, cu mintea. Și ce bine te simți cînd știi că ai făcut din bucata de oțel ce ai voit și cum ai voit și că în foaia de tablă abia ieșită din foc, e ceva din mușchii tăi, din mintea ta ascuțită, din privirea ageră și sudoarea trupului tău, din truda și omenia ta. Și asta nu-i lucra puțin. De altfel am și avut prilejul să compar înde-aproape meseria asta a mea cu altele, așa cum ai compara, de pildă, doi bănuți de aramă.

— Și?

— Nu se compară.

— De ce?

— Simplu, ca bună ziua. Cred că-i una din cele mai serioase. Nu știi clacă ești informat. Noi sîntem nouă frați, din tată hamal. A murit înainte de a ne vedea ieșiți în lume — s-a prăbușit sub el o punte putredă pe cînd căra niște saci pentru o campanie comercială străină. L-au înghițit apele și n-a mai dat nimeni de el. Noi, cei nouă ai lui, ne-am făcut singuri meseriile, nouă la număr. Al de-i profesor universitar lucrează cu teoria, inginerul se omoară cu cifrele, studentul de la medicină vrea să știe ce-i aia o inimă, un braț sănătos, cel mic se silește să știe ce-i focul, mă rog, fiecare cu rămurica lui. Dar meseria de laminorist? Aș zice că le cuprinde pe toate. Aici umbli și cu teoria;

cifrele-cifre; focul, cel mai bun tovarăș, iar medicina să vină între laminoriști să vadă ce-i aia un trup sănătos. Zău, nu se compară.

Ochii celui care vorbea erau foarte luminoși, căprui, ori mai degrabă de culoarea fontei. Purta mustață mică, iar părul era sur, cum e sarea. Totuși avea o față tânără șeful de schimb Ilie Brucher. L-am întrebat:

— De când ești în meserie?

— De 33 de ani.

— Veteran.

— Nu, învățăcel.

— Gluma-i neizbutită, zic.

— Vorbesc serios. Privește în jur. Nu vezi că linia de laminor e semi-automatizată? Agregatele-s noi, moderne. Nu de mult am fost șase luni în Cehoslovacia la specializare; seara mai trebuie să mă uit prin cărți și caiete. Ce mai? Școlar...

L-am părăsit pe bătrînul „școlar”, mulțumindu-i. El, comunistul Ilie Brucher e într^adevăr unul dintre oamenii de azi care știu să învețe la această școală înaltă a abnegației și perseverenței muncitorești. Să învețe și să se auto-depășească mereu.

2

Cred că Alexandru Caranfil e cel mai tânăr șef de schimb al uzinei. 29 de ani, comunist, om scund, privire ageră, veșnic neastîmpărat, iute-n mișcări, într-un cuvînt un laminorist plin de febrilitate. E specializat în tabla „sub milimetru”, adică în tablă subțire, care solicită un proces tehnologic anevoios și înaltă calificare.

A înce3ut prin '45, ca „ungător”. Oricine vrea să devină un bun laminorist trebuie să o înceapă de la A, iar „A”-ul acestei meserii este munca de ungător la cilindri. Era băietan inimos Sandu Caranfil, tînăr; nu cunoscuse încă ce-i sărutul de față. Lucrătorii îl priveau cu inima îndoită, pentru că era puțintel băiatul, pipernicit și slăbuț, iar pe atunci laminatul tablei cerea forță musculară, nu glumă. Agregatele erau învechite, iar munca, manuală. Metalul înroșit trebuia tăvălugii în gura cilindrilor de alungire cu forța brațelor. Ce mai? Te treceau șapte mii de sudori într-un schimb și ți se topea singele în vine. Ieșeai amețit, încît nu știai cum te cheamă. Zestre capitalistă, rămasă ca un blestem pe capul oamenilor exploatați nemilos în regimurile abia doborîte de la putere.

— Erau zile fierbinți acelea, frățioare, își aduce aminte Alexandru Caranfil. Se aflau printre noi cîtiva comuniști vechi, care știau ce și cum e pe lumea asta. Ei ne țineau sufletul. îl văd parcă pe nea Neculai Rusu pe atunci laminorist șef — azi președintele sfatului orășenesc; merită — îl văd, zic, urcat sus pe cilindri. Se șterge de sudoare, se uită împrejur și începe, cu ochii țintă la noi, ungătorii.

— Mă, mînjilor, mă. Voi o să apucați o zi cînd o să apăsați pe buton și o să iasă tablă subțire ca foița de țigară.

Noi ăi mîhjiți cu uleiuri, rîdeam ca puii de dihor. Bună glumă spune nea Neculai Rusu. El însă, nea Neculai se supăra și striga la noi de acolo, de pe cilindri:

— Mă, vă -rup urechile dacă nu vă băgați mințile în cap, că-i sosită vremea ciocănarilor. Peste ani, în laminoare nu vei ridica pînă îți scuipi bojocii. Mecanizarea va face toate muncile grele care ne istovesc încă.

— Dar laminoriștii cu ce se vor ocupa? Se vor juca de-a **baba** oarba? strigă **unul** lung la limbă.

— Ba de-a baba-treaza, mă hojmălăule, nu-și pierdu nea Neculai răbdarea. O să trebuiască să vă puneți mintea la contribuție, să băgați tehnică în cap. Că butonul nu-i **un** lux oarecare ce-ți pică din cer. **Îl** eiștiți prin învățatură și tehnică. **Îl** va aduce socialismul și nu trebuie să vă găsească proști la minte. **În** nici un caz.

— Și iată că evenimentele s-au desfășurat în matca lor, **în** așa fel,, încheie Alexandru Caranfil, încît nea Neculai Rusu **a** avut întru totul dreptate.

„Dreptatea” lui Neculai Rusu este o copleșitoare irealitate și ea poate fi exprimată prin aceste date sumare: în anii 1957, 58 și 59 la uzinele „Gristea Nicolae” din Galați s-au instalat trei noi linii moderne de laminare. În locul vechilor maidane pline cu bălării, unde pînă nu de mult generația de ungăiori **a** lui Alexandru Caranfil arunca „tundăr”-ul, un fel de păcură miloasă scoasă de sub mașini, regimul nostru **a** înălțat hale de laminare bine utilate, în care laminoriștii muncesc în condiții civilizate. Utilajele de mare tehnicitate instalate aci sînt în cea mai mare parte de proveniență romînească. Produsele noilor laminoare sînt variate și de cea mai bună calitate. Dacă vei surprinde vreodată o discuție despre tabla galvanizată (zincată), despre tabla neagră, ori despre tabla decăpala (fină, maleabilă — înainte se importa din străinătate!), adu-ți aminte de laminoristul de 29 de ani de la Galați — scund, **privire** ageră, veșnic **neastămpărat** — de omul care produce tablă „sub milimetru”. .

3

Munca unui laminorist se măsoară după numărul de „ore calde” pe care le realizează, adică după timpul efectiv în care cilindrii laminorului lucrează din plin. Am evitat așa dar să-l sustrag prea mult de la muncă pe maestrul Pândeles Tănase, omul pentru care venisem. Mă mulțumeam deocamdată cu situația de spectator, plăcîndu-mi să urmăresc captivanta metamorfoză **a** oțelului de la starea **sa** de „platină” (niște dulapi masivi de oțel ce constituie materia primă a laminoarelor), pînă la foile de tablă alb-argintii trecute prin băile de galvanizare.

Era o noapte calmă de iunie. Imensa hală **a** laminoarelor îmi părea o alcătuire fantastică avînd rostul să găzduiască cele mai ciudate vrăjitorii industriale. Respirația șuierată **a** cuptoarelor încălzite la o mie de grade, amețitoarea mișcare **a** podurilor rulante, rotirea necurmată **a** cilindrilor de subțiat "tablă, „țacțac”-ul foarfecelor-ghilotină, — totul se contopea într-un huiet metalic continuu, ce definea tonul vieții unui laminor. Jocul de lumini produs de mișcările metalului incandescent împrumuta lucrurilor imagini feerice, iar laminoriștii în bătaia nestatornică **a** luminii căpătau staturi de uriași.

Schimb de noapte. În jur cuptorarii, dublătorii, prinzătorii, forfecării laminorului II condus de comunistul Pândeles Tănase își apărau prin muncă prestigiul de colectiv fruntaș dobîndit în **întrecerea** socialistă în **întâmpinarea** celui de-al III-lea Congres al Partidului.

Nu-l scăpăm din ochi pe maestrul Pândeles („unicul conducător al procesului de producție pe schimb”, după cum scrie la carte). Umbla de la un loc de muncă la altul, observa, cerceta, studia, preocupat să nu-i scape nimic din complexul de manifestări ce formează viața laminorului.

— Prin ce mijloace se menține în frunte schimbul dunitale? l-am întrebat.

— Simplu, mi-a răspuns el aproape mirat. — Muncind bine... Cum să-ți spun... de pildă, așa cum muncim și acum. Lucrul nu se poate rezuma într-o frază. Privește mai bine ritmul nostru de lucru; și laminoristul și-a desfăcut mâinile într-un gest larg, îmbrățișînd parcă întreaga linie de laminoare.

Trecînd de la un loc de muncă la altul, printre conversațiile tehnice, ini-a făcut cunoștință cu cîțiva dintre cei mai buni laminoriști ai schimbului.

— Pe el, pe Ionică Gociu, laminorist I, nu l-aș da pe un mastru de schimb! Mă crezi? Dar Popa Costică? Țștia laminoriști, zău așa! Unde-i pui, sfîrîie! Ce m-aș face dacă aș avea oameni care cunosc numai un post de lucru ? Se îmbolnăvește, spre pildă, un cuptorar. Stăm cu mâinile în sîn ? !

S-a apropiat careva să-i ceară lui Pândeale o lămurire. I-a dat-o, fără a uita să-l rețină.

— Stai, nenicule (apoi către mine) : îl vezi ? Dumnealui e șef de echipă — Ghernan Ionel. Știi de oe țin la el? A fost născut să fie bun organizator la locul de muncă. Și, crede-mă, ăsta-i lucrul cel mai al dracului! Dacă nu știai, află de la mine eă-s vulpe bătrînă...

— Cam ce vîrstă, îmi veni întrebarea pe limbă.

— Patruzeci și unu...

— încă tînăr...

— Desigur; nu uita însă că mă joc cu oțelul eam de un sfert de veac.

In ochii arămii ai omului puteai citi mîndria profesiei.

— Ce vezi aici e „Caja trio”. N-ai dreptul să vorbești de ea, de nu pomenești numele lui Ivan Alexandru... E cel de colo, laminorist II; proaspăt ieșit din armată. Suflet aprins și isteț la minte. Fără el toată mașinăria asta n-ar avea nici un chichirez. (Bineînțeleș n-ai să scrii chiar așa, „chichirez”. Va spune lumea că Pândeale n-are vocabular adecvat, ori alte istorii. Găsește alt cuvînt mai potrivit, că doar asta ț-i-i meseria).

Pe dublători i-ani găsit dezbrăcați pînă la brîu mînuind cu gesturi stăpînite cleștele prelung cu care apucau din gura cilindrilor tabla incandescentă. Picioarele lor încălțate în saboți de lemn oficiau un dans ritmic, ciudat pe planșeurile metalice, dînd parcă un fast aparte muncii lor pline de bărbăție.

— Țștia-s băutorii...

— Cum adică ?

*

— Așa le spunem în glumă dubiătorilor. Lucrează în arșiță și își dreg setea cu sifon și cafea neagră... (Oamenii aveau în preajma lor mari butelii metalice cu sifon și vase cu cafea preparată). Să zicem bunăoară că-mi ceri patru dintre ei; de pildă pe Mircea Pepelea, Mihai Ștefan, Gătin Constantin și Ion Paraschiv. Ei, bine, nu ț-i dau pe zece. în loc! Bagă bine de seamă, ăsta nu-i lucru de toate zilele.

Felul neobișnuit al maistrului Pândeale de a-mi prezenta oamenii mi-a oferit prilejul să parcurg linia laminorului de la un capăt la altul, să cunosc toate fazele de lucru. Am vrut să aflu ceva din biografia celui ce mă însoțea. Pândeale Tañase a devenit dintr-o dată scump la vorbă, s-a scuzat că-i ocupat, în sfîrșit, că nu-i chiar atît de important să fie popularizat un om eu „muncă de răspundere”.

— Fiecare din noi are într-un fel sau altul o muncă de răspundere, am stăruit.

I'

|

J

|

— Depinde, cum și-o ia în serios fiecare. Eu, de pildă, sînt fiu de grădinar; n-am carte multă la bază... Ca să mă pot ridica la nivelul răspunderii mele a trebuit să trag tare de tot. Acum, cîcă fac muncă intelectuală : nu muncesc eu brațele — dau îndemnuri, coordonez, țin scripte, fac socoteli. Cu toate acestea, într-o jumătate de an am dat jos 20 de kile. Cît mă vezi de voinic, n-am mai mult de 68 greutate. Poate interesează pe cititor un asemenea amănunt biografic?...

— Unul ca acesta, fără îndoială.

— Altceva? Locuiesc în centru, pe Republicii — trei camere, baie, bucătărie, hol și terasă (la noi se construiește într-un ritm de parcă s-ar afla în întrecere cu cei de la București!). Am doi băieți și o fată. Potrivit obiceiului ar trebui poale să-ți promit că și ei au de gînd să îmbrățișeze meseria tatălui. E însă prea de vreme. Cel mare se află de-abia la tabla înmulțirii. Las să buchisească. La noi meseriile au început să pretindă.

— Poate că buchisește și tatăl?!

— Drept să-ți spun (și asta să n-o scrii la ziar!) am început să mă uit prin cărțile de aritmetică ale școlărilor. În rest, ziarul, o carte, cîteva cuvinte cehești...

— Cum adică ?

— Peste puțină vreme se pare că îmi voi petrece odihna undeva în munții Tatra și nu se cade...

Ne-am despărțit vremelnic pentru că timpul comunistului Pândelescu Tănase e deosebit de prețios. Mi-am propus să-l reîntîlnesc după schimb să mai schimbăm o vorbă-două, în drum spre centrul orașului.

©

Oarele șase, dimineața. Planul meu dă greș. Lui Pândelescu Tănase nici nu-i trece prin gînd să plece acasă. Se răcorește sub un curent de **apă** rece, se schimbă și, înlocuind cleștele de laminorist cu sculele de pescar (le ține în dulapul cu situații și hîrtii milimetrice), se grăbește să se întîlnească cu ceilalți ortaci de ai lui care „au microbul”. Pornesc pe potecuță, de-a lungul Dunării, în rînd cîte unul, cu bicicletele. Cinci laminoriști pescari. Pândelescu întrebă :

— Nu ne onorezi?

îi însoțesc cu mașina de reportaj pînă la gura Prutului. <

Aruncă undițele. Dimineața e vînată. Apa miloasă a rîului trece pe la picioarele noastre, tăiată de cele nouă-zece undițe ale gălățenilor.

— Parcă mi-a picat ceva, zice Ionică forfecarul, arcuindu-și bătu! de alun.

Noi cu ochii pe scula omului. Trage, trage; nimic.

— O fi balenă, mă, aruncă o vorbă careva.

Undița o smulge cu greu.

Se agățase într-o rădăcină. Dimineața se face parcă mai albă de rîsui gros, bărbătesc al pescarilor.

Forfecarul își pune nadă nouă.

— S-a strîmbat, zice el.

— Ce sa strîmbat, mă ? vrea să știe Pândelescu.

— Cîrligul sa strîmbat.

— Are oțel puțin, își dă cu părerea un cuptorar.

— O să aibă mai mult, zice Pândeale animând undița. Din ce în ce mai mult; vom avea oțel din belșug...

— Ce înseamnă asta „din belșug”? zii cifre dacă ai studiat Directivele

— Crezi ca m-ai prins, nenicule?, se otărăște P»T„1-1P TT ^^^^^^^^^^
sute de mii de tone la sfîrșkul acestui an! Esle? ^

— Este, recunoaște forfecarul.

în 1965, Ei, acu să te judec eu, zice Panelele Cît m^l
Aud? anacie. Cît oțel va avea Romînia

— Cam 3 milioane de tone.

~ Nesatisfăcător, califică Pândeale. Altul. Care stii, mă!

irei milioane treisute mii de tone măi n«' P„r1„j„
cuptorar tinerele. bândelê, răspunde un j

~~ **W,VrIV?"** după tine - Cam o e înseamnă lucrul acesta?

Gete n £ « Î I T m n a s a > T I f e c i O t e l u l a s t o Prin laminorul

^ ^ ^ I % ^ ^ t a b l a t i n c i t i m b M C I g l o b u l *****

tură drpfoTe^i^e—tl'r'. °o * «-»«" * ^ Tănase în po,

i s p i t e ^ t M t p a l " . I I R A S P U N S U I * aceea un dublător îl

— Mă, vezi bățul meu? Smicea de alun.

Și ce-i cu asta ? vrea să știe cuptorarul

față d., **JuiV^t**""spui c u e l t v a s p o r i p r o d u c t i a ^ * 1970,

— Mi-o dai cu firul de nylon? vru să știe cuptorarul

— Cu.

— Și cu undița.

— Ești șmecher, mă. Ți-o dau, hai, răspunde.

Z Adică?' S P O r e s t e C U C I D C I m i l i o a n e ? I O P I S U t e d e m i i d e t o n e d e «țel.

— Total 7 milioane de tone si jumătate. Este?

v — Este.

— Dă bățul. Vezi să n-aibă peste.

Oamenii aîd din toată inima. Dimineața se revarsă de undeva dinsore

£ n k ^ h â t ° — m ^ . a ^ « - , de algă. Peștii ciupesc rîmel cufunda e
^SZ^St i a i t P e S C a m U l t a C U t o t u i d e S c u l e t e Tin colocviu despre

REPORTAJ DESPRE LEMN ȘI LEMNARI

REMUS LUCA

Industrializarea lemnului va fi concentrată în combinate cu profil complex, care, pe lângă prelucrarea lemnului rotund în chertiptea, placaj, furnir, parchete, mobilă, vor valorifica deșeurile provenite de la aceste produse, precum și lemnul de mici dimensiuni și de calități inferioare, în vederea fabricării plăcilor aglomerate și fibrolemoase, — produse valoroase cu o largă întrebuințare,

(Din Raportul C.C. al P.M.R. prezentat de tov. Gheorglie Gheorghiu-Dej, la cel de-al III-lea Congres al P.M.R.).

În perspectiva civilizației noastre dominată de metal, pare curios, totuși progresul omenirii a început odată cu folosirea lemnului, și fără de care nu poate fi concepută descoperirea focului. În tot acest turcuș greu și îndelungat, lemnul a fost poate cel mai generos material de care a dispus omul. Ușor de procurat, infinit mai ușor decât oricare dintre metale, lemnul a avut și mai are și azi cele mai diverse întrebuințări. A fost prima unealtă și prima armă ; ideea genială a roții e greu de despărțit de rostogolirea unui buștean ; corabia cu catarg e de asemenea urmașă directă a bușteanului plutind în vîltoarele primăverii, roata morii, casa de locuit, mobila, vasul pentru apă și vin, chiar și primele cuptoare în care omul a separat arama și cositorul și-apoi fierul din minereuri, au fost încinse cu mangal.

Față de acest material generos și docil pe care natura i l-a pus cu dărnicie la îndemînă, omul s-a purtat destul de vitreg ; pe măsură ce dezvoltarea civilizației extindea cunoașterea și supunerea forțelor naturii și din ce în ce mai multe alte materii contribuiau la obținerea valorilor create de om (cărbune, metal etc), tezaurul lemnos al lumii a fost tot mai neeconomic administrat: mai mult s-a risipit decât s-a folosit. Culmea exploatării barbare, neraționale, a fost atinsă de capitalism, care a izbutit să radă pînă la pămînt masive păduroase întregi, transformîndu-le în întinse deserturi de piatră ; după ce nici jumătate din masa lemnoasă extrasă din pădure nu intra în circuitul economic¹⁾, capitaliștii mai și distrugeau însuși baza de reproducere a lemnului.²⁾ Risipa dementă ce a însoțit „metoda” capitalistă de exploatare a lemnului nici nu poate fi încă evaluată exact, pentru că folosirea judicioasă, economică a acestui material atît de prețios este abia la începuturile ei și este greu de stabilit ce imense valori au transformat

¹⁾ Randamentul maxim atins în exploatările forestiere capitaliste din țara noastră nu trecea la foioase de 38—40 la sută, iar la rășinoase de 45—48%, ceea ce însemnează că mai bine de jumătate din lemnul tăiat era dat la foc, deci practic era pierdut pentru economia națională.

²⁾ În țara noastră suprafața astfel despădurită de exploatarea capitalistă întrecea 600.000 ha.

capitaliştii în cenuşă şi fum, pînă cînd nu **vm c** * ± ±
liza utilizînd maşa lemnoasă **ţină** la ulSmel " m te* osi " poate ^
 Socialismul a pus canat în h n nnod i¹¹¹¹¹¹ posmue).
 a masei lemnoase, unml diTbui"r Ie debază'alf ^ f^{m i n i t s t ^}
 reîmpădurit zeci de mii de hec m'e Vlă s S în ^{economic} ionalne. S-au
 trecut la exploatarea raţfo ^
 seama de ciclul de reproducere a pădurii si £.od dSsebf^f^{fnH}
 mzata şi pusă pe baze noi socialiste industria ^{TMmnS>} ' ^ "O" "
 i a b H c ^ ^ de ...aglomerate,
 problemă, oferind pe lingă aspectul iSniZ desiul de stnsa cu această
 poate de complet resursele econSmiefnaSale înlcooul bu f ⁵⁶
 nuie a nivelului de trai al poporului ^{01?ulil"lbnata"t"»} conţi-

această pieocupare"n R a S î ' ^{al Partidul"!"} "ostru arată
 G h e o r g h ' i u - D e T s e ' 3 ' ^{CO"trese" prezentat de l"y" A"l} Gheorghe
 careaiu ^ u Z ^ ^ ^ncipal este refacerea şI valorifi-
 c i preţioase b o g ă l t ^ m S n t M l ^ ' ^{CONSTRUCIE UN A D I N O I L E}

plexăarnasellemnoae^^ ^{superioară şi}
 şi neraţionale în toate ramurile e c o n o m i
 prin intensificarea operaUunior S^TaSt: ^{-/m resursele de lemn}
 de specii repede crJscâtaesmaiafer° P^^/or, extinderea culturi/or
 rilor % Procesul de e x ^ l î ' s i f ^
^ . ^ ^ L i ^ l S i ^ ^ y ^ f ^ . ^ ° , W W d , p o t e
 a costului lucrărilor si c o n ^ r i ^ u Z ^ î l ^{o c a U i a l ^ d e} reducere
 m fnnuarea s u p r a f e ţ e » p e t r e l e s i l v i c e ,

de - ^ ^ S ^ S ^ ^{im l'Loacdor} * ^tă prin aplicarea
 căilor de transport forestier ^{meccanice} şi dezvoltarea

c o ^ t î a r f ^ in combinate cu profil
 furnir, parchet'e, mobili, TorVaTor^ } Creştea. U i ,
 duse, precum şi lemnul de r m c ' a 7 ^{d e l a a c e s t e P " t}
 derea fabricării plăcilor aglomlaleTfZ^
 cu o largă întrebuinţare" îrolemnnoase, - produse valoroase

TM « ? l > ^ ^ o ^ r l u c , - - ' * a t i n s 6 0 - 6 5 l a s u H
 ffiS* l' «glomerate şi plă S, l u c T r t , ^ ^ ? S prin folosirea de-
 pierdere nisa înseamnă si praful de lemn nr'nrl, < |J ^{de peste 20%} trece de 20%. Această
 'P', evaporată în procesul de product e si ^{rH cJI^ ^ J'} TM re parte-
 cmd 10% din materia intrată în fabrică ^{copaculu., p.erderile propriu-zise} neînire-'

³ Din'docurae'niele Co¹¹ ³¹⁰⁰⁰ ha.
 se vor economisi Tnual ech^entuii T.To0000 **mTc^T^"** ^{de p'ate} aglomerate
 'lor la exploatare, se vor economisi circa 5 000 000 r n n ' - ' f p " " ducerea pierde-
 •959 producţia în « c e v, n se dublet ^{ANZAA} ^ ^

Astfel, pasionanta istorie a lemnului intră într-o fază superioară. Nimic nu se va mai risipi, tot ce poate fi folosit va fi folosit, fiindcă socialismul însemnează economie rațională, nivel tehnic superior, producție ieftină, și în cele din urmă nivel de viață superior pentru oamenii muncii.

Combinatul din Gălăuțaș este un pion al acestei lupte larg desfășurată pentru exploatarea și industrializarea economică, rațională a lemnului. Practic vorbind, nimic din materia primă intrată în fabrică nu se pierde, ci se valorifică totul pe loc.

E o întreprindere tânără, modernă, în care chipul viitorului se încheagă concret pentru ochiul avid de nou și frumos.

Pentru cine a cunoscut condițiile vitrege în care au lucrat întotdeauna în trecut muncitorii forestieri, acele hale deschise ale gaterelor, depozitele în care buștenii erau ridicați cu brațele, praful veșnic care se așeza pe plămîni, barăcile mizere ale coloniilor muncitorești — acela va privi fabrica din Gălăuțaș ca un tărîm de vis. Podurile rulante ridică buștenii de fag direct din vagon și îi așează în depozit, îi poartă de-aici în încăperile de aburire și-apoi în uzină ; de aici, pe bandă rulantă sînt purtați la derulator, care cu cuțitul lui lat desprinde foița de furnir în suluri, o altă mașină apucă foița, o întinde și o taie după măsura dorită, apoi foile sînt așezate pe cilindrii, dispuși în etaje, -ai mașinii de uscat ; aici cilindrii rulează lent, într-o temperatură ridicată, furnirul iese prin partea cealaltă uscat gata ; urmează repararea și zețuirea furnirului, de unde intră la prese ; aici trei-cinci sau mai multe foi sînt suprapuse și încheiate, apoi introduse în presa hidraulică și ciclul placajului se încheie.

Mașinile, în același ritm susținut, precis, fabrică și plăcile celulare și tot mașina lucrează, măiestrit, placa aglomerată. Miezul de fag, rămas de ia derulator, bucățile inutilizabile, capetele, căzăturile de furnir sînt introduse într-un soi de moară care le macină, prefăcîndu-le în puzderii, cu un zgomot infernal de căpcaun, de aici așchiile trec prin niște cilindri uriași ce se rotesc lent, sfărîmîndu-le mai departe și uscîndu-le, apoi se cern în presă, unde sînt amestecate cu rășină sintetică și izbite ritmic, de un soi de mai ; de desubt ies plăcile și sînt imediat secționare la dimensiunile dorite.

Am pomenit mereu de mașini. Și omul unde este? Omul e acolo, în ritmul riguros al fazelor, în precizia operațiunilor efectuate de fiecare mașină, în temperatura aerului din uscător care n-are voie să depășească un anumit nivel stabilit, în atenția încordată cu care întregul proces de fabricație este urmărit. Brațul omului e tot mai puțin o pîrghie de un grad oarecare, susținînd principalul efort fizic, și tot mai mult unealta de transmitere a impulsului cerebral, efortul fizic rămînînd tot mai mult în seama mașinii, extraordinară creație a minții omenești. Vezi la fiecare mașină complicate tablouri de comandă cu indicatoare, cu becuete și în fata lor un om, atent, cu o expresie de încordare intelectuală pelață', privind tabloul de comandă, ascultînd zumzetul mașinii ; din cînd în cînd, se clintește din loc, se apleacă, privește o rotiță, apoi se întoarce la tabloul său cu becuete luminoase.

Directorul Ilies Ludovic mi-a spus cu mîndrie : „în fabrica noastră nici un muncitor nu transpiră din cauza efortului fizic”.

Această frază m-a urmărit multă vreme, fiindcă sună ca o axiomă a zilelor noastre, dînd expresie uneia din străvechile năzuinți omenești, pe cale de realizare în socialism. A dispărut lucrătorul de la rampa de încărcare, țapina și icnetul, și a apărut podul rulant și macaraua; fostul țapinar manevrează un pod rulant, fostul gaterist o presă mecanică, fostul electrician o mașină complicată ce singură dimensionează placa aglomerată, lipește pe ea o placă de furnir și o așează apoi în stive, pe care fostul vagonetar le ia și le transportă cu un lift mobil în magazie.

Aici am văzut plastic adevărul dinainte cunoscut, ca o lege generală, din cărți și din studii abstracte: socialismul nu schimbă numai relațiile de producție, ci transformă omul, socialismul nu-i numai o revoluție politică și economică, ci o revoluție în toate domeniile vieții.

La Gălăuțaș s-a construit o întreprindere cu un profil nou. Placaj s-a mai fabricat la noi și înainte, dar în cantități reduse, care nici în vremea capitalismului, cu producția lui scăzută și rudimentară nu acopereau necesitățile interne, așa că eram nevoiți să importăm placaj, poate fabricat din chiar buștenii de fag exportați din țara noastră. (Era doar linia economiei din România burghezo-moșierească, țară semicolonială). Azi nu mai exportăm bușteni de fag, ci placaj și mobilă. Plăci aglomerate însă și plăci celulare se fabrică pentru prima oară).

Au sosit mașinile. Trebuiau oameni care să le pună în mișcare și să le supravegheze, undea era nevoie de producție. „Vom forma muncitori calificați din mers”, au spus conducătorii fabricii. Și oamenii s-au format. Producția a început cu numai 20% muncitori calificați, restul s-au calificat la locul de producție.

Ioari Vasile a fost sortator de bușteni, azi este conducător de presă secția placaj și brigada lui e fruntașă, (în mai și-a depășit norma cu 16%). Petruț Aurel a fost dulgher și a lucrat la construcția combinatului a rămas în fabrică și s-a calificat ajungînd ajutor conducător de presă. Poracki Carol a fost gaterist, acum conduce o imensă mașină în care se usucă foile de furnir. Sînt mașini complicate a căror funcționare trebuie supravegheată cu atenție, cel mai mic accident însemnînd pagube.

Am întîlnit aici la Gălăuțaș un entuziasm general, o dragoste de muncă, o încredere în operațiuni complexe, care pretind efort minții, înțelegerea unui proces de lucru, o încredere în știință și tehnologie. Plăci, care duc la o mare economisire de energie și materiale, între ele așchii de fag de stejar și melcișon (se numesc melcișon) înclieate la mare presiune. Rezultă o piesă (mai ales uși) foarte rezistentă care nu se mai deformează, este ușoară și servește ca un foarte bun izolator termic. Economia astfel realizată se ridică la fiecare metru cub de plăci celulare la circa 0,60 mc. cherestea. Placa aglomerată (nume industrial: PAL — adică placă aglomerată din lemn) este și ea o realizare relativ recentă nu numai în țara noastră — vechimea ei nu întrece zece ani nici în alte părți. Ideea este și aici destul de simplă. Rămășițele de lemn sănătos se mărunțesc la limită, apoi se îmbibă într-o rășină sintetică (de obicei pe baza de formol și uree) și intră într-o presă care-i dă forma dorită. Produsul finit este o placă (de grosimea stabilită) care uscîndu-se și lustruindu-se poate fi folosită pentru mobile, pereți despărțitori, cabane etc. Avantajele plăcii aglomerate în comparație cu scîndura de lemn masiv, sînt destule; placa, aglomerată nu se deformează, nu capătă ondulații, este un foarte bun izolator termic și este mult mai durabilă, iar faptul că se obține din deșeuri și din esențe de lemn inutilizabile în alte domenii industriale, deschide perspectiva ca în anii viitori, cînd această ramură industrială foarte nouă la noi se va perfecționa, produsul propriu zis să fie foarte ieftin. (Să nu uităm nici avantajul imens pentru economia națională a economisirii cherestelei de esență superioară, care se ridică la 1.000.000 m.c. anual).

ces mecanic complicat, dragoste pentru o muncă deosebită, de nivel înalt tehnic, unde inteligența și îndemnarea joacă rolul principal. I-am întrebat pe rînd pe acești oameni care au trecut direct de la lucrul cu brațele la lucrul cu mașina complicată și pretențioasă, ce i-a determinat să-și schimbe profesiunea ? (Unii dintre ei sînt oameni de 30—35 de ani). „îmi place să lucrez cu mașina, îmi place munca mai pretențioasă”. A fost aproape invariabil răspunsul. Și m-am gîndit: „Abia acum, în timpurile noastre acești oameni s-au regăsit, în elementul lor, care le priește.”

Și nu m-am îndoit de loc, cînd același director mi-a spus, dînd concluzia cea mai firească propriilor mele gînduri : „Nu peste multă vreme, toate operațiunile vor fi automatizate și toți muncitorii noștri vor fi tehnicieni cu înaltă calificare”.

Entuziasmul e o notă caracteristică a muncii în lumea noastră. E firească și aș putea să spun esențială, determinantă, această caracteristică, manifestă mai ales în preocuparea intensă pentru îmbunătățirea nivelului muncii, pentru ridicarea calității produsului.

La fabrica de mobile „23 august” din Tg. Mureș, acest entuziasm (puțin spectaculos, pentru că se realizează printr-o muncă încordată, susținută, nu tocmai ușoară, de lungă durată și continuitate) se exprimă de obicei lapidar ca o lozincă : „Mobilă ieftină, rezistentă și frumoasă”. Confluează aici o serie de elemente, avînd ca scop îmbunătățirea neconținută a standardului de viață a populației, simțul gospodăresc și nivelul conștiinței profesionale și politice a muncitorului, chiar simțul estetic al fiecărui lucrător sînt în miezul procesului ; e-o confluență posibilă doar în socialism.

La fabrica „23 august” din Tg. Mureș se produc mobile. E oarecum "spus o producție casnică. Producătorii de aici, cînd croiesc și șlefuiesc piesele viitorului dulap sau ale noptierei, nu se gîndesc doar la normele stas, care sînt o expresie foarte schematică a obligațiilor lor profesionale: dimensiuni, durabilitate, anumite calități obligatorii ale materialului. Ei produc doar niște lucruri care vor fi folosite de oameni ca și ei, de muncitori. De aici, preocuparea pentru aspectul estetic ; casa mobilată de ei trebuie să fie un cămin plăcut, în care omul venit de la lucru să aibă asigurată odihna, comoditatea. De-aceea, fiecare prototip de mobilă este discutat în colectiv, după ce a fost expus o vreme (două-trei săptămîni) într-o vitrină specială.

Și mai e preocuparea pentru ieftinirea procesului de fabricație. Am întîlnit mulți entuziaști ai mecanizării la această fabrică.¹⁾

Mecanizarea, într-o fabrică de mobile, are oarecari aspecte speciale. În general e vorba, ca peste tot, de simplificarea diferitelor faze din procesul de producție, de contopirea mai multor faze într-una singură, de simultaneitatea anumitor operațiuni, tinzînd în general la economisirea de minute, ceea ce înseamnă economie de energie, economie de muncă și în ultimă instanță, reducerea prețului de cost. Trebuie notat însă, că se lucrează lemn, material cu calități speciale, că piesele mobilei prezintă forme

¹ Numai în anul acesta au fost prezentate 58 de inovații, din care 37 au și fost aplicate cu succes (economii : 312.846 lei).

deosebite de la un tip la altul, că se lucrează esențe de lemn diferite, care reacționează în mod deosebit la acțiunea mașinii.

Umil din inovatorii fruntași ai fabricii este Rusu Vasile, fiu de țaran care a învățat tâmplăria într-un mic atelier din Reghin și s-a întâlnit cu mașina abia în 1957. El are vre-o șase inovații aplicate, care de care mai ingenioasă, pe care el le definește prin valoarea economiilor realizate. Tăierea curbă cu circularul (înainte se făcea cu band-săge, fierăstrăul panglică) aduce 46.000 lei economii anual, unificarea a două faze într-tina singură la lezена fixă (rama dulapului pe care se închid ușile) aduce 900 de lei anual, un dispozitiv pentru lezена de colț care unifică trei faze, sporind în același timp soliditatea piesei, aduce 60.000 de lei economii pe an, un război de țesut curele de transmisie (așa zisele curele fără sfîrsit) aduce 49.000 lei economii pe an etc. L-am întrebat ce-l determină să se preocupe de aceste probleme. Mi-a răspuns: „îmi place. îmi place mașina. Și-mi place lucrul bun, solid și ieftin". Nu s-a gândit mult pentru acest răspuns. N-avea nevoie să-și formuleze un gând care exprimă însuși sensul vieții sale.

Bota Zaharia, utemist, face parte din cea mai tânără generație de muncitori. El a învățat meseria într-o școală profesională socialistă. La el, entuziasmul pentru muncă și pentru mașină e ca preluarea unei moșteniri de la generația înaintașă. Și el a adus fabricii o economie de circa 10.000 de lei, unificînd două faze efectuate înainte manual, într-o singură fază efectuată la mașină. Pop Teodor e și el din generația tânără. Se mîndrește și el cu crearea unui dispozitiv (tundere curbă a furnirului) care înlocuiește munca manuală.

Tamas Ioan e brigadier la prese. Sînt trei prese, care lucrează ritmic. În 12 minute, un ciclu. Aici bătălia s-a dat pentru menținerea ritmului. Tînărul brigadier a rezolvat problema, destul de simplu în aparență, prin confecționarea unor cărucioare care se pot ușor, repede, economic strecura printre prese.

Chiar într-o fabrică de mobile deci, preocuparea nr. 1, de la director pînă la ultimul muncitor, este mecanizarea. E un efort general. Și în curînd producția de noptiere, în afară de lustruit, se va desfășura pe o bandă rulantă, care va fi instalată în următoarele două-trei luni; și există perspectiva introducerii în viitor a benzii rulante și la fabricarea celorlalte piese de mobilă.

Unde a rămas minusculul, primitivul atelier de mobile, rindeaua împinsă cu mîna, tehgheaua cu menghine, glas-papirul frecat cu mîna ?

Clasicul tâmplar, cu șorțul plin de talaj, cu creionul după ureche dispare. Îi ia locul mecanizatorul, proiectantul, tehnicianul, producția în serie, ieftină, durabilă, frumoasă.

*

Un entuziasm de o nuanță deosebită am cunoscut la CIL-Reghin (secția Ambarcațiuni și secția Instrumente Muzicale). În esență însă, e același entuziasm pentru munca de înalt nivel.

Aici se fabrică acele skifuri suplă, caiace ușoare ca fulgul, canoe ce aduc în forma lor cu străvechea barcă de scoarță și care au purtat spre faimă mondială pe canotorii noștri ; aici se fabrică viori, violoncele, contrabasuri, mandoline și chitare.

Aparent rm-i nici o legătură între barca ușoară ce spintecă rapid valurile și cutia de lemn din care izvorăsc fermecătoarele melodii ale vioarei. Deosebirea sînt, de bună seamă mari, însă și barca și vioara sînt făcute din molid de rezonanță și-aici este singura întreprindere din țara noastră care prelucrează acest soi de lemn, așa că cel puțin prin sursa lor aceste două ramuri de producție sînt înrudite. Le mai leagă însă și cîteva condiții, fără respectarea cărora nici barca nu plutește cum cer legile plutirii, nici vioara nu sună ca să topească inima ascultătorilor. Bușteanul de molid este ales încă din pădure, de un om priceput, care ghicește după semne de el cunoscute, destinația trunchiului încă din vremea cînd bătrînul copac își mai leagă cetina vîind în vînt. După un timp apoi, se extrag scîndurile prin așa numita tăiere specială, pentru ca fibrele lemnului să se așeze paralel în scîndură ; aceasta asigură elasticitatea optimă și rezonanța.

Unul din marii entuziaști ai „rezonanței”, Varga Ladislau, șeful secției ambarcațiuni, îmi explică pe larg aceste lucruri. E un pasionat. Construcția de ambarcațiuni îl preocupă încă din tinerețe. A construit nenumărate bărci și prin studiu intens și observații personale, a ajuns la performanțe într-adevăr impresionante. Existența acestei secții la Reghin e un capitol însemnat al propriei sale biografii. I-a pus bazele ei, și a început lucrul doar cu trei muncitori în 1948.

„Am avut probleme destule, mai ales cu ambarcațiunile sportive. Mulți inși nu-și puteau închipui că vom putea să facem față prin mijloace proprii; nu credeau că cedrul și mahonul (esențe importate) pot fi înlocuite. Am încercat și am reușit. Molidul nostru se comportă excelent. Medalia olimpică a lui Rotman și titlul european al lui Ismailciuc au fost obținute în ambarcațiuni lucrate de noi”.

Deslușesc în glasul lui mîndria reținută a creatorului. Succesele acestei secții sînt un rezultat al entuziasmului, al priceperii, al cunoștințelor profesionale profunde.

Și mai adaugă : „în plus, lemnul nostru e de cinci ori mai ieftin decît cedrul, și tot atît de bun. Am ajuns să și exportăm”.

Nu-i nici o noutate, în referința lui, deși faptul în sine ține de nou ; e ceva ce ține de noua mentalitate socialistă : să raportezi totul, și munca ta, uneori mai mărunță, alteori mai importantă, la planul general al economiei naționale, să te simți o rotiță a marelui angrenaj social care azi, în țara noastră, desăvîrșește construcția socialistă.

„Știți — continuă el — acuma ne luptăm să facem bărcile cît mai ușoare. Nu-i suficient să-i asigurăm o linie impecabilă, ci să o faci cît mai ușoară, să soliciți un efort cît mai mic, să crească viteza. În unele cazuri avem deja rezultate. Skiful de 4, în loc de 65 kg. cîntărește 54, skiful de 2 în loc de 38 kg., doar 28. Aceste kilograme în minus însemnează minute prețioase adăugate la viteză”.

Însă principala destinație a lemnului de rezonanță este să cînte. Vioara, chitara, violoncelul. Amplifică și îndulcește vibrația corzii de metal ciupite de degete sau frecate de arcuș apropiind-o de modulațiile și suspinul vocii omenești. Scîndură luată pentru prelucrare trebuie să fie impecabilă. Aici munca devine artă, fiindcă nici o mașină nu poate — deocamdată — să scoabască lemnul pînă la limită, dîndu-i curbura și grosimea cerută, fără să vatăme fibra — și fibra rănită strică sunetul.

LA fROME TECI

Congresului al II-lea al P.M.R.

AURORA CORNU

*Orbul braț răsărit din pulbere
Smulgînd din cremene simplul acord
La bord ne-ntrînd prin multele ere
Pumnul cu foc, triumfător.*

*Lungind spre mine, împlinitul efort
Bronzul sclipind, sculptat pîn'la umere
— Sînt mitul enorm, — îmi spune, — ce vor
Pune în loc, evii-aceștia de rupere ?*

*— Mîntea comună — pătrunzătoare
Brațe lungind din corpul fecund
O mie unelte apucătoare
Plin-aruncate-nainle! Răspund.*

*Și-n nobilul arc al prelungirii
Mitul atins al desăvîrsirii.*

ILIE CONSTANTIN

ȘI ZIDUL CA O CARTE

Studentilor la muncă patriotică

*O > e cărămidă mîinile atente
Tăcut, lăsară nobile amprente.*

*Zidul acesta de palat ne știe:
Noi l-am închipuit din temelie.*

*Noi îi lăsarăm umbra certă peste
Grădinile și străzile aceste.*

*Și zidul ca o carte își deschise
în noi atîtea pagini mari, de vise!*

BICAZ

*n amfiteatrele munților
Brazii se-ableacă de-asupra văii,
este clipa:
imensele foarfeci de beton se-nchid,
pletele Bistriței cad,
tot cad, alunecă și se pierd
departe, de-a lungul Moldovei,
lat-o, albă în soare,
albia râului de-atitea veacuri neștiută
s-a zvircolit, ca un trup de fată'
descoperit dintr-odată.*

*Noaptea, cu vuiet prelung
munții Moldovei și văile]
se luminează; trec
pletele retezate ale Bistriței,
prelungă șarjă de oțel
prin păduri!*

VALURI SPRE LUNA

**Che fai tu, Luna, in ciel
dimmi che fai...**

Giacomo Leopardi

*Ce faci tu, Lună,-n păduri,
spune-mi ce faci,
nesfîrșită liniște, Lună?
Treci printre gratii de fagi
Care se-ndreapla și sună.*

*Ce faci tu, Lună,-n adine
In apele măritor toate ?
Treci printre valuri ce frîng
Arful luminii brumate.*

*Din înălțimi, din afară,
Iar în adine le cuprinzi,
Noaptea întreagă să-mi pară
Joc nesfîrșit de oglinzi.*

*Ce faci tu, Lună,-n abis,
Departe de lume și stele ?
Singură treci printre ele
Cufundată. în vis.*

*Logodită
Cu al pământului nimb
Plutești în cerc adormită
luaintînd în timp.*

*...Ce faci tu, Lună,-n noi ?
Chipul tău de aramă
Către al stelelor roi*

Ca pe-o maree ne cheamă!

TRANSFORMĂRI

CONSTANTIN ABĂLUȚĂ

*venit în uzină dintr-un sat depărtat
Miinile lui mari mîngîiau încă trupul subțire al holdelor
Cu el a intrat în uzină o pală ușoară de vînt
Cu-arome de muguri, de flori și pămînt.*

*S-a uitat în jur cu ochii încărcăți de uimire:
Fluvii de foc, izvoare de aur subțire
Treceau pe lingă el în zbatere -naltă
Și aeru-n flăcări curgea și el laolaltă.*

*li place aici, sub cerul acesta cu luciri de metale
Alături de puhoirea roșcată-a scînteilor —
Ele sînt parcă, veștede, frunzele teilor
Din toamna pădurilor sale natale.*

*Cu toate că nu cunoaște încă bine motoarele
Minile-i tremură cîrui le atinge ușor
Și-n miezuri le știe rotitoare mișcarea — ca soarelui,
Departe pe cîmpuri, presimțit după nori.*

*Dar iată : de la o vreme toate i se par firești, le știe parcă dintotdeauna
Parcă s-d născut aici, sub cerul acesta răscolit de scînteii —*

*Da, vremea aceasta care a cucerit luna
In inima lui a pătruns cu toate luminile ei.*

CIN TEC DE IARNĂ

ANGELA CHIUARU

*opacii care-au legănat pe brațe
Și muguri și ghirlânzi de aur vechi
Spre cer privesc și împăcați cu sine
Imbătrînesc înalți, perechi-perechi.*

*Își dăruiesc de ani și ani inele
Și vârsta niciodată nu și-o mint;
Copacii-nalți în fiecare' iarnă
Sărbătoresc o nuntă de argint.*

*Flori reci de alabastru și beteală
Ninsorile le scutură pe umăr
Și-n jurul lor cu bulgări de zăpadă
Se bat mlădile verzi fără de număr.*

*Ooar pomii sterpi la marginea pădurii
girbovesc pe răsucitul trunchi
Ca niște vrăjitoare despletite
Și viscolul îi pleacă în genunchi,*

*În ramuri li se-agață șerpi de gheață
Și hnga ei prăpăstii reci se cască '
In care își vor prăvăli-ntr-o noapte
tu trupul putred, inima de iască!*

PRIMA VARA

*pără-ți avutul, Primăvară,
Mugurii pe creangă prinde-i bine
Ca să nu ți-i prade orișicine*

*Vite, Vîntul gardul vrea să-l sară
Să-ți îndoie brațele-ncărcate
Cu mirese, flori și nestemate.*

*Uite, vine-ncoa' pe-un nor călare,
Grindina cu-a ei copită rece
Fruntea în țarină vrînd să-ți plece.*

*Uite-al fulgerului șarpe sare
Șuierînd în pletele-ți zbîrlite.
Sculură-te și îndreaptă-mi-te!*

*Oamenii alături sînt de tine —
Năzuiesc să fii mereu bogată,
Primăvară veșnic așteptată.*

*Brațele de floare albă pline
Rod în vară trebuie să poarte
Luptă-te pe viață și pe moarte!*

PĂMINTUL NOU- AL TREILEA CONGRES

ION GHEORGHE

HwifVJiãa pînzele de pe catarg
i* merge în derivă.
se va-ncepe tiniștită-n larg
laborioasa confruntare colectivă.

Primindu-și harta holdelor comune
vor ancora deci satele nerăbdătoare
în golful nou al țărilor de grîne,
de cinepă, de in și floarea-soare ;
în țări în care dau pășunile în pîrg,
în țări de turme albe și de fructe,
durindu-și forturi peste care curg
luminile țîșnind din apeducte.

înalte mori, — de zahăr și ulei
vor ridica pe-acele teritorii.
Căderile de vînt, de piatră și polei
și umbrele și frigul, bruma și cu norii,
zăpezile ce bat păgubitoare,
n-or să mai șteargă spice și podgorii
sleind în van puterea de ogoare.

Acolo văd de-acum ciobanii-n pelerine
mișcîndu-și turmele către saivane
statorniciți vieții citadine
și cărșilor citite în cabane ;
și-i văd după mulsoarea de nămiezi
în largi arene universitare,

și pentru toți culegătorii de livezi
văd forturi de odihnă lingă mare,
și pentru toți cojanii de ta sapă
văd binefăcătoarele unelte
cernind polen și pulbere de apă ;
și-i văd urcîndu-se-n corăbii zvelte
de-asupra spicelor cu ramuri
și-i văd cum fluieră și-ndeamnă
cai de putere încordați în hamuri
călind recoltele triumfului de toamnă.

Către oraș, văd nave de uscat ce vin
cu vinete încărcături de piei,
de lină și de struguri și de vin
și cu recoltele de păsări și de miei
și văd plecînd din insule petroliere,
ducînd povara veselă, de lapte,
și clătînîndu-și sarcina de miere
pe căi de zile și pe căi de noapte.

*Oricum,
sînt niște țărmi de paradis
amestecați cu zarea — totuși sînt
dar — hărțile din nou ni s-au deschis
și-n zări miroase-a alt pămînt,
a nou pămînt.*

*Păstrînd vărsarea veche pe sub piscuri,
acolo-i aurul desfășurat în unde
și-n peșteri, apele, ca niște discuri —
au înghețat cu buzele rotunde,
și frunze de argint, s-au destrămat, s-au rupt,
lingă bușteni de fier și de cărbune,
și lacuri de petrol, strivite dedesubt, >
își mișcă spuma valurilor brune;
se surpă bronzul strîns în metereze,
castele și orașe lungi, de sare,
visează oamenii să le întemeieze
cu treptele surpate de-așteptare...*

*Excavaloare-adulmecînd pămîntul cald
acolo vor găsi cuibarele-ncărcate
în oare pietre de-ametist și de smarald
își tremură făclia de carate.
Vor trebui landouri de funiculare,
locomotive strînse-n caravane
și-n țara de cărbune și de sare,
noi gări se vor clădi în subterane;
furnalele, ca eprubetele la soare
să distileze-n șarjele festive
oțetul frămîntat ca ape/e-n viitoare
statornicind lingourile-n stive;
retortele-așezate pe coline
fierbînd plămădele petrolifere
vor trebui să-mbine, să dezbine,
acele zăcăminte de putere.
Iar apele turbînd de pofta prăzii
ca hoardele-nspumate către lupte,
vor recădea perpetuu în explozii
pe treptele turbinelor abrupte.*

*Știm noi; acesta nu e drum cle-uri an
dar și Columb și nava și matrozii
văd sigur un tărîm. cotidian
spre care-și poartă zborul înțeles
mari păsări albe, de ocean —
pămîntul nou — Al treilea Congres!*

MONUMENTELE GENERAȚIEI

Priviți pe treptele de sub fereastră
cum piețele ca niște vechi fântâni uscate
nu clatină-n /gipnit statuia noastră —
a generației sub vînt de libertate.

Acolo-n lacul nemișcat, al ierbii,
asemeni bornelor de piatră și metale
stau lespezi sub coroane și sub jerbii
eternizînd un timp de lupte ilegale.
Pe mîneci casele au plăci de amintire,
pe care urcă iedera și trandafirii,
de unde s-au legat prin mii de fire
partidul și cu țara-n anii-mpotrivirii.

Prin parcuri, piramide albe de granit,
cu numele pe stele-n aur lucitor,
păstrează chipurile celora ce-au împărțit
chemările partidului către popor.
Priviți cîncî trec tramvaiile în ropot
urcînd orașu-n scări cotidiene,
cum un băiat parcă tîrît de clopot
s-a-nfășurat în lanțul crîncenei sirene.

Cînd toate vîrstele se țin pe-același sens
urcîndu-se mereu cu mers vijelios
ni-e timpul strîns, precis determinat și dens
ne-ngăduind ivirea gesturilor de prisos,
cum vom rămîne noi prin piețele ce-așteaptă
cu postamentele-ncărcate de vibrații,
granitul să ne urce din treapiă-n altă treaptă,
veghind desfășurarea altei generații ?

Văd un băiat de-acum pe lespezi triumfale
cum răsuțește-n clești sub talpa de metal
trunchiul enorm al primei magistrale
purtată la Moldova — din Ardeal.
Un alt flăcău în platoșa modestei bluze
văd la pupitrul cu butoni multicolori
cum lasă calm să curgă prin ecluze
otelul îndreptat spre trecători,
văd fata ceea care-n mîinile-i frumoase
desface pielea de sagri pe harta brună
creînd încălțăminte de mătase
mai ieftină, mai multă și mai bună...

Văd frunți în piatră tulburate
de patima ideii ce-a găsit
oțet și fier lucind de noi carate
de prin unelte părăsile-agonisit.

*Deslănluindu-se. din carcerile pietru
văd valurile minții răzvrătite
pentru infimele frânturi de metri
care se pierd nechibzuit gospodărite •
vad peste tot statuia ce scînteie
de focul zilnicelor noi creații —
ideia exploclînd; ideie din ideie,
obolul unei pure generații.*

S TELE

Stele pe toate marginile bolții.
Stele pe virfuri de munte.
Stele de-asupra orașului.
Stele pe coșuri de fabrici.
Stele pe cerul sufletului meu.
Stele-n frumoasele seri de iunie,
cînd stau pe prispa casei mele.
Stele în ochii iubitei:
focuri-de culoare-nchisă, vineți fluturi,
aripi de porumb sălbatic.
Stele de-asupra livezii cu miroznă,
cînd se taie iarba.
Stele-n toamna cu vaier,
în ursuzul decembre,
în asprele geruri.
Stele peste tot,
pe pînînt, pe mare, în păduri.
Stele în depărtările fără sîrșit,
în dorința după care plîngi,
în tot ce vrei cu glasul tare,
în veșnica dragoste.
Stele în febre,
în foc,
în filfîiri de steaguri,
în țipete de bucurii,
în fericire.
Stele în albastrul luminatului de zi,
în verdele cu foc aprins al aurorii,
în vreme de pace, în dragostea de frate.
Stele în visul de poet,
în lupta necurmată,
în gîndirea care-nfruntă vremea,
în voința fără margini a omului,
a toate-nvîngătoare.

Stele, stele!

De-a pururi strălucitoare roșii stele!

MĂ GĂSEAM SI EU PRINTRE EI

*i veni din nou primăvara.
Zilele s-au mărit,
pe câmpuri a dat năvală lumina,
in margini de șanțuri încolțise iarba.*

*Plănuții s-au lărgit,
sufletul a prins aripi,
inima îmi bătu mai tare,
aș fi vrut să zbor.*

*Uritul iernii
pieri de pe fața satului,
se deretica peste tot,
se făcea curat, se văruia.*

*Grădinile 'apăreau vesele una câte una,
din pământ fișniră flori,
țărnul Someșului a ieșit la viață,
străluceau frunzele în'soare,
povirnișurile verzi rîdeau.
Adia vînt de primăvară.*

*Oamenii își scoaseră uneltele,
unii pliveau griul,
alții semănau cele de primăvară;,
alții — pe tractoare.
Pe-alocuri porumbul își scoase capul,
lucerna crescuse de-un lat de palmă. '*

*Dinspre curtea colectivei
curse val de oameni
spre câmpuri.
Fluierau, cîntau,
răsuna tot cuprinsul.
Mă găseam și eu printre ei.*

*Erau oameni noi,
noi, ai câmpurilor noi,
veseli, frumoși,
bogați ca păm'turile
ce-acum le lucrau.*

*M-am dus și eu
laolaltă cu-acești oameni
spre câmpurile cit o mare,
și la fiecare fir de iarbă*

iişni cîte un vers
şi inima
mi s-a umplut
de noi, curate simţiri,
şi ritmurile mele filfiau în cîntec
pe de-asupra cîmpurilor verzi.

IM/ PLACE,.

mi place vinul şi cîntecul,
tinereţea şi veselia.
Inii place floarea în grădină
şi steaua-n ochii fetii,
îmi place mersul des pe cîmp,
prin grîu,
să umblu printre ierburi pin'la brîu.
lini piace să privesc cerul,
culcat pe spate,
şi norii în galop,
minaşi de biciui vîntului.

îmi piace să privesc răsăritul primăvara,
pururi nou, răscolitor,
şi care-mi intră-n suflet
cu putere, sălbatic,
şi-mi umple inima
tu dulce şi caldă beţie, — cu dragoste.

îmi piace noaptea verilor, adîncă,
atunci cînd după lucrul greu
e linişte, e pace,
ierburile dorm,
largul tace,
şi dinspre cîmpuri creşte '
dulcea miroznă de grîu, înrouată.

Eu stau pe prispă
şi mă minunez de stele,
şi-ascult cîntecul pămîntului,
şi cîte-un pic mai golesc
din vinul aeriu.

Sînt clipe acestea cînd visez un vers,
— aici sub stele ce nu mor niciodată —
un vers de-a pururea frumos, nou, proaspăt,
la care-ar trebui mult să scriu.

SĂRBĂTORIRE

ărbătoresc în inima mea
satul nou,
pe-ale cărui ulii umblu-ac
satul nou,
cu un cămin de copii,
cu o casă de cultură,
satul luminat electric,
cu minunate grajduri,
cu sure mari,
cu grădini verzi,
cu înalte case
pe pereți cu viță verde și înaltă.
Sărbătoresc satul nou
în mari răsărituri,
în zori. cu zumzet
cinci razele de soare
mătură de-a lungul străzile,
și totul strălucește.
Oamenii din el s-au trezit,
s-au frecat la ochi,
alungind
uritul vis de-o sută-de ani;
și-au spălat fala
în apa rece a fântinii,
și trupul lor și l-au scăldat
în undele de dimineață
din piraiețe cîntătoare.

Sărbătoresc omul nou,
prietenii mei de prin sate,
de care m-a legat
cu fire de-o sută de ani,
aceeași soartă :
viața grea,
strimta brazdă de pământ,
tăsind în ea
sudori și-atîtea lacrimi.

Acum pământ ui. nu-l despart răzoare,
se-ntinde-n nesfîrșit
cit cu ochii vezi.
Brazdele acuma fug departe
pîn' la poala munților albaștri.
Totu-i larg,
mare,
de nepătruns cu văzul.
Tot ce-a fost mic, strimt,

*s-a topit intr-o mare fără sfârșit,
și marea-acum
vuieste, crește-n valuri mari,
lovește tarmii
lăsind pe ei din belșug
comori neprețuite.*

*Eu stau acum
pe țărmu-acestei mări,
sărbătoresc ortacii de-altădat'
în vremea de acum,
sărbătoresc pe-atiți cu numele Ioan,
Peter,
Nikolaj,
și pe fiii lor
ăare pășesc victorios
tot încânte
pe drumul viitorului.*

*Sărbătoresc în inima mea
satul nou.*

în românește de Petre Pascu

16 ANI DE LA ELIBERAREA POLONIEI

OSWIECIM....

TRĂIAN

COSOVEI

*n cuvînt pe care nu mi l-a tradus nimeni.
Dar să închidem ochii
și să vedem ce-nseamnă :*

Oswiecim —

parcă ai spune „bună seara”, sau „bună dimineața”

— Oswiecim.

— Oswiecim.

Parcă ți-ai întreba vecinul de sănătate :

— Oswiecim ?

— Oswiecim.

Oswiecim :

ceva liniștit, pașnic,

ceva tihnit și plin de sănătate

și optimist și copilăresc și curat.

Parcă și-l spun doi copii :

— Oswiecim ?

— Oswiecim.

— Ne jucăm ?

— Ne jucăm.

*Niște copii se opresc, parcă, în fața merilor înfloriți
și descoperind miracolul înfloririi*

își spun uimirea prin acest cuvînt :

— Oswiecim ! — Au înflorit !

Parcă doi țărani bătrîni, bărbatul și femeia,

se îmbie la culcare, seara,

după ce au ascultat din prag

șoaptele nopții în cîmpie :

— Oswiecim ?

— Oswiecim.

— Ne culcăm ?

— Ne culcăm.

*Așa ceva sună în auz,
așa ceva trebuie să însemne Oswiecim.
Oswiecim — un sat tihnit,
între pământuri*llăstinoase, cu friguri multe,
între păduri subțiri de pini,
departe, în mijlocul Poloniei —
nume necunoscut, neauzit.
Și deodată,
peste acest Oswiecim,
peste această tihnă,
peste această seninătate,
peste această uimire de copii —
tancuri, sîrmă ghimpată,
haite de dini, răcnete fasciste,
spînzurători, tortură, sînge,
uriașe lagăre,
sute de trenuri încărcate cu oameni de furat,
uriașe dureri și rușini,
uriașe crematorii.
Deodată, peste liniștitul Oswiecim
groaznicul AUSCHWITZ.
Ca un răcnet de fiară,
ca un urlat de cîini,
ca un scrîșnet de șenile și trupuri omenești,
ca o năpraznă.
Deodată, peste nevinovatul Oswiecim —
patru milioane de oameni arși în cuptoare.
Ce i-a fost dat acestui loc cuminte, retras :
ce i-a fost dat Poloniei să îndure !...
Oswiecim —
Auschwitz.*

NO IVA HUTA

owa Pluta se află undeva, sus -
domină cîmția
cî un vînt mare bătea în porțile ei
și în cele două palate care străjuiesc intrarea.
De-acolo, de sus,
cuprindeai bine orașul Nowa Huța -
sediul acestor vulturi
care storc clin adîncimile pămîntului oțelul.
De-acolo, de sus

am văzut, din nou, Polonia :
vapoare uriașe se profilau pe depărtări,
răsărind în noapte ca niște constelații mari, roșii
și orașe ?nari, orașe întregi își aprindeau luminile,
așteptînd aceste vapoare de oțel.

Iar Polonia, Polonia întreagă
era îmbrăcată de sus pînă jos
în nestemate -
într-un costum, cum se poartă în Mazovia,
iar pe frunte purta diademă de uriașe rubine.
De strălucirea ei,
pînă la mari depărtări
cerul se lumina în toate culorile -
pînă la mari înălțimi
cerul ducea strălucirea Poloniei.
Astfel, încît, în noaptea adîncă,
în care nîngea bogat,
Polonia întreagă părea că urcă
dintr-o imensă, înflorită grădină.
Am întins mina spre ea
și în palmă mi-a ră?nas aur roșu....

Cronica fhin fi fi că

PLANUL DE DEZVOLTARE A ECONOMIEI NAȚIONALE PE ANII 1960—1965 ȘI SCHIȚA PLANULUI ECONOMIC DE PERSPECTIVĂ PE 15 ANI

PROF. I. RACHMUTH

Pongresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Român, care și-a încheiat recent lucrările, a constituit un eveniment de mare importanță în viața partidului nostru, în viața poporului nostru muncitor. Raportul C.C. al P.M.R. prezentat de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-uej la Congres a înfățișat bilanțul succeselor obținute de oamenii muncii din țara noastră, sub conducerea partidului, în opera de făurire a orânduirii noi, socialiste, trasînd sarcinile desăvîrșirii construirii socialismului. Raportul cuprinde o analiză științifică marxist-leninistă a profundelor transformări social-economice care au avut loc în anii ce au trecut, fundamentînd în același timp sarcinile planului de dezvoltare a economiei naționale pe anii 1960—1965 și schița planului economic de perspectivă pe 15 ani. El constituie astfel un document de cea mai mare importanță teoretică și practică, un model de aplicare creatoare a învățăturii marxist-leniniste.

După cum se amată în raport, în țara noastră a fost construită baza economică a socialismului, fapt care constituie o măreață victorie a clasei muncitoare, a țărănimii, a intelectualității, confirmîndu-se justetea liniei politice leniniste a partidului, caracterul ei științific. Ca rezultat al politicii de ofensivă neîntreruptă a socialismului, al politicii consecvente de industrializare a țării, de transformare socialistă a agriculturii, de înfăptuire a revoluției culturale, au crescut continuu, forțele de producție ale țării, s-au lărgit și consolidat relațiile de producție socialiste în toate ramurile economiei «naționale».

Cel de-al III-lea Congres al partidului a aprobat în unanimitate sarcinile de viitor expuse în Raportul Comitetului Central și în Directivele cu privire la planul de dezvoltare a economiei naționale pe anii 1960—1965 și la schița planului economic de perspectivă pe 15 ani, pe care le-a adoptat în întregime ca program de luptă și de muncă al întregului partid, al întregului popor. Rezoluția adoptată de Congres a stabilit ca principal obiectiv în «tapa actuală, dezvoltarea bazei tehnico-materiale a socialismului, încheierea procesului de făurire a relațiilor de producție socialiste în întreaga economie, în vederea desăvîrșirii construcției socialismului. După cum a apreciat Congresul, înfăptuirea planului de 6 ani, care va constitui prima etapă a programului de perspectivă de 15 ani va deschide în fața poporului nostru noi orizonturi și mai luminoase : desăvîrșirea construcției socialiste și perspectiva trecerii treptate la construirea comunismului. În următorii 10—15 ani, prin

înfăptuirea programului de perspectivă, patria noastră va deveni o țară industrială dezvoltată, ou o (agricultură multilaterală, [intensivă și de înaltă productivitate. Întregul nostru popor se va bucura de condiții de viață demne de epoca socialismului victorios și a construcției comunismului.

La baza succeselor realizate de poporul nostru muncitor sub conducerea partidului stă caracterul științific al politicii de construire a socialismului urmate de partid, stă fidelitatea față de știința marxist-leninistă. Această bază științifică de neclintit a politicii partidului nostru reprezintă în același timp chezașia îndeplinirii sarcinilor mărețe ce stau de aci înaintate în fața poporului nostru muncitor.

Astfel, după cum rezultă din Raportul prezentat de tovarășul Gheorghé Gheorghiu-Dej la Congres, industrializarea socialistă a țării, dezvoltându-se cu precădere industria grea, cu pivotul ei industria constructoare de mașini, rămîne și pe viitor baza de neclintit a politicii economice a partidului nostru. Ea este înconjurată de dezvoltarea bazei tehnico-materiale a socialismului, de creșterea rapidă a forțelor de producție, prevăzute pentru perioada 1960—1965. De asemenea, pentru perioada de perspectivă pînă în anul 1975, se prevede intensificarea industrializării socialiste a țării, astfel ca într-o perioadă cît mai «curtă să ajungem la nivelul țărilor mai avansate din punctul de vedere al producției și al consumului pe cap de locuitor.

Cifrele dezvoltării noastre industriale pentru anii (trecuri și pentru cei viitori) mărturisesc despre această linie neabătută a politicii noastre economice. Iată în primul rînd dinamica producției industriale globale :

1938	1955	1959	1960	1965	1975
100	299	434	500	912	2600

După ce în 1960 volumul producției industriale globale va întrece de 5 ori pe cel din 1938, în 1965 el va fi de peste 9 ori mai mare, iar în 1975 el va întrece de 26 ori.

Ritmul mediu anual de creștere a producției industriale a fost în anii 1956—1960 de 10,8%. În perioada 1960—1975 el va fi de 12%, iar în prima etapă a acestei perioade de perspectivă, anume între anii 1960—1965, el va fi de circa 13%. Aceste ritmuri înalte de dezvoltare industrială dovedesc în mod sigur superioritatea economiei socialiste față de cea capitalistă. Însemnătatea cifrelor de mai sus trebuie judecată și în lumina faptului că în 1950 un spor de 1% reprezenta o valoare absolută de 220 milioane lei, în 1959 una de 695 milioane lei, în 1965 el va reprezenta o valoare de 1 miliard 450 milioane lei, iar în 1975 o valoare de peste 4 miliarde lei.

Creșterea cu precădere a industriei producătoare de mijloace de producție (grupa A) față de industria producătoare de bunuri de consum (grupa B) este urmărită cu consecvență de partidul nostru. Acest lucru rezultă din cifrele privitoare la ponderea grupei A și grupei B în totalul producției industriale.

	1938	1959	1965
grupa A	45,5	63	66
grupa B	54,5	37	34

Această dezvoltare a industriei noastre socialiste reprezintă temelia trairnică a tuturor succeselor poporului nostru muncitor în construcția economică, în vederea asigurării dezvoltării forțelor de producție în ritmul și la

nivelul prevăzut, în perioada 1960—1965 se vor face investiții din fondurile statului în sumă de 170—180 miliarde lei, de oca 2 ori mai mult decât în perioada 1954—1959. Partea cea mai mare din aceste investiții, anume aproape 59% va fi îndreptată spre dezvoltarea industriei, oca 3 sferturi din fondurile alocate industriei fiind destinate ramurilor industriale hotărâtoare (combustibil și energie electrică, industria metalurgică și construcțiilor de mașini, industria chimică). Și pentru perioada următoare se prevede ca volumul de investiții să urmeze o linie ascendentă, astfel încât să ajungă în 1975 la un nivel de circa 5 ori mai mare decât în 1959.

Unul din principiile stabilite de Lenin pentru înfăptuirea industrializării socialiste este acela că dezvoltarea producției de energie electrică trebuie să meargă cu un pas înaintea dezvoltării industriei în general. Hotărârile Congresului asigură observarea acestui principiu, prevăzând pentru anul 1963 o producție de energie electrică de 2,7 ori mai mare decât în 1959 (față de o creștere de 2,1 ori a industriei în general), iar pentru anul 1975 o producție de 10 ori mai mare decât în 1959 (față de creșterea de 6 ori a industriei în general). Producția de energie electrică va prezenta următoarea evoluție :

	1938	1959	1965	1975
producția totală milioane kWh	1130,	6824	18.500	65.000—70.000
pe «ap de locui- tor kWh	72,4	373,8	938	3.290

Este demn de subliniat faptul că producția prevăzută pentru anul 1975 va fi egală cu cea (realizată de Franța în 1959 și va depăși cu 50% pe «ea a Italiei din același an. în ceea ce privește producția de energie electrică pe cap de locuitor, producția Angliei pe 1959 va fi depășită cu 50%, cea a Franței cu 100%, iar cea a Italiei cu peste 200%.

Atenția principală în domeniul dezvoltării industriei se va acorda sporirii producției siderurgice, pentru a se satisface în măsură din ce în ce mai mare nevoile «reșcînde de oțel și laminate ale economiei naționale. Iată evoluția cifrelor producției de oțel și fontă :

	1938	1959	1965	1970
producția totală tone	284.000	1.419.000	3.300.000	7.500.000
pe cap de locui- tor kg.	18,2	77,7	167	cea 360
fontă : producția totală tone	132.681	846.000	2.000.000	
pe cap de locui- tor kg.	8,5	46,4	100	

în producția de oțel vom depăși în 1970 cifrele atinse în 1959 de Belgia, Italia și Canada. Producția atinsă de Suedia în 1959 va fi întrecută de peste 2 ori, iar cea a Austriei de 3 ori. în producția de oțel pe cap de locuitor vom depăși în 1965 producția obținută de Italia în 1959, iar în 1970 vom ajunge aproape de cea obținută de Suedia în 1959.

Un obiectiv principal pe viitorii 10 ani ai programului de perspectivă este construcția unui combinat siderurgic la Galați, pîrghie de cea mai mare importanță în dezvoltarea întregii economii naționale în anii următori. Acest

centra siderurgic va fi pus în funcțiune în mod parțial în anul 1965, urmînd ca în anul 1970 să lucreze cu capacitatea totală de circa 4 milioane tone otel anual. Ajunge să comparăm această cifră cu producția totală a anului 1959 de 1,4 milioane tone, ca să ne dăm seama de importanța ce revine în viitor acestui combinat în dezvoltarea țării noastre.

Deosebit de importante sînt prevederile privitoare la construcțiile de mașini. Producția acestei ramuri-cheie a economiei noastre naționale este în 1960 de 2 ori mai mare decît în 1955 și de 10 ori mai miare decît în 1938. Ea va crește în anii 1960—1965 într-un ritm mediu anual de peste 14%, depășind astfel iritmul mediu anual de creștere iad ansamblului industriei, care va fi în aceeași perioadă de circa 13%. In felul acesta se ține seama de faptul că această ramură este pivotul industriei grele și că dezvoltarea ei determină drumul ascendent al întregii noastre economii naționale. Se prevăd sporiri însemnate de producție la mașinile și utilajele necesare industriei energetice, industriei miniere, industriei siderurgice, indusitriei petrolului, industriei chimice, industriei construcțiilor, industriei materialelor de construcție, industriei ușoare și industriei alimentare, mecanizării agriculturii precum și transportului feroviar. Producția industriei construcțiilor de mașini va crește în 1965 de 2,2 ori față de cea a anului 1959, iar în 1975 de aproximativ 7 ori.

Industria chimică va cunoaște un ritm susținut de dezvoltare, asigurînd o valorificare superioară a resurselor naturale ale țării. Im 1965 producția globală a industriei chimiice, cauciucului, celulozei și hîntiei va crește de 3,3 ori față de anul 1959. Pînă în 1975 piroducția industriei chimice urmează să crească de 13—14 ori iar ponderea producției chimice în totalul producției industriale va spori de la peste 7% în 1959 la peste 16% în 1975. Se va asigura astfel aprovizionarea industriei cu materii prime și materiale importante pentru îmbunătățirea calității producției și lărgirea sortimentelor. Producția de îngrășăminte chimice va crește de la 52.000 tone substanță activă în 1959 la 500.000 tone în 1965. In jurul anului 1975 agricultura va primi anual 1,5—2 milioane tomie îngrășăminte chimice în substanță activă. în producția de cauciuc sintetic țara noastră va întrece în 1965 de aproape 4 ori cantitatea produsă în 1958 de R.F.G. Tot în 1965 industria noastră chimică va produce 0,580 kg fibre sintetice pe cap de locuitor. întrecînd astfel producția obținută în 1958 de Franța (0,530 kg.), R. F. Germană (0,458 kg.) și Italia (0,380 kg.).

Producția industriei materialelor de construcție urmează să crească de cuca 2 ori în 1965 față de 1959 pentru a se satisface astfel nevoile construcțiilor industriale, de locuințe etc. .Iată cifrele privitoare la producția de ciment în țara noastră :

	1938	1959	1965	1975
producția totală				
mii tone	510	2.850	6.500	14.000—15.000
pe cap de locuitor kg.	23,6	156,1	250	679

Producția noastră de ciment a crescut in perioada 1938—1959 de 4 ori mai repede decît. cea a Belgiei, de 3,4 ori mai repede decît cea a Angliei și de 2 ori miai repede decît cea a Suediei. în 1965 producția de ciment pe cap de locuitor a țării noastre va egala pe cea atinsă de Anglia în 1958.

O atenție neslăbită se va acorda și pe mai departe dzvoltării bazei de

materii prime, în scopul **prelucrării** și valorificării superioare a acestora. Industria petrolului va continua să se dezvolte pe baza unei exploatare economice și naționale, în prelucrare urmărindu-se ca valoarea* unei tone de țiței supuse **prelucrării** să crească în 1965 cu cel puțin 40% față de 1959. La extracția de cărbune se prevede pentru anul 1965 o creștere de 1,4—1,6 ori față de anul **1951**

În legătură cu industria extractivă trebuie subliniat că pentru perioada 1960—1965 se prevede un volum de lucrări de cercetare geologică cu 65—70% nuai mare decât în cei șase ani anteriori, cu **scopul** sporirii și folosirii la maximum a resurselor de substanțe minerale utile.

Industria ușoară și cea alimentară vor cunoaște de asemenea o dezvoltare înseninată în anii următori, prevăzându-se **pentru** prima o creștere de 2,1 ori în 1965 și de 6—7 ori în 1975, iar pentru a doua o creștere de aproape 2 ori în 1965 și de 4,5—5 ori în 1975. În anul 1975 se va realiza în mai puțin de o lună producția din 1938 a industriei ușoare și alimentare, aoperimdu-se integral nevoile interne și oreindu-se posibilități pentru export.

Iată cifrele privitoare la câteva produse mai importante ale industriei alimentare și ale industriei ușoare:

	1938	1959	1965	1975
Carne: producția totală tone	170.000	241.000	610.000	1.200.000—1.400.000
pe cap de locuitor kg.	10,9	13,3	31	cea 60—70
Zahăr: producția totală tone	95.100	242.000	460.000	1.100.000—1.300.000
pe cap de locuitor kg.	6,1	13,5	23,3	54,5
Țesături: producția totală mii m.p.	192.719*	287.000	540.000 550.000	1.200.000—1.300.000
pe cap de locuitor m.p.	12*	15,9	27,5	54,5
Încălțăminte: producția totală mii per.	11.212*	28.000	45.000	80.000—85.000
Pe cap de locuitor per.	0,7*	1,5	2,2	3,8

Se va pune în continuare un accent deosebit pe îmbunătățirea calității și aspectului produselor. Continua ridicare, atât cantitativă cât și calitativă a producției în aceste ramuri industriale oglindește grija permanentă a **partidului** nostru **pentru** «creșterea neîntreruptă a nivelului de trai al oamenilor muncii.

O parte componentă esențială a **planului** Leninist de construire a socialismului este **transformarea** socialistă a agriculturii prin reunirea micilor producători, pe baza liberului lor consimțământ, în gospodării mari socialiste, **capabile** să utilizeze pe scară largă tehnica modernă și să asigure în felul **acesta** o ridicare însemnată a producției agricole, imposibilă în condițiile micii producții și ale relațiilor capitaliste.

* 1950.

Țărănimea muncitoare din țara noastră a urmat cu încredere calea transformării socialiste a agriculturii arătată de partid. Cooperativizarea agriculturii este în linii generale îndeplinită. După cum subliniază Raportul C.C. al P.M.R. prezentat în fața Congresului de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, sectorul socialist din agricultură cuprinde peste 81% din numărul gospodăriilor țărănești și din suprafața arabilă a țării. În afara sectorului socialist au mai rămas 680.000 familii țărănești, cu o suprafață de 1,8 milioane ha, în special în regiunile de munte. Prin lichidarea cibașimii, cea mai numeroasă clasă exploatoare ce mai rămăsese, s-au desființat ultimele forme de proprietate capitalistă în agricultură, punându-se capăt pentru totdeauna exploatarea omului de către om în țara noastră,

în cursul acestor transformări revoluționare din viața satelor, se formează o clasă nouă, țărănimea colectivistă, prietenă și aliată de nădejde a clasei muncitoare, întărindu-se și ridicându-se pe o treaptă superioară alianța muncitorească-țărănească.

În ceea ce privește agricultura, planul economic pe șase ani prevede ca sarcină de bază: încheierea colectivizării agriculturii, dezvoltarea multilaterală și consolidarea economico-organizatorică a gospodăriilor agricole colective; creșterea considerabilă a producției agricole vegetale și animale, pentru a se crea în cel mai scurt timp un belșug de produse agro-alimentare.

Raportul apreciază că procesul de colectivizare a agriculturii se va încheia în 1965. Transformarea întovășirilor agricole în gospodării agricole colective, unirea gospodăriilor colective mici în gospodării colective mai mari, întărirea economico-organizatorică și dezvoltarea lor multilaterală, constituie un proces unic neîntrerupt care consolidează și lărgeste relațiile de producție socialiste la sate.

Eforturi deosebite vor fi făcute pentru ridicarea continuă a nivelului de mecanizare și chimizare a agriculturii.

Iată cifrele privitoare la numărul de tractoare din agricultura noastră:

	<u>1958</u>	<u>1959</u>	1965	<u>1975</u>
tractoare agr. fizice	4.049	36.529	100.000	cel puțin 150.000
tract agr. conv. de 15 C.P.	4.858	51.709	150.000	...

Ca urmare, față de 270 ha teren arabil la un tractor fizic în 1959, în anul 1965 la un tractor fizic vor reveni 100 ha iar în 1975 cea 70 ha teren arabil.

În anul 1965 în agricultură vor fi folosite cea 40 milioane tone îngrășăminte organice, peste 2 milioane tone îngrășăminte minerale (500 tone substanță activă) și cantități însemnate de insecto-fungicide, pentru ca în 1975 cantitatea de îngrășăminte minerale să crească la 5—6 milioane tone (1,5—2 milioane substanță activă) și să fie satisfăcute nevoile de insecto-fungicide și ierbicide ale agriculturii.

Ca rezultat al încheierii procesului de colectivizare a agriculturii și al înzestrării agriculturii cu mijloace de producție înaintate, în proporțiile menționate mai înainte, producția globală agricolă va crește până în anul 1965 cu 70—80% față de anul 1959. Producția totală de cereale și leguminoase boabe va ajunge în 1965, în condiții climatice normale, la 14—16 milioane tone, față de 8.267.000 în media anilor 1934—1938.

De asemenea, ca urmare a mecanizării și chimizării agriculturii și a altor măsuri de ridicare a producției agricole, se prevede ca până în 1975 producția

agricolă să crească aproximativ de 3 ori. În următorii 15 ani, producția de cereale, baza dezvoltării întregii producții agricole, va putea ajunge într-un an normal la 20—22 milioane tone. Sporirii însemnate ale producției sînt prevăzute și în creșterea animalelor, în special ca urmare a utilizării porumbului însilozat ca furaj principal în hrănirea animalelor. Astfel se prevede ca la bovine producția să crească în 1965 la 5.800.000 capete de la 4.450.000 capete în 1959, iar pentru anul 1974 se prevede cifra de 8—9 milioane capete. Efectivul de porci va trebui să ajungă în 1965 la cea 7.500.000 capete față de 4.300.000 în 1959. Pentru, anul 1975 se prevede cifra de cea 10 milioane capete.

O sarcină principală pe care o subliniază în mod deosebit Raportul este extinderea mecanizării și automatizării producției, reutilizarea întreprinderilor existente și înzestrarea noilor întreprinderi cu utilaje și agregate la nivelul celor mai noi realizări ale tehnicii; aplicarea în producție în măsură tot mai largă a proceselor tehnologice moderne. Se va acorda o deosebită atenție mecanizării și automatizării complexe a producției, îndeosebi în acele ramuri în care se poate obține cea mai mare eficacitate economică.

Pînă în 1965 va fi aproape terminată mecanizarea lucrărilor grele și cu volum mare de muncă într-o serie de ramuri ale producției materiale. În același timp vor fi automatizate procesele de producție în toate cazurile în care nivelul producției și condițiile de lucru o justifică. Se va înfăptui mecanizarea complexă la o serie de operațiuni din siderurgie, construcții de mașini și alte ramuri, precum și automatizarea complexă la unele procese tehnologice continue din industria siderurgică, chimică, ușoară, alimentară și altele. Se vor introduce de asemenea mașini electronice de calcul și alte sisteme de programare electronică, pentru automatizarea complexă a unor lucrări de calcule economice și statistice.

Toate aceste măsuri vor avea urmări însemnate în ceea ce privește creșterea productivității muncii și scăderea prețului de cost. Între 1950 și 1959 productivitatea muncii a crescut în industria noastră socialistă cu 97,5%. Cele mai importante creșteri au fost înregistrate în industria construcțiilor de mașini și prelucrării metalelor, unde creșterea a fost de 193,7%, în industria chimică, unde productivitatea a crescut cu 136,8%, în industria materialelor de construcții unde ea a crescut cu 125,6%, în industria petrolului unde creșterea a fost de 98,3% etc. În viitorii șase ani productivitatea muncii pe salariat, pe ansamblul industriei, va crește cu cea 60—65%. Creșterile cele mai importante se vor înregistra în industria constructoare de mașini (75—80%), în industria chimică (cea 80%), în siderurgie (cea 50%) etc. Din realizările precum și din sarcinile arătate mai sus, se vede că Partidul nostru se conduce ferm după învățătura leninistă, după care creșterea productivității muncii este factorul hotărîtor care determină victoria noii orînduirii sociale.

Prețul de cost în industria republicană se va reduce pînă la sfîrșitul anului 1965 cu 15—16% față de 1959. Astfel în industria energiei electrice reducerea va fi de cea 34%, în industria petrolului costul unui metru forat se va reduce cu 20—25%, în industria cărbunelui reducerea va fi de 21—23%, în construcțiile ele mașini cu circa 35%. În siderurgie cu circa 15% etc. În gospodăriile agricole ide stat prețul de cost al principalelor produse va fi redus cu cel puțin 30%, în stațiunile de mașini și tractoare prețul de cost al hectarului de arătură normală va scădea cu cea 40%. Economiiile totale provenite din reducerea prețului de cost și a cheltuielilor de circulație în această perioadă vor însuma circa 80—82 miliarde lei, adică ceva mai puțin de

jumătate din suma totală a investițiilor de stat prevăzute pentru același interval de timp.

Un aspect important al politicii economice a partidului nostru și care ilustrează caracterul științific al acestei politici este grija pentru ridicarea regiunilor în trecut înapoiate. Un mare număr de întreprinderi industriale au fost amplasate în regiunile Iași, Suceava, Constanța, Pitești, Craiova și în R.A.M., regiuni pe care regimul burghez-moșieresc le lăsase într-o înapoiere totală. În regiunile Iași, Craiova, Pitești și R.A.M. peste 70% din fondurile de investiții au fost alocate industriei. Ca urmare a măsurilor luate de partidul nostru în vederea ridicării regiunilor mai puțin dezvoltate, între anii 1950—1958 față de o creștere a întregii industrii pe țară în proporție de peste 2,8 ori, producția industrială a crescut în regiunea Iași de aproape 3,8 ori, în regiunea Constanța de 3,7 ori, în Regiunea Autonomă Maghiară de 3,7 ori, în regiunea Craiova de 3,5 ori, în regiunea Pitești de 3,3 ori etc.

Îmbunătățirea în continuare a repartizării teritoriale a forțelor de producție, creșterea potențialului economic al regiunilor, raioanelor și orașelor mai puțin dezvoltate rămâne o preocupare importantă a partidului nostru și face parte din sarcinile de bază ale planului economic pe anii 1960—1965. În amplasarea noilor construcții industriale se **VOT** avea în vedere: obținerea eficienței economice maxime prin folosirea condițiilor economice și naturale favorabile ale fiecărei regiuni; ridicarea economică a «legiunilor mai puțin dezvoltate»; crearea unei baze industriale în orașele lipsite de industrie sau slab industrializate; folosirea cât mai judicioasă a forței de muncă în toate regiunile țării.

j

În fine. Raportul subliniază o sarcină de bază a planului economic pe anii 1960—1965 creșterea bunăstării materiale și culturale a oamenilor muncii prin sporirea salariului real, a veniturilor bănești, îmbunătățirea condițiilor de locuit, dezvoltarea învățămîntului, culturii și a măsurilor de ocrotire a sănătății și de prevederi sociale, mărirea consumului de produse alimentare și industriale, astfel ca la principalele produse să ne apropiem de consumul pe locuitor al țărilor înaintate din punct de vedere economic.

Rezultatele dezvoltării economice a țării noastre în anii precedenți s-au concretizat într-o creștere importantă a venitului național. Față* de anul 1938=100, venitul național al țării noastre, care în 1948 scăzuse la 66, a crescut în 1959 la 241 și va ajunge în 1960 la cea. 270.

Pe baza acestor creșteri ale venitului, național a avut loc o sporire continuă a veniturilor reale ale oamenilor imunii. Sarcina trasată de Congresul al II-lea al P.M.R. ca în 1950 salariul real să fie cu 30% mai mare decît în 1955 a fost îndeplinită și depășită, realizîndu-se încă în 1959 o creștere de 33%. Din fondurile alocate de stat au fost construite în perioada 1956—1959 un număr de peste 63.000 apartamente. Pentru anul 1960 se prevede darea în folosință a încă 31.000 apartamente, depășindu-se cu peste 16.000 cifra prevăzută de Congresul al II-lea al partidului. Veniturile țărănimii, provenite din valorificarea produselor agricole către stat, au sporit în 1959 cu 30% față de 1955. Cheltuielile social-culturale ale statului cresc de la 6,8 miliarde lei în 1955 la 13,4 miliarde lei în 1960.

Ca urmare a dezvoltării economiei naționale în proporțiile prevăzute, venitul național va crește în 1965 față de 1959 de 1,7—1,8 ori. Fondul de consum al populației va crește în aceeași perioadă de 1,6—1,7 ori. Salariu] real al muncitorilor, inginerilor, tehnicienilor și funcționarilor va crește cu

40—45 la sută față de nivelul realizat în a doua jumătate a anului 1959. Această creștere se va face înainte de toate prin mărirea salariului nominal corespunzător productivității muncii precum și prin reducerea treptată a prețurilor bunurilor de consum. În aceeași **perioadă** veniturile reale ale țărănimii vor crește cu cea 40 la sută față de 1959, în principal prin mărirea însemnată a producției agricole și prin valorificarea produselor către stat pe calea contractărilor și achizițiilor. Trebuie subliniată în mod deosebit atenția care va continua să se acorde **îmbunătățirii** condițiilor de locuit ale oamenilor muncii, aceasta constituind o problemă centrală a planului de dezvoltare economică. Se vor construi locuințe într-un volum de trei ori mai mare decât cel realizat în anii 1954—1959.

Cheltuielile social-culturale, în afară de investiții, vor crește continuu, ajungând în 1965 la o sumă de aproape 20 miliarde lei.

În perioada 1960—1965 volumul desfacerilor de mărfuri cu amănuntul prin comerțul socialist va spori de 2 ori. Cantitățile prevăzute a se desface către populație vor crește la carne de 2,5—2,7 ori, la lapte de consum de 4—4,5 ori, la zahăr de 2,1—2,3 ori, la țesături inclusiv confecții de 2 ori, la încălțăminte de 1,7 ori, la frigider de 9,4 ori.

Îndeplinirea planului economic pe perioada 1960—1965 va ridica economia noastră națională pe o treaptă superioară, creșterea condițiilor unui nou avânt al forțelor de producție și al bunăstării poporului nostru muncitor. În perspectiva viitorilor 15 ani se prevede o nouă și însemnată creștere a venitului național. Încă în decursul planului de șase ani va apare posibilitatea **reducerii** treptate a duratei zilei de muncă, începând cu ramurile cu muncă grea. În anii următori planului de șase ani, veniturile reale ale oamenilor muncii vor continua să crească pe calea mării salariilor și pensiilor și a reducerii prețurilor și tarifelor. Vor spori de asemenea și veniturile țărănimii. Se prevede că pînă în anul 1975 problema locuințelor să fie practic rezolvată în toate orașele și centrele industriale ale țării, asigurându-se condițiile necesare de confort.

Pentru următorii 10—15 ani se prevede posibilitatea de a se atinge pe cap de locuitor un consum anual de 60—70 kg. de carne, 350—380 litri lapte și produse lactate, 35—40 kg. de zahăr și produse **zaharoase**. Consumul de textile pe cap de locuitor va crește pînă în 1975 la 50—55 metri pătrați, iar cel de încălțăminte va ajunge la aproximativ 3,5—4 perechi. De **asemeni** se prevede alocarea unor fonduri bănești din ce în ce mai însemnate pentru învățămînt, sănătate și alte cheltuieli social-culturale.

Toate aceste prevederi **reprezintă** o demonstrare vie a faptului că scopul producției socialiste este omul ou nevoile lui și că acest scop măreț se află în centrul preocupărilor partidului nostru.

Realizările obținute de **poporul** nostru muncitor sub conducerea Partidului Muncitoresc Român, cu sprijinul economic, tehnic și științific pe care ni-l acordă Uniunea Sovietică și în condițiile **colaborării** cu celelalte țări socialiste, sînt dovada cea mai grăitoare a justeții liniei politice a partidului nostru, a eairateirului ei profund științific. Călăuzit de atotbiruitoarea învățătură marxist-leninistă, partidul nostru va conduce în anii următori pe oamenii muncii din țara noastră spre noi biruințe în **opera** de construire a socialismului și comunismului.

B. P. HAȘDEU ȘI JUNIMEA'

D. VA TA MA N/O C

Junimea a fost înconjurată de un adevărat cult, la întreținerea căruia istoria literară burgheză a contribuit din plin. Frecventarea, temporară, a Junimii de unii scriitori, ea a pus-o într-o lumină favorabilă și a ignorat, în schimb, pe scriitorii care n-au putut fi atrași de societatea ieșeană. Mai mult chiar, adversarii au fost bagatelizați, exact în spiritul Junimii, de pe pozițiile căreia se prezenta fenomenul literar. Distanța se impune, și înainte de a discuta „junimismul” marilor clasici - și nu numai al lor, - merită să cercetăm activitatea anti-junimistă a unor scriitori care n-au făcut parte din societatea ieșeană și care activitate, din această pricină, a fost fie ignorată, fie bagatelizată. ...Documente importante ne stau la îndemână și luminează într-un mod foarte viu un capitol fundamental al istoriei noastre literare și al luptei ideologice pe tărîmul ei.

În lupta dusă de scriitorii noștri din veacul trecut împotriva Junimii, B.P. Hașdeu se situează la loc de frunte, dacă nu chiar pe primul loc. Istoria literară burgheză a consemnat cîte ceva din raporturile lui cu T. Maiorescu și s-a oprit, mai pe larg, la cunoscutele atacuri ale lui P.P. Carp, cu intenția de a desființa opere ca *Ion Vodă cel Cumplit*, și *Răzvan și Vidra*. S-au invocat deseori cele două farse puse la cale de Hașdeu - tipărirea în *Convorbiri literare*, în 1861, a poeziei fără noimă *Eu și ea*, atri-

buită unui Gablcz, poet inexistent, precum și a acrostihului *La tîoi*, semnat, intenționat, P.A. Căieșu (Păcălescu) și publicat tot acolo, în 1876. Invocarea, cu insistență, a acestor farse, a dus la acreditarea unei parren anume. Căci sîntem invitați, în vechile noastre istorii literare, să-l luăm pe Hașdeu drept un „ghiduș”, pus mereu pe glume și oare alunecă în naivități și copilării. Nu întîmplător Maiorescu își și intitula răspunsul pe care îl dădea : *în contra unei copilării*. Un „ghiduș” B.P. Hașdeu nu este, și nici cunoscutele farse numai atît - simple „păcăleli”. Dar există și alte documente - nu puține - și în lumina lor, a tuturor, se cuvine să judecăm lupta dusă de B.P. Hașdeu împotriva Junimii.

Este de observat, încă de la bun început, că B.P. Hașdeu privește critic unele manifestări ale lui T. Maiorescu, chiar mai înainte ca societatea ieșeană să fi luat ființă. Maiorescu vine la Iași în decembrie 1862, fiind numit director la Colegiul Național și urmînd să țină și un curs la Universitate. Sîntem oîțiva ani după Unirea Țărilor Romine, cînd Iașul, după alegerea Bucureștiului drept capitală a țării, lîncezea. Există însă aici o societate aristocratică, care se vedea redusă în însemnătate, tocmai prin această alegere a capitalei țării. De aici și nevoia unui nou cîmp de activitate în vederea menținerii vechiului „prestigiu”. El și fu găsit numaidecît - activitatea culturală. Maiorescu nu venea

în această lume a lașului, aristocratică și adânc nemulțumită, cu titluri nobiliare, care să-i dea dreptul să o frecventeze. Era fiul unui profesor, care avusese, cum se știe, misiuni importante în timpul revoluției de la 1848, un motiv mai mult ca nici fiul să nu fie agreat de societatea aristocratică a vremii. Însă fiul călcase în hotarele filozofiei idealiste, în deosebi ale celei germane, după ce mai întâi studiasse la *Theresianum*, un institut destinat fiilor de nobili. În *însemnări zilnice* există suficiente indicații care să ne dea dreptul să susținem că încă de pe atunci Maiorescu înțelesese că putea să parvină numai prin cultura ce și-o însușea. Iată de ce, la Iași, nici direcțiunea Colegiului - Național și nici cursurile la Universitate nu i se par suficiente în vederea înălțării sale în ochii aristocrației ieșene. Viitorul critic înțelegea să fie în legătură directă cu ea și căuta alte căi să se poată afirma. De aceea el și inaugura, la 10 februarie 1863, așa dar nici la trei luni de la venirea sa la Iași, un ciclu de conferințe : *Prelecțiuni filozofice populare relative la familie și educațiune*. Se pot trage concluzii și din faptul că „prelecțiunile” nu se țin nici la Colegiul Național și nici chiar la Universitate. Sala o pune la dispoziția aristocrației ieșene și a conferențiarului, - Banca Moldovei. Intențiile ce se urmăreau sînt arătate într-un *prospect*, și el exprimă poziția aristocrației ieșene, nemulțumită de mutarea capitalei țării la București. „Oacă Eșii nu mai sînt acum centrul administrațiunii, trebuie să devină centrul unei alte activități, centrul mișcării literare și științifice. O mică parte a unei asemenea mișcări sînt cercurile publice”. Este, deci, limpede. Să mai notăm, că în partea finală a *prospectului*, T. Maiorescu se adresa, cu deosebire : „*Către doamne*” (sublinierea în text), pe oare le ruga, foarte călduros, să asiste „la această încercare” - prelecțiunile populare - și le asigura, îndatorat, - : „mă voi sili, ca ora pe săptămîină în oare mă vor încuraja cu prezența d-lor, să nu fie o oră pierdută”.

Căile pe care merge încă de la început Maiorescu sînt, cum se vede, mai multe : direcțiunea liceului, unde își asumase mi-

siunea să „pacifice” elevii nemulțumiți cu regimul hranei, cursurile universitare și prelegerile populare, punînd peste tot insistență în a se face cit mai repede cunoscut. Și nu numai cunoscut, ci cu ambiția de a juca rolul principal - deocamdată, la Iași, măcar în plan cultural.

Este ușor de înțeles de ce B.P. Hașdeu nu rămîne indiferent, mai ales că desfășurase o bogată activitate publicistică, ceea ce-l îndreptătea să ia o poziție critică. Hașdeu se stabilise la Iași în 1857. În 1859 el și scoase ziarul *Romînia*, din oare însă nu apărură decît cîteva numere. În anul următor el publică *Kărindarul*, a cărui existență fu iarăși de scurtă durată. Scoase, apoi, două publicații, mai mult cu caracter istoric - *Foaia de istoria română* (1859) și *Foița de istorie și literatură* (1860). O nouă publicație, *Din Moldova*, iese în 1862, al cărei titlu, parîndu-i-se separatist, îl schimbă începînd cu numărul 10, în *Lumina*. Activitatea științifică și literară îi dădea dreptul să critice ambițiile lui Maiorescu, abia descins în capitala Moldovei, dar foarte grăbit să se afirme. El tipărește în coloanele ziarului *Lumina* (1863), nr. 10 *prospectul* lui Maiorescu privitor la începerea ciclului de prelecțiuni, zise populare. Aici dăm și peste cele dintîi raiduri critice ale lui Hașdeu la adresa lui Maiorescu. Căci el înțelegea să însoțească publicarea *prospectului* și cu un comentariu în oare arată că a ascultat la Universitate prelegerile lui Maiorescu și că îi recunoștea „elocința și limpiditatea în expunere”. Însă îndată după aceasta face rezerve de-o importanță capitală - „nu ne-aim putut învoi cu toate ideile tînarului profesor”. Meritele pe care lăsa să se înțeleagă că i le recunoștea, sînt, mai încolo, anihilate, și nici ieșencele din clasele avute nu sînt cruțate. Hașdeu scrie că : „...d. Maiorescu e chiar merit să fie profesorul Doamnelor”, iar acestea se puteau bucura că avea cine le aduce „lumini”. Un cunoscut procedeu la care adesea recurge Hașdeu, - calamburul - este utilizat și acum. „în adevăr, însăși forța de atracție a d-lui Maiorescu, elocința sau gura (puteți adăugi „de aur”

ca în porecla St-lui Ioan) e în contradicere diametrală cu ne-gura !"

începînd publicarea în *Lumina* (nr. 12), tot în 1863, a studiului său *Mișcarea Utelerilor în Eși*. Hașdeu își definește poziția față de „mișcarea culturală” a lașului. El constată că „lașul tindea a deveni „Atenea Ro.mîniei”. Într-o succesiune de perioade, voit retorice, ca să scoată și mai bine în evidență ridicolul situației, sînt satirizate municipalitatea, banca Moldovei, care, prin capitalul străin, era numai ou numele romîna, precum și „prelecțiunile” lui Maiorescu. „Pînă și municipalitatea, intrat pe calea teoriilor științifice, precum o vedește celebra „broșură în favoarea *goșaelor* de mătasă. Pînă și la *Banque de Moldavie*, care ca și băncile din Adunare, nu e tocmai bancă romîna, a deschis în saloanele sale cursuri publice de *agio* ? ba de filozofie ! Pînă și damele s-au apucat să urmeze nu numai la prelegeri libere, ci chiar la cursul universitar de istorie... Pînă și... dar oare mai foaite fi îndoială, cum că Eșul e în adevăr, Atenea Romîniei ?”

în *Mișcarea literelor în Eși*, suită de articole, se găsesc și alte amănunte, care nu sînt lipsite de interes pentru problema ce ne interesează. Așa, în *Lumina* (nr. 16), Hașdeu se ocupă de publicistica lui N. Ionescu, ca și de V. Alexandrescu oare „te zdrobește în cursul d-sale”. Însă nu este uitat nici Maiorescu. Hașdeu îi recunoaște acestuia pregătirea, dar îi pune, încă odată, la îndoială originalitatea - „te ucide și d-lui, prin imitație, în cursul d-sale”. Încă de pe acum Hașdeu se află pe drumul cel bun în ce privește definirea lui Maiorescu. Anume că acesta își făcuse o pregătire, că știa, să comunice cunoștințele pe oare și He însușise, dar că nu era gînditor. Însă tocmai faptul acesta era cel mai important.

Este greu de urmărit care au fost reacțiunile intime ale lui Maiorescu la criticile pe oare i le aducea Hașdeu, deocamdată, prin aluzii, calambururi și ironii. În *Însemnări zilnice* nu descoperim nimic, căci caietul cu „însemnări” tocmai din această perioadă, lipsește. Ușor de presupus însă că Maiorescu nu putea să tacă. Izbutise să cîștige unele poziții, fapt care

îl înălța în ochii aristocrației ieșene. El făcea parte, acum, între altele, din consiliul academic al Universității și făcea parte, alături de V. Alexandrescu despre care a fost vorba mai sus, „G. Teodori și G. Mîrzescu și din *Comitetul de inspecțiune a școalelor pentru Moldova*. Alături de cei doi din urmași în numele acestui comitet, Maiorescu semnează adresa din 18 aprilie 1863, către B.P. Hașdeu, care la acea dată „nu era decît profesor de gimnaziu și prin care i se otrăgea atenția că prin publicarea nuvelei *Duduca Mumuca* : „vatămă sentimentul de onestitate a lectorilor”. Hașdeu era pus în situația de a primi de la aceiași Maiorescu-Teodori-Mikzescu și o seamă de sfaturi - „mai multe din pasajele scrise de dvs. în numita foaie, ar fi rămas mai bine, dacă nu nescrise, cel puțin nepublicate”. Lucrurile nu se opriră aici și i se inscenează lui Hașdeu cunoscutul proces de presă. Amestec a avut în asta, incontestabil, Maiorescu. În fața curții criminale, Hașdeu se apără magistral. Nu e locul să ne ocupăm de *Apărarea* sa din 3 iunie 1863. Între operele pe care le invocă în apărare și care conțineau pasaje cu „imoralități” mult mai grave decît cele din episodul din *Duduca Mumuca*, era și piesa lui Negruzzi, *Cîrlanii*. Hașdeu invite curtea criminală să-și „însemne” cum anume a procedat Maiorescu : „Să însemnați, d-lor, că elevii gimnaziali au jucat în ist an această piesă sub direcția d-lui Maiorescu”. Gum se vede, ne găsim în fața unei denunțări publice și e de închipuit efectul pe care ea l-a produs. Chiar fără o legătură directă cu problema ce ne preocupă, nu putem trece cu vederea faptul că Hașdeu definea ce este moral sau nu în artă și o dată cu aceasta și rolul scriitorului ca „portretist al societății”. „Un romanist - scrie Hașdeu, în înțeles de romancier - un poet, un istoric sînt portretiștii societății : vinovați-s ei oare, zugrăvind-o cum ea este ?” .Dimpotrivă, conchidea Hașdeu, vinovați sînt aceia oare se recunosc „pe sine în atari caractere și le prigonesc sau defăima din egoism. Nemorali sînt aceia ce n-ar voi oa lumea să-i afle cine sînt !”

Curtea criminală „cunoaște pe d-l Hîj-

deu nevinovat" și-l achită. Aceasta este cea dinții înfrângere a lui Maiorescu în polemica cu Hașdeu. Ascensiunea criticului continuă să-l preocupe pe Hașdeu. În *Aghi-uță* (1863) se pot citi în această privință câteva însemnări. Așa, de pildă, la rubrica *Toate vrutele* (nr. 3,8) ni se relatează despre plimbările făcute de Maiorescu. Se înțelege, pe banii statului - și comentariul lui Hașdeu e satiric'

Maiorescu, cum îi era obiceiul, evită să polemizeze cu Hașdeu. *Junimea* se constituise încă din 1863 și exista un spirit de grup. Aceasta ar explica de ce nu Maiorescu îl atacă pe Hașdeu ci un membru al faimoasei societăți ieșene, P.P.Carp. Acesta publică două scrisori deschise, din oare nu cunoaștem deocamdată una, cea din 1866, din *Revista Dunării*. Carp este, cum bine se știe, unul dintre cei mai mediocri traducători ai lui Shakespeare în românește. În scrisoarea deschisă pe care o cunoaștem și care este închinată monografiei lui Hașdeu *Ion Vodă cel Cumplit*, P.P. Carp ni se relevă ca un înverșunat apărător al privilegiilor boierimii, clasă din oare făcea și el parte. Hașdeu „îndrăznește” să proslăvească în monografia sa faptele unui domn legat de interesele poporului. Atât nu era de ajuns. Cartea lui Hașdeu apărea și într-un moment când se duceau aprinse discuții pentru împrăștierea țărănimii și, indirect, milita pentru o asemenea schimbare în ordinea socială a țării noastre. Carp este așa de pornit împotriva lui Hașdeu, încât consideră că multe pagini din monografia *Ion Vodă cel Cumplit* își aveau mai degrabă locul „în foaia *Aghi-uță*”. După P.P. Carp, mare latifundiar, *Ion Vodă cel Cumplit* nu fusese derisat un „condotier”, care a uzat de singurele mijloace : „tirania și cruzimea” și a avut o singură țintă : „tronul”.

Un an «rai tîrziu, în 1867, când *Junimea* are un organ propriu de publicitate, P. P. Carp se năpustește din nou asupra lui Hașdeu ; de data aceasta urmărind să nimicească întreaga dramă *Răzvan și Vidra* care ieșea în a doua ediție. Nu-l supăra atât faptul că se găseau scriitori, care împinși „de-o fatală boală”, scoteau la lumină „elucubrații”, ci mai ales pu-

blicul, care le dădea o „neînțeleasă aprobare”. Indignarea lui P. P. Carp o înțelegem. Hașdeu merge în drama sa atât de departe încât cuvintele de osîndire a boierimii și le exprimă prin mijlocirea lui Răzvan, care nu era decât un țigan. O replică a acestuia mărturisea încă de la începutul dramei, că boierul putea fi orice : „piatră, lemn, strigoi, sau fiară”, însă „numai român nu-l chiamă”. Ideea aceasta e a lui Bălcescu și Hașdeu o trecea întocmai în drama sa, ceea ce este cu deosebită importanță. Că Hașdeu înțelesese prea bine ce anume îl supăra pe P.P. Carp, este neîndoios. În *Rominul* din 1867, dăm peste câteva articole în care discută despre „boieria” lui P.P. Carp. În cel dinții, intitulat *Două și trei* (20-21 noiembrie), Hașdeu îl ironizează pe P.P. Carp care, ori de câte ori se pronunța undeva „pe suprafața globului pămîntesc”, măcar în treacăt, cuvîntul „boieria”, el și „ridica vocea”. Un al doilea articol, *Boierii în fața tronului și boierii în fața țării* (27-28 noiembrie), narrează, între altele, cunoscuta scenă cu Ștefan cel Mare și cu țăranul de la Vaslui, care ara duminică - „Ștefan Vodă - comentează Hașdeu - fiind încîntat de îndrăzneala țăranului, pentru care d. P. Carp negreșit că s-ar fi grăbit a-i administra cel puțin douăzeci și cinci de bice”.

Pornind de la documente ca cele de mai sus, este limpede că B.P. Hașdeu urmărea să reducă însemnătatea lui Maiorescu la valoarea sa proprie. În răspunsurile pe care le dă lui P.P. Carp, el are în vedere că acesta era un „junimist”, și că era, în același timp și unul din marii latifundiați ai Moldovei. Atitudinea critică a lui Hașdeu față de *Junimea* are, cum se vede, temeuri foarte serioase și sîntem departe de a o considera ispravă a unui „ghiduş”. Acest punct de vedere al vechii istorii literare trebuie să fie neapărat părăsit. Nu putem fi de acord cu vechea istorie literară: nici într-o altă privință. Acolo se vorbește adesea de un Hașdeu plin de ranchiune, invidios și al cărui orgoliu minereu nesatisfăcut, este rănit de prestigiul *Junimii*, concretizat, în deosebi, în ceea ce publicau membrii cercului, în *Convorbiri lite-*

rare. Nu e necesar să stăruim mult asupra acestei chestiuni. -Un singur exemplu va fi suficient să ne convingă de faptul că sîntem foarte departe de acea critică, expresie a unor mărunte socoteli personale. În 1869, Hașdeu începe să scoată ziarul *Traian*. Încă în numărul 3 (25 aprilie), la rubrica *Bibliografie*, se ocupă de revista *Convorbiri literare*, ca și mai încolo, în alte numere (5, 11, 19, 34). Ne-aim aștepta, după atacurile lui P.P. Carp, ca Hașdeu să răspundă, recurgînd la un limbaj violent și mai ales să caute pricină de ceartă. Însă tocmai aceasta nu se întîmplă. În comentariile pe care le face pe marginea materialelor care apăreau în *Convorbiri literare*, el caută să-și dea seama ce este izbutit și ce nu. Aceasta și explică de ce apreciază ca valoroase bucăți cum ar fi *Un episod din 1848* (nr. 3), *Lunca Mirceștilor*, *Malul Șiretului* (nr. 5), toate de V. Alecsandri. Are cuvinte frumoase despre studiul lui St. Virgolic, închinat literaturii spaniole și, găsește bună chiar o poezie de a lui N. Schelliti, *Dedicațiune lui Ossian*. Producția literară a lui I. Negruzzi este judecată în felurite chipuri - o poezie, *Lui V. Alecsandri*, o aprecie ca izbutită, nu însă și nuvela *Eroul fără voie*. Acestea îi găsea ca principal neajuns dialogurile rău construite, ceea ce este adevărat. Versurile lui S. Bodnărescu, crede Hașdeu, erau „nesce aberațiuni necalificabile”. O poezie a lui V. Pogor, *Sfinx Egipteanu*, o consideră „pompoasă icalimatic”, iar traducerea aceluiași, „criminală încercare”, de „a ucide pe Victor Hugo”. Unele arme ale *Convorbirilor literare* i se păreau așa de slabe încît criticul, arată Hașdeu, este nevoit să rățăcească asemeni beduinului : „în pustietățile Saharei, căutînd cu disperare un oasiu” - adică o oază. Hașdeu avea, hotărît, dreptate. Oricine va răsfoi *Convorbirile literare*, înainte ca Eminescu, Slavici, Creangă etc. sănși fi publicat unele opere aici, fapt care a ridicat prestigiul revistei, va constata că nimic nu se poate reține. Directorul revistei, I. Negruzzi, pînă să-și asigure colaborarea lui Eminescu și Slavici, cultivă cu insistență pe Alecsandri, bucă-

țile acestuia fiind și singurele care pot interesa.

B.P. Hașdeu nu poate fi învinuit de răfuieți personale, de vreme ce, cum s-a putut observa, găsea izbutite o seamă de opere și le aprecia, chiar dacă ele apăruseră într-o revistă care tipărise cea mai răuvoitoare critică la adresa sa. Anume avem în vedere articolul lui P.P. Carp, în care acesta încerca să desființeze drama *Răzvan și Vidra*. Mai mult, Hașdeu ne apare ca un cititor atent, preocupat să dea o dreaptă judecată asupra ceea ce revista ieșeană tipărea. Însă numai aceasta nu s-a spus în mai vechea noastră istorie literară.

Lupta lui B.P. Hașdeu împotriva *Ju-nimii* intră, începînd cu 1870, într-o nouă fază. Acum îi apar mai clare și țelurile politice ale societății ieșene - susținerea la conducerea țării a monarhiei, precum și înfeudarea țării intereselor Germaniei. Mult mai devreme, încă în 1861, așa dar în timpul domniei lui Alex. Ion Cuza, Hașdeu arăta într-un articol pe care îl publica în *Dacia* (nr. 60^61 din 13-14 iunie), că tabăra boierilor își înscrisese pe steagul său aducerea prințului străin. „Toată lumea știe că, - scria încă de pe atunci Hașdeu - de o bucată de vreme încoace principele străin deveni steagul taberei boierilor și tot odată stafia pentru toți adevărații români”. Curînd prințul străin avea să devină nu numai steagul taberei boierilor, ci și al burgheziei. Consemnăm faptul că Hașdeu „a subscris la plebiscit în registrul contra alegerii principelui Carol I” (*Romînul*, 1866, 6 aprilie).

Politica de înfeudare a țării intereselor Germaniei, dusă de Carol I, în înțelegere cu partidele burghezo-moșierești, apare mai limpede conturată după izbucnirea, în 1870, a războiului franco-german. Hașdeu are meritul ideii a fi prevăzut drumul pe care ea avea să-l urmeze și mai departe. În repetate rînduri el se ocupă de călătoriile domnitorului, pe care îl arată ca reprezentant al intereselor și puterilor străine, în deosebi ale Germaniei și nu ale poporului român. Sînt de citat, în această privință, articole ca cele din *Traian* (1869, nr. 41, 51, 61). Hașdeu vorbește chiar de pri-

mejdia „invaziei germane”, de o „coloni-zare” a țării noastre. În *Traian* (1869, nr. 44), dăm peste comentarii ironice, ca acestea : „Dacii sînt șvabi, ceea ce conduce necesarimente la concluziunea că românii cată a fi cel puțin pe jumătate compatrioți ai d-lui Bismarck !” La încercările guvernului de a ne „deștepta nemți cu totul”, Hașdeu dă un răspuns plin de demnitate : „Fiți siguri însă că veți trece peste cadavrele noastre mai înainte de a reuși aceasta, Domnilor Cavaleri Prusiani”.

Cînd *Traian* își încetează apariția, Hașdeu scoate *Columna lui Traian*, unde lupta împotriva dinastiei este continuată. Aici apare cunoscutul pamflet *Dormitorul* (1870, nr. 11) asupra căruia însă nu mai credem necesar să insistăm. Importante sînt și alte articole. Așa, în unul (*Columna lui Traian*, 1870, nr. 39), Hașdeu se ocupă de statul austriac, a cărui existență o considera un *non sens*. Aceasta pentru faptul că „monstruosul amestec de o mulțime de naționalități, turtite într-o îngustă cutie” se menținea „printr-o capodoperă de ingratitude”, ca și prin „machiavelismul habsburgic”. Prăbușirea Austriei o vedea necesară ca o condiție principală în viitoarea dezvoltare a Italiei, Romîniei, Serbiei, Ungariei și Boemei. „Moartea Austriei - scria Hașdeu într-un moment cînd trupele prusace invadaseră Franța - este pacea Europei”. Inșă ceea ce Hașdeu dorea, în 1870 nu era posibil. Își dădea și el seama - „sîntem mulțumiți - încheia Hașdeu - de a ne fi făcut încai datorია pentru arhivul viitorului”.

Pentru atitudinea sa politică, dar și cu intenția, nemărturisită, de desființare a *Columnei lui Traian*, Hașdeu este „asvîrlit în grosul din Văcărești”. Aruncat la închisoare, el constată că acolo nu puteau fi întîlhiți și „boierii din coalițiune”.

Dacă Hașdeu combate încă de la început domnul străin și vede în politica de înfeudare a țării intereselor Germaniei o mare primejdie, *Junimea* se va situa pe cu totul alte poziții. În *însemnările zilnice* (I, p. 123), Maiorescu notează în legătură cu detronarea lui Cuza : „Bucurie generală indescriptibilă”. Maiorescu are în vedere

„cercurile înalte” ieșene. Documentele ne ajută să vedem dacă a avut și el un amestec direct în detronarea domnului. Este sigur însă că alți doi întemeietori ai *Junimii*, P.P. Carp și V. Pogor au jucat în această privință un rol însemnat. Se explică și de ce P.P. iGarp a fost numit secretar al Locotenentei domnești, iar V. Pogor prefect al județului Iași. În aprilie 1866 izbucnește în capitala Moldovei o răscoală și ea a fost determinată de politica dusă de partidele burghezoTmoșieraști, care se hotărîseră să aducă în țară pe Carol I. Un conservator, Lascar Catargiu, este acela care a înăbușit în sînge această răscoală. Trei dintre întemeietorii *Junimeii*, V. Pogor, I. Negruzzi și T. Maiorescu semnează o rezoluție pentru aducerea domnului străin. Ea trebuie interpretată ca un act de desolidarizare prin care se căuta să se dea o nouă lovitură celor ce se răscolaseră. După înfrîngerea răscoalei, la Iași a continuat să existe, ca de altfel în întreaga țară, o puternică mișcare împotriva lui Carol I. Așa se face că numai la cîteva luni după sosirea în țară, Carol I, pentru a „potoli” spiritele, face o călătorie în Moldova. Este interesant să observăm că chiar Maiorescu, deși se luaseră toate măsurile ca persoana lui Carol I să fie înfățișată în cele mai frumoase culori, nu se poate reține să nu noteze că poporul nostru nu avea „simț dinastic”. Criticul se referă la anii de început ai domniei lui Carol I : „Dar greutatea cea mare - scrie Maiorescu în a sa *Istorie contemporană a Romîniei*, p. 14 - adevărata greutate a situației interne, era lipsa oricărui simț dinastic în poporul român”. Iată, prin urmare, de ce se plîngea pontiful *Junimii*. Nu vom mai alătura la exemplele de mai sus, decît unul singur, în 1870-1871, în timpul războiului franco-german, poporul nostru își manifestă pe față sentimentele pe care le avea față de domnul străin și față de politica dusă de el, în înțelegere cu partidele politice. Carol I, cum se știe, se hotărîse să abdice, dacă nu cumva e să interpretăm și această intenție drept manevră. Citim însă, în aceeași *Istorie contemporană a Romîniei* : „Așa dar în camera conservatoare de la

1871 junimiștii erau deputați guvernamentali, și principala rațiune de a fi a guvernului de atunci era menținerea domniei lui Carol I".

În aceste condiții, lupta lui B.P. Hașdeu împotriva *Junimii* îmbracă noi forme, într-un articol, *Carliștii*, asupra căruia vom reveni, este definită limpede ideea că între *Junimea* și noul regim de după detronarea lui Cuza este o strânsă legătură. „O plantă proprie necontestabilă - scrie Hașdeu - a noului regim al principelui străin a fost *Junimea*". Un articol din *Columna lui Traian* (1870, nr. 27), discută despre influența dinastiei asupra literaturii. „De la 1866 pînă astăzi, singura acțiune a dinastiei asupra literaturii naționale a fost de a deprinde pe vro câțiva scriitori de ultimă specie a se gudura pe Ungă stăpîn" (Sublinierea în text). Se cuvine de asemenea reținut faptul că 'Hașdeu nu uită, în lupta împotriva *Junimii*, boierimea. În *Columna lui Traian* 1870, nr. 16, el îi face 'această caracterizare, nu se poate mai nimerită : „Astfel boierul, fie bătrîn, fie tînăr, întrunește mai întîi de toate următoarea trinitate morală : despot, leneș și cosmopolit".

Există numeroase documente pe care le-am putea invoca în sprijinul demonstrației noastre. Ne oprim doar la trei dintre ele. E vorba de poezia *Eu și ea*, de sceneta *O conversare*, și de pamfletul *D-I Titus Livius Maiorescu*. Cele trei „mărturii", anume alese pentru a ilustra varietatea mijloacelor la care recurgea Hașdeu în lupta contra *Junimii*, datează din 1871. Ele aparțin, așa dar, unui anume moment istoric - invazia prusacă în Franța. Hașdeu arată că poziția pe care se situa *Junimea* - supunerea față de Germania și susținerea monarhiei - era antipatriotică. În loc să se bucure de victoria Germaniei lui Bismarck, Hașdeu, alături de alți patrioți, sărbătorește răscoala lui Tudor Vladimirescu. În ajunul acestei sărbători (3 iunie 1871) îi cade în mînă numărul 6 (15 -mai) din *Convorbiri literare*, în care Maiorescu începea publicarea studiului său : *Direcția nouă*. Criticul, nu întâmplător se ridică în acest moment împotriva poeziei patriotice

și punea sub semnul întrebării activitatea nu a unor scriitori neînsemnați, ci a lui Șincai, Sion, Bolintineanu. Acum compune Hașdeu și poezia *Eu și ea*, prin care urmărea să dea pe față sentimentele germanofile ale junimiștilor, să arate ridicolul „școlii" lui Maiorescu și să dea un răspuns *Convorbirilor literare* în ce privește atitudinea adoptată față de unii scriitori români. Pentru a demonstra sentimentele germanofile ale junimiștilor, Hașdeu dădea poezia sa drept o traducere, după un Gabbitz, inexistent. Poezia era compusă intenționat fără sens. Primul vers : „Ca o liră fără sunet" n-are nici o noimă. În cele care urmează se vorbește de „un fulger fără tunet", de „un nu fără murmur", de „o pasăre tăcută", de o casă ce „stă mută". Cu alte cuvinte - „de la cea dintîi și pînă la ultima literă - cum comentează versurile însuși Hașdeu -, totul este vag, absurd, rece, mistificat, fără creeri și fără inimă, o adunătură de silabe sonore". „Păcăleala" lui Hașdeu a avut un mare ecou în presa vremii. Poezia, împreună cu comentarul care o însoțea, a fost reprodusă, între altele, în *Familia*, care atunci ieșea la Pesta, în *Trompeta Carpaților*, în *Telegraful*. Părerea noastră e că nu versurile sînt de considerat ca importante, ci comentarul lui Hașdeu. Aici el făcea deschis mărturisirea că se ridicase împotriva politicii pe care o ducea *Junimea* și în al doilea rînd că lua apărarea acelor scriitori pe care Maiorescu îi ponegrise. Considera acțiunea lui drept : „răzbunare pentru acei scriitori romîni, filozofi, istorici, filologi, beletrști, pe care îi batjocoresc mereu *Convorbirile literare*".

Acțiunea lui Hașdeu se încadra într-o mișcare mai generală de împotrivire la politica dusă atunci de cercurile guvernante de la noi. Aceasta și explică ecoul stărnit în presă. Punînd astfel problemele, se înțelege că nu mai poate fi vorba de o simplă „păcăleală". Va trebui să fie părăsită această părere, în acreditarea căreia mai vechea noastră istorie literară a ostenit îndeajuns. Aceasta și pentru faptul că Maiorescu, în loc să adopte tactica ignorării, la care va recurge de aici încolo, dă un

răspuns sub formă de scrisoare deschisă adresată redacției *Convorbirilor literare*. Intenția de minimalizare a acțiunii lui Hașdeu este vizibilă, de vreme ce criticul își întitula răspunsul : *In contra unei copilării ! (Convorbiri literare, 1871, or. 12)*. Criticul se grăbește să ceară redacției - să se observe tactica - să confirme o imai veche declarație a sa, potrivit căreia el, Maiorescu, nu avea nici un amestec în conducerea *Convorbirilor literare*. Apare însă cu atît mai ciudată scuza invocată de critic, în continuarea răspunsului său. Anume că la data publicării poeziei era „absent din Iași”. Într-o notă, redacția face și o altă precizare prin care se confirmă cele spuse de Maiorescu și se adaugă că și „D. Negruzzi era și este încă absent”. Ar mai fi de arătat ca foarte important și faptul că datorită luptei dusă de Hașdeu împotriva *junimii* - de el și de alții cu oare urmează să ne ocupăm - și datorită momentului politic, asupra căruia am insistat mai sus, Maiorescu își întrerupe publicarea studiului *Direcția nouă*. Avea să o reia în septembrie 1872, așa dar abia după un an.

O *conversare* se tipărește în *Familia (1871)* ; în iulie Hașdeu se afla la Budapesta, unde mersese să copieze documente din arhivele ungare. Iosif Vulcan îi solicită colaborarea și el îi trimite un fel de scenetă, cu titlul de mai sus. Ea se deschide cu un dialog între Badea Crăciun și Badea Ion, care, în paradis, vorbesc despre copiii lor, urmași vrednici, pe oare i-au lăsat pe pămînt. Li se alătură Simion Bărnuțiu, care se plînge că nu a avut norocul să lase urmași. Introducerea lui Bărnuțiu în scenetă este semnificativă. Maiorescu îl criticase în repetate rînduri. Pornirea criticului împotriva lui Bărnuțiu se explică. Cu toate erorile pe care le-a săvîrșit, Bărnuțiu credea necesară o altă repartizare a pămîntului și cerea ca, formă de guvernămînt, republica.. El mersese atît de departe, încît susținea că un singur vot împotriva domnului străin, adică a lui Carol I, era suficient pentru a-i anula prerogativele. Fără a-i nesocoti greșelile, îi recunoaștem iui Bărnuțiu merite pe tărîmul luptei na-

ționale, dusă într-o vreme cînd ea implica mari primejdii. Este ceea ce a reținut și Hașdeu. Prin intermediul celor doi țărani, care reprezentau poporul, el laudă străduințele lui Bărnuțiu. „Oameni ca tine - îi spune iui Bărnuțiu Badea Crăciun - sînt tați pentru toată suflarea romînească de la Tisa și pînă la gurile Dunării”. Bărnuțiu continuă să fie trist, căci ivindu-se umbrele lui Ion Maiorescu și Costache Negruzzi făoaa observația că și aceștia „au lucrat mult, foarte mult” pentru poporul român, dar au lăsat și urmași care să ducă lupta mai departe. Aceasta este o laudă nemeritată la adresa *junimii*, lasă să se înțeleagă Hașdeu, căci îndată ce Bărnuțiu a rostit cuvintele, paradisul se întunecă. Ipe scenă se ivesc Ion Maiorescu și Costache Negruzzi care, în loc de cuvinte de laudă la adresa copiilor lor, îi blestemă. Iată un fragment din scenetă :

Ion Maiorescu : Blestemată fie ora în care se născu fiu-meu Titu-Liviu.

Constantin Negruzzi: Blestemată fie ora, în oare se născu fiu-meu Iacob.

Ion Maiorescu : Eu căutam să dezgrop pe romîni pînă și din fundul Istriei - și el se-ncearcă a-i îngropa pînă și în țara lui Negru și Dragoș.

Constantin Negruzzi : Eu ridicam vălul pînă și de pe îndepărtata epocă a lui Ștefan, celebrînd victoria de la Baia... și el voiește a trage un vâl pînă și peste romînimea de astăzi”.

Ideea lui Hașdeu de a-i închipui pe Ion Maiorescu și Costache Negruzzi, reprezentanți ai generației de la 1848, în postura de părinți care, în numele idealurilor lor de luptă își osîndesc fiii, este, nu încape discuție, importantă. Căci Hașdeu făcea o distincție netă între reprezentanții generației pașoptiste și întemeietorii *Junimei*, chiar dacă între ei se puteau stabili o seamă de legături, ca cele de familie.

în *Columna lui Traian* din 24 mai 1871, la rubrica „Buletinul interior”, Hașdeu se ocupă de componența noului parlament român abia ales. Cunoscutul pamflet, intitulat de istoricii literari *D-l Titus Livius Maiorescu* este un fragment din acest „buletin interior”. Ca și în alte multe locuri,

nici aici Hașdeu nu confunda poporul cu „reprezentanța” care guverna și care se alegea -prin mijloace abuzive. Deputații, prin poziția lor de clasă, nu aveau nici o legătură cu poporul, în afară doar de faptul că în calitate de stăpîni de latifundii și de fabrici, îi exploatau. Cuvintele lui Hașdeu au în vedere numai țărănimea în numele căreia vorbește. El nu poate crede, de pildă, că cei „doi Blarembergi, doi Ghici, doi Sturza, un Șuțu, un Lamhrino” etc, care se aleseseră, se cuvenea să fie considerați „deputați ai țărânimii”. Maiorescu o merita își „mai puțin.” Față de acesta, Hașdeu adoptă un limbaj aparent politic. „Dumnealui s-a ales la Severin, dumnealui s-a ales la Pitești, dumnealui s-ar imai fi putut alege”, cum scrie ironic Hașdeu : „cu un număr de voturi chiar peste unanimitatea celor prezenți”. Poziția politică a lui Maiorescu este caracterizată admirabil : „...D-l Titu Liviu Maiorescu este idolul cel mai nebănuț, este figura cea mai tradițională, este un Ler-împărat al tuturor țăranilor, care nu vor întîrzia de a-l pune la rîndul său în colinde, dacă numai nu-i vor opri cumva perfecții.

Ce-i pasă opiniei române că d-l Titu Liviu Maiorescu nu se rușinează a propaga pe față colonizarea germană a Daciei lui Traian ?

Ce-i pasă opiniei române că d-l Titu Liviu Maiorescu personifică tot ce-i mai antinațional într-o păcătoasă unire cu tot ce-i mai antidemocratic ?

Dragostea nu raționează și prin urmare: opinia română îl iubește, îl iubește pînă la extaz, îl iubește pînă la nebunie !”

Lupta împotriva *Junimii* este continuată de Hașdeu și după 1871. În 1876 are loc, cum se știe, a doua „păcăleală” a *Convorbirilor literare*, prin publicarea poeziei *La noi*, - discutată și în una din ședințele societății, așa că „absența” din Iași nu mai putea fi invocată. Nu putea fi invocată și pentru faptul că I. Negruzzi îl și felicitase la poșta redacției pe autor - pe P. A. Călescu (Păcălescu). Miră cum de membrii *Junirnei* n-au observat că poezia era un acrostih și n-au observat nici măcar numele pe care și-l lua Hașdeu. Asupra poeziei

nu e de stăruit, ea fiind îndeobște cunoscută. Este de arătat însă că la 15 februarie 1876, cînd ieșea înfiul număr al *Revistei literare și științifice*, Hașdeu publică, în loc de articol programatic, *Al doilea rămășag*, un comentariu în legătură cu poezia *La noi*. Înserarea, în fruntea revistei, a unui astfel de articol programatic, a mirat pe unii contemporani. Însă prin comentariul pe marginea poeziei amintite, Hașdeu dădea linia diriguitoare a revistei. Căci se propunea să se realizeze : „nu o direcție nouă, ci o direcție sănătoasă”. Direcția sănătoasă o vedem în orientarea revistei spre știință. Apar aici studii despre flora Romîniei, despre „carnivositățile plantelor”, precum și unele de interes foarte larg. Am cita, în acest sens, unul care se ocupă de carne „în raport cu medicina, igiena și alimentația publică”. Apar și studii care privesc alte domenii. Am aminti de cel al lui A. Densușeanu, închinat epopeii. Cunoscutul roman istoric - Hașdeu i-a zis „nuvelă istorică” - *Ursita*, este publicat tot aici. Studiile care se tipăresc în revistă, măcar unele dintre ele, sînt puse deschis și în slujba unor țeluri politice. Așa, în *Studie constituționale* se ia în discuție „inviolabilitatea domnului” și se spune că poporul are dreptul de „a revoca mandatul principelui”, mai ales că el era și străin. Orientarea spre știință, cu combaterea falselor teorii care circulau, precum și arătarea unor forme de guvernare (monarhia) ca nefirești pentru poporul nostru, iată ce înțelegea Hașdeu prin direcție „sănătoasă”. Direcția *nesănătoasă* o reprezenta *Junimea*. „Acolo sînt falnicii pigmei - scrie Hașdeu în *Al doilea rămășag*, - acolo sînt aruncătorii de vorbe în aer, acolo sînt insecte mici cu urme mari, acolo sînt plagiatori ce repetă fără a spune de unde, acolo se lucește prin neștiință”.

Cînd Hașdeu făcea aceste aprecieri avea în vedere și disputele filologice cu unii membri ai *Junirnei*. În *Columna lui Traian* (1875, 12) el se ocupă, într-un articol, *Cîteva întrebări d-lui Maiorescu*, de cercetările cu privire la limbă ale acestuia. Este de observat că Hașdeu, contrar lui Mai-

rescu, definea limba ca „instrument social al cugetării”. Criticul evita cu grijă să polemizeze cu Hașdeu în domeniul filologiei, și îl pune pe V. Burlă, filologul *junimii*, ca să răspundă. Atitudinea acestuia este condamnată prin încercarea pe care o făcea de a acredita părerea că în filologia comparată, Hașdeu nu era decît „abia un începător”, că știința sa se reducea la atît cît știa „copiii din clasa II gimnazială”. Se înțelege că un filolog ca Hașdeu nu putea fi combătut cu asemenea argumente pe care nimeni nu le putea lua în serios. Dar faptul că s-a ajuns aici, este o dovadă în ce privește situația critică în care s-a găsit, nu o dată, *junimea*. În *Columna lui Traian* (1874 nr. 3), Hașdeu publică *Răspunsul meu avocatului d-lui T. Maiorescu*, căruia îi adăuga și un *Apendice la Răspunsul meu domnului T. Maiorescu* și unde arată că pentru a-l reduce pe V. Burlă la adevărata valoare „va fi de ajuns prea puțin spațiu”. Aștepta însă un răspuns din partea lui Maiorescu, pe care acesta nu-l dădu. „Advocatul” lui Maiorescu nu aducea nici o precizare în problemele controversate, evitînd chiar să le ia în discuție. Aceasta îl îndreptătea pe Hașdeu, odată mai mult, să se îndoiască de faptul că ar fi săvîrșit în domeniul filologiei „erori atît de elementare, atît de grosolane, încît să fie capabil de a le observa pînă și d-l. V. Burlă”. „Advocatul” lui Maiorescu este nimicit prin vervă satirică.

Tot în *Columna lui Traian* (1874, nr. 5) începe Hașdeu să publice studiul său *Originile păstoriei la romîni*. Este interesant să observăm că aici este criticată *Societatea Academică* și *junimea*, cea dintîi făcîndu-se vinovată de latinism, a doua păcătuiind prin disprețul pe care îl arăta valorilor naționale. „O școală ultra romanică, încuibată în institutul denumit *Societatea Academică* și avînd de organ așa zisul *Dicționarul Glossariu*, ne face mai latini decît latinii ; o altă școală, ultra-barbară, răsăriteană pe malurile Bahluului sub numele de *Societatea Junimea* și reprezentată prin *Convorbiri literare* ne arată lumii mai barbari decît barbarii”.

Hașdeu respinge latinismul, împotriva căruia a luptat pe toate căile, dar și cosmopolitismul *Junimii*, căci a ne arăta mai „barbari de cît barbarii”, cum făcea societatea ieșeană, înseamnă, de fapt, denigrarea culturii naționale.

Este știut că alături de cosmopolitism *Junimea* și-a făcut un titlu de onoare în a promova filozofia lui Schopenhauer, ideologul burgheziei germane conservatoare și reacționare. Există la *Junimea* un cult al lui Schopenhauer și Maiorescu împrumută multe teze din estetica idealistă a acestuia, îndeosebi în studiul închinat lui Eminescu. Criticul *Junimii* dă o versiune românească a Aforismelor și tot el îl îndeamnă pe Zizin Cantacuzino să traducă din nemțește în franțuzește opera lui Schopenhauer. Acestea ne dau dreptul să susținem că Hașdeu se referă la *Junimea* și în acele articole în care combate pesimismul, chiar dacă nu face nici o mențiune în această privință. Mai importante decît articolele cu referiri la pesimism și la Schopenhauer sînt conferințele pe care le ține, în 1892, la Ateneu. În cea dintîi *Noi în 1892*, de la începutul lui februarie și publicată în *Revista nouă*, dăm peste acest portret moral pe care Hașdeu i-l face filozofului pesimist : „El mîncă cît șapte, țîpînd că mînoarea e proastă, el bea sdravăn, vociferînd că vinul nu face două parale ; el declama pe toate tonurile că lumea este atît de nesuferită încît omul trebuie să dorească moartea, moartea cît mai curînd, dar dînsul, papa pesimiștilor, fugea de frică din oraș în oraș numai cînd auzea că se apropie cholera”. A doua conferință, *Noi și voi*, a fost ținută în decembrie 1892, și s-a publicat tot în *Revista nouă* (1892, nr. 10). Este explicat aici pesimismul prin cauze sociale, cum făcea de altfel și Gherea. Contradicțiile dintre viața de toate zilele a aceluia care era „papa” pesimiștilor și ideile lui sînt discutate pe larg. Filozofia lui Schopenhauer este urmărită prin raportări la Leopardt și Hașdeu o respinge. În combaterea pesimismului este invocată concepția de viață a poporului, caracterizată tocmai prin optimism. Există în această conferință un

pasaj, cu deosebire important, întrucît ne relevă poziția de luptător a lui Hașdeu. „Noi, optimiștii, vedem foarte bine că multe în lume se petrec adesea nu așa cum ar trebui să se petreacă : apărătorul zîmbește și apăsatul își înecă plînsul, trîndăvia se tolănește pe tapete și munca asudă pentru un codru de piine, șarlatanul cîștigă și dreptul pierde, nevinovăția e bațjocorită și nerușinarea se răsfață strălucind ca noroiul la lumină, bălăriile ascund și înnăbușesc trandafirii, și cite și mai cite, dar vîzînd toate acestea noi totuși credem cu tărie, pentru individ ca și pentru națiune, că răul nu e universal și exclusiv, că multe sînt bune, că binele e dator să dea piept cu răul fără sfială și fără cruțare”. Mărturisindu-și încrederea în triumful binelui, combătînd pesimismul, Hașdeu ne apare în literatura veacului trecut ca unul dintre scriitorii noștri care l-a respins cu mai multă energie. A respins cu energie adică filosofia lui Schopenhauer, idolul *Junimii*.

Ar fi să săvîrșim o eroare dacă n-am observa că într-o conferință ca aceasta dăm și peste ieșiri naționaliste, cu totul condamnabile. Hașdeu opune cosmopolitismului junimii un principiu - în esență just - acela al prețuirii valorilor naționale.

•Junimea susținea interese străine la noi, în special ale Germaniei lui Bismark, acele tendințe de înfeudate, pe care, susținute de monarhie, le exercita capitalul german. Sînt cunoscute pledoariile întemeietorilor Junimii și îndeosebi ale lui Maiorescu împotriva intereselor poporului român și în favoarea reprezentanților capitalurilor străine. Aceștia se îndeletniceau cu tot felul de speculații, între care e suficient să pomenim de concesiunea drumurilor de fier, ruinătoare pentru poporul român. Hașdeu observa legăturile care existau între junimiști și capitalurile străine. El nu face însă distincție, cum face oînd e vorba de raniini, între streinii exploatare și exploatați. Această neînțelegere trădează limitele gândirii lui Hașdeu și fîgașul naționalist pe care ea apuca. Fenomenul se întîlnește și' la alți scriitori ai vremii împinși să atribuie, sub presiunea ideologiei

burgheze, cauza răului social „străinismului” și să adopte atitudini xenofobe, mergînd pînă la cele mai întristătoare orbiri. Ca și în cazul lui Eminescu, alunecarea în naționalism, pe lingă faptul că îngustează cîmpul criticii lui Hașdeu, a permis ideologilor naționalismului să înscrie în mod abuziv numele scriitorului pe steagul lor.

Un ultim moiment din lupta lui Hașdeu împotriva *Junimii* asupra căruia ne mai oprim, aduce în discuție noi fapte, despre care nu s-a vorbit pînă acum. În cursul anului 1902, Hașdeu publică în *Voința națională* mai multe articole. Sîntem în cei din urmă ani de viață ai lui Hașdeu, cînd acesta, în urma unui concurs de împrjurări, între care și pierderea fiicei sale, căzuse în misticism. Nu numai atît. Hașdeu căuta chiar să-l justifice științific, ajungînd la practicarea spiritismului. Aceștia sînt și anii în care naționalismul său îmbracă formele cele mai condamnabile, prin ieșirile șovine la adresa unor naționalități conlocuitoare. Erorile lui Hașdeu sînt însă și de altă natură. Așa, de pildă, el crede că țara putea fi salvată prin intervenția unei personalități. Credeau, de fapt, ia fel, Viahuță, Caragiale și alții. Hașdeu identifică acea personalitate salvatoare în persoana regelui. Într-un articol, cunoscut de altfel, *Carliștii* (*Apărarea națională*, 1902, nr. 66) el credea posibilă chiar împăcarea, sub ochii regelui, a celor două partide politice - conservator și liberal - cărora urma să li se alătore și unele fracțiuni care existau. Asemenea erori în gîndirea lui Hașdeu sînt de considerat capitale. Însă în același articol, *Carliștii*, el se situează pe poziții juste, cînd vorbește de *Junimea*, al cărei adversar se declară, ca de-a lungul întregii sale vieți. Explică și de ce nu acceptă ideile acestei „școli” : disprețul pe care *Junimea* îl arăta valorilor naționale, adică „cosmopolitismul școlii ieșene”, precum și pesimismul. „Capii cei mai autentici și necontroverșabili ai Junimei, D. D. Maiorescu și Carp, sînt nemți prin cultură, și anume din școala germană... a pesimistului Schopenhauer, căruia îi era rușine de a fi neamț. Schopenhaueriștii cei din România au fost foarte consecvenți

de a disprețui neamul românesc, de a nu-i recunoaște nici o însușire superioară". Cum se vede, Hașdeu se menține pe aceleași poziții în ce privește lupta împotriva *Junimii*, chiar și în acei ani când în gândirea sa surprindem inconsecvențe care îl duc la săvârșirea unor mari erori - naționalismul și misticismul împins până la spiritism. Că Hașdeu duce și acum o luptă consecventă contra *Junimii* se poate demonstra și prin alte documente. Am invoca aici încă unul singur. E vorba anume de articolul *Școala Carp-Maiorescu*, apărut în 21 aprilie 1902, tot în *Apărarea națională*. Într-un iei, acest articol e unul de concluzii, de vreme ce Hașdeu arată că atât poziția politică a *Junimii* cât și ideile pe care societatea ieșeană le promovează au rămas de-a lungul deceniilor, în esență, neschimbate : „d. P. Carp și Maiorescu nu s-au schimbat întru nimic de la 1867 până astăzi, sint și vor rămâne cosmopoliți ; pesimiști... acum oa și în trecut". Din vreme în vreme însă, ține să specifice Hașdeu, „capii" *Junimii* vorbesc de „evoluțiuni politice" anume pentru a înșela opinia publică.

Cînd, mai de vreme cu o lună, publicase articolul *Caruștii*, în oare lega salvarea țării de intervenția unei personalități, care i se părea a fi regele, cuvintele lui Plașdeu, cunoscut luptător împotriva monarhiei, stîrniră nedumeriri. În articolul *Școala Carp-Maiorescu*, el se simte obligat să vină cu noi precizări. Este, aici, reafirmată ideea că o mare personalitate, situată în afara intereselor partidelor politice, putea contribui la îndreptarea situației grele în care se găsea țara noastră. Să reținem că sîntem în 1902, așa dar numai cu cîțiva ani înainte de izbucnirea răscoalei din 1907. Hașdeu atribuie și acum rolul salvator regelui, persistînd în vechea eroare. Intelectual preocupat de soarta poporului, el caută soluții. Le caută însă în altă parte, unde nu le putea găsi. Este foarte interesant să observăm totuși că nici acum, cînd cerea ca regele să ia anume inițiative, nu renunță la independența sa de gândire. El și atrage atenția că nu poate fi considerat printre : „pala-

tiști și eu unul - scrie Hașdeu - n-am fost și nu voi fi în vecii vecilor servitor al Maiestății sale".

Hașdeu considera oportună prezența regelui, cum reiese, în măsura în care ar fi trecut la măsuri energice îndreptate împotriva coaliției burghezo-imoșierești. Aceasta nu se putea pretinde regelui, legat prin tot felul de interese de coaliția burghezo-moșierească și nu de popor.

Mai e de stăruit asupra unei probleme. *Junimea* se ația a fi numai societate literară, deși, în fond, nu era de loc așa. Nici chiar întemeietorii ei nu erau scriitori, ci în primul rînd oameni politici. *Junimea* desmînța oficial, cum am văzut, că revista *Convorbiri literare* ar fi fost un organ al societății ieșene. Separînd mereu politica de literatură, pretinzîndu-se a fi numai societate literară și uzînd și de alte mijloace, asupra cărora nu stăruim aici, *Junimea* a fost frecventată, temporar, de scriitori ca Eminescu, Creangă, Slavici, Garagiale. Se pune întrebarea dacă Hașdeu a știut să facă distincție, să zicem, între Ollănescu-Ascanio, autor de piese de teatru și Garagiale, între un Șerbănescu și Eminescu. Cum a și reieșit, Hașdeu critică *Junimea* în general, pentru poziția ei politică, dar nu odată se ocupă și de scriitorii care publicau în *Convorbiri literare*. Poezia lui Eminescu face obiectul a numeroase intervenții, care sînt măcar în parte îndreptățite. Căci în critica sa, Hașdeu nu era de acord cu laturile întu-necate ale poeziei lui Eminescu. Multă vreme însă el nu va face distincție între marele poet și ceilalți care umpleau cu versuri coloanele *Convorbirilor literare*. Avea însă să depășească acest stadiu de înțelegere și pot fi aduse în discuție documente foarte importante. Este de pomenit necrologul scris de Hașdeu la moartea lui Eminescu și publicat în *Revista nouă* (1889, tir. 6). O bună parte din acest necrolog se referă la meritele lui Eminescu, pe care Hașdeu, mai mult decît alții, ține să le elogieze... „...meritul lui cel covîrșitor, un merit de principiu, este acela de a fi voit să introducă și de a fi introdus în poezia romînească adevărata cugetare ca

fond și adevărata artă ca formă". Fără să pomenească anume, Hașdeu învinuia „nenumărații înțelepți” care, cu rol important în conducerea țării, nu i-au creat poetului condiții prielnice de muncă, constrângându-l să se angajeze în „proza de toate zilele a sterpelor lupte” politice de atunci, pentru a fi muritor de foame. Chiar dacă nu dă nume, Hașdeu critica *junimea*, ai cărei întemeietori aveau, cum știm, amestec în conducerea țării. Am mai da un exemplu : În articolul *Școala Carp-Maiorescu*, Hașdeu ia apărarea lui iCaragiale, învinuit de Caion de plagiat. Caion cerea sprijinul lui Hașdeu, dînd acțiunea sa ca antijunimistă. Cuvintele de răspuns ale lui Hașdeu merită să fie reținute. O dată pentru faptul că el îl denunță pe C. A. Ionescu (Caion) ca junimist prin practicile sale, chiar dacă se declara împotriva acestora. Era un junimist, spune Hașdeu, prin aceea că urmărirea să se ridice „sus și iute” și ca să izbutească, lovea „în cei cu trecutul cîștîgat prin muncă”. Caion exemplifica, prin purtarea sa, unul din principiile Junimii - „ale acestei înveninate școli”. Învinuirile de plagiat, venind din partea unui „nimeni”, se cuveneau considerate ca fără însemnătate. Căci I. L. Caragiale, conchidea Hașdeu, făcea onoare poporului român. Cum se vede, un contemporan cu marii clasici nu-i considera pe aceștia ca aparținînd unei școli literare și cu atît mai puțin Junimii.

Cîteva concluzii se impun. Junimea prin poziția sa politică, cit și prin ideile puse

în circulație de reprezentanții acestei „înveninate școli” - să folosim caracterizarea lui Hașdeu - nu se putea să nu determine o mișcare largă de împotrivire. În cuprinsul acestei mișcări, mult mai ample decît a vrut să arate vechea noastră istorie literară, distingem cel puțin două poziții. „Contemporanul” duce lupta împotriva Junimii, îndeosebi prin C. Dobrogeanu-Gherea, de pe pozițiile înaintate ale clasei muncitoare. Însă nu toți scriitorii noștri au putut ajunge, în condițiile de atunci, la o asemenea orientare. Ei fac, cu toate acestea, în lupta împotriva Junimii, front comun, fapt care nu este de loc fără însemnătate. Erau îndemnați să ia atitudine față de Junimea, de vederile lor democratice, de spiritul popular al creației lor. Hașdeu e dintre aceștia. Cercetări întreprinse și în legătură cu alți scriitori ne vor conduce la aceeași încheiere. Cum documentele arată, Hașdeu ocupă în lupta împotriva Junimii un loc de frunte, fiind și cel dintîi care dă semnalul începerii ei. A recurs la toate mijloacele care i^au stat la îndemîină, de unde și aspectele extrem de variate pe care le îmbracă lupta anti-junimistă a acestui scriitor. Să mai reținem, în fine, că vechea istorie literară dădea ca trăsătură dominantă a activității lui Hașdeu - inconsecvența. Această părere, în lumina documentelor, nu se verifică. Dimpotrivă, într-o problemă fundamentală, lupta împotriva Junimii, atitudinea scriitorului ni se relevă uimitor de consecventă.

CUNOAȘTEREA VIEȚII, LEGĂTURA CU VIAȚA - O PROBLEMĂ PRINCIPALĂ DE CREAȚIE

MIHAI NOVICOV

Necesitatea cunoașterii vieții de către artist e o consecință firească a concepției marxist-leniniste asupra artei. Din moment ce arta e oglindirea realității, fiind în același timp creație, adică rezultatul activității creatoare a unui artist, pentru ca realitatea să poată fi oglindită, să capete expresia unei imagini artistice realiste, ea trebuie să treacă mai întâi prin conștiința artistului creator, să devie deci cunoscută de el. Adevărul acesta elementar a fost formulat deosebit de pregnant de către Lenin: „Cînd autorul își consacră povestirile unei teme pe care nu o stăpînește, rezultă ceva neartistic”

Ca să cunoască realitatea, scriitorul se documentează. Afirmînd aceasta, iarăși nu spunem nimic inou. Și — evident — nu ne gîndim doar la temele istorice, la munca depusă de Lev Tolstoi ca să reconstituie bătălia de la Borodino, sau la călătoriile lui Pușkin în gubernia Orenburg, acolo unde s-au petrecut evenimentele din timpul răscoalei lui Pugaciov (pentru a scrie „Fata Căpitanului”), la intensa muncă de depistare și de cercetare a documentelor depusă — la noi — de Mihail Sădoveanu sau Camil Petrescu. Marii

¹ Lemn despre cultură și artă, Edit. de Stat pentru Literatură Polit. București — 1957.

scriitori s-au documentat și în vederea elaborării unor opere din actualitate. Se cunoaște cât a muncii, în acest sens Balzac, eîți oameni și cîte fapte observat direct pentru a putea desăvîrși nemuritoarele sale romane. De asemeni despre drumul pușcărișilor de la închisoare pînă la gară (în „învierea”) și despre cele cinci cazuri de moarte din cauza insolației, Tolstoi nota în subsol: *La începutul anilor 80* ² cinci pușcăriși au murit în aceeași zi din cauza insolației în timpul marșului de la închisoarea Butirki la gara căii ferate Nijni Novgorod”. Dostoevski îi asigura și el pe prietenii săi că întîmplarea relatată de Ivan lui Alioșa (asasinarea unui copil de opt ani de către o haită de cîini asmuțiți de un moșier) este adevărată, indicînd ziarul, numărul și data unde a apărui informația. Maestrul Mihail Sădoveanu afirma cîndva că întîmplarea cu care se încheie romanul „Mitrea Cocor” e autentică. Liviu Rebreanu a colindat satele unde au avut loc izbucniri mai violente ale răscoalelor din 1907, a stat de vorbă cu sute de țărani, notînd atent tot ce i se părea revelatoriu în istorisirile lor. Exemplele s-ar putea înmulți. Dar trebuie să recunoaștem că în toate cazurile citate documentarea a urmat concepții

² Adică la începutul deceniului 1880—1890

lucrării, a fost un rezultat al intenției scriitorului de a scrie ceva pe o anumită temă și nu cauza acestei intenții.

Deocamdată vom reține totuși concluzia că pentru scriitorii de seamă un efort suplimentar de cunoaștere a vieții apare ca o necesitate, izvorâtă din dorința de a zugrăvi în creația lor „viața în tot adevărul ei”.

Uneori se spune că de principiul acesta s-au călăuzit în exclusivitate scriitorii realiști, întrucât pentru ei corespondența cit mai exactă cu realitatea era o condiție sine qua non a creației. O atare limitare se pare «îndreptățită». Romanticii li combăteau pe apărătorii clasicismului în primul rând în numele respectării adevărului vieții. Ei cereau culoare locală (deci cunoașterea mai exactă a adevărului istoric), reprezentarea unor oameni mai vii, stăpâniți de pasiuni umane (deci cunoașterea mai adâncă a sufletului omenesc). De la Shelley și Byron și pînă la Pușkin și Victor Bugo romanticii au studiat cu seriozitate realitatea oglindită.

Nu au disprețuit cunoașterea vieții nici reprezentanții clasicismului, cu toate că o înțelegeau altfel. Cerința adevărului a fost proclamată programatic de către Boileau, de spiritul ei s-au călăuzit La Bruyere, Racine, Moliere, La Fontaine. Numai că pentru acești scriitori obiectul cunoașterii trebuia să fie în primul rând omul în general, caracterele, virtuțile și viciile omenești, considerate sub specia universalului, ceea ce era și firesc în epoca iraționalismului.

Doar diferitele școli decadente, moderniste, neagă necesitatea cunoașterii vieții.

Această poziție a lor este pe de o parte o consecință firească a concepției artistice care stă la baza acestor curente și potrivit căreia, arta nu este o reflecție a realității, iar pe de altă parte poziția mai sus amintită exprimă interesele de clasă ale burgheziei în epoca imperialismului. Ajungând să se împotrivescă istoriei, burghezia este vital

interesată în mistificarea realității. Dar trebuie să recunoaștem că în practica literară nici măcar decadenții nu respectă și nici nu pot să respecte un principiu atât de absurd. Ei neagă nu cunoașterea vieții în general, ci o anumită cunoaștere. Creația lor se bazează și ea pe studiul foarte amănunțit al unor anumite aspecte ale vieții și anume al acelor care-l înfățișează pe om ca pe o ființă ce se rostogolește fatal pe panta degradării și a însingurării.¹⁾

În raport cu problema aprecierii estetice a realității, „chestiunea centrală” în jurul căreia se dă azi bătălia ideologică între cele două lumi ar putea fi definită în felul următor: încotro se îndreaptă umanitatea? În spre afirmarea și mai prodigioasă a esenței sale, adică a forțelor sale de creație sau în spre negarea umanității, spre dezumanizare? Trăsătura cea mai caracteristică a decadentismului în ansamblu (considerat nu prin creația eutărui sau outărui reprezentant, ci ca o anumită orientare ideologică a literaturii) rezidă tocmai în tendința de a demonstra artistic zădărnicierea existenței umane, lipsa oricărei perspective. Ca orice clasă în descompunere, ca ori ce clasă care-și întrezărește cu groază sfârșitul său istoric, burghezia se străduie să văduvească viața oamenilor de visuri și de visare. Arta burgheză este chemată să dovedească azi omului că orice zbatere și orice aspirație spre progres e deșertăciune, că singura perspectivă posibilă e resemnarea. Eroul burgheziei trebuie să fie un resemnat. Astfel se și explică, interesul exagerat al esteticii burgheze pentru o anumită latură a creației dostoevskiene. Smerenia e azi în ochii bur-

¹⁾ Unii esteticieni burghezi o recunosc cu sinceritate și cinism. Richard Bruckmann, de pildă, scrie în „Wirklichkeit und Illusion” (Tubingen, 1957) că „imaginile subconștientului devin în literatură simboluri ale realității în „adevăratul” sens al cuvântului... Poetul zugrăvește un ins izolat, complet despărțit de mediul înconjurător și complet singur, conceput ca o realitate general umană a existenței” (pag. 330).

gheziei virtutea supremă. Iar argumentul hotărâtor : incapacitatea omului de a se ridica din viciu, din împărăția joseniciei și a egoismului. Omul conformist primește drept răsplată pentru neimpotrivirea sa dreptul de a-și contempla fără să se rușineze propria sa degradare. Astfel a ajuns creația decadentă la tendința absurdă, nefirească, incompatibilă cu adevărata artă — de a promova abjecția. Este ușor de văzut — în consecință — de ce un scriitor decadent nu se poate dispensa azi nici el de o anumită explorare a realității. Dar obligat să demonstreze că animalicul domină existența umană, scriitorul decadent se simte împins să observe viața își să aducă — din băltoacele ei — elementele în măsură să confirme — cât de cit — viziunea sa estetică.

Un scriitor legat de lupta clasei muncitoare și de ideologia socialistă are o misiune diametral opusă. Despre orice ar scrie, el se simte chemat să demonstreze artistic dreptul omului de a nu-și pierde nici o clipă încrederea în sine. De aceea, în opoziție cu scriitorul decadent, el va căuta în viață și va aduna acele tipuri, fapte, gesturi, atitudini, care îl înalță îpe om, care pun în valoare esența sa umană, forțele sale creatoare, capacitatea omului de a se elibera de trăsăturile și obiceiurile degradante care i-au fost impuse de dominația burghezii.

De aici tendința firească a fiecărui scriitor revoluționar de a cunoaște cât mai bine tocmai acele medii în care frumusețea și demnitatea omului se afirmă cel mai pregnant. De fapt căutarea și găsirea acestor medii a jalonat și drumul creator al lui Gorki. Spre sfârșitul vieții, a început să le caute și Cehov. Dar nu le-a găsit. Gorki însă, după ce a descris cu patos zvâcnirile puternice dar deșarte ale umanității în lumea vagonurilor, după ce a consemnat cu tristețe amară stingerea treptată a cutezanțelor umane m activitatea intelectualității, după ce a înfierat ca pe o inamică a omului lumea burgheză și

mic burgheză — a găsit în cele din urmă ceea ce a căutat, l-a găsit pe Danco cel pământean, pe „omul cel mândru”, pe „omul rebel”, în persoana muncitorului revoluționar. Astfel s-au născut „Dușmanii”, „Mama” „Vara”, chipul lui Kutuzov din „Viața lui KHM Samghin”.

Ga forță socială chemată de istorie să conducă lupta pentru primenirea revoluționară a umanității, clasa muncitoare constituie totodată și mediul cel mai prielnic pentru afirmarea ei. Lupta clasei muncitoare pentru-zdrobirea capitalismului și organizarea societății socialiste este totodată și lupta pentru om, pentru libertatea și înălțarea sa.

Iată de ce un scriitor nu se poate considera azi luptător — prin creație — pentru viitorul socialist și comunist 'al omenirii, dacă nu cunoaște viața clasei muncitoare și nu reflectă superioritatea năzuințelor și realizărilor acestei clase.

Concluzia aceasta a fost subliniată recent și într-un substanțial articol apărut în „Lupta de clasă”. Ocupându-se de activitatea de partid din Uniunile de creație, de necesitatea întăririi continue a legăturilor dintre scriitori și viața ipoporului, organul teoretic și politic al C.C. al PMR, preciza : „Nici unul din sectoarele vieții nu poate fi străin scriitorului. Există însă un sector-cheie pentru înțelegerea uriașului proces transformator al construcției socialiste. Fără cunoașterea temeinică a rolului clasei muncitoare în transformarea revoluționară a țării nu pot fi înțelese nici. procesul complex, multilateral petrecut în viața satelor, a intelectualității, nici schimbările hotărâtoare intervenite în morala și concepția despre lume a oamenilor eliberați de exploatare”).

Congresul al III-lea al PMR a înarmat întregul .popor cu un program gran-

N. Crețu : Orientarea ideologică a literaturii și artei — In centrul activității de partid din Uniunile de creație. „Lupta de clasă” nr. 6/1960, pag. 74.

dios al desăvârșirii construcției socialiste. E limpede pentru oricine că îndeplinirea acestui program va cere eforturi mari, dar mai ales presupune generalizarea atitudinii socialiste în muncă, spirit de abnegație, dezvoltarea sentimentelor de solidaritate colectivă, combaterea intransigentă a oricăror manifestări ale moralei și ideologiei burgheze. Într-un cuvânt, presupune generalizarea și întărirea conștiinței socialiste.

Scriitorii se simt datori să contribuie prin operele lor la accelerarea viitoarei construcții socialiste. Asupra acestei sarcini majore atrăgea atenția scriitorilor și Nikita Sergheevici Hrușciiov, vorbind în fața celui 'de al tnailea congres al scriitorilor sovietici '). Este evident însă că scriitorii nu vor putea îm-

¹ Foarte clar și foarte convingător a fost A^{***}A¹ această sarcină și în raportul lui A. A. Surkov. Pentru a defini cât mai lapidar principala datorie de astăzi a literaturii sovietice, Surkov a citat două pasaje din raportul lui N. S. Hrușciiov la Congresul al XXI-lea al P.C.U.S. ¹

„Pentru îtreierea la comunism este necesară nu numai o bază tehnică materială dezvoltată, ci și un înalt nivel de conștiință al tuturor cetățenilor societății. Cu cât va fi mai ridicată conștiința maselor de milioane, cu atât mai încununată de succes va fi opera de îndeplinire a planurilor de construire a comunismului”. Și :

„Pentru a ajunge la comunism, cea mai dreaptă și perfectă societate, în care vor ieși pe deplin la iveală cele mai bune trăsături morale ale omului liber, trebuie să educăm omul viitorului, încă de pe acum trebuie dezvoltată la oamenii sovietici-morală comunistă, la baza căreia stă devotamentul față de comunism și intransigența față de dușmanii lui, conștiința îndatoririlor sociale, participarea activă la munca pentru binele societății, respectarea liber consimțită a regulilor fundamentale de conviețuire umană, ajutorul reciproc tovărășesc cinstea și sinceritatea, intoleranța față de cei care încalcă ordinea socială”.¹

Concluzia ce trebuie extrasă de aici pentru orientarea viitoare a literaturii este formulată în continuare cu precizie maximă : „Aceste cuvinte definesc conținutul de idei și conștiința morală a viitoarelor noastre opere. În ele sînt arătate în mod succint și expresiv principalele trăsături ale chipului moral al omului societății comuniste”.

plini aceste sarcini decît în cazul în care vor înțelege și-și vor însuși ei înșiși conștiința socialistă, se vor pătrunde de ea. Iar pentru aceasta e nevoie de un contact strîns cu clasa muncitoare, cu acea clasă în care — datorită rolului ei în societate — procesul de cristalizare a conștiinței socialiste e marcat cu cea mai mare claritate. Lupta socialistă a clasei muncitoare e un exemplu pentru întregul popor. Cine altul decît scriitorul poate difuza cît mai larg exemplul acesta luminos ?

*

Unii susțin că pentru cunoașterea vieții nu e nevoie de un efort special întrucît cunoașterea vieții e o latură indispensabilă a talentului. Cu alte cuvinte, pentru un scriitor și în general un înzestrai cu sensibilitate artistică, procesul de cunoaștere e viața însăși. Tocmai pe recunoașterea acestui adevăr indiscutabil se baza — și se bazează încă, poate — atitudinea negativă a unor scriitori față de ceea ce ne-am obișnuit să-numim „documentare”.

Indiscutabil, a trăi cu intensitate viața poporului tău e o condiție de existență a scriitorului ca scriitor. Fără o atare calitate talentul e sterp. Un scriitor care pentru a simți pulsul vieții poporului are nevoie de eforturi speciale de „documentare” se descalifică ca scriitor). Propoziția aceasta, va-

¹ Din acest punct de vedere nu e lipsită de interes poate, o referire la Belinski. În studiul dedicat creației lui Krilov, marele critic nota : „caracterul popular (narodnost) este un anume talent, care, ca orice talent este înnăscut și nu poate fi obținut prin nu se știe ce eforturi de către scriitor, lăta deci ca îndemînarea în creație — talent iar capacitatea de a fi popular în creație — altfel de talent, care nu întotdeauna, ci dimpotrivă, foarte rar apare împreună cu primul” (Opere în 3 volume, Editura de stai pentru literatură artistică Moscova 1948, voi. II, pag. 705) Pentru Belinski deci adevăratul și rodnicul talent literar începe abia acolo unde scriitorul este popular fără eforturi suplimentare. Rămîne de văzut doar cum această idee foarte importantă a lui Belinski trebuie aplicată în condițiile zilelor noastre

labilă atit timp cit este formulată doar teoretic și în plan general, necesită unele completări și precizări dacă vrem s-o folosim în raport cu situația concretă a dezvoltării literale în epoca de azi, în raport cu sarcinile concrete ale literaturii noastre așa cum izvorăsc ele din lucrările Congresului al III-lea al P.M.R.

Dacă ne referim la exemplul lăsat drept moștenire de profesioniștii scrișului în literatura universală, ne dăm seama că toți marii scriitori au reușit să reflecte în operele lor aspectele esențiale ale vieții poporului și pentru că au participat intens la dezbateră și rezolvarea problemelor sociale contemporane. Mai mult, ei au reușit să reflecte la un înalt nivel artistic aceste aspecte esențiale atâta timp cât au participat activ la viața timpului lor. Tolstoi, de exemplu, a reflectat minunat în creația sa frământările sociale și ideologice ale Rusiei de după reformă și de dinainte de revoluție¹), dar n-a putut să reflecte tot atât de amplu și veridic revoluția „pe care în mod vădit el nu a înțeles-o și de la care în mod vădit s-a dat înlături”²). Dacă cercetăm cu amănunțime creația lui Gorki observăm că pînă și în această operă, oare te uimește prin varietate și multilateralitate, experiența de viață a scriitorului se reflectă foarte inegal. De pildă : scriitorul care a descris cu atîta forță lupta revoluționară a clasei muncitoare ruse, a scris „povestirile” sale „italiene”, însă, de bună seamă, ca „observator”. Trăind mai mult sau mai puțin izolat în

¹ Lenin definește clar această perioadă folosindu-se de un citat din „Ana Karcnina” : „La noi toate s-au răsturnat și abia se rînduiesc din nou” — susține Konstantin Levin pentru a justifica o anumită orientare a preocupărilor sale. Reproducând această frază, Lenin adaugă : „cu greu s-ar putea imagina o mai precisă caracterizare a perioadei dintre anii 1861 și 1905”. (*Lenin despre cultură și artă*. Editura de Stat pentru literatură politică — București 1957, pag. 124).

² Voi. citat pag. 88.

insula Capri, întîlnindu-se cu emigranții ruși, Gorki n-avea posibilitatea să cunoască mai adînc viața intensă a poporului italian. În sfârșit, deosebit de bogată în învățăminte în legătură cu chestiunea pe care o discutăm, e și istoria primilor ani de dezvoltare a literaturii sovietice. Poezia din anii războiului era dominată de o problemă principală : atitudinea față de realitatea (revoluționară). Problema aceasta a despărțit literatura în două lagăre ireconciliabile : literatura sovietică și cea antisovietică. În albia largă a literaturii sovietice s-au adunat scriitori foarte diferiți : și acei care în trecut participaseră la pregătirea revoluției (Maxim Gorki, Demian Bednii, Serafimovici, Gladkov, etc.), și acei care pînă la 1917 se ținuseră mai mult sau mai puțin la >o parte de activitatea revoluționară. (V. Vereseaev, V. Briusov, A. Blok și alții), dar coire acum o salutau cu entuziasm. În albia literaturii sovietice s-au adunat la început și reprezentanți ai școlilor literare foarte diferite : și promotorii realismului socialist, și mai mulți scriitori realiști critici, și unii simboलिști, futuriști, etc. Atâta timp cât problema principală rămînea atitudinea față de revoluție, iar criteriul despărțitor între literatura sovietică și cea antisovietică rămînea în primul rînd cel politic, apartenența la școli artistice diferite era compatibilă cu adeziunea la revoluție și A. Alexandr Blok putea să scrie — folosind încă o parte din procedeele sale artistice preferate — celebrul poem „Cei doisprezece” — cea mai frumoasă lucrare de gloriificare a revoluției din acei ani.

Situația s-a schimbat radical în anii următori. După victoria în războiul civil, a început perioada reconstrucției și construcției pașnice. A apărut o realitate nouă — realitatea socialistă. Problema literară fundamentală nu mai rămînea doar atitudinea față de revoluție, ci reflectarea realității revoluționare. Și iată că, abia atunci s-a pus pe primul plan al discuțiilor ideologice

literare chestiunea metodei. În literatură s-a încadrat im detașament nou de scriitori (Șolohov, Fadeev, Furinanov, Isakovski, Bezîmenski, Vsevolod Ivanov, etc.) care — după o expresie uzuală — au venit în sălile redacțiilor înconjurați de mirosul prafului de pușcă. În legătură cu sarcina reflectării realității revoluționare, acești scriitori aveau față de confrății lor mai vînstnici și mai experimentați un avantaj imens ; cunoașterea nemijlocită a realității revoluționare. Acest detașament nou a adus în literatură opere ca „Ceapaev” de Furmanov, „Povestirile de pe Don” și „Pe Donul liniștit” de Șolohov, „Infrîngerea” de Fadeev, „Gîndul despre Opanas” de Bagrițki, „Sîrme în paie” de Isakovski, „Așa s-a călit oțelul” de N. Ostrovski, ș.a. Realismul socialist s-a impus și a învins în lupta înverșunată cu manifestările ideologiei burghize (devenite mai accentuate în anii NEP-ului), dar și în întrecerea creatoare cu alte metode de creație. Cu tot talentul lor incontestabil, scriitorii ca Vereseaev, Alexei Tolstoi, Konstanlin Fedin, Andrei Malîșkin, se loveau de mari dificultăți atunci cînd legile inexorabile ale construcției epice îi obligau să reflecte multilateral realitatea revoluționară (chipurile de comuniști în romanul „Orașe și ani” de K. Fedin, romanul „Surorele” al lui Vereseaev, „Orașe albastre” de A. Tolstoi, etc.). Drept urmare au început să se documenteze. A urmat perioada deplasărilor masive și îndelungate ale scriitorilor în diferite centre industriale, pe șantiere, în regiuni îndepărtate. Din acest vast și entuziast contact cu viața au izvorît nenumăratele romane ale construcției socialiste apărute în anii 1930—40. Și nu întîmplător, de asemenea, după cunoașterea adîncă și multilaterală a realității sovietice, Alexei Tolstoi a reușit să desăvârșească splendida sa epopee „Calvarul”.

Din cele cîteva exemple expuse mai sus rezultă că în dezvoltarea vieții pot

exista momente și chiar pețriode mai îndelungate în care simpla prezență în actualitate să nu m'ai fie suficientă pentru reflectarea ei multilaterală, perioada care reclamă cu stringență o atitudine activă, plină de inițiativă în procesul de cunoaștere și studiu al realității. Printr-o asemenea perioadă trece în prezent și poporul nostru. Dezvoltarea realității se caracterizează în primul rînd printr-un ritm accelerat, prin apariția continuă de fenomene și probleme noi, a căror rezolvare ridică neînterupt sarcini și probleme noi, etc. La 23 August 1944, forțele patriotice organizate și conduse de Partidul Comunist răsturnau dictatura fascistă declanșînd astfel revoluția populară ; în martie 1945 (după șase luni deci) a venit la cîmna țării un guvern în care clasa muncitoare avea poziții predominante ; în noiembrie 1947 au fost izgoniți ultimii reprezentanți ai burgheziei din guvern ; în luna decembrie a aceluiași an a fost do'borîtă monarhia ; la șase luni după aceasta s-a înfăptuit actul revoluționar al naționalizării, pentru ca abia la alte cîteva luni, prin Hotărîrea plenarei din 3-5 martie 1949 a C.C. al P.M.R. să înceapă lupta pentru transformarea socialistă a agriculturii. Au urmat anii eforturilor febrile pe planul industrializării țării, primul plan cincinal, planul de electrificare, Congresul al II-lea al P.M.R. care a elaborat obiective de uriașă importanță. Aceste obiective au fost atinse, iar acum Congresul al III-lea a înfățișat în fața țării o perspectivă și mai grandioasă, la canatul căreia se profilează momentul în care construcția socialismului va fi desăvîrșită în țara noastră și vom putea începe și noi construcția comunismului. După cum a spus-o și tovarășul Nikita Sergheevici Ffrușciiov la marele miting al oamenilor muncii din capitală din ziua de 25 iunie a.c, Congresul al III-lea a elaborat planuri atît de grandioase încît îndeplinirea lor „*va situa Romlnia socialistă în rîndu-*

...rile celor mai înaintate și dezvoltate țări".

De bună seamă un ritm atât de impetuos de dezvoltare îl obligă pe scriitor să caute modalități practice, concrete, care să-i permită să simtă în mod continuu pulsul țării, să se țină mereu în pas cu progresele construcției socialiste, cu năzuințele și interesele poporului, cu creșterea neîncetată a conștiinței socialiste a oamenilor muncii.

De cea mai mare importanță din acest punct de vedere este aprecierea cuprinsă în Raportul C.C. al P.M.R. prezentat la Congres de tovarășul Gheorghiu-Dej și potrivit căreia *„în prezent activitatea ideologică, munca de lichidare a înrăirilor educației burgheze din conștiința oamenilor este tărîmul principal al luptei de clasă, al luptei între vechi și nou".* Raportul ne ajută să identificăm câteva sectoare în care aportul creației literare poate și trebuie să fie ou deosebire eficient. Citindu-l pe Lenin cu privire la faptul că *„făurirea unei discipline noi în muncă, făurirea unor forme noi de legături sociale între oameni, făurirea unor forme și metode noi de antrenare a oamenilor în muncă... este o muncă ce necesită mulți ani și multe decenii" — tovarășul Gheorghiu-Dej a adăugat că „partidul nostru desfășoară o intensă activitate pentru dezvoltarea conștiinței socialiste și a noilor trăsături de comportare a oamenilor, pentru plămădirea omului nou, membru demn al societății socialiste".* Este firesc ca în această activitate partidul să se poată sprijini pe aportul scriitorilor, a căror creație este chemată pe de o parte să reliefeze pregnant, într-un spirit exemplar, fenomenele înaintate, toate faptele care vorbesc despre eroismul și forța de abnegație a constructorilor socialismului, despre creșterea conștiinței lor socialiste, iar pe de altă parte să combată și să stigmatizeze toate manifestările negative, toate atitudinile care vădesc persistența ideologiei bur-

gheze, fie că e vorba de rămășițele vechiului regim sau de influențele lumii capitaliste. Cu cât mai eficient va propaga noul, înfierînd aspectele retrograde ale realității, cu atât mai substanțială va fi contribuția literaturii la îndeplinirea sarcinilor trasate de Congresul al III-lea al P.M.R.

Activitatea literară implică astfel și o altă sarcină deosebit de importantă și anume *„evidențierea superiorității socialiste asupra capitalismului".* Nu încapă îndoială că această evidențiere este și principala sarcină a scriitorilor noștri în frontul literaturii progresiste mondiale.

Experiența literaturii noastre de după 23 August 1944 ca și experiența vastă a literaturii sovietice și a altor literaturi din țările (Socialiste arată că sarcinile enumerate nu pot fi îndeplinite decât cu condiția îndreptării hotărâte a literaturii spre temele actualității. De bună seamă, la educația socialistă a oamenilor muncii pot contribui și opere scrise în spiritul ideologiei socialiste dar care tratează subiecte dintr-un trecut mai îndepărtat sau mai apropiat din istoria poporului. Partidul nostru nu s-a pronunțat vreodată pentru îngustarea tematicii literare. Dimpotrivă, milităm pentru o cât mai variată arie de teme, genuri și stiluri literare. Problema trebuie pusă astfel : care teme sînt cele mai eficiente pentru îndeplinirea sarcinilor concrete ale zilei de azi. Nu putem accepta în nici un fel ideea de a face literatură „în general", să acceptăm situația — pe care încă Belinski a înfierat-o cu minie — când *„scriitorul scrie cîte ceva, cititorul citește cîte ceva".* Literatura noastră este o *„parte-integrantă a cauzei generale a proletariatului".* În consecință, este firesc ca preferințele tematice ale scriitorilor să se îndrepte spre acele sectoare ale vieții în care se decide victoria construcției socialiste.

Dealtfel, procedând așa, scriitorii-contemporani continuă — în condiții:

noi — o veche -tradiție a literaturii noastre. Nu considerau oare .pașoptiștii că misiunea principală a literaturii este de a trezi conștiința națională și socială, de a ridica oamenii la lupta eliberatoare ? Iar mai târziu, nu afirmau oare reprezentanții realismului critic în epoca de consolidare a capitalismului, că demascarea falsității, corupției și a .fățarniciei regimului burghez este datoria lor principală ? Urmașii lui Caragi-ale, Eminescu, Creangă și Slavici și-au îndreptat atenția spre viața crâncen de grea, a exploataților. Chiar fără să vadă în mod limpede „calea izbăvirii”, scriitorii realști ai secolului al XIX-lea de la Coșbuc, Vlăhuta, Delavrancea și până la Sadbveanu și Arghezi au susținut cauza celor mulți. Pe urmele lor — dar înțelegând într-un mod niai profund misiunea socialistă a literaturii, sub îndrumarea directă a Partidului Comunist — au început opera grea de pionierat pe tărâmul unei literaturi realist-so-cialiste scriitorii revoluționari din deceniul al IV-lea al veacului nostru.

Iată cât de bogată și plină de exemple strălucite e tradiția pe care urmează să -o dezvolte scriitorii epocii de desăvârșire a construcției socialiste

Ca să fie eficientă din punct de vedere social, literatura trebuie să intervină activ în viață. Iar a interveni azi .activ în viață înseamnă a arăta cum se îndeplinesc sub conducerea partidului sarcinile curente ale, -luptei în sectorul economic, social, politic, cultural. Drumul nostru spre țintă se bazează pe cunoașterea și aplicarea legilor obiective ale dezvoltării sociale, însă istoria o iac oamenii. Construcția socialismului înseamnă în ultimă instanță suma de nenumărate eforturi umane pentru îndeplinirea și depășirea planului, pentru descoperirea de rezerve interne și economii, pentru inovații și raționalizări, pentru însușirea tehnicii noi și creșterea productivității muncii, pentru scăderea prețului de cost și ridicarea calității, pentru continua lărgire și întă-

rire a sectorului socialist al agriculturii, pentru atragerea milioanei de oameni în munca -obștească, pentru creșterea influenței opiniei publice colective asupra conștiinței individuale, pentru combaterea individualismului, a naționalismului și a ailor manifestări ale ideologiei burgheze, pentru educația socialistă, pentru ridicarea nivelului de trai, pentru o viață liberă, bogată, îmbelșugată. Toate acestea nu pot fi dobândite și înfăptuite decât prinir-o activitate zilnică, perseverentă, tenace, eroică, o activitate desfășurată de oameni, avînd însă totodată o însușire minunată : în focul ei sa transformă nu numai viața, dar și oamenii.

Cine oare e chemat să descrie viu, puternic, antrenant, această minunată epopee a eflorescenței forțelor poporului nostru dacă nu scriitorii?

Cine să atragă atenția oamenilor asupra exemplelor celor mai înaintate, demne de a fi urmatei ? Cine să combată rămănerile în urmă, greșelile, slăbiciunile ? Cine să insuflă încrederea oamenilor muncii arătând în tablouri elocvente că forțele noului sînt azi în țara noastră — ca rezultat al muncii Partidului — înfinit mai puternice deoit forțele vechiului ? Cine să-i învețe pe oameni cum trebuie cultivat noul pentru înfrângerea vechiului ?

Oare a avui vreo altă generație de -scriitori în istoria literaturii noastre o misiune atît de nobilă ?

E o misiune nobilă, dar grea. Perfect adevărat. Dar cum să nu repetăm cuvintele lui Maiakovski : unde și care om însemnat a ales un drum mai ușor și mai bătătorii ?

De bună seamă e mai ușor de scris despre trecui. Și nu putem condamna pe vreun scriitor pentru că scrie despre trecut. In ansamblul literaturii trebuie să apară și opere dedicate studiului realist al trecutului; când'însă — în ansamblul literaturii — greutatea specifică -a lucrărilor pe teme actuale e insuficientă, poporul muncitor e îndrep-

tăit să ceară mai mult de la întreaga colectivitate scniitoricească.

Noi combatem „teoria 'distanței'” nu pentru a interzice cutare sau cutare teme, ci pentru că această ttorie îi dezorientează pe scriitori, îi împiedică să înțeleagă de ce datoria principală a literaturii realist-sozialiste e reflectarea actualității.

Decit să repetăm pînă la epuizare cum o mai fac unii din păcate — că e mai simplu să scrii despre trecut și să aștepti pînă ce contemporanii vor selecta singuri valorile estetice, mult mai just este să angajăm o discuție calmă și concretă în jurul problemei : de ce unele opere închinatē actualității sînt mai slabe ? de ce unele reprezentări literare ale unor eroi ai zilelor noastre sînt încă schematicē ? de ce constructorii socialismului cîteodată se mai declară nesatisfăcuți de acele cărți în care se descrie propria lor viață ?

Răspunsul îl găsim tot în raportul C.C. al P.M.R. prezentat de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej la Congresul al II-lea al Partidului : „*pentru aceasta se cere, în afară de talent, lichidarea a tot ce-l poate îndepărta pe artist de popor — spirit de castă, individualism, tendința de a făuri opere pentru uzul unui cerc îngust de „aleși” ; se cere în-deosebi cunoașterea aprofundată a realităților, studierea lor îndelungată, contactul viu, permanent, al artistului cu oamenii muncii — viitorii eroi ai operelor sale. Numai astfel în paginile cărților, în operele de artă va pulsa din plin viața noastră atît de bogată, cu faptele ei mărețe, cu ideile ei nobile, cu luptele ei victorioase.*”

Se cere ficărui scriitor și artist să mediteze îndelung asupra acestor îndrumări oliine de înțelepciune pentru a extrage din ele toate concluziile practice, necesare activității sale de creație.

De ce se întunolă uneori ca romanele, nuvelele, piesele de teatru sau poemele unor autori, scrise pe teme actuale, cu toate bunele lor intenții— să

apară fade, lipsite de viață, anoste, neconvingătoare ? Cauzele sînt multiple. Uneori se răzbină slaba pregătire ideologică — care-l împiedică pe scriitor să descifreze esențialul în viață. Uneori însă — și se pare că acest caz este mai frecvent astăzi — de vină este necunoașterea vieții. Creația literară se desfășoară prin însăși natura ei într-un plan concret-senzorial. E un adevăr banal, îndeobște cunoscut, dar pe care ne simțim datori să-l reamintim mereu. O operă literară numai atunci va putea fi bună, veridică, puternică, convîngătoare : iclata p r i i n intermediul ei cititorul va căpăta — dacă ni se îngăduie, expresia — senzația aproape „fizică” a adevărului vieții. Iar o atare senzație se capătă doar atunci cînd nu numai datele generale (sau schemele) conflictului sînt într-un fel sau altul corespunzătoare vieții (sau plauzibile), ci atunci cînd acestora li se va adăuga atmosfera tot atît de veridică a mediului în care se desfășoară acțiunea, felul firesc de a fi al protagoniștilor, autenticitatea limbajului, credibilitatea perfectă a întregului complex de gesturi și atitudinii din care se constituie treptat „lumea de sine, stătătoare plămădită de artist. Dacă ne vom adresa — Dentru a extrage învățămintele necesare —unei opere atît de strălucite cum este cea a lui Șolohov, vom constata că la acest mare maestru al literaturii oan.temipora.ne pînă și sistemul mijloacelor poetice de expresie (epitete, comparații, metafoare) este extras întotdeauna din elementele mediului descris. Fiind vorba de cazacii țărani de pe stepa Donului, la Șolohov o cicatrice este ca „o brazdă adîncă ce se pierde, în tufișul părului...”, un om rănit umbla ca „pe un cîmp proaspăt arat”, o femeie la mînie își umflă nările ca un cal cînd aude goarna, iar sufletul lui Grigorii Melehov după moartea Aximiei e ca un cîmp negru, ars de focul ce a mistuit tot ce e viu pe pămînt... Exemple asemănătoare ar putea fi extrase din poe-

mul lui Tvardovski „Vasilii Tiorkin” și din multe alte opere ale scriitorilor sovietici.

Încă la Congresul al II-lea, Partidul a pus în fața scriitorilor sarcina ridicării nivelului artistic de realizare a operelor literare. Această sarcină se impune cu și mai multă stringență în momentul de față. Pentru împlinirea ei < necesară cunoașterea vieții.

Poporul nostru înfăptuiește azi planuri grandioase. Îndeplinirea sarcinilor actuale presupune împletirea celor mai variate preocupări : tehnice, organizatorice, economice, politice, cultural-morale, etc. Viața devine din ce în ce mai complexă. Problemele colectivului se împletesc din ce în ce mai indisolubil cu cele individuale. Cum să se evite pericolul tehnicismului ? Pericolul neglijării vieții intime ? Sau dimpotrivă cel al exagerării preocupărilor intime ? În rezolvarea tuturor -acestor probleme de creație nici o formulă apriorică nu-l poate ajuta pe scriitor. Singura cale de rezolvare a lor o oferă identificarea *cu* năzuințele, -frământările și eforturile zilnice ale constructorilor socialismului. Intrucîi toate problemele enumerate sini p'înă taurină probleme umane care se rezolvă prin încordarea tuturor facultăților umane, scriitorul nu va putea niciodată să le facă familiare cititorilor și dacă .nu va ști să le descrie în deplina lor autenticitate.

Din tezaurul inepuizabil de învățăminte pe care-l conțin lucrările Congresului al III-lea al P.M.R. vom extrage pentru exemplificare doar două aspecte

Dezbaterile Congresului au arătat elocvent că Partidul nostru se bucură de un prestigiu incontestabil în mișcarea muncitorească internațională și pentru că — mai ales în ultimii ani — organizațiile de partid au început să se preocupe din ce în ce mai competent de conducerea economică, de rezolvarea concretă a problemelor economice. Victoria aceasta se concretizează deseori

în niște rapoarte aparent destul de seci : acolo și acolo s-a descoperit o mare posibilitate de reducere a cheltuielilor de regie, s-au făcut atâtea inovații, s-au redus cu atât la sută consumurile specifice, etc. Dar în spatele fiecăruia dintre aceste rezultate se găsesc nenumărate eforturi omenești, nopți nedormite, irămîntări, înfruntări între caractere, stări de spirit dramatice, bucurii ale succesului, etc. Către această latură — cea mai vie — a construcției socialismului este chemat să-și îndrepie atenția scriitorul.

La Congres s-a vorbit destul de mult despre succesele mari ale celui mai înaintat sector al agriculturii socialiste r gospodăriile agricole de stai. Unii cred poate că tema e pur tehnico-agni.colă.. Nicidecum : eforturile oamenilor, conștiința lor, spiritul lor de sacrificiu, forța partidului de a mobiliza masele - - au decis și aici bătălia.

Și cîte bătălii de acest fel nu ne așteaptă în viitor ! A le putea descrie la un înalt nivel artistic, rămânând la stadiul unei pure contemplații e o ambiție desuetă. Munca socialistă dezvoltă în oamenii caractere noi, latitudinii, realități sufletești, moduri noi de a rezolva toate problemele vieții — de la comportarea în muncă până la etica iubirii. Acestea nu le poți afla din lectură. Pe acestea trebuie să le trăiești.

Problema asigurării unui „*contact viu, permanent, al artistului cu oamenii muncii*” e o problemă foarte amplă, cu aspecte variate — de la cele teoretice pînă la cele practice, organizatorice. A le trata separat — a -neglija, cu alte cuvinte, strânsa legătură dintre ele. •— ar fi o greșeală profundă. Practica de pînă acum ne conduce într-adevăr la câteva concluzii teoretice valabile, dar ele riscă să rămână literă moartă dacă nu vor fi urmate de măsuri practice. Analiza rezultatelor — bune și rele — observate pînă acum în dezvoltarea literaturii — me obligă să nu pierdem, nici o clipă din vedere esențialul — și

anume că nu e vorba doar de înțelegerea unor fenomene generale, ci de cunoașterea aprofundată a vieții noi în tot ce are ea mai concret sub raiportul experienței, umane. Ritmul transformărilor revoluționare e astăzi atît de trepidant încît numai prezența activă în mijlocul constructorilor socialismului poate furniza scriitorilor material suficient pentru generalizări artistice de valoare. Iată de ce problema modului în care acționează scriitorul, străduindu-se să-și asigure o legătură cît mai strînsă cu viața, e o problemă principială. Împotriva superficialității trebuie să luăm atitudine — ca împotriva unui mod' de comportare incompatibil' cu partinitatea. Lenin îi scria lui Gorki : „dacă vrei să observi, trebuie să observi jos, acolo unde se poate vedea munca de construire a unei vieți noi, într-o așezare muncitorească din provincie sau într-un sat”, — el se referea bine înțeles la o anumită situație concret-istorică a anului 1919 din Rusia Sovietică, însă conținutul principal al acestui sfat își păstrează în întregime valabilitatea. Nu întunplator

Lenin a revenit asupra acestei idei și în articolul scris pe marginea cărții lui Todovski „Un an cu arma și plugul”.

Victoria în lupta pentru construcția socialismului se decide în mijlocul maselor. Partidul nostru nu o dată a subliniat această minunată idee leninistă. Victoria socialistă se asigură prin munca concretă a organizațiilor de partid, a colectivelor de muncitori, țărani, intelectuali. A cunoaște în amănunțime cum se duce această muncă de jos e o condiție indispensabilă pentru cultivarea acelei laturii a talentului literar pe care Be'linski o numea „narodnost.” (caracter popular). Iar aceasta presupune stabilirea pentru o perioadă mai îndelungată și activitatea continuă în mijlocul unui colectiv de muncă. Pe această linie, spre acest scop trebuie să îndreptate principalele eforturi organizatorice ale Uniunii Scriitorilor, revistelor, cercurilor literare. În spre o atare activitate ne cheamă învățămintele pe care sîntem datori să le extragem din lucrările celui de-al III-tea Congres al Partidului Muncitoresc Rotnîn.

TREI PIESE NOI

„SECUNDA 58” de DOREL-DORIAN; „PRIETENA MEA PYX” de V. EM. GALAN; „EXPLOZIE ÎNTÎRZIATĂ” de PAUL EVERAC

HORIA BRATU

otărît lucru, surprizele în dramaturgia noastră vin din partea debutanților. În stagiunea actuală cel puțin patru capete de aiiș desmint afirmațiile acelor sceptici care postulează ideea antagonismului dintre teatrul profesionist și succesul în debut.

Propriu zis puțini sînt acei dintre tinerii dramaturgi care să accepte ideea unei perioade de rodaj în activitatea lor. Însă cu toate deficiențele pe care în mod evident fiecare din piesele reprezentate în stagiunea aceasta le au sub raportul formei sau al construcției, un aer de prospețime, de reînnoire nu numai al peisajului dar și al conținutului dramaturgiei noastre este incontestabil. Și cînd ne referim la noile forțe care pătrund în dramaturgia actuală, nu e vorba -numai propriu zis de tineri începători care s-au dedicat artei teatrale, printr-o vocație imediată. Caracteristic este că piesele, multe piese originale apărute în ultima vreme, aparțin unor oameni care vin din afara dramaturgiei. Dorel Dorian este inginer, Titus Popovici și V. Bm. Galan sînt prozatori; anul trecut am înregistrat debutul în dramaturgie al unui poet, Mihai Beniuc. Reprezintă oare aceasta o negație a caracterului „profesionist” pe care mai mult decît oricare alt gen literar îl impune dramaturgia? Teoretic, răspunsul este evident negativ, dar faptul că toate aceste

piese își găsesc punctul de rezistență în elementul cel mai însemnat al artei teatrale - în replică - trebuie să dea de gîndit.

Varietatea de stiluri și preocupări în primul arînd s-a concretizat într-o tematică actuală apropiată de contemporaneitate. Deși aparțin unor dramaturgi începători, piesele în oare ei se exprimă au scăpat din chingile „piesei-reportaj” și se înscriu pe linia unei problematice relativ complexe. Fără îndoială că atât Dorel Dorian, V. Bm. Galan cît și Paul Everac au căutat să meargă pe linia unei drame de idei (în „Passacaglia” acest caracter este evident), au făcut din eroii lor purtători vii ai unor concepții. Dintr-un asemenea punct de vedere, piesele menționate nu s-au bucurat de atenția cuvenită din partea criticii noastre dramatice care s-a arătat preocupată mai puțin de dezbateră ideologică a acestor lucrări cît de construcție, „(poezie” sau interpretare.

Trei piese ne atrag atenția printr-o anume similitudine a preocupărilor și prin problematica tipică pentru noile tendințe din dramaturgia noastră: „Explozie întîrziată” de Paul Everac, „Secunda 58” de Dorel Dorian și „Prietenă mea Pyx” de V. Em. Galan. Toate aceste piese ridică problema majoră a recuști-

gării pentru societatea noastră a unor oameni cinstiți cu elanuri sufletești amorțite de mentalitatea și mulțumirea de sine mic-burgheză. În toate trei piesele, această problemă apare pe fondul unui conflict de familie : eroii sînt implicați într-o dramă, obligați „la o alegere între datoria față de colectivitate, față de ceilalți oameni, și o spontaneitate guvernată de instincte care amenință pentru o clipă să-i transforme în purtători ai unor concepții retrograde.

În „Secunda 58”, Banu Mareș este obligat la un moment dat să aleagă între soția sa Elena și o anume Domnica care a apărut într-un târziu în existența sa și care are trăsăturile și poezia idealului pierdut în tinerețe. (Simplificăm acțiunea pentru a pune în valoare identitatea de preocupări). În „Prietenul meu Pyx”, inginerul Mastacan, om cu porniri anarhice, este pus în fața alternativei de a opta între căsnicia sa și existența dezordonată la care pare predispus și pe care o gustă cu o deosebită delectare. Aproape identică este această dimensiune a problematicii în „Explozie intimată” de Paul Evetac. În viața fără orizont a soților Oiștea, un om crezut mort - Vintilă Ghețu - produce o explozie violentă, făcînd ca relațiile între soți să se încordeze la maximum și să intre în criză. Prin urmare ne găsim în plină dramă „cotidiană”, și prin aceste piese în dramaturgia noastră se pune din plin problema care a frămîntat în anii trecuți opinia publică literară din țările socialiste : raportul între realismul diurn al vieții casnice și al datoriilor împlinite pe de-o parte, și forța aspirațiilor romantice pe de altă parte. Ce este eroic și ce este prozaic, ce este romantic și ce este meschin, ce este avînt, vibrație înnoitoare, și ce reprezintă o de-gringoladă, ce constituie conținutul concret al libertății în relațiile cu cei din jur, iată datele unei discuții de însemnătate nu numai pentru orizontul etic al realităților vieții cotidiene, dar și pentru dramaturgia noastră. Apare oare aici o tendință către o problematică mi-

noră, închistată în limitele unor frămîntări familiale, găsim aici un flux al dramelor mărunte rezumate la așa zisa problematică intimă ?

De la bun început trebuie să declarăm că toate cele trei piese de care este vorba resping optica superficială a intimismului, însă ridică steagul pentru poezie, pentru zugrăvirea frumuseții relațiilor noi dintre oamenii zilelor noastre.

Această tendință merită încurajată chiar dacă nu e realizată de la bun început cu deplin meșteșug: Avem nevoie de mai multe piese care să-și propună să transmită spectatorului un conținut filozofic, piese scrise eu avînt și lirism. Avem nevoie de mai mulți dramaturgi care să revendice pentru meseria lor, asemenea unui erou al lui Dore! Dorian, obligația de a ghîni și a face pe alții să ghîndească. Tinerii autori care pășesc pe acest drum pot și trebuie să fie ajutați pentru a înfrunța greutățile genului și pentru a-și perfecționa mijloacele artistice, pentru a deprinde bine limbajul scenei, întrueit au multe lucruri interesante de spus. Să luăm, de pildă, cele două piese ale tânărului dramaturg Dorel Dorian, în timp ce piesa „Dacă vei fi înțrebat” a căpătat un tratament preferențial, fiind elogiată pentru artificiile de montaj, pentru înscenările ingenioase, pentru dinamismul intrigii, „Secunda 58” a fost calificată direct în unele cronici drept o piesă lipsită de conflict. Relativa vioiciune a anchetei, interesul „polițist”, manevrarea pereților înăuntrul scenei, retrospectiva spectaculoasă, în sfîrșit o întreagă aparată scenică a făcut din materia modestă a acestei piese a lui Dorel Dorian un obiect de aprecieri entuziaste, observațiile mergînd mai ales pe linia sublinierii caracterului elaborat al construcției. Dacă lăsăm la o parte artificiile însă, artificii aproape tradiționale într-un anumit gen de piese-anchetă care au abundat la începutul secolului, e ușor de văzut că avem de-aface cu personaje aproape liniare, suferind de o insuficiență caracterologică pe care numai natura excesivă de spectaculos a înscena-

tu reușea s-o acopere. Deși anterioară, — „Secunda 58” apare - cu toate deficiențele de construcție - superioară piesei-anchetă atât ca mesaj oît și ca document, mai expresivă în idei. În legătură cu această piesă criticii au vorbit de „problematica răspunderii”, de viața de șantier, etc. în „Secunda 58” Dorel Dorian a încercat de fapt să deslușească mentalitatea unei generații (a generației din care face parte), a pus problema tinerilor de douăzeci de ani, care părăsesc băncile școlii și se avântă în viață, a pătruns în relații complexe, vizând probleme de tipologie și neocolind situațiile spinoase, contradicțiile, chiar dacă nu le-a aflat o rezolvare adecvată. La una din centralele electrice care aprovizionează cu curent electric unități industriale, s-a produs un accident care putea avea urmări tragice ; curentul menit să alimenteze o mină s-a întrerupt și dacă rezerva nu ar fi fost cuplată în cel mult un minut, lucrurile puteau evolua către •6 catastrofă. Curentul a fost redat în „Secunda 58”, aproape pînă la limită. De ce a xntîrziat atât de mult repararea liniei și cine e vinovatul ? Aceasta este situația dramatică de la care pornește piesa lui Dorel Dorian și cu aceste întrebări își frămîntă capul colectivul combinatului care produce curent electric. În decursul acțiunii, secunda 58 capătă alură de simbol, devine clipa limită în care se clarifică probleme aparent irezolvabile, momentul extrem în care, după un proces ce concretizează toată firea noastră, au ioc marile acte, deciziile supreme și fără întoarcere.

Eroina principală a piesei este în realitate o femeie, o fetișcană, Domnica Rotarii, o proaspătă absolventă a facultății de ziaristică. Venită să-și facă practica pe șantier, de ea se îndrăgostesc trei bărbați : Banu Mareș, inginerul șef al Combinatului de Construcție, Ștefan Mareș, fratele său, tehnician, mult mai tînăr, inematurizat, și Lupu Aman, activist, secretarul organizației de partid. Schema piesei apare deci la prima vedere cum nu se poate mai liniară și întoarsă spre

melodramă. Lucrurile nu stau în realitate așa, dacă ne gîndim la faptul că fiecare dintre eroi reprezintă un anumit principiu, o anumită concepție despre existență, piesa introducînd de fapt spectatorul în miezul acelei dezbateri despre care vorbeam mai sus. În acest context, Domnica Rotaru reprezintă *romantismul*, însă romantismul avizat, corectat de o viziune practică, de o „știință a vieții”, care o dosebește atât de mult de entuziasmele din unele piese pentru tineret, unde așa zisa atitudine romantică a devenit un loc comun pentru „trăiri” exaltate și desuete. În același context, Banu Mareș tipizează spiritul practic - tehnicianul care nu cunoaște decît datoria și munca, trăind însă în secret drama omului nefericit, cu o viață personală ratată. Inșă, de iapt Ștefan Mareș este marele semn de întrebare. Deși are peste 20 de ani, el întruchipează pe timarul, a cărui „recuperare” formează obiectul dezbaterii ; el este miza care justifică întreg programul de reeducare ps care îl sugerează pe o anumită latură, piesa. Fire indecisă, lipsită de o finalitate, cedînd impulsurilor și' vrăjit de gesturile spectaculoase, Ștefan Mareș își trăiește existența în cele 58 de secunde care preced restabilirea curentului și și-o trăiește în toate componentele sale : instabilitate, generozitate, cabotinism, teama de a se angaja pe un drum definitiv. Romantismul, pozitiv al Domnicăi Rotaru este astfel pus în contrast cu scepticismul dizolvant al lui Ștefan și cu practicismul „deschis la sugestii” al lui Banu Mareș. Lupu Aman reprezintă un concept armonios de umanitate.

Autorul subliniază în mod inteligent faptul că armonia acestui personaj nu este legată de ideea unei reușite deosebite în viață, de ideea unui „succes” excepțional, care pare uneori în dramaturgia noastră a fi premiza indispensabilă a armoniei. Fără prezența acestui personaj care reprezintă o întregă concepție despre om, convingerea că pînă și în cel ajuns la marginea prăpastiei există o H-

cărire de conștiință, de la care pornind se poate reconstrui o viață - nu s-ar putea înțelege rezolvarea conflictului pe care-l implică latent punctele de vedere contrastante ale celorlalte personaje.

Avem astfel în față câteva ipostaze al *tinerei generații*. E adevărat că în tratarea propriu zisă, Dorel Dorian nu folosește prea strălucit aceste rodnice premise; piesa excelează astfel prin *punerea* problemei și nu prin rezolvarea ei. Ceea ce este interesant este că într-un fel sau altul fiecare din personajele menționate trăiește succesiv sau iterativ ipostaza contrarie. Astfel Doninica Rotaru este silită pînă în cele din urmă să dea dovadă de practicizm, să capituleze în fața realității prozaice și crude, tînd în propria sa carne și experimentînd într-un anumit sens falimentul propriei sale concepții „în acțiune”. Banu Mareș, pentru care nu există în viață decît liniile rigid trasate ale unei morale ascetice, trece și el prin momentul de mare tensiune al celei de a „doua tinereți”, simte la un moment dat cit ide incompletă îi este existența, cit de aproape e de schematizare, în sfârșit Ștefan, tânărul care nu se poate decide în fața diferitelor căi -care se deschid în fața lui, străbate simultan primejdia alunecării în „marea ticăloșie” și aspirația către devotamentul absolut. Pornind de la o poziție oarecum unilaterală, fiecare din aceste trei personaje ajung la ideea necesității unei depășiri conștiente, impuse de înseși condițiile dezvoltării propriilor lor personalități. Și această depășire nu este dictată de o morală puritană, de o constrângere exterioară, ci de conștiința răspunderii față de oamenii din jurul lor.

Încă din primele scene ale vieții, fiecare dintre cei patru eroi citați au, potrivit tezei pe care trebuie s-o reprezinte, concepții diferite asupra domeniilor de existență în care se găsesc amestecați: muncă, dragoste, prietenie, creație. Doninica Rotaru crede și practică o spontanitate absolută, sentimentul de datorie fiind interiorizat la maximum, criteriul ei fundamental de selecție este aprecie-

rea imorală făcută cu o anumită sinceritate, chiar ou o anumită îngustime: ea devine însă generoasă și hotărîtă atunci cînd se dăruiește. Banu Mareș, dimpotrivă, încearcă să integreze datoria și obligațiile exterioare și să facă din ele pilonii arhitecturii sale sufletești. Ștefan Mareș nu crede într-o esență fixă, în adevărate și încearcă să se comporte potrivit concepției pe oare fiecare dintre ceilalți o are despre el. El e lipsit de stăpînire de sine și de maturitate, răsfațat în fața fratelui său, cinic și amoral în fața Domnicăi Rotaru, inconștient și instabil în fața lui Lupu Aman.

Teza autorului este că viața corectează romantismul, obligă pe om să se adapteze la realități iar pe altă parte, completează și transformă rutina 'existenței' făcînd-o să vibreze la poezie, destramă scepticismul, toate acestea prin aportul colectivității. Transformarea personajelor este ceea ce îl preocupă pe autor și-l preocupă nu numai sub un singur unghi, ci sub întregul aspect complex al răspunderii pentru ceea ce facem și gîndim, al răspunderii față de noi înșine și de colectivitate. În acest sens, Lupu Aman personifică în fapt răspunderea comuniștilor pentru tot și toate, și el capătă contururi mai precise decît mulți alți comuniști din dramaturgia noastră, la care problema răspunderii nu era legată nemijlocit și de existența individului. În acest fel piesa scoate în evidență două metode de acțiune și de convingere, două moduri de a lucra cu oamenii. Banu Mareș încearcă să-și reeduce frațele sugerîndu-i cît mai brutal posibil conștiința erorii, ideea falimentului moral. Lupu Aman care știe că meseria sa începe cu gîndirea și se termină „făcînd pe ceilalți să se gîndească”, încearcă să-l elibereze pe Ștefan Mareș de învelișul anarhic pe care îl consideră neconform cu fondul lui sufleteș. Autorul a găsit o formulă plastică pentru a sublinia această latură, pentru a concretiza bătălia recuperării lui Ștefan Mareș. întrebării stăruitoare a lui Banu Mareș „cine e de vină că abia în secunda 58 s-a restabi-

lit curentul?", „cine e de vină că de 58 de secunde s-a tergiversat luarea unei decizii, lăsînd în suspensie și punînd în pericol întreaga linie de înaltă tensiune a combinatului?" - Lupu Aman îi opune altă întrebare: „Cine are meritul că măcar în această secundă s-a restabilit curentul electric? Cine a avut tăria s-o facă?" Este concentrată în această a doua întrebare, cum spuneam, o întreagă poziție față de oameni, față de capacitățile lor de a-și învinge, slăbiciunile. Ideea mai generală este că fiecare dintre noi are propria sa „secundă 58", propriul său moment de ezitare, în fața deciziei găsindu-se suspendat între posibilități contrarii.

În acest fel elementul nou socialist pe care-l scoate la iveală piesa, în relațiile de familie și de muncă dezvoltate în țara noastră, se cristalizează într-o problematică complexă. Ideea răspunderii față de familie, față de copii, consecvența față de propriile sentimente, conștiința datoriei împlinite au existat și în vechea dramaturgie. La hotarul dintre realism și realismul socialist, Ibsen a dat contradicțiilor care decurg din imposibilitatea de a face față în societatea burgheză acestor răspunderi, o expresie patetică și răscolitoare. De la „Nora" și pînă la „Un dușman al poporului", incapacitatea individului de a-și realiza propriile sale aspirații, și în același timp și datoria față de colectivitate, este ridicată la rangul de universal, se concretizează în duplicitatea finală a omului cinstit față de sine însuși și față de cei din jur. Dimpotrivă, Shaw, tot la hotarul dintre realismul critic și realismul socialist, a opus principiului spontaneității, principiul legii „naturale", al așa zisei „răspunderi sociale", preamărind dreptul individului de a-și satisface dorințele naturale, aspirațiile vitale. În formă sarcastică la Shaw, în formă tragică la Ibsen, blocarea sau împiedicarea unei aspirații legitime depășea simpla iritare care urmează nesatisfăcerii sau nemanifestării unei dorinți și devenea în cele din urmă expresia unei judecăți care su-

gera în mod obiectiv că ceva putred se petrece în societatea burgheză. Dar abia la flacăra ideilor revoluției proletare, problema spontaneității, a drepturilor naturale, nu mai apare ca opusă comandamentului moral, ideii de răspundere față de colectivitate. Ceea ce este just și corespunzător tendințelor firești în natura umană nu mai este potrivnic normelor etice, imperativului social.

În mod just și cu o deplină acuratețe Dorel Dorian a pus în centrul piesei sale problema răspunderii, i-a dezvăluit implicații psihologice, etice, familiale. Dramaturgul a scos la iveală interdependența între atitudinea față de muncă și față de familie, modul în care o concepție mai înaltă despre demnitatea personală implică o conștiință vie a îndatoririlor sociale, o identificare cu interesele generale. Aceasta este de fapt o trăsătură a moralei noi socialiste care se dezvoltă în țara noastră ca urmare a transformărilor social-economice. În acest fel, răspunderea, ținuta etică nu mai apar ca ceva convențional, ca o prejudecată instabilă și relativă. Însă autorul s-a oprit la jumătatea drumului.

Căci realizarea exigenței etice, a răspunderii apare la fiecare dintre eroi, dintr-o privință ca o auto-limitare și pînă la urmă ca o îngrădire a cerințelor și aspirațiilor firești. Fiecare din eroii lui Dorian are la căderea cortinei, pe ultimul tablou, cîte un motiv, o rațiune majoră pentru a se resemna. Domnica Rotam se resemnează renunțând la dragostea ei cea mare, Banu Mareș închide capitolul celei de a două tinereți, Ștefan Mareș renunță la femeia care i-a grăbit criza și procesul de trezire din letargia în care zăcea etc. Însă cel mai resemnat (în ceea ce privește destinul său personal) apare Lupu Aman, care, în paranteză fie spus, se găsește cam prea implicat în frământările sentimentale ale protagoniștilor. Dacă autorul vrea să ne spună „Așa e viața, ea implică renunțări" (și este bine că piesa demonstrează că asemenea renunțări se fac nu în numele și în spiritul unui filistinism bur-

ghez ci țin numele unei înalte concepții etice), viziunea pe care ne-o oferă este însă unilaterală, căci lasă impresia că răspunderea, noua atitudine față de muncă și față de familie se realizează mai mult prin renunțare. Viața este într-adevăr uneori așa, dar nu este numai așa, și spiritul de inițiativă, varietatea de soluții pe care le implică noile relații socialiste, noile relații de într-ajutorare tovarășească între cei ce muncesc și trăiesc împreună, oferă exemple inepuizabile pentru a scoate în evidență în mod necesar și cealaltă față a relațiilor socialiste, realizarea aspirațiilor personale.

®

^~problemă asemănătoare însă la un alt diapazon este pusă și în „Prietenii mei Pyx”. Problema recuperării - de data aceasta a unui tehnician valoros, dezorientat de împrejurările capricioase ale existenței sale anterioare - este întruchipată în bătălia din jurul inginerului Mastacan. De data aceasta lupta se dă tot în jurul a două concepții despre felul cum trebuie să se lucreze cu oamenii, însă acum nu mai este vorba de salvarea unuia sau altuia, de readucerea pe linia de plutire a unui tânăr, ci de problema conducerii unui colectiv, de problema metodelor educative în genere. Mastacăm este un „burocrat”, crede în virtuțile infailibile ale metodelor forte în conducerea șantierului, în educarea copilului său, în relațiile dintre oameni. Autorul explică aceasta prin lungul stagiul petrecut de Mastacan în rândurile antreprenorilor burghezi, prin incapacitatea sa de a se desprinde de anumite metode la care fusese supus, și ca urmare supunând pînă la sfârșit și el pe alții. Ca și în cazul lui Ștefan Mareș, învelișul acunde de fapt un fond sufletesc sănătos, și toată problema constă în a scoate la iveală acest fond. V. Em. Galan arată în mod foarte plastic cum o întregă colectivitate se ridică și încearcă să-l convingă pe Mastacan de contrariul, reaşezînd lucrurile în adevărata

lor perspectivă. Deși merge pe linia unei comedii, Galan polarizează piesa exact în spiritul pe care-l găseam în „Secunda 58”. Mihaela, 15 ani „împliniți încă din ianuarie”, reprezintă de fapt ipostaza Dominicăi fără corecturile ei, fără capacitatea de a traduce în limbaj practic ținuta romantică a vieții.

Deși se simte tentat să „literaturizeze” excesiv, în dorința de a „rotunji” cit mai mult replica (autorul încarcă bmfoul personajelor cu parabole și maxime sentențioase, ceea ce conferă, un aer doctoral unor teorii destul de simple, - filozofia lui Cam), totuși piesa subzistă printr-un subtext care sugerează probleme adînci. Contrastul între două concepții despre fericire se exprimă și aici în atitudinea personajelor față de muncă, de dragoste, de familie și prietenie. Într-un moment în care dramaturgia decadentă occidentală zugrăvește omul guvernat de instincte, iresponsabil, josnic prin însăși natura sa, eroii lui Galan apar purtătorii unei alte morale, plină de demnitate, ceea ce-i obligă să fie lucizi, să privească lucrurile drept în față, fără ocolșuri, fără subterfugii.

Paul, fiul lui Mastacan reprezintă „alter-ego”-ul tatălui său, iar cuplul AndrebSilvia într-un chip puțin prea didactic, cu aproximație formula, vizată de Lupu Aman, echilibrul câștigat prin, realizarea profesională și socială, „fericirea” în reprezentare concretă. V. Em. Galan a realizat și antiteze, prezentând antagonist un cuplu care concretizează principalele tare ale mentalităților burgheze în materie sentimentală : uscăciunea, în dubla ei ipostază, birocrăția sufletească (Pătrătică) și mercantilismul mărunț (Daniela). Elogiul purității fetei de șaptesprezece ani, unitatea familiei concretizată în răspunderea și datoria paternă, posibilitatea „recuperării” de către societate prin convingere și exemplul a celor care „și-au pierdut busola”, delimitați însă cu strictețe de cei care decad definitiv, de cei necinstiți sau uscați sufletește, iată câteva trăsături comune ambelor piese. Problema raporturilor între

indivizi devine astfel în ultimă analiză o problemă a raporturilor între *eu* și societate și chiar dacă există un decalaj între viața socială și viața personală a eroilor, care urmează traiectorii diferite, tendințele nu apar în nici un caz antagoniste. Prin locull larg pe care autorul îl acordă personajului care alunecă pînă la marginea prăpastiei, prin încrederea pe care o preconizează în fondul sănătos, funciamente bun al omului, ambele piese se înscriu pe linia umanismului larg, generos, caracteristic artei raalist-socialiste. În felul acesta piesele își ating scopul concretizînd nu numai „cazuri-limită” ci oferind o bogată sursă de reflecții pe marginea normelor de morală practică.

Ceea ce se lasă în suspensie este tocmai dezbaterea pe care o menționăm la început și care rămîne în fond deschisă : raportul între raționalism și spontaneitate în realizarea și dezvoltarea personalității.

Adesea în literatură procesul maturizării unui erou se identifică ideobicei ca un proces de de-romantizare, de renunțare la iluziile tinereții ; aceasta se traduce pe pian spiritual prin sugerarea unei evoluții de la romantism la realism, de la petulanță la înțelepciune, stăpînire, etc. O asemenea concepție este promovată de o întreagă literatură care preconizează adaptarea la condițiile „reale” ale existenței. Așa se întîmplă că, deși în piesele analizate se face într-un mod foarte expresiv elogiul spontaneității, victoria aparține în cele din urmă în „Secunda 58” unui „raționalism” care se condamnă el însuși la cumișenie și renunțare, iar în piesa lui Galan drumul expansiunii libere a personalității apare predeterminat, curățat de orice piedici. Dacă Dorel Dorian caută să contureze caractere deosebite (Ștefan Mareș, Lupu Aman) și reușește să întemeieze o intrigă oarecum sudată, el întîlnește totuși în „Secunda 58” o dificultate pe care *n-o* biruie. Substratul dramatic al întîrzierii reparației *n-are* pregnanță iar accidentul rămîne în cauzele psiho-

logice care l-au prelungit pînă la 58 de secunde, insuficient luminat. De cîteva ori, de-a lungul acțiunii, îl surprindem pe autor ezitînd să arunce toată lumina asupra personajelor, revenind asupra propriilor sale afirmații.

Un defect asemănător caracterizează și piesa lui Galan „Prietenă mea Pyx”. Puțin convingătoare este aici transformarea lui Mastacan. Acest inginer de mare suprafață are gesturi și comportări puerile și modul în care-și schimbă peste noapte convingerile nu este de natură să-l facă mai veridic. Avem un „happy-end” de cea mai pură factură. Dar în felul acesta scriitorul și-a abandonat punctul de plecare fiindcă în piesă, ca și în viață (și lucrurile se aplică aproape exact „Secunde 58”) nu există numai un conflict ideologic, ci și sensibilități diferite, sensibilități care se ciocnesc din numeroase rațiuni. De aceea în, piesa lui Galan soluția nu aduce revelații, imorale mai profunde, căci de fapt principalele diferențe care separă personajele sînt în mare măsură rezolvate înainte de ridicarea cortinei. Ati* Mihaela cît și Paul, atît Andrei cît și Silvia nu găsesc o piedică serioasă în calea unirii lor, intervențiile lui Mastacan sînt adesea exterioare iar divergențele sînt de fapt mai mult neînțelegeri și *quapro-quo-ur* decît conflicte reale, de concepție, de mentalitate.

Nu pledăm pentru piese care să se încheie cu divorțuri, cu despărțiri, cu vendete. Dar situațiile se rezolvă în comedia lui Galan prea ușor. Mai veridică ni se pare teoria schițată în „Secunda 58” (deși și acolo finalul forțează lucrurile) : Fericirea este o relație de interdependență, nu de independență „cînd te crezi la un pas de fericire, abia trebuie să pornești la o grea și plină de răspundere bătălie pentru a o cuceri”. Fără îndoială că în viață, transformarea este mult mai grea și mai dramatică decît apare în „Prietenă mea Pyx” și aceasta este valabil în special pentru Mastacan, a cărui transformare e nu numai prea rapidă, dar de la un moment dat mai mult condusă de autor decît de logica naturii personajului și a

acțiunilor «ale. In Mastacan apar anumite reminiscențe din „Bărăgan” (inginerul Matei) ; dealtfel autorul șarjează în mod exagerat diverse situații prin care încearcă să satirizeze excesul de birocratism al lui Pătrățică și cinismul mercantil al Danielei.

Piesa lui Gailan arată însă cu forță ce însemnătate mare capătă judecata opiniei publice, a colectivității, formele obștești de influențare a celor ce încalcă normele vieții sociale. Oamenii muncii în țara noastră manifestă o mare sete de frumos și în acest fel Pyx devine un simbol. Eroarea e de a fi simplificat prea mult combaterea manifestărilor nesănătoase a elementelor înapoiate, de către societatea noastră, prezentind cam idilic lucrurile, în jurul lui Mastacan nu găsim oglindită în adâncime lupta ideologică, aspectele mai profunde ale acelei lupte dintre vechi și nou care caracterizează tocmai ciocnirea între concepții morale potrivnice. Lichidarea înrîuririlor educației burgheze din conștiința oamenilor apare ca o acțiune de ecarisaj, mult prea ușoară și rapidă, ceea ce estompează faptul important că ea este astăzi tărâmul principal al luptei de clasă, al faptei între vechi și nou.

Am menționat la început surpriza pe care o oferă aceste piese în ceea ce privește vioiciunea replicii, interesul susținut față de desfășurarea acțiunii, capacitatea de creionare a personajelor. In acest mod, toate cele trei piese se urmăresc cu interes și oferă spectatorului vii satisfacții estetice. Este adevărat că nici piesa lui Dorian, nici piesa lui Galan nu reușesc în cele din urmă să-și realizeze integral intențiile și acest lucru, este vizibil în modul în care autorii sînt obligați să acumuleze conflicte peste conflicte pentru a ajunge la deznodămînt. Esențial este însă faptul că deși acțiunea se petrece în ambele piese în biroul inginerului șef, atmosfera proprie șantiereleor socialismului pătrunde în scenă prin conținutul replicilor rostite, prin caracte-

terul nou, proaspăt al unora dintre soluțiile propuse problematicii omenești care însuflețește lucrările.

În u'1 Everac nu este dramaturgul care să lungească peste măsură desfășurarea acțiunii, fapt care se vedește cel puțin în trei din cele patru piese ale sale care au apărut pînă acum. In multe privințe, maniera lui se aseamănă cu cea a lui Horia Lovinescu : capacitatea de a găsi la momentele cotidiene situații dramatice, de a intui într-un fapt de viață o posibilă dezvoltare „rotundă”, încheată, implicațiile etice și sociale ale vieții de familie (problema destrămării familiei burgheze, analiza conformismului micnburghez), căutări în tehnica dramatică, abordarea diferitelor formule ale teatrului clasic și ale teatrului de idei mai nou. etc. Everac vedește o arie de preocupări mai întinsă și a abordat cu succes subiecte din mediul țărănesc și, cu unele rezultate apreciable, din mediul muncitoresc („Ferestre deschise”). Horia Lovinescu este însă mai reținut, mai matur, mai ferit de inegalitățile izbitoare oare domină febrila productivitate dramatică a lui Paul Everac. Acest lucru se vedește cu precădere în „Descoperirea” - cea mai slabă din piesele scrise pînă acum de noul dramaturg.

„Explozie întârziată” este, probabil pîmă azi, piesa de rezistență a lui Everac. Urmărind să facă „dramă de idei”, Everac transformă un subiect tipic de dramă de familie într-un conflict interesant cai rezonanță socială.

Everac rezistă tentației de a zugrăvi în alb și negru. Alături de un tip foarte limpede conturat în sens pozitiv, cum este Vintilă GȘtu, Fana și Valeriu sînt eroi surprinși în plin proces al evoluției lor, treaptă cu treaptă. în mod surprinzător intervenția lui Vintilă nu duce la destrămarea căsniciei celor doi eroi, ci la dăinuirea și purificarea ei. Everac s-a abătut și aici - și cu un; profit evident

pentru desfășurarea piesei - de la linia tradițională. 'Conflictul piesei nu este un conflict sentimental, ci unul ideologic, iar problema principală eu este „pe cine iubește Fana ?” ci „cum poate o femeie cinstită să iasă din sfera de atracție a conformismului rnieburghez ?”. De aceea, semnificativ nu este cu cine va rămîne pînă în cele din urmă eroina, ci care este drumul pe care-l alege. Nici problema lui Valeriu nu este „dacă va rămîne sau nu bărbatul Fanei” sau „renunță ori nu la cabinetul particular”, ci : „este medicul Valeriu Cristea recuperabil pentru, o existență demnă, dedicată lecuirii celor mulți ?”. Iubirea, profesia, vocația, ca^ riera - toate acestea sînt dezbătute ca probleme de conștiință, dimensiunea afectivă și sentimentală fiind mereu corelată cu imipllicațiile etice ale comportării personajelor.

Toate personajele din piesa lui Everac sînt personaje „ou trecut”, dar acest trecut nu apasă ci purifică. Toți eroii lui Everac sînt înzestrați cu o biografie bogată și retrospectivile îi avantajează. Chiar asupra lui Valeriu, trecutul exercită într-un anume sens o influență pozitivă și se pare că eroul a cultivat în tinerețe o anumită repulsie pentru compromisiurile pe linie profesională.

Ceea ce-i unește pe cei trei protagoniști ai piesei (lui Everac este faptul că toți trei vin „de jos”. „Explozia” este destinată să reactualizeze și să revalorifice un anumit fond structural. Nici Valeriu, nici Fana nu pot rămîne indiferenți față de această reactualizare a propriei lor tinereți. Către sfârșitul piesei descoperim astfel, surprinși, că limbajul nou pe care îl utilizează Vintiilă nu este chiar atît de străin soților Cristea. Probitatea profesională va topi rapid în conștiința lui Valeriu Cristea cinismul placid și mercantilismul în care s-a complăcut, în timp ce Fana mu a avut nevoie de prea multe șocuri pentru a-și reîncarna idealul tinereții. Cu Valeriu Cristea se întâmplă, într-un sens, fenomenul observat în legătură cu Gheorghe din „Poarta”. Contradicțiile personajului nu

se organizează într-un tip complex. În general, dezbateră ideologică ce animă personajele nu se desfășoară la înălțimea punerii inițiale a problemei, ci liniar, monocord, lăsând lla o parte tocmai acele aspecte care ar fi putut duce la lărgirea problematicii, la profunzime. Ideea răspunderii, intelectualilor față de popor, față de socialism, idee care ar trebui să constituie unul din pilonii piesei, este demonstrată mai mult într-o factură intuitivă prin imagini ale locurilor de producție, unde munca fizică este anevoioasă, grea, și prin referințe la cinstea personajului, lla o loialitate morală care devine argumentul hotărîtor.

Și în această piesă Paul Everac face dovada calităților lui în arta replicii. Spre deosebire de „Ferestre deschise”, unde probleme de o mare rezonanță sufletească erau doar trecute în revistă, aici autorul se concentrează asupra unui eveniment sufletesc, pe care îl radiografiază cu minuțiozitate, uneori cu adâncime. Piesa are o factură alertă, iar uri anumit subtext caustic la adresa, intelectualismului mic-burghez însoțește mereu duelul verbal, pentru ca la sfârșit diatriba să țâșnească fățiș într-un adevărat rechizitoriu la "adresa orgoliului intelectualist.

Într-un fel, în această piesă regăsim problematica pe care o menționam atunci cînd discutam despre piesa lui Dorel Dorian. Atît Vintiilă Gîțu cît și Cristea sînt obligați la un moment dat să facă nu numai bilanțul propriului lor trecut, dar să înregistreze și un conflict nou în care sînt prinși și unul și altul. Vintiilă Gîțu și Valeriu Cristea trebuie și ei să rezolve un conflict care se naște între datorie și aspirație, între comportarea spontană și cea impusă de rațiune. Însă, în piesa lui Everac nu mai există nici un fel de secundă 58 ; eroii renunță senini, Vintiilă într-un chip cam monastic apare lipsit aproape de orice aspirații individuale și nu urmărește altceva" deck să reconstruiască fericirea fostei sale soții (pe care s-ar părea că o iubește încă) printr-o căsnicie cu un alt bărbat. Într-un

chip și mai izbitor, Fana, în care se cristalizează de altfel întreg fondul ideologic al piesei (fiindcă ea este femeia care trebuie să facă judecata de valoare dintre cei doi bărbați, să-și clarifice aspirațiile și tendințele spontane), trece în mod inexplicabil de la unul la altul, devine dintr-odată dintr-o femeie închistată care a uitat trecutul și propria ei tinerețe involburată, o admiratoare fanatică a lui Vintilă Ghețu, pentru ca apoi să revină din nou la soțul ei, împăcată și supusă, regăsind în mod instantaneu satisfacțiile fericirii conjugale, adoptând cu cea mai mare ușurință o foarte discutabilă poziție etică : justificarea dragostei prin devotamentul pentru realizarea unui bărbat cu mare suprafață socială.

Așa dar din confruntarea modului în care toate cele trei piese rezolvă problematica complexă a raportului între spontaneitate și raționalism, între o comportare spontană, care ascultă în primul rând de vocațiile afective, și o comportare care-și raționalizează impulsurile, le subordonează unor imperative raționale, apar unele elemente ale soluției socialiste în această problemă. În timp ce la un dramaturg ca Thornton Wilder sau Tennessee Williams care absolutizează contradicția dintre om și societate, ceea ce este stabil și just apare ca o ficțiune, marcînd numai o limită pragmatică, un punct empiric folositor de oprire într-o lume de -neconținut flux și compromis, în socialism imperativul social nu mai exercită o oprimare a personalității, ci dimpotrivă contribuie la dezvoltarea ei. În literatura occidentală decadentă, unde nu există o problematică a răspunderii tocmai fiindcă omul care este guvernat de instincte, tocmai fiindcă realizarea lui implică încălcarea brutală a dreptului aproapelui, nu poate exista o „secundă 58”, adică momentul de reevaluare și reechilibrare supremă în ultimul sfert de ceas. Acolo există numai incendii ale concupiscentei, violențe instinctuale, tramvaie numite dorință.

Însă în același timp, opunînd soluția noastră moralei burgheze, trebuie arătat că raportul spontaneitate-raționalism nu reprezintă o dogmă rigidă, ci se rezolvă în funcție de condiții speciale. El ascultă de un raport dinamic. O lume în care fericirea devine un fenomen de masă nu este în mod necesar o lume lipsită de conflicte.

Din problematica expusă mai sus, rezultă avantajele și dezavantajele formulei adoptate de Paul Everac. Dacă situația inițială a personajelor este văzută corect și conformismul mic-burghez demascat cu acuratețea și minuțiozitate, procesul de transformare și de eliberare din acest conformism este tot atât de grăbit și de liniar ca la Dorel Dorian și V. Em. Galan. Dramatismul propriu zis al situațiilor și fervoarea dezbaterii ideologice rămîn abia sugerate și nu sînt lăsate să se dezvolte. Everac, care are facilitatea dezbaterii de idei, lasă adeseori impresia că mizează prea mult pe această facilitate. Ceea ce impresionează de obicei la o piesă de idei este valoarea exemplară a dezbaterii, complexitatea ei. Replica lui Everac surprinde adeseori prin subtilitate, nu însă prin acuitate, și se recunoaște ceva artificial, factice, în progresiunea dezbaterii, unde dau tonul uneori simple considerații de mașinărie dramatică.

Însă nu acest lucru este esențial. Cu toate slăbiciunile, trebuie ținut seama de faptul că asemenea piese aduc un conținut de viață nou, interesant și bogat, o problematică și o concepție înaintate. Dramaturgia unei epoci în dezvoltare cum este aceea în care trăim noi se realizează în primul rând prin piese care redau spiritul epocii.

Calitățile evidente ale pieselor, preocupările și talentul autorilor îndreptățesc credința că în viitoarele lor lucrări, pe măsura experienței cîștigate, autorii respectivi vor fi în stare să rezolve la un nivel mai înalt problemele complicate de măiestrie pe care le pune arta dramatică.

POET! ȘI STILURI ÎN LITERATURA PENTRU COPII

ION BRAD

Despre anumite aspecte ale volumelor de poezii pentru copii apărute în ultima vreme am vorbit tangențial în articolul anterior. Să vorbim acum mai pe larg și despre căutăturile creatoare, stilurile diferite, expresivitatea limbii și alte probleme legate de diversele genuri pe care poezii și le aleg în lucrările lor. Deoarece critica noastră literară și-a adus aminte numai în ultima vreme de aceste cărți, o poziție deschisă, critică, se impune.

Un volum ca „*Schimbul de niine*” al meșterului Marcel Breslașu trebuie să ajungă la toți copiii iubitori de poezie. El înmănușiază poezia politică directă, scrisă de-a lungul anilor de cunoscutul poet, în forme foarte variate și pe înțelesul celor cărora li se adresează. E un șoc puternic împotriva apolitismului în poezia pentru copii. Bogăția stilului, a ritmurilor, a limbii — unghiurile personale din care sînt văzute și cîntate diversele evenimente legate de revoluția socialistă din țara noastră — toate dau o mare notă de originalitate volumului. Ingenioase ne apar retrovertirile unor simboluri și personaje din basme în sensurile noi pe care le împlinește vremea noastră, aici, în țara vechilor legende: „*Coate goale / are țoale / Fără-Tihnă / are-odihnă, / Au — Dormită /, locul lui / și Gerilă / focul lui /, Flămînzilă /, hrana lui / și Setilă / cana lui / iar Ochită, Moș Ochită, / nu mai vede lu-*

mea-n silă l / Statu-Palmă s-a-nălțat / și-a-re-un stat adevărat, / ghebul nu îl mai apasă:/ că e domn la el acasă... / Calcă-n străchini / ioamă forme! / Sfarmă-Piatră / sparge norme... / Fetele lui Prepeleac I și băieții lui Păcală / (păcălții) merg ta școală,/ merg la școala comunală I și se uită peste veac.” Iată sensuri adinei, într-o formă vioaie, fantezistă, în care jocul de noțiuni și cuvinte încîntă cititorul. Mai puțin convingătoare ni se pare „reconsiderarea” Babei-Cloanța, ai cărei simbol din basme este mult prea clar ca s-o mai putem alfabetiza și face simpatică celor mici. Ar trebui să-i mai reproșăm tovarășului Breslașu că, alături de poezii concise, în care abundă totuși imagini plastice (unele din ciclul „*Alte cîniece*”), întîlnim și poezii lungite, cu multe paranteze inutile (vezi: *Abateri*, fabulă și pentru cei mici), care îngreuiază înțelegerea sensului. De asemenea, pericolul unor abstracțiuni și a verbiajului sec își arată fața în versuri ca acestea: „*Fratele nostru cel mai mare / vorbi ca multă-nflăcărare: / „Curind voi isprăvi armata/ și voi lucra la strung cu tata. / Sînt utemist f Și-o să se vadă / c-am fost intiiul pe brigadă! / Cu rivnă fot mereu sportită/ drum spre viață îmi deschid,/ visînd la ziua fericită / cînd voi fi membru de partid” / Și Tanța spuse-mbujorată: f „Sint pionieră! Port cravată,/ crimpei din roșul nostru steag / și. am să-nvăț neobosită /*

să merii ca să fiu primită / în U.T.M.-ul nostru drag !” Nimic de zis, ideile sînt foarte juste, și trebuie să scriem despre ele, însă poezia cam absentează. Unui poet ca Marcel Breslașu nu-i putem trece cu vederea asemenea versificări plate.

O carte reușită, care are și un personaj-copil, realizat cu umor, este *Bondociei își alege o meserie*. Trecut prin multe peripeții, legate bineînțeles de specificul și greutatea deprinderii diverselor meserii, acest personaj întruchipează înfrîngerea inerției și lenei de către muncă și hărnicie, fiind un imn sui-generis al creației omenești. Personajul e viu, e înzestrat de autor cu multe trăsături desprinse din viața reală a școlărilor și pionierilor noștri. Sînt multe scene de fantezie și umor de situație abundă. Am putea să cităm pagini întregi. Ne mărginim a da cîteva strofe despre Bondociei — vatman: „Ție-ți suit încredințații drăcușori împielitați I, moși I spăiinoși. / și babe / slabe / și persoane-n patru labe I”... „Ei, așa e Capitala ! I ala-bala-portocala : / cei de-acolo-au treabă-aici I cei de-aici, taman acolo ! / Despre-oricare poți să zici: / un Columb, un Marco Polo... / (negreșit, ceva mai mici!)”

Poate că uneori parantezele spirituale și intervențiile din afară incomodează acțiunile directe ale personajului, pe care l-am dori și mai spontan și liber în desfășurarea diverselor scene. De asemenea gradația, ritmul poemului cam trenează pe ici-pe colo, iar puterea de înțelegere a copiilor e uneori neglijată. Importanța meseriilor și pitorescul lor există, dragostea pentru tehnică de asemenea. In epoca sateliților artificiali și a rachetelor cosmice, a tuturor marilor biruințe ale științei sovietice, o atenție și mai mare temelor legate de tehnică se impune în mod urgent. Tovarășul Breslașu face un început prin Bondocelul său. Cei mai tineri trebuie să-l urmeze. Să-l urmeze nu numai în ce privește tehnica, dar mai ales în abordarea ingenioasă a celor mai multe din problemele politice, morale și etice, specifice societății noastre — să-l urmeze și în umor, în fantezie. Originalitatea și stilul personal presupun neapărat și multilateralitate. Și Marcel Breslașu o are. El e un poet realist-

socialist, deci modern, știe care e buna tradiție a versului românesc, fără să se închis-teze în forme desuete, anacronice. Căutările sale sînt de cele mai multe ori rodnice.

Otilia Cazimir e o poetă, de asemenea cu o bogată activitate creatoare pentru copii mici. Are o sensibilitate deosebită, un vers sprințar, muzical, inventivitate și plasticitate, fără abuzuri însă. In ultimul său volum, „Poezii”, pe lingă excelente interpretări ale naturii patriei noastre, poeta își îmbogățește registrul tematic cu lucrări de actualitate, ca excelentul *Cîntec pentru patrie*, sau *Cîntecul pentru-un pui de moș*. Deși bine intenționat, *Cîntecul pentru mină* rămîne neconvingător, mai ales că nu e un principiu răspîndit la noi ca nevasta minerului: să lucreze alături de soțul ei într-o muncă atît de grea. Maestră a miniaturilor, în ciclul *Zoologie* poeta scrie și fabule concise și foarte actuale ca morală.

Imaginile, la Otilia Cazimir, au de cele mai multe ori o noutate neostentativă și o mare forță de sugestie : „Și-n lumina dimineții, I Geamurile mele par / File dinir-un vechi ierbar.) Unde-ar fi presat băieții / Ierburi-natie și-nfoiate, / Albe flori înfrigerate I Adormile-n fund de lacuri / Din răscrucea altor veacuri...” (*Primăvara în glumă*). Limba e nuanțată, are precizie și aceasta e o mare calitate în poezia pentru copii.

Numai atunci cînd nu spune ceva nou și merge pe căi de mult bătătorite, ca în *Vestitorii*, (lucrare ce ne aduce aminte de *Vestitorii primăverii* de V. Alecsandri), poeta-versifică aproape banal, cu o comoditate supărătoare. („Din păduri și de la baltă, / Zburătoare laolaltă... / Vin cu larmă potolită I Peste pUcure de răchită. / Peste dealurile moarte, ! De departe, de departe...” etc.) Așteptăm de la Otilia Cazimir lucrări înaripate, mai ales pe temele prezentului.

In genul acesta de poezie a naturii, (natură atît de specifică și variată pe pămîntu! țării noastre) cartea *Poveștile bălții* scrisă de Miha Dragomk este un reușit ghid liric pentru copiii care intră în împărăția bălților Dunării sau în Deltă. Versuri sobre, dar de o puternică emoție conținută, specifice-

în general poetului, pun în lumină bogăția acestui colț de țară, înnobilit azi prin creația omului : „Balta are codrii ei, / codrii deși și moi ele stufuri, j Cîte pasme-ți spun, de orei, I legănînd din pămătufuri... / Cile doruri de demult / trec ca lotcile ușoare... / Stufide, de mic ascult / șoapta ta unduitoare II Tu m-ai legănat mereu/ iu vîrtej .și strune line... / Azi ți-aș povesti și eu / o poveste despre tine: / Sus, pe malul ars de vînt, / cu ciulini uscați, pribegii, / s-a nălțat, ca din pămînl, / un palat cum n-au nici regii. / Și acolo-ai să tronezi / și-ai. să teși. din alte vise / piază moale, de zăpezi, / pagini proaspete nescrise”. (Poveste de azi). Și poezia aceasta remarcabilă, ca și întreaga plachetă a lui Mișu Dragomir, se adresează, cred, copiilor mai mari, de la 12 ani în sus, ajuși la așa-numita vîrstă a lirismului. Cei mai mici nu s-ar descurca ușor prin imaginile dense, dar cam grele pentru ei, din jpoezii ca „Sălciiile”, „La fund” și altele. Accesibilitatea e o condiție sine qua non în poezia lirică dedicată copiilor și, la viitoarea -sa carte, Mișu Dragomir ar trebui să se îngrijească, în mai mare măsură, de rezolvarea ei. In genere, problema aceasta atît de discutată, a vîrstei copiilor căroro ne adresăm, așteaptă încă rezolvări - eficiente din partea scriitorilor.

Nina Cassian, poetă foarte înzestrată și demult cunoscută copiilor, ne-a dat în „Prințul Miorlau” o carte de cu totul alt gen decît cele despre care am vorbit pînă acuma, -o carte prin excelență satirică. Viața arc nevoie acută de astfel de lucrări poetice. Și Nina Cassian, în originala ei „precuvîntare” simte sensul acestei necesități : „Dragii mei copii, vă dau / cartea prințului Miorlau /. Dacă-n ea o să găsiți / mulți copii nesuferiți, / Ajuțați pe scriitor / ca-n volumul viitor I să se-ocupe nu de prinți /, ci de voi, copii cuminți”. Sensul major și pozitiv al satirei, exprimat în această artă poetică, este evident. Neclarități teoretice s-ar părea că nu prea sînt din acest punct de vedere.

Necesității de-a veșteji mentalități și apucături ale vechii lumi, transmise încă și unor copii, poeta îi răspunde prompt, cu mult talent și fantezie creatoare. Cea mai memora-

bilă bucată este aceea care dă și titlul cărții : Prințul Miorlau. Bănuim de la început' despre ce este vorba și totuși poezia ține în-cordată atenția și solicită curiozitatea copilului pînă la sfîrșit. Expresia e fluentă, degajată, . tonul între seriozitate și glumă: „într-o-mpărășle cam ploioasă,/ trăiau un împărat și-o-mpărăieasă / ce-aveau, cum se cuvine, și un prinț singur la părinți./ Prințul era de șase anișori / și miorlăia din noapte pînă-n zori. / In loc de „vreau I” spunea „miorlau I” / și tot „miorlau” pentru „nu vreau I” Caracterizînd în toate ipostazele sale miorlăitoare pe acest răsfațat — și ca el, știm că sînt destui, care pot ajunge mai tîrziu mari pușlamale — poeta găsește o soluție de vindecare ingenioasă, în nota fantastică a basmelor noastre; îl amenință că se transformă în pisică. 'Pe cît de originală e încheierea aceasta reală a poeziei, pe atît de inutilă și moralizatoare qi se pare cea formală, adăugată însă în carte : „Dragi copii, povestea-i gata. / Să vă duceți imediat / și la mama și la tata, / să le spuneți răspicat: / Jubiții mei părinți, nu vreau [să fu și eu un prinț Miorlau I” Ne surprinde această dăscăleală la Nina Cassian, pentru că aproape întotdeauna ea își încheie excelent poeziile (vezi, de exemplu, „Domnișoara de smîntnă”, pe care în final o mănîncă mișele!) Obiectivele multiple ale satirei din cartea aceasta le putem ghici și după titlurile bucăților, nu numai sugestive dar și amuzante : Lizuca uituca, Domnișoara de smîntnă, Măscăriciul, în țara lui Mură-n gură, Cu nasu-n carte, Cu încetîntorul, etc. Deci, o mare mobilitate în cunoașterea psihologiei copiilor, a modului lor de a gîndi, de a acționa — și, izvorît din toate acestea, un stil realist, plin de vioiciune, cînd tăios, cînd catifelat și nostim, un limbaj de toate zilele, fără naturalism și platitudine. Nu sînt excluse nici jocurile de cuvinte, dar, practicîndu-le, poeta înlătură gratuitul. Chiar dacă „Prințul Miorlau” nu se adresează numai copiilor mici (unele capitole sînt dificile pentru ei), o poezie ca „Eu și tata” poate fi înțeleasă pe dos și de cei mai mari, datorită modului indirect de a satiriza pe ua fel de „domn Qoe” gălăgios. De altfel, și versurile

sînt cam dispersate și cu o logică greu de urmărit. Eficacitatea satirei depinde și de adresa ei precisă, în forme lipsite de echivocuri.

Sub titlul „Luna din călimară”, Cezar Drăgoi își adună poezii și poeme scrise în ultimii zece ani. E o muncă vastă, în general bine dusă la capăt. Din tot ce are mai reușit cartea lui Drăgoi, putem cita în primul rînd baladele și poveștile : *Balada ca lloria, Serile ca moș Nichij'or, Povestea bradului și Vicleniile piticului din vatră. Dărui de povestitor al poetului l-a împins spre stilul narativ, spre basmul în versuri sau spre legenda istorică. Importanța unor astfel de genuri ni se pare indiscutabilă. Și Cezar Drăgoi, în stilul poetului popular, ni se recomandă singur : „Ia poștiți cu mic cu mare / Ici, pe tocul meu călare. / Țsta toc l Ce strașnic toc! / Bea cerueală-un poloboc ! / Și-ntr-o pagină adună / cile-n soare, âte-n lună!... / „Pasă-mile-i toc vrăjit / dacă-i bun de călărit!/* Nici n-apuci să primi de veste, / ciuit te poartă-ntr-o poveste !”... Și într-adevăr, o anumită vrajă îmbietoare există în povestirile lui Drăgoi, în dialogurile dintre povestitor și natura însuflețită. Temele folclorice sînt preluate cu discernămint, invenția de cele mai multe ori îi aparține poetului și, ceea ce rămînc și mai important, întoarcerea în istorie sau natură nu se face dintr-o pasiune străină de ideile actualității, ci servindu-le cu talent. Așa se înfîmplă în balada închinată Morii, lucrare de certă valoare educativă patriotică. Povestea bradului e plină de tablouri ce zugrăvesc cu fantezie utilizarea multiplă a lemnului, în folosul oamenilor. Participarea pionierilor la transformarea naturii e sugestiv schițată de poet. Din cîteva trăsături, avem un portret vîguros : „In poiană cîteodată l și moș Viul — suflînd — se-arată. / Iar In barba lui vitvoi / joacă fulgere și ploii”. Bradul se prezintă singur, într-un monolog plin de mișcare : „— Ufff ! că Bistrița-! prea rece!... Dirdli, fraților, în lege! / După ce nu, am nici straie, / iaca — am făcut și baie ! / ...Vai de mine. — nu vād bine ? / Ce de brazi mai merg cu mine!... / „Eu hîrtie-o să mă fac !” „Iar eu casă cu cer-*

dac” / „Voi fi schelă!” / „L eu masă” l „Merg în mina-ntunecoasă.” / „De nu țin eu stînca-n spate, / sus, cărbunii nu-i poți scoate!” / „Steagul, fluturînd în vînt, / eu o să-l înalț curînd! / Steagul meu o să vestească / tabăra pionerească!”

Din citatele acestea se vede și inflexiunea populară a versului, sfătoșenia țărănească a tonului, autenticitatea mijloacelor epice care-i stau la îndemînă poetului. Moldovean de felul său. Cezar Drăgoi nu-și ascunde filiația cu arta maestrului Sadoveanu. Serile cu Moș-Nichifor ne amintesc Poveștile de la Bradul-Strîmb, mai ales prin modul de a-și boteza capitolele : „Unde, ori Moș Nichifor se arată mare meșter în ale snoavelor vînătoreșli — ori pușca dumisale e năzdrăvană”, sau „Unde se vede de ce ciocăntoarea are o pricină mare cu gîndacii”, etc. Un soi de romantism istoric întîlnim în capitole ca *Buciumul haiducului*, de asemenea unele sănătoase peripeții voinicești, pline de haz.

Din păcate, nu toate narațiile istorice sau basmele iui Cezar Drăgoi au o construcție fericită (vezi *Balada despre Bucur cioabanul...*), iar altele, ca *Țara lui Făt-frumos*, suferă de nebulozități în simbolistică. Cine e, pînă la urmă, acest Făt-frumos care, după ce-i eliberează pe țărani de zmeu (și de ce numai pe țărani ?), o apucă iar la drum, în căutarea, bineînțeles, a unei Ilene Cosînzene (ce simbolizează ea ?), ca apoi să se întoarcă și să aflăm că „Brazdă nouă să răstoarne / Făt-frumos s-a îndemnat l” După dedicație, s-ar părea că e vorba de un „Ion Ion, soldat în regimentul 27 infanterie, erou în Taira, plutăș pe Bistrița”. Dar abia dacă am începe să-l îmbrăcăm pe acest erou în hainele voinicului din basme, lucrurile s-ar complica și mai mult. Nu trebuie deci să preluăm mecanic simbolurile din folclor. Claritatea e o trăsătură esențială a poeziei adevărate, obscuritățile ducînd, pînă la urmă, la poticniri și eșecuri.

Ar mai fi încă unele lucruri de spus și despre celelalte versuri ale lui Cezar Drăgoi, mai puțin epice, dar spațiul nu ne permite.

După cîte se vede, sînt cărți adevărate pentru copii — și vom mai vorbi încă des-

pre câteva — stiluri felurite și căutări rodnice, chiar dacă am semnalat și inconsecvențe artistice, înțelegerea principiilor de bază ale realismului socialist și aplicarea lor în poezia pentru cei mici, rărnine cheia unică și sigură a oricărui succes. Abaterile duc la serioase dificultăți, la căutări sterile, dăunătoare și poezilor și micilor cititori.

În parte, constatarea aceasta o putem aplica și volumului „*Bună dimineața, lume!*” de Mioara Cremene. Slăbiciunile lucrării nu vin atât din faptul că autoarea o subintitulează „*Versuri pentru copii de orice vîrstă*”, neglijînd, sau încurcînd voit pe cei cărora li se adresează, lucru destul de regretabil, de altfel. Nu vin, credem, nici din motivul că poeta ar fi privit „din afară” copilăria, sau că n-ar fi cunoscut viața copiilor. Caracterul livresc al unora dintre poeziile Mioarei Cremene ar putea izvorî totuși și din asemenea cauze. Dar nu ele sînt explicația cea mai adîncă a insuccesului unei poete talentate, care umblă mult printre pionieri și școlari și care în *Ucenicii vrăjitori*, cartea sa anterioară, a dovedit că știe să scrie și pentru ei. În altă parte trebuie să ne îndreptăm atenția. Cauza principală este una de ordin ideologic: înțelegerea greșită a problemei „*inovației*”, a relației nou-vechi în poezie, ambiția originalității cu orice preț. Cum am putea altfel înțelege prezența, în volumul Mioarei Cremene, a unor poezii „*moderniste*”, „*de atmosferă*”, „*de notație*”? Ce este „*nou*” în astfel de exerciții? Iată câteva mostre: „*Oare ce-o fi acolo-ntr-o munții albaștri, / între munții aceia transilvăneni? / Cred că sc-niinde-o țară fermecată / și nu m-aș mira / să-mi Inttlnesc bunicii / călcînd pe nori prăfoși de licheni*”. Ce viziuni ciudate! O întreagă poezie „*Inimioara de turtă dulce*” ar trebui citată, pentru cei care n-o cunosc. Este scrisă, după toate aparențele, pentru copiii îndrăgostiți, între 10 și 15, 60 sau 80 de ani! „— *Dă-mi-o'mie, a zis un cal de la călușei, / pentru i mare artistă, / o caterincă singură și tristă. / — Inima asta, a zis Vasilache, o ascund sub haină și o dac I unei marionete cu păr îngeresc. / Ea pllnge cînd spun că o iubesc, / zice că noi nu avem inimă sub surtuc... / Vinzătorul a*

răspuns în câteva cuvinte: / — Nu vi-o, dau la nici unul, degeaba mă rugați / și pricina / este că n-aveți bani!” Despre astfel de „*noutăți*” spunea Lenin, în convorbirile sale cu Clara Zetkin: „*Aici e multă fățărnicie și desigur și o stimă inconștientă față de moda artistică care domnește în Apus*”.

Nu e nevoie să comentăm prea mult — avem de-a face cu o falsă inovație. Nimic nou în conținut, iar prozaismul „*modern*” al versului liber este și el zbîrcit și demodat. Cu astfel de lucrări ne îndepărtăm serios nu numai de un stil într-adevăr personal, dar mai ales de sensurile militante, agitatorice, de caracterul popular pe care trebuie să-l aibă și poezia pentru copii.

Spunînd, fără ocol, toate aceste lucruri, nu făgăduim capacitatea reală a Mioarei Cremene de a face imagini, de a exprima plastic multe idei noi, de a încheaga poezii întregi, ca *Mingea astronaut*, *Grivei*, *Pianul*, *Poveste cu un smochin și altele*, chiar dacă ar fi ceva mai greu de înțeles pentru copii.

„*Poveste cu un smochin*” vorbește foarte sugestiv, simbolic, despre rodnicia luptelor pentru libertate. Copilul unui cipriot căzut în luptă vede în smochinul „*cu Insîngerale rădăcini*” pe tatăl său: „*Ziua smochinul stă mut, / Noaptea șoptește, / și-l cheamă pe Alee cu glas cunoscut*”. Iar mai departe: „*...el o crenguță-a tăiat / și roua, căzîndu-i pe-obraji, avea gust sărat. / Ziua-ntr-o glastră a pus creanga cea ruptă. / Și creanga noaptea l-a mîngîiat / cu brațul tatii căzut în luptă!...*” Astfel de versuri contribuie într-adevăr la educarea sensibilității copiilor. Pe această coordonată lirică trebuie să continue Mioara Cremene. Pornind de la principii politice și estetice mai temeinice, socialiste, doi tineri poeți ca Florin Mugur și Titel Constantinescu ne-au dat plachetele pentru copii „*Casa cu ferestre argintii*” și respectiv „*Copii în august*”, realizări autentice, consemnate ca atare și de critica literară. În deosebi cartea lui Florin Mugur, asemănătoare cu o compoziție „*de cameră*”, ne aduce adeseori imagini veridice ale noilor relații dintr-o familie socialistă, așa cum se răsfrîng ele în sufletul unui copil. Sînt citabile poezii ca *Mama pune masa*, *Tata*

chită „Cioclrha” la vioară, Trandafiri de 8 martie și, mai ales. Bicicleta și Să vedeți ce-am visat, admirabilă fantezie tehnică, realizată prin optica unui copil fericit, ce merge dintr-o dorință în alta, cu certitudinea împlinirii. Vers cristalin, multă sensibilitate și fantezie — iată virtuți pe care cartea lui Mugur le are. I-arn reproșa, argumentând, atmosfera placidă, uneori stătută, de interior mic-burghez, în care își ține cam mult eroul-copil. Acordurile stridente se cer eliminate la timp. Și Mugur are toate posibilitățile s-o facă.

Titel Constantinescu scrie mai mult despre copii, evocând zilele grele ale luptelor antifasciste și bucuria luminoasă a eliberării. În stil baladesc, bucăți ca *Cine-i, mamă?* sau *A venit un lup sînt pentru copii și au o simplitate încărcată de autentică poezie. Fetița și floarea e un cald omagiu copilăresc adus ostașului sovietic pe cînd Să m-aștepti vorbește convingător, sensibil, despre ostașul român pornit împotriva hitleriștilor ce i-au călcat pămîntul. Adoptarea stilului popular este fericită, căci zice tatăl : „Tu rămii, băiete drag./ Să m-aștepti c-o floare-n prag. / Floarea de țiu străluci, / Am să vin pe-un zori de zi. / De s-o ofili cumva, j Să te duci la maică-ta, / Ochii să-i săruți și gura, l Inimii să-i stingi arsura... j Și-a plecat tata apoi / Prin lucerne și trifoi... / Mierlele dințau pe sus... / Și s-a dus tata, s-a dus...”*

Cu atît mai supărătoare ne apar, prin contrast, strofe de genul acesta : „Mergem, frate, mergem mai departe l/ Hitleriștii tot sînt fioroși. / Nu ne ținem noi de foc și moarte./ Am plecat... rămîneți sănătoși” (Un cîntec de la noi).

În alte poezii (vezi *Cîntem!*) copiii ne apar într-un mod avangardist, posedînd „mai dedemuli” năframe roșii cu care ies în întîmpinarea vitejilor sovietici. Gestul este simbolic, dar a-l generaliza prin copii, ni se pare cam forțat. Mai există apoi și unele lungimi, versificări agreabile, nici bune — nici rele.

Copii din China de Victor Eftimiu, un ciclu din *Caleidoscopul* lui Ion Hobană și *Cartea cu Apolodor* de Gellu Naum își pro-

pun să transporte pe micii cititori pe tărînruri îndepărtate. Nimic mai interesant și util! Familia noastră socialistă, cu tot complexul ei de popoare, trebuie să fie cunoscută și îndrăgită. Sentimente internaționaliste ne obligă să arătăm copiilor și viața din alte țări ale lumii, țări care, după credința noastră, vor ajunge și ele la socialism și libertate. Călătoriile îmbogățesc cunoștințele copiilor, îi captivează, îi ajută să înțeleagă noțiunea de umanitate.

Cartea maestrului Victor Eftimiu e mai mult un album ilustrat, conșemnînd aspecte din viața milioanei de copii chinezi. Din păcate, poetul prea își circumscrie versurile în formula „album”. Explicațiile versificate abundă: „Minați de-al veacului îndemn / Prin munca nouă, creatoare, / În locul plugului de lemn / Vor folosi mașini, tractoare. / Culesul spicelor... Copiii./ dau ajutor și ei, zglobii/ Alături de părinți muncind, / Belșugul patriei sporind” și multe altele de genul acesta. Nivelul de înțelegere a copiilor nu poate servi drept scuză pentru astfel de versuri plate, inexpresive, făcute în grabă de autorul *Odeii limbii romine*. Dacă maestrul Eftimiu își îngăduie o exprimare atît de sărăcăcioasă, de ce să ne omorîm noi cu lupta împotriva penuriei și limbajului cenușiu? — se vor întreba poate unii poeți mai tineri. Și în felul acesta se va perpetua munca poetică de mîntuială, hrănită de sînta mare comoditate. Ciclul „Scurtă întîlnire cu Praga” din *Caleidoscopul* lui Ion Hobană — poet inventiv și de reală fantezie în bazmul *Petrică și ceasul vrăjit* — se menține în limitele descripției realiste și a evocării istorice, relevînd și apropierea dintre popoarele noastre : „Trecutul, spune-nsoțitorul/ (ne aflăm la muzeul Strachow!) ne leagă trainic... lI ascult / Și îi răspund că viitorul / Ne leagă încă și mai mult”. Sînt bucăți relevabile ca „Zidul înfometajilor” și „Aurul Pragăi”, alături de altele cu totul inaccesibile copiilor, cum ar fi *Mala Strana*.

Cartea lui Gellu Naum (autorul a încă două culegeri pentru copii: *Așa-i Sanda și Cel mai mare Guliver*) începe nostim, în felul următor : „La circ, în Tîrgul Moșilor /

Pe gheața unui racilor, / Trăia voios și zîmbitor / Un pinguin din Labrador / Cu nume falnic și sonor. / — Cum se numea ? — Apolodor. / — Și ce făcea ? — Ciuta la cor".

Și poetul continuă : „Dar într-o zi Apolodor, / Spre deznădejdea tuturor, / A spus așa: — Sînt foarte trist, / lini place viața de corist, / Dar ce să fac? Mi-e dor, mie dor, / De frații mei din Labrador...”

Și în teiul acesta începe călătoria plină de peripecții a pinguinului. Gellu Naum are multă fantezie și cunoștințe geografice pentru a-l face pe copil — din fericire, pare-se, și pe omul mare! — să nu părăsească pinguiniil, oricîte necazuri ar întîlni pe drum. Neprvăzutul, aventura, îi sînt poetului la îndemînă. Remarcăm cu satisfacție caricatura unor aspecte ale „modului de viață american”, care ocupă de fapt două trei/ni din carte. Urmărit de „iilharid din Connecticut” (care „...ca să fie mai temut / Purta perucă bicoloră / Și împușca un om pe oră”), Apolodor ajunge la un moment dat să scape temporar de el, dar să fie luat de către alții drept „om din Marte”. „Și-au început să se tocmească / In jurul lui Apolodor / Cei, patruzeci de gură-cască: / — Ce-ar fi. săd facem senator? — De box nu-i bun că e firav... / — Să-l punem la academie... / — Ca general ar fi grozav... / Să-l facem șef de pușcărie...”

Aventurile amicului nostru pinguin continuă, odată cu argumentarea noilor posibilități de satiră. Primarul Bigg din Saint-Louis îl expune pe streinul picat din Marte într-o baracă de nylon, declarînd cu vocea americanului „generos” : „Și după cum in-ați cunoscut / Părinte pentru fiecare, / Firește că am prevăzut / Și-o mică taxă la intrare...”

Sînt multe astfel de momente de satiră socială și politică reușite. Poate că uneori săgețile mai nimeresc pe delături sau ocolișurile sînt cam mari. Am fi preferat alteori subtextului și aproului, tonul direct, consacrat de Maiakovski în pamfletele sale lirice din *Despre America*.

Am întîlnit în *Cartea cu Apolodor* și fragmente care apropie însă elemente disparate, lipsite de logică. Jată unul din ele: „La ora cinci și cinci precis, / Prui telegraf

mi s-a transmis / Că în orașul Saint-Louis / Pe strada X, la 6 bis, / Un marțian, s-a sinucis / Lăsînd un. robinet deschis... / Explazia a mai ucis / Trei amirali și opt bancheri. / Aceștia, după cît se spune, / Se adunaseră de ieri / Și se aflau la rugăciune f (Acum sînt toți în paradis) / Pe străzile din Saint-Louis / Emoția-i de neclescis... / Savantul Fergus Mac-Piggott, / La fața locului venit, / A declarat: „E clar de iot / Că marțianul a murit... / (Savantul are păr pe frunte) / Vom reveni cu amănunte...”

Semnalăm .aceste deficiențe, ce nu știrbesc din valoarea reală a cărții tovarășului' Gellu Naum, doar cu intenția sinceră de a-l ajuta pe poet să țină .seama de ele. mai ales că e vorba de poezie pentru copii.

Deci, căutări creatoare, multe reușite dar și unele poticneli, cum se mai întîmplă uneori.

Una e însă a discuta despre cărți mai slabe, ce se pot clătina din cauza lipsurilor ideologice și neajunsurilor artistice, și cu totul altceva cînd ești obligat să te ocupi de producții care nici nu merită numele nobil de oarte. După părerea noastră, o astfel de alcătuire poeticească este *Bob auriu* — subintitulată basm „în versuri pentru copii — scrisă de Tudor George „după cîiidee de Lucia Dinu”. Lucrarea s-ar mai putea numi *Războiul împotriva dăunătorilor*, sau *Fals tratat de apărarea plantelor*. O să vedem îndată de ce. In primele 15 pagini, aflăm că doi copii de țăran. Qnuț și Oana, rămași singuri acasă, stau. de vorbă cu mămăliga vrăjită. Apoi, pe alte zece pagini aflăm, din -gura mămăligii, că lui Moș Păpușoi j ,s-a născut UIT fiu, Bob auriu, alintat și Bob Gălbui.. „Dar precum e obiceiul / — zice poetul — Cînd se naște un porumb — I Au venit să-și dea temeiu / (sic!) Ursitoarele, pe rînd. I Și I, capul lui plecate, / — Neguroase cum sînt: ele — / Sumedenii de păcate I l-au urzit și multe rele...”

Despre marele pericol în care se află bietul-știulete, fiul lui Moș Păpușoi-strujeanul, le vorbește mămăliga năzdrăvană, care- „Cam ridică din sprinceană”, aducînd vești

prin intermediul vîntului ce „dă tîrcol prin casă”, ctnd „copiilor le-apasă / Somnul ochii-n j^os”. **Și copiii pornesc, bineînțeles, spre Moș Păpușoi. Cu acestea se încheie „Prologul” (30 pagini) și începe Cartea I. Bîjbîind prin noapte, Onuț și Cana își iau călăuză pe Huș-Huș, sperietoarea.** „Și pe calea arătată / Pe Huș-Huș, zis. Măturoi, **I** In curînd ajuns-au, ifltă, **I** Pină la Moș Păpușoi”, pe care l-au găsit jelind. El îi trimite la alt moș, Greul Pămîntului, ce are la orice „cheile descîntului”. Deci „O porniră logofeții **I** Cu Huș-Huș mergînd in frunte / Să găsească taina vieții”, și o țin tot așa, în frunte cu „Măturoi, bată-l norocul!”, pînă cînd se împiedică de un urechiat de iepure, ce-i conduce spre tărîmul subpămîntean. Deși „Ochii pleoapeleor și desferic **I** Prin virteju-aceilor bezne”, copiii se mai întrebă din cînd în cînd : „încotro o să ne poarte **I** Luminița, iepurească?” Lăsînd în urmă semnul magic „TRECI”, cei patru îndrăzneți ajung într-un loc unde „Povîrnil pe-o carte groasă **I** Stă un moș-pitic, cit dopul: **I** Barba-i albă și stufoasă / l-a crescut prelung ca plopul”. Sfioși, expediționarii se scuză cronicărește : „Dar s-avem cu iertăciune / Că dăm ghes cuvîntului”, ca apoi să-i ceară leacul salvator pentru nefericitul Bob Gălbui. Greul Pămîntului e furios pe „Vraciul Negru de Tăciune”, pentru că „Pîn să-l dibui, ce scornește, **I** Mulți feciori de-ai mei usucă, / Otrăvindu-i mișelește / Cu pornirea lui năucă!” **Și cere, la rîndul său, ajutorul copiilor, pentru că „Atare ajutor mi-ați face ț Cu-acei praf ce-a stîns știuleții, ț De ml l-ați aduce-ncoace **I** Să-i trec leacu-n „Cartea vieții”. Urmează dialogul firesc : „Ți-ajutăm cu drag, tătucă!” **I** Numai calea ne învață **II** — Am să-i spun să vă conducă **I** Buna Cîrțița-Isteață”. Nici nu se putea un al doilea conducător mai luminat decît Cîrțița, alături de sperietoarea Huș-Huș. Sub oblăduirea lor, Onuț și Oana caută mai departe „taina vieții”, Cîrțița are un laborator științific și, inițiindu-i pe rătăciți în fîț de fel de taine ale germinării plantelor, ține să aducă un elogiu inginerilor : „— Am lucrat tot**

timpul verii / Eu și frate-meu Sobolul ț Și-am făcut ca inginerii **I** Planuri pentru: tot subsolul”. „Strașnici meșteri !”, exclamă toți și trec mai departe, prin fridele subpămîntene „argintate-n stropi de rouă”, pînă cînd ;i atacă un soi de furnici și „Pielea-i ustură, ciupită, **I** Și se strimbă fiecare / De năvala cea cumplită ț Se tot scarpină-n spinare”. Se scutură unii pe alții deși Huș-Huș zice că „decît așa papară, ț mai degrabă, fac o baie !” In astfel de întîmplări mai facem • și noi o „baie” pînă ajungem la teribilul și infernalul tablou al luptei cu viermii neadormiți pe care ar fi o Impietate să încercăm a-l rezuma. Iată-l în întregime : „„Uite ! — scormoni cu laba (cîrțița) ' / prin rădăcinosut glod — / Trîntori de-ăștia strică treaba ț Și stejarul nostru-l rod... ț Și cum zise, trase-atară **I** Iaca un burduf umflat — / Cu o falcă parcă-i moară / Pusă doar pe mestecat... / — Mai să-și iasă și din piele: ț Viermele-ăsta-i cit un sac !... / — Dă-te-ncoace, măi mișele, ț Numai eu îți vin de hac! / Dar grăsunul se smucește ț Din țurcuța labelor **I** Și cu gura ca un clește ț Cască amenințator... j Parcă-i fiară care rage! ț Ce hulpav și ce cumplit e !... **I** Ba Huș-Huș'napoi se trage : / La o parte, că ne-nghite ! / ...Amenință, face zarvă, ț Se zburlește-n chip și fel... **I** Ceva temeți de-astă larvă ? **I** Numai, gura e de el l ț Ia să-l mînuim odată, ț Că țarina prea o spurcă!... ț Și cu laba-nverșunată : ț Pac! îl trase iute-n furcă,!... f — Viermi dinăștia largi la gură **I** Le sting arborilor vlaga ț Și din seva care-o fură ț își tot ghiftuie desaga! **I** Rădăcinilor le seacă / Ugerele uriașe : / Și din hrana lui săracă **I** Pomul cel răpus i-ngrășe! ț ...Cîrțița atunci și-ascute ț Laba ei, ca pe-o unealtă **I** Curățîndu-și calea iute **I** Prin rădăcinoasa deltă... ț Cad, izbiți, de prin culcușe **I** Viermii rotofei la falcă ț Și se spulberă-k țepușe, / Iar Huș-Huș, sărînd îi calcă. **I** Dar, curn furcile-i țesală, ț Mii de viermi țîșniți de-odată f își scot capul la iveală, **I** Clănțănînd gura căscată. •/ Mii. de căpăîmi s-ațîță, / Mii de guri stau să-i apuce : ț Pe balauri ce-

nu-i cruță, / Gata-gafa să-i îmbuce ! / Iar
cînd se pornesc să cadă, / cînd îi surpă
ca pe muște, j Se rostogolesc grămadă, I
Vrînd să-i zgîrie, să-i muște. / Dar copiii
tot nu-i lasă, / Și p, unde s-au strîns
ciucur, I li trînesc din barba deasă / Cum
ar bate mărul, nucul !"

Am încheiat citatul, convins că și așa
am abuzat prea mult de răbdarea dum-
neavoastră. Inchipuiți-vă că mai sînt încă
o sută de pagini scrise cam în același
stil, povestind chinuitoarea căutare a „tai-
nelor vieții”, de către Qnuț și Oana. Bieții
cititori! Ce-am mai putea spune în fața
unor astfel de tablouri ? Citindu-le, îți
aduci ușor aminte de cuvintele scrise de
Goya, pe una din genialele sale lucrări:
„Somnul rațiunii naște monștri!”

Cu astfel de subproducții poetice să ne
prezentăm în fața copiilor, care nu au
putere de discernămînt și care abia de-
prind alfabetul gîndirii științifice? Ce
să mai vorbim de necesitatea combaterii
misticismului și a promovării concepțiilor
marxist-leniniste despre univers și socie-
tate !

• Și, totuși, ticluirea aceasta în versuri
a apărut la Editura Tineretului în 15.000
de exemplare, nu mai departe decît anul
trecut. \

Ce face critica literară în fața unor astfel
de fenomene ?

Intr-un mod surprinzător, Viorica Hu-
ber, carte semnează de altfel, un studiu
atractiv prin problemele inedite pe care
îe discută despre basmul științific (vezi
Viața Romînească ar. 10/1959), după ce-l
copleșește pe autorul lui *Bob auriu* cu o
cascadă de epitete laudative („poetică și
palpantă înfruntare a vieții și a neînțelegerii”,
„viziune originală, modernă fără ostenta-
ție”, „poet cu multiple rezonanțe, versul
său e simplu fără a fi însă facil, verbul
e direct, metafora spontană, uneori remar-
cabilă prin umorul sau lirismul ei”, etc.
etc.)\ face doar cîteva rezerve și obser-
vații de ordin secundar, pentru a conchide :
„Tudor George procedează însă în ansam-
blu cu abilitate — și țelul util al basmu-
lui său e subliniat mai mult prin grija

artistică a întregului, prin frumusețea com-
poziției și a versurilor.” Ce să mai spui în
fața unui astfel de procedeu critic? Dacă
tovarășa Huber ar fi procedat științific
la analiza literară concretă a lucrării în
cauză, poate și-ar fi dat seama mai bine
de viziunea „modernă”, la nivelul spe-
rierorii Huș-Huș și al Cîrțiței orbecăitoare,
simboluri chemate a înlocui pe luminoasa
Beatrice în danteștife drumuri su.bpămîn-
tene ale copiilor de azi. Cît despre „me-
tafora spontană”, „umorul și lirismul ei”,
am văzut, pe viu, cum stau lucrurile. În-
locuind analiza modului în care se rea-
lizează artistic anumite idei, cu discutarea
lor în general, Viorica Huber ajunge, în
amintitul studiu, să pună *Bob auriu* cam
la același nivel cu *Nică fără frică* al Ninei
Cassian, deci să facă și foarte serioase
confuzii de valoare.

Ocupîndu-se, în ultima vreme, ceva mai
des de literatura pentru copii, dar une-
ori în felul acesta neprincipial, critica li-
terară nu-și îndeplinește nici pe departe
misiunea. Cum îi îndrumăm pe poeții, mai
mult sau mai puțin versați, care se os-
tensec într-un domeniu încă dificil și nu
tuturor accesibil ?

Din tot ce am spus pînă acum, conclu-
ziile se desprind ușor: avem mulți crea-
tori talentați în poezia pentru copii, dar
și unii mai puțin chemați; multe cărți de
seamă, bogate în conținut și formă, scrise
după principiile esteticii marxist-leniniste,
dar și lucrări inegale, fără adîncime, scrise
uneori în fugă, de mîntuiaia, într-o limbă
neglijentă, fie de-un simplism și de-o ba-
nalitate penibilă, fie de-o prețiozitate gre-
oaie, inaccesibilă ; sînt, cum am văzut,
și lucrări non-literare, din păcate puse în
circulație.

Trebuie să creăm un curent de exigență
mărită printre poeții de toate vîrstele și
să cerem criticii o prezență principială,
activă.

Avem nevoie de mai multe volume de
poezii, pentru copiii mai mici sau mai mari,
inspirate din viața de azi a poporului nos-
tru, din temele actualității, poezii scrise
în toate genurile și formele, de la simpla

ghicitoare pîriă la poemul epic, de la pastel la balada eroică, de la jocurile umoristice la poema cu suflu romantic.

Așa cum partidul nostru și organizațiile U.T.M. acordă o mare atenție tuturor mijloacelor de educație comunistă a tinerei generații, trebuie să ne îngrijim și noi, poeții, să dăm copiilor lucrări educative, bune de cîntat și recitat, de spus la adunările pionierești, la grădiniță sau școală.

Revistele literare pentru copii ar fi atunci și ele mai atractive, manualele mai bogate și Editura Tineretului și-ar putea îndeplini în bune condiții marile și nobilele ei obligații. Poate n-ar strica să se găsească și posibilități mai variate de răs-

pîndire și popularizare a poeziei bune pentru copii — antologii anuale, pe vkste, mai ieftine ca preț, care să se adauge manualelor școlare, sau alte asemenea inițiative.

Poeți, pedagogi, educatori, critici literari, activiști politici și culturali avem cu toții misiunea să contribuim prin părereri deschise, prin critici obiective, intransigente, prin dezbateri creatoare la mersul înainte, în și mai bune condiții, al poeziei chemate să • înflăcăreze mintea și inima copiilor de azi și de mâine și — dacă necesită — să ajungă cu ei în stele.

Macte animo, generose puer, sic itur ad astra!

A. V. LUNACEARSKI

pariția înromînește a unei culegeri din textele de critică și istorie literară ale lui Lunacearski prilejuiește cititorului nostru un prim contact cu unul dintre cei mai erudiți și mai comprehensivi critici literari marxiști, pe care însuși Lenin îl considera „un om excepțional de înzestrat”. Volumul constituie, fără nici o exagerare, cel puțin pentru profesioniștii critici și cititorii lor fideli, un eveniment.

Aceasta, deși îngrijitorul ediției (I. H. Saț) nu și-a propus — cum singur o mărturisește în prefață — să adune între copertiile cărții oale mai bune studii ale lui Lunacearski, ci numai cîteva care să-i poată indica lectorului direcțiile preocupărilor critice ale autorului și vastitatea materialului utilizat. În articolele și studiile adunate, nu lipsesc unele definiții și formulări dacă nu complet eronate, cel puțin perimate, .refleciotînd un stadiu mai înapoiat al criticii literare marxiste (asupra lor sîrtem deobiecei, avertizați de editor). Altele au un caracter prea general, vag oarecum. Lunacearski are, bunăoară, dreptate oînid susține că „literatura beletristică (precum și întreaga artă în general) este un act de autocunoaștere a unei clase”, iar „critica literară este un fel de act secund, repetat și mai profund de autocunoaștere a clasei, prin intermediul artei”. Dar această formulă, justă în mare, nu ne poate satisface pe deplin. A4ai întîii, pentru că nu

LAUGENLUCĂ

indică natura specifică a actului respectiv, spre deosebire de altele îndeplinind aceeași funcție ; în aii doilea rînd, fiindcă omite autocunoașterea individului ca atare și nu numai în, calitatea sa de membru al unei clase. Și în al treilea rînd, deoarece desconsideră factorul cunoaștere. Citindu-l pe Ba Izac sau pe Sitendhal, tînărut nostru mai întîii cunoaște burghezia și numai după aceea, și în raport cu această cunoaștere, se definește mai clar pe sine ca reprezentant al altei clase.

De asemeni multe dintre lucrările adunate în această culegere au caracterul unor prefețe, lecții sau articole de enciclopedie, destinate unui public care trebuia abia inițiat încet și cu răbdare în „creația scriitorilor discutați,” și această împrejurare nu i-a permis lui Lunacearski luxul unor analize mai dezvoltate. •

Numind apariția acestui volum un eveniment editorial, am în vedere nu atât contribuțiile originale, extrem de prețioase ale lui Lunacearski în elucidarea unor probleme sau în caracterizarea aportului unora dintre scriitorii discutați, în definirea profilului lor, cit mai ales învățămintele de ordin general pe care le oferă frontului nostru critic. Culegerea le oferă direct în cele două eseuri consacrate special dezbaterii problemelor critice : Teze despre sarcinile criticii marxiste și Reflecții despre critică, dar le oferă, mai ales,

indirect, prin toate articolele și studiile din voium.

O primă lecție este aceea a seriozității, a unei seriozități reale care n-are nimic comun cu pedantismul. Lunacearski nu face de obicei trimiteri savante, nu citează texte obscure și nu folosește ceea ce ne-am obișnuit să numim adesea în mod eronat „aparatură științifică”. Publicist pasionat Lunacearski ține să distrugă orice distanță dintre el și cititorul cărui i se adresează; iar o astfel de aparatură n-ar face decât să îngreuiască apropierea către care năzuiește! Criticul se vrea familiar cititorului și pentru aceasta i se adresează direct; odată lucerind să-i oștice prietenia cu o glumă. Familiaritatea nu-l împiedică însă să dezbătă problema abordată cu toată seriozitatea, să tindă către o concluzie cu caracter sintetic, să aducă ceva nou. Și aceasta chiar în cadrul unor articole de largă popularizare sau al unor cuvântări omagiale. Un exemplu ni-l oferă articolul despre Flaubert care era o prețată la o ediție foarte populară din creația scriitorului francez. Articolul are un caracter oarecum didactic, deși morga profesorală îi lipsește lui Lunacearski; didactic; în sensul că pare a expune sistematic o serie de date cunoscute despre scriitorul respectiv. Numai că lucrurile acestea cunoscute sînt astfel folosite încît la capătul celor cinci pagini de carte cît i-a consacrat, criticul să poată da o caracterizare nouă, ou un caracter sintetic foarte pro-

¹ Pasiunea e o însușire pe care el o reclamă criticului și care decurge din spiritul partinic al acestuia; „Cel mai bun critic — scrie Lunacearski — e acela care poate să admire un scriitor, să se entuziasmeze în fața lui, care, în orice caz, știe să se poarte din capul locului ca un prieten, ca un frate cu scriitorul”. Fraza nu trebuie interpretată în sens apologetic, fiindcă același Lunacearski, în același context, vorbește despre rolul de dascăl social și artistic pe care criticul îl are în raport nu numai cu publicul, dar și cu scriitorul, și fiindcă tot Lunacearski e cel care susține „necesitatea de a zdrobi ceea ce e rău cu săgețile ucigătoare ale risului, disprețului sau criticii nimicitoare, care într-adevăr pot să distrugă pur și simplu o falsă somitate scriitoricească, umflată în mod artificial”.

nunțat, a autorului — și să-și exprime, totodată, atitudinea sa față de el, ca și față de lumea pe care o reflectă: „Flaubert este un scriitor al burgheziei. Un geniu al burgheziei, în același timp, însă, îi este și cel mai teribil dușman. Vai de clasa care are astfel de clasici I”. E, într-adevăr, o formulă în căite se spune aproape totul despre Flaubert și care mărturisind entuziasmul criticului pentru el, reliefează totuși limitele, mai bine spus drama scriitorului discutat stîrnind în același timp în pîndurMe cititorilor cel mai mare interes pentru creația lui.

De altfel, forța de a sintetiza a lui Lunacearski, capacitatea lui de a defini, în câteva nînduri numai, și într-un mod cu totul original, rolul și caracteristicile unui scriitor, e cu totul neobișnuită. Despre Pușkin, spre exemplu, spune că „a fost primăvara Rusiei, dimineața Rusiei, un Adam al Rușilor. Pușkin a făcut pentru neU ceea ce Dante și Petrarca au făcut pentru Italia, titanii secolului XVII peairu Franța, Lessing, Schiller și Goethe pentru Germania”. Méricée e un „geniu al vremurilor de restriște” care „privește masele poporului fără răutate, dar le tratează cam așa cum ar nota o piatră sau o plantă”; Dickens e „unul din cei mai mari, virtuoși ai declamației”, dar „poveșile și apelurile lui cad pe un pămînt sterp”; „Hauptmann a fost totdeauna un prudent. Din nefericire prudența lui nu este numai de ordin exterior (...), dar și de ordin lăuntric”; A. France e „scriitorul ironiei și speranței” etc. etc.

Interesant e că uneori astfel de caracterizări au o foarte pronunțată notă polemică, că prin ele se răstoarnă clișeele criticii burgheze care prezintă într-o lumină denaturată personalitatea unui sau altuia dintre noii scriitori, opiniile general admise sau de largă circulație. O astfel de reconsiderare operează, de pildă, Lunacearski în cazul lui Whitmann. „Whitman este numit de obicei poetul democrației”, criticii burghezi apăsând aici pe sensul burghez al democrației, pe spiritul individualist. Afirmația este inexactă și în același timp redă cel mai puțin esența poeziei lui

Whifanam — arată Lunacearski. Și în continuare, după ce spulberă mitul democratismului miic-burghez — scrie : „Forța și marea frumusețe a whitanismului constă într-un principiu opus acestei democrații — în comunism, în colectivism (...). Aici îl regăsim pe Whitman, aici îl regăsim pe Verhaeren, aici regăsim poezia nouă: în victoria asupra individului, în triumful umanității, în moartea egoismului și învierea personalității ca val conștient al unui ocean unic, ca notă originală, necesară într-o simfonie unică”. Itern, în cazul lui Hauptmann : „Oricât s-ar strădui burghezia să-l elogieze pe Hauptmann (...), noi — cu toate că, din păcate, nu le putem spune: „Este al nostru!” — sintem întru totul îndreptățiți să le strigăm : „Mințiți — nu este al vostru” !

Mai mult încă, Lunacearski reușește să prindă într-o formulă lapidară nu numai caracteristicile unuia sau altuia dintre scriitori, spulberînd, prinir-un singur cuvînt, vechi prejudecăți înrădăcinate sau rostind sentințe juste, dar izbuțește să definească adesea obiar spiritul unei literaturi întregi. De pildă, literatura rusă clasică e caracterizată prin „patos”, ea este „generoasă”, „poartă pecetea suferinței”, „profetică” și „înălțătoare”.

Seriozitatea lui Lunacearski nu se reduce, însă numai la atît și nu constă, în primul rînd, în aceasta. Seriozitatea dovedește mai ales refuzul său absolut al oricărei explicații simplificatoare, schematice; seriozitate dovedește strădania, de atâtea ori încununată de succes, de a aprofunda, în pofida unei aparente ușurinți, problemele pe care le dezbate, pentru a descoperi cu cea mai mare precizie posibilă cauzele care au determinat apariția unui fenomen, pentru a diagnostica exact ideologia unui scriitor., tendințele sociale pe care le reflectă opera sa. Metodologia lui Lunacearski merită o atenție deosebită, fiindcă el nu se oprește niciodată la general, ci vrea să descopere și nuanțele, fiindcă nu se lasă niciodată înșelat de aparențe, ci merge la esență. Criticul marxist, fiind, înainte de toate, „un sociolog care aplică, în condiții specifice, metodele analizei mar-

xiste la un domeniu special — literatura” — trebuie să aibă în vedere — susține Lunacearski foarte convingător — „că intelectualii pot servi rînd pe rînd o clasă sau alta, ei pot suferi concomitent influențele mai multor clase”. Într-un anumit moment predomină o influență ; curînd, o alta ; câteodată, influențele exercitate de clasele aliate în luptă sînt la fel de puternice. De aceea, numai rareori în operele scriitorilor găsim oglindită strict o singură ideologie. Uneori de la o operă la alta avem de înregistrat schimbări care pe un om obișnuit să lucreze» numai pe cazuri clasice, după rețete clasice, îl derutează. Mai mult chiar, în aceeași operă întîlrim adesea reflectate cu egală simpatie tendințe sociale antagonice. Criticului marxist i se cere o foarte mare perspicacitate, tocmai pentru că „scopul analizei marxiste nu este de a găsi fiecărui literat și fiecărei opere literare o bază de clasă, integrală și pură, fără nici un amestec străin, ci adesea de a descifra în varietatea și confuzia, iar uneori chiar în obscuritățile operii, respective a autorului respectiv, liniile, elementele, razele care se încrucișează în ea și care provin de la clase diferite”.

Pornind de la aceste principii metodologice, autorul respinge, bunăoară, atît opinia după care Dante ar fi un reprezentant unic al burgheziei, al concepției înaintate, cit și aceea după care el ar fi rămas sclavul concepției medievale. El arată că asupra lui Dante s-au exercitat și influența ideologiei burgheze și a celei feudale, că el e un caz tipic pentru un intelectual aflat la o l'ăspintie de veac și că opera sa ni-l prezintă, în același timp, ca pe un om înaintat al epocii, ca pe un precursor al ideologilor absolutismului din secolele XVI și XVII pe care în unele privințe i-a depășit chiar, ca pe unul care îndrăznește să judece puterea spirituală; dar în același timp, și ca pe un rob al concepțiilor medievale fiindcă poemul lui rămâne pios, „sprijină misticismul, clericalismul”. Dante — spune Lunacearski — a întrevăzut nu numai unele năzuințe ale burgheziei, ci și rolul ei istoric, „el are prospețimea poporului care l-a promovat”;

dai „se mai află, pe jumătate, în umbra tenebroasă a catedralei romane”.

Dacă Dante era o conștiință frământată, dacă pe Dante contradicțiile acestea îl chinuiau, Pelrarea, în schimb, „găsea punți ce îngăduiau oricărui păgîn să se împace cu creștinismul și oricărui creștin să se împace cu păgînismul”. Boccaccio e un latinizant pedant, iar la sfârșitul vieții, un catolic bigot. E foarte lesne să descoperi că, de pildă, Cervantes înmormântează feudalismul! ; dar e mult mai greu să vezi că el deplânge dispariția celor mai bune caracteristici ale sale, a celor mai valoroase tradiții cavalești, și mai ales că el lansează „un mesaj către viitorime”.

Metodologia critică a lui Lunacearski este o adevărată metodologie leninistă, care nu încearcă să adapteze fenomenul viu unei scheme prestabilite, ci folosește metoda astfel încât să explice fenomenul respectiv. Studiile lui Lunacearski despre Renaștere — și nu numai acestea — constituie o aplicare inteligentă, la obiect, a metodologiei leniniste, făcute de un om pătrunzător, cult, în posesia unei mari sensibilități sociale și artistice. Ca atare ele ne oferă numeroase sugestii și învățăminte în materie de reconsiderări. Ajutorul pe care ni-l poate oferi Lunacearski nu e, de aceea, deloc neglijabil. Oare raportându-ne la literatura noastră, șovăiala lui Eliade nu-și are explicații în raportul forțelor sociale din epoca sa, forțe ale căror ideologii l-au influențat în egală măsură? De asemeni, cazul lui Alecsandri, pașoptist și poet curtean, cântăreț al Unirii, revoltat mai târziu de mizeria în care sânt aruncați foștii luptători de la Grivița, eroii independenței, dar și creatorul unei poezii țărănești idilice, nu merită o analiză mai aprofundată și mai nuanțată? Să nu uităm că pe Alecsandri îl stimau și bonjuriștii și junimiștii. Și nu merită să ne întrebăm care să fie cauza acestei simpatii unanime? Vîlahuță, care a nutrit simpatii vii pentru socialism, dar a alunecat și pe panta divensiunii naționaliste, nu e un caz tipic de interferență a unor ideologii antagonice? Faptul că unii poporaniști adoptau în același timp, sau

rând pe rând, și ideologia boiernașului și pe aceea a țărănimii interesate în lupta antiobăgăstă, nu se cuvine studiat mai atent? Se poate spune apoi atât de răspicat — cum, vai, se mai spunea — că unul e scriitorul Delavrancea și altul politicianul Delavrancea? Nu cred. Dar atunci e nevoie să explicăm fenomenul!

Lunacearski nu aplica însă cu atîta finețe metodologia criticii miarxisteniniste numai în cazul clasicilor, ci și în explicarea operelor și personalităților scriitoricești ale epocii sale. El căuta esența și urmărea să descopere efectele în viața socială ale bunelor intenții, să arate cauzele care le-au generat. De pildă, adeziunea lui Anatole France la comunism îl bucură, fiindcă nu se îndoiește o clipă de sinceritatea ei, o și explică sociologic și psihologic. ' Ține, însă, — și pe bună dreptate — să ne prevină că „Anatole France este în mult mai mare măsură un burghez rafinat, răzvrătit, decît un reprezentant al proletariatului”, că „pentru gustul tinerei clase combative, stilul lui Anatole France, imaginile lui, sînt prea subtile, complicate și fragile”, deși această funcție fermecătoare nu trebuie condamnată în sine, ci însușită într-un fel „pentru a corecta, acolo unde are nevoie, propriul nostru stil literar pe care sîntem mîndri a-l putea numi „plebeu”.

Block salută Revoluția din Octombrie, — dar el — aristocratul lucid de decădere a clasei sale, o vede printr-o prismă deformată, rămîne în fața ei „confuz, nepuțincios”. Poemul lui „Cei doisprezece” e expresia „celui mal puternic spirit revoluționar de care era în stare conștiința aristocrației”, ca atare.

Ar fi greșit însă dacă s-ar trage de aici concluzia că Lunacearski își utiliza bogatele sale resurse intelectuale nur»ai pentru a descoperi deficiențele operelor contemporane. Criticul care considera util entuziasmul față de creatorul autentic nu putea adopta o astfel de poziție. El, care a ținut să-l reabiliteze într-un fel pe Turgheniev, acuzat pe nedrept că îi ponegrește pe revoluționari, cînd, în realitate, dovedise cea mai mare luciditate socială și îi înfățișa cu tarele caracteristice narod-

nicilor din deceniile respective, nu fără simpatie însă, (e excelent articolul -și pilduitor în multe privinți), nu putea să nedreptățească marile creații contemporane. Studiul închinat anatizii lui Klim Samgki, în care se face o adevărată sociologie a intelectualului și o analiză atentă a psihologiei tuturor categoriilor posibile de intelectuali, constituie un model de explicare marxistă a unei mari creații, d. valorificare a unei opere geniale. Articolele închinat lui Seraifimovici, Furmanov, pieselor lui Lebedev, reliefează pregnant nou-tatea creațiilor valoroase ale acestor scriitori sovietci, aportul lor la lupta pentru comunism.

Lecția seriozității pe care ne-o oferă Lunacearski nu se referă însă numai la dezbaterile problemelor de conținut, ci și la cele referitoare la arta scriitoricească. Când am vorbit despre opiniile sale în legătură cu Anatole France, am oferit un exemplu. Un altul l-ar constitui felul în care respinge acuzația că Nekrasov ar fi din punct de vedere al realizării artistice un poet mediocru : *„Oare imaginile luate dintr-o realitate înspăimântătoare — se întreabă criticul — trebuie netezite, cizelate, pînă ce devin de o acuratețe de salon ? Ce prostie ! Dacă versurile lui, Nekrasov ar fi fost mai lustruite, mai melodioase, ar fi sunat într-adevăr a minciună. Acela care ar cuteza să vorbească despre moartea mamei sale respectînd cu grijă toate regulile de sintaxă și stilistică ar face oricui impresia unui monstru de nesimțire sau ipocrizie: Ceea ce pentru Nekrasov' este vers stîngaci, nu e decît produsul unei serioase exigente. El este stîngaci, pentru că tema e stîngace, pentru că e sincer, pentru că e viguros. Și ar fi fost păcat să-i lipsească măcar o fărîmă din această stîngăcie".* Nu e acesta un exemplu de aplicare inteligentă a legii privind corespondența dialectică dintre conținut și formă, un exemplu de subtilitate, de respingere a șablonului, de descoperire a esenței în dosul aparențelor derutante ? Cit.de interesantă și originală este apoi comparația dintre Tartuffe, tipul ipocritului lucid, și Ludușca Goloviov, ipocritul care n-are conștiința

ipocriziei sale, care e sincer în toate manifestările sale, și în bigotism, și în mirșăvie.

Și cîte considerații inedite despre natura și funcțiile sarcasmului, ale ironiei ale umorului nu aflăm în studiile consacrate lui E-semîn, Heine, Dickens ?

Lunaceanski ne oferă apoi lecția unei pătrunzătoare utilizări a metodologiei marxiste în cercetarea fenomenului literar. Se îmbină aici cea mai înaltă principialitate cu cea mai mare suplețe. Am văzut cum îi discută pe Anatole France, cu cită severitate îl judecă pe Blok : cu aceeași fermitate, el indică liniile umanismului lui Korolenko. Fermitatea nu e tot una, însă, cu rigiditatea. Criticul nu se silește să-i spună lui Shaw că „bîta cu care el vrea să sfarme idolii seamănă puțin cu ciomagul de carton". Dar același critic recomandă cartea marelui irlandez pentru lectură fiindcă aparține unui „aliat credincios". Ii îl critică pe Korolenko, deoarece, ca reprezentant al stîm-gii narodnice, n-a înțeles Revoluția, dar îl admiră, totodată, pentru umanitarismul și arta sa fermecătoare. Principialitatea aceasta îl călăuzește pe Lunacearski chiar și atunci cînd îi discută pe tovarăși. Nu-i reproșează oare lui Barbusse — și încă într-un articol omagial— convingerea după care consideră reale unele personaje legendare ale Bibliei ?

Nici autoritatea marilor clasici nu-l face să-și abandoneze principiile, nu-l timorează. Putea de pildă un luptător ca Lunacearski să-i ierte lui Erasmus vina de a fi fost „oricînd gata să-și renege ideile", de a fi fost „o întruchipare a perfidiei, infidelității și duplicității" ? Nu ! După cum nu-i iartă nici lui Dickens că a folosit adesea umorul pentru a „atenua ororile vieții, ororile puternicelor contradicții de clasă". Respingerea tarelor respective nu-l împiedică însă deloc să-și manifeste admirația pentru inteligența lui Erasmus sau pentru calitățile reale ale lui Dickens. Nu procedaseră oare Marx și Engels- Ia fel cînd vorbiseră despre Goethe ? Și oare Lenin, care nutrea atît respect pentru Tol-

stoi, se ferea să amintească de „moșierul scrîntit întru Cristos” ? Să reținem de aici că nuanțarea cea mai fină a caracterizării nu trebuie să-l facă pe criticul marxist să ocolească problemele spinoase și să practice o diplomatie a termenilor echivoci sau vagi, acolo unde trebuie să-și definească net poziția.

Suplețea lui Lunacearski se vede și din modul cum discută necesitatea unei literaturi accesibile maselor. El dă noțiunii de accesibilitate o accepție -dialectică, în sensul, în primul rînd, a unei puneri în gardă că accesibilitatea nu se poate confunda cu vulgarizarea (Lenin nu avizase și el asupra acestui pericol generat de un .dispreț mascat față de mase, de o neîncredere aristocratică în capacitatea lor intelectuală?),

iar în al doilea în sensul că nu aruncă anatema asupra unor opere valoroase numai pentru că nu pot fi încă înțelese de toți.

Vorbeam despre volumul lui Lunacearski ca despre un eveniment editorial. Și este, fiindcă ne oferă lecția seriozității într-un moment cînd mai sînt încă destui critici care adoptă o morgă gravă și nu compun decît articole festive sau de serviri, respinse de idei. Și este, fiindcă oferă lecția principialității, cînd n-au dispărut cu totul amatorii de discuții sterile și de polemici personale. Și este, fiindcă ne oferă lecția supleței și profunzimii necesare lărgirii și adînoirii însemnatelor realizări obținute de tînăra noastră critică literară marxistă.

Cronica TTImului

„FURTUNA”

ION BÂRNA

upă „Valurile Dunării” premiera „Furtunii” a însemnat apariția unei noi opere cinematografice cu tema inspirată din actualitate, cu un puternic caracter militant, partinic. Înainte de toate prin tematica sa : filmul relatează lupta organizată de comuniști într-un oraș din vestul Transilvaniei spre care se îndreaptă, în zilele de după 23 August 1944, o mare unitate militară hitleristă. Aceasta are intenția să utilizeze calea ferată locală pentru a face joncțiunea cu trupele fasciste din Ungaria în vederea continuării rezistenței la atacurile nimicitoare ale armatei sovietice și armatei române. Lupta organizată de comuniștii din localitate zădărnicește tentativa hitleristă. „Furtuna” oglindește așadar un moment important din lupta revoluționară a poporului nostru. În același timp realizatorii filmului completează galeria de luptători comuniști cu câteva figuri care fără de îndoială vor rămâne în memoria spectatorilor.

În privința scenariului, meritorie ideea autorilor Titus Popovici și Francisc Munteanu de a se opri asupra unui singur moment istoric, de a nu căuta cu ori ce preț să facă o frescă a evenimentelor. În felul acesta ei au putut contura cu mai multă precizie și mai cu seamă ou mai multă nuanțare caracterele personajelor

care stau în centrul acțiunii. Faptele sînt tratate astfel încît momentul nu apare sărăcit de rezonanța istorică a evenimentelor, căci prin reverberație semnificațiile surprinse în aceste împrejurări particulare oglindesc în adevărata lui lumină și amploare generalul. De altminteri cele mai bune opere ale cinematografului sovietice, de pildă, au urmat același drum și în măsura în care cineaștii au abandonat fresca - de multe ori deficitară din cauza încorsetării obligatorii în cele nouăzeci de minute de proiecție a unui prea mare număr de fapte, au fost create pelicule memorabile. Atît în „Valurile Dunării” oît și în „Furtuna”, scriitorii Titus Popovici și Francisc Munteanu au ales această cale și alegerea s-a dovedit fructuoasă.

Ca și în cazul precedent, în centrul acțiunii filmului „Furtuna” se află un comunist : „Duma”. Eliberat din închisoare la 23 August, Duma devine secretarul comitetului județean și, pînă la moartea sa eroică în fața plutonului de execuție, el va fi conducătorul activității de partid de pe teritoriul transilvănean în care se petrece acțiunea. Înzestrat cu cele mai importante calități ale unui luptător comunist, Duma devine prin aceasta o figură tipică a activistului de partid. Autorii scenariului nu au încercat să încarce caracterul eroului cu „slăbiciuni” ome-

ne-ști sau ezitări, pentru a-i da carnație. Duma este integru, sculptural, și veridicitatea personajului derivă tocmai din integritatea sa. Prin caracterul lui, prin felul său de a gândi și a acționa, eroul răspunde concret la întrebarea abstractă : ce ar fi făcut un comunist, în împrejurările date ? Regizorii filmului, S'inișa Ivetici și Andrei Bla'ier, au înțeles astfel personajul valorificându-l tocmai în acest sens și îndrumând ca atare pe interpret, actorul Ion Manta. Rolul este complex, gama sa întinzându-se de la duioșia părintească (față de Andrei sau Măria, de pildă) pînă la duritatea necesară în lupta armată sau dîrzenia cu care înfruntă plutonul de execuție cu convingerea fermă în victoria cauzei pentru care își dă viața. Prin felul în care autorii scenariului, regizorii și interpretul l-au imaginat și creat pe Duma, avem convingerea că cinematografia noastră cunoaște una din cele mai izbutite figuri de comuniști din cîte a adus pe ecran pînă acum.

În jurul acestui erou, care polarizează toate energiile umane din jurul său, gravează cîteva personaje care în totalitatea lor reflectă figuri de luptători dintre cele mai interesante ale epocii. Există aici și un comunist bătrîn, om dintr-o bucată, muncitorul Horvath (interpretat de Dumitru Scînteie) ; există tînărul revoluționar, întreprinzător și energic, schimbul de mîine al lui Duma, comunist în formație, Andrei (Nicolae Praidă) ; există apoi Măria (actrița Silvia Popovici), fata care face deocamdată timid însă cu bună știință primii pași spre partid, sau locotenentul Oprea (talentatul actor Victor Rebenciuc) care se îndreaptă în aceeași direcție, atitudinea lui subliniind parcă sensul final al comportării normale a fiecărui om cîstît și patriot în împrejurările date. Scenariștii au știut să evite, prin relieful pe care l-au dat personajelor lor în decursul acțiunii, schematicul. Bunăoară Andrei, care trăiește cu intensitate, cu incandescență momentele luptei împotriva hitleriștilor, trăiește totodată și poezia incipientă a unei dragoste posibile,

își simte cu precizie timiditatea care-l inhibă în fața Măriei. Tînărul vioi, îndrăzneț, dar îndrăgostitul debutant nu știe ce să facă cu mîna ce a atins din greșeală mîna fetei care începe să-i fie dragă. Numai relaxarea necontrolată de după bombardament îl face să exclare, cu 'maximă candoare, referindu-se la avioanele inamice al căror atac au făcut-o pe Măria să se strîngă la pieptul lui : „Au plecat, păcat!”, același Andrei va găsi în sine resurse uriașe de inventivitate pentru a îndeplini cu un curaj uimitor o sarcină de partid. De aceea personajele filmului devin ființe vii, autentice, concentrând simpatia spectatorului asupra lor. Ce e drept, unele mai mult, altele mai puțin. Măria, de pildă, este de o slabă consistență și faptul este cu atît mai regretabil cu cît rolul acestei unice fete din întregul film ar fi -putut fi mai bogat, deci mai veridic.

Regizorii filmului au urmat, cel mai ades, această formulă a scenariului, străduindu-se să zugrăvească personajele și în viața lor intimă, nu numai în acțiunile exterioare, spectaculoase. În măsura în care au fost consecvenți cu intenția aceasta, au creat secvențe nu numai interesante, dar și convingătoare, emoționante. Urmărirea lui Duma în primul rînd, apoi a lui Andrei și a locotenentului, precum și felul în care sînt prezentate cîteva personaje secundare dar pline de substanță (bătrînul paznic de la județeană, sau alte cîteva figuri de comuniști, tînărul prieten al lui Andrei, băiatul pus pe vitejii, etc), - toate acestea contribuie la reușita filmului. Scăderile încep din momentul în care realizatorii își părăsesc eroii și optează pentru prezentarea unor evenimente spectaculoase urmărindu-le mai mult nemijlocit și mai puțin prin oglindirea lor, prin psihologia particulară a eroilor.

Ne referim, de pildă, la scena bătăliei din gară : lupta este relatată cu atîta insistență tactică, - încît ritmul de pînă aici al filmului se tulbură, acțiunea se lungeste inutil. Spectatorul nu este dornic

să aște amănuntele tactice ale luptei, ci dramatismul participării eroilor la ea. În același timp însă, regizorii filmului au dovedit încă odată capacitatea lor poetică - remarcată și cu alte prilejuri - de a reda atât lirismul scurtelor scene de dragoste, cit și poezia tragică, de pildă, a sfârșitului lui Duma și al locotenentului Oprea. Naivitatea copilărească, puritatea candidă din primul caz, alăturată emoției virile, •căldurii mature cu puternică undă tragică din cei de al doilea, dovedesc gama largă de frumuseți poetice pe care cei doi regizori sînt în stare să le creeze.

Ar mai trebui menționat, într-o notă aparte, modul în care realizatorii au înfățișat personajele negative. Trădătorul Aihu (interpretat de Toma Dimitriu) este construit linear și este, socotim-, și o deficiență a scenariului faptul că în fața spectatorului rolul, lui odios apare dezvoltat de la început. Interesante sînt prezențele scurte, dar suculente, ale politicienilor burghezi ai orașului și respectivele compoziții actricești dintre care se remarcă în primul rînd cele ale lui Marcel Anghelousou, Jules Cazaban și Natașa Alexandra. Scenele respective sînt construite cu mult umor incisiv, cu simț satiric.

Continuînd ceea ce a realizat „Valurile Dunării”, noul film românesc constituie un succes artistic și totodată un nou capitol valoros al creației cinematografice consacrate luptei revoluționare a poporului nostru.

„BALADA SOLDATULUI”

Transferul de înțelegeri din zona poeziei în cea a cinematografului pe care o face Grigori Giuhrai intitulîndu-și filmul „Balada soldatului” nu este o simplă cochetărie de artist, ci oglindește un fapt real : opera realizatorului sovietic este poetică în sensul cel mai deplin al cuvîntului. Prezentîndu-și opera sa precedentă,

„Al 41-lea”, Ciuhrai declara la Cannes : „Filmul meu următor va fi un film de război fără lupte, fără focuri de armă”, într-adevăr, „Balada soldatului” este un film despre război, a cărui acțiune însă - în afara unei prime secvențe - se petrece departe de tranșee, frontul fiind prezent totuși în fiecare fotografie. De altminteri, ideea directoare a filmului a fost astfel expusă de realizator : „Ceea ce am vrut să fac prin „Balada soldatului” era să evoc amintirea aceluia care nu s-au mai întors și să întreb pe cei vii ce au de gînd să facă cu pacea atât de scump cîștigată : dacă profită de ea realmente, dacă trăiesc într-adevăr așa cum ar trebui. Am vrut de asemenea să reamintesc ce au însemnat ostilitățile... Luptele au distrus multe case. Dar cine poate reda unei mame pe fiul ei, unei logodnice logodnicul ?...”

Nu am dori aici să povestim subiectul filmului, deoarece avem convingerea că la apariția acestor noduri el va fi fost văzut de toți cititorii. Întîmplările legate de drumul lui Alioșa Skvorțov sînt cunoscute așadar. Ne propunem doar să ne oprim asupra felului în care Grigori Giuhrai le-a realizat.

În urma aceluia emoționant „Al 41-lea”, Ciuhrai a devenit una din cele mai interesante personalități ale tinerei generații de cineaști sovietici. Exista, în acel film, un amestec de realism crud și de poezie al cărui secret îl deținea realizatorul și care dădea operei sale o notă personală. „Balada soldatului” este însă o operă de o mult mai mare maturitate artistică. Noutatea - chiar față de „Zboară cororii” al lui Kalatozov - constă în perfectă rotunjime a filmului. Nu întîlnești căutări de forme, de efecte dramatice savante, totul este de o splendidă armonie, de o simplitate clasică. Unicul cadru bizar al filmului este acea halucinantă viziune a oîmpului de bătălie în care tancurile hitleriste îl urmăresc pe viteazul Alioșa. Aparatul descrie aici o mișcare panoramică largă, pe care o continuă însă dincolo de limitele ei obișnuite, imaginea

răsturnându-se, cerul ajungând jos, dedesubt, dominat de fuga dementă a tancurilor proiectate invers în susul cadrului. Imaginea este halucinantă dar nu prin ceea ce ar apare bizar, neobișnuit, ci pentru că proiectează halucinația reală, intimă a eroului în sufletul spectatorilor, în genere însă filmul - cu un dialog extrem de lapidar și folosit cu multă economie - este, repetăm, de o maximă simplitate. Poezia derivă din decorticarea unor momente de viață dintre cele mai obișnuite, care în contextul întâmplărilor capătă semnificații aparte, valori emoționale deosebite.

Alioșa nu este un soldat oarecare. În compoziția sa sufltească, ca să zicem așa, intră atâtea elemente tipice ale umanismului omului sovietic, încât cu toată identitatea sa precisă, Alioșa capătă valori simbolice. Alioșa însumează trăsăturile morale ale omului sovietic în forma lor pură, asemeni unui erou liric, și de aceea povestirea despre drumul lui devine baladă. Iar balada soldatului Alioșa este de fapt balada tuturor eroilor sovietici.

În drumul lui pe front spre casă, Alioșa își dezvăluie nu numai propriul suflet, dar și universul intim al unor serii de alte personaje întâlnite în calea sa. Cu fiecare întâmplare pătrundem mai mult în intimitatea eroului nostru, dar totodată el îndeplinește și o funcție de catalizator. Pentru că pe oriunde trece el, mersul normal, obișnuit al vieții suferă o mică transformare. Sau, mai precis, cursul vieții își întrerupe, dacă putem spune așa, desfășurarea cotidiană pentru o clipă : este clipa revelatoare a marilor adevăruri esențiale. În contact cu Alioșa, oamenii de fapt nu se schimbă, ci își dezvăluie, ca printr-o întoarcere de mână, cutele cele mai adineale ale sufletelor lor. Prima întâlnire a lui Alioșa este cea cu un soldat necunoscut, care îl roagă să transmită două vorbe soției sale. Tovarășii soldatului aflând despre aceasta, se coalizează pentru a-l determina pe plutonierul lor să trimită în dar soției ca-

maradului unul din cele două săpunuri - rarități în acele vremuri - pe care le avea în păstrare. Plutonierul - om evident teribil de avar cu avutul micii colectivități ostășești - rezistă doar la început, pentru ca apoi în entuziasmul tuturor să dăruiască ambele săpunuri. Ahoșa a trecut pe lângă plutonul necunoscut și ca printr-un prim efect magic, oamenii și-au arătat emoționanta solidaritate umană. Așa se va întâmpla și mai departe : intervenția lui va schimba destinul soldatului invalid, va da speranță bătrînului bolnav îndurerat de faptul că nora sa își înșeală bărbatul aflat pe front, va trezi dragostea Surei... Pe ori unde trece Alioșa - nimeni nu vrea să creadă că un tinerel aproape imberb este un erou - prezența sa operează miraculos asupra celor din jur. Dar aici nu operează farmecele vreunei zîne de basm, ci minunata realitate a omului sovietic. De altfel Alioșa nici nu este conștient de hiperbolica sa valoare morală. Când generalul îl întreabă cum a făcut actul său de eroism, Alioșa îi răspunde cu o candidă naivitate : minat de frică. Modestia organică îi este proprie, e un atribut indiscutabil al său. După ce invalidul - pe care l-a ajutat, cu prețul unei însemnate și ireversibile întârzieri să-și învingă îndoielile și să se întoarcă acasă - se întâlnește în sfârșit cu femeia lui, Alioșa dispăre fără o vorbă, firește, pentru că a făcut tot ce trebuia să facă, neașteptînduse desigur la mulțumiri. Invalidul îl caută degeaba : Alioșa și-a văzut de drum. Când, altădată, în tren, un grup de soldați îi cer hîrtie de țigări, el le oferă, rupînd în bucăți, propriul lui portret apărut într-o gazetă de front. Aceste comportări ale lui Alioșa fac parte din gesturile sale firești, cotidiene. Poate tocmai de aceea este atât de tragică moartea eroului. Murind, avem sentimentul că în el a fost ucisă o fărîmă din puritatea omenirii. Filmul însă te face să simți la tot pasul că frumoasele însușiri ale lui Alioșa nu constituie o excepție, ci sînt specifice tuturor oame-

nilor sovietici cu care el se întâlnește mereu. De aci deviră - dincolo de tragedia dispariției lui Alioșa Skvorțov - încrederea în puterea, în victoria purității.

Un capitol aparte îl constituie dragostea dintre Alioșa și Șura, a cărei geneză este urmărită cu un excepțional simț liric, devenit una din cele mai frumoase povești de dragoste din câte am văzut.

Simplitatea clasică a filmului lui Ciuhrai nu exclude metaforele, numai că ele sînt folosite fără ostentație, cu o admirabilă finețe și discreție. Portretul soldatului invalid este filmat odată prin șip-cile cîrjei, fața omului fiind divizată în două : o jumătate este tristă, cealaltă parte cuprinde o undă de speranță. Și totul este dominat de cîrjele aflate în primul plan. Altă dată, Alioșa și Șura urcă scările unui bloc în căutarea soției

acelui necunoscut camarad de arme care trimisese cele două săpunuri. Pe scară copiii se joacă făcînd baloane de săpun ce plutesc în aer. Șura încearcă să prindă cîteva dar ele se sparg cum fata le atinge... Toată întîmplarea, lăaturalnică în aparență, punctează admirabil simbolic acțiunea.

Jocul actorilor este întrutotul la nivelul întregului film. Și nu ne referim aici doar la cei doi eroi principali, ci la toți. realmente la toți interpreții. Pentru toate acestea, și pentru multe alte motive a căror analiză ar necesita mai mult spațiu, decît acesta, de care dispunem, „Balada soldatului" este un film ale cărui frumuseți se alătură calităților marilor opere ale artei filmului, apariția lui fiind - de ce n-am spune-o ! - un eveniment în istoria cinematografeii.

„MEIN KAMPF” - REDIVIVUS?

L, DANIEL

BIchlamiTi a vorbit de curînd la Universitatea din Munster ca invitat al studenților și curatorului „Germania indivizibilă”. Sala mare a Universității era supraaglomerată. În stradă, ca nimeni să nu piardă ceva din ceea ce avea să spună prețiosul conferențiar, a fost instalată o adevărată pădure de-megafoane. Conferința a fost retransmisă la radioi...

Cartea lui Schlamm, „Hotarele unui miracol”, apărută anul trecut, s-a tipărit în zeci de ediții, în sute de mii de exemplare. A fost în Republica Federală „best-seiller-ul” anului.

„Der Stern” a; reprodus-o în foileton. Revista de mare tiraj, „Der Spiegel”, i-a luat lui Schlamm un interviu.

De la Berlin-West la München, de la Colonia la Hamburg, se vorbește despre Schlamm, despre apariția lui meteorică pe firmamentul Germaniei. Persoana lui face în Republica Federală obiectul tuturor discuțiilor: pe stradă, la cafea, în aulele universităților, în saloanele literaro-mondene, în cabinetele miniștrilor... În numai câteva luni de când s-a reîntors în patrie și a reînceput să-și desfășoare activitatea de ziarist și orator, a ruinat reputația tuturor vedetelor de cinematograful, a sportivilor și oricărui altor rivali de publicitate.

Dl. Aclenauer — „tata-mare” — cum îl alintă Schlamm — i-a urmărit cu simpatie și comprehensiune activitatea și s-a arătat întru totul de acord cu teoriile lui. Într-un fel i-a și dat, recent, un gir public, nu mai târziu decît la 10 iulie, la Düsseldorf, ornd, în cadrul unei „întîlniri” cu foștii locuitori ai Prusiei orientale, a cerut o întărire din punct de vedere militar, politic și economic a blocului agresiv nord-atlantic și a declarat, întocmai ca și Schimm, că propunerile guvernului sovietic pentru o dezanmare totală „aduc prejudicii” securității R. F. Germane și întregii Europe occidentale. Deasemeni a vorbit — exact așa cum vorbește și Schlamm — despre o „amenințare din partea Răsăritului”, a căutat să aștze, și el, starea de spirit războinică în rîndurile participanților la această întîlnire cu caracter revanșard, cerînd „anexarea” regiunilor est-germane și adurînd din nou pe tapet necesitatea revizuirii frontierelor răsăritene ale Germaniei. Acordul între ei se dovedește prin urmare deplin.

Dar oine este Schlanim ? Și care e secretul fulgerătoarei sale ascensiuni în presa vest-germană ? Cum se face că „Hotarele unui miracol” au devenit best-seller-ul literar al Republicii de la Bonn ? Lucrul nu-i chiar atât de greu de lămurit, dacă ne reprezentăm exact esența regimului d-lui Adenauer și ce clocesc la adăpostul pactului nord-atlantic' revanșarzii de sub pulpana redingotei sale.

„Ideea” care stă în centrul dizertațiilor lui Schlanim nu e nouă și se reduce la următoarele: comunismul este primejdia de moarte a lumii occidentale. Nou nu e nici ceea ce spune Schiamm în continuare, pentru că a spus-o și Hitler în „Mein Kampf”. Ecoul cuvintelor lui în timpanele militaristilor din vest se baztează tocmai pe această asemănare izbitoare. Schiamm nu face raționamente, el dă liber curs isteriei războinice și aceasta nu poate să nu le meargă la inimă celor care își amintesc cu regret de iubitul lor „luhrer”. Comunismul — urlă Schiamm — nu are decît un singur obiectiv : să răspîndească pe întreg pămîntul binefacerile „secolului luminii” și un unic scop : să cucerească lumea pe cale pașnică, evitînd războiul. Atest program, acest scop — declară el — sînt foarte periculoase pentru întreaga civilizație occidentală și în deosebi pentru Germania. În fața acestui pericol ce-au făcut occidentalii ? Nimic. S-au ținut în expectativă', în defensivă. Au cochetat cu ideea „coexistenței pașnice”. Mai mult: politicienii, militaristii occidentali s-au lăsat Influențați de savanții atomiști care le-au atras de atîtea ori atenția asupra primejdiei experimentării armelor nucleare. Influența fizicienilor — spune Schiamm — este „*cel mai mure scandal intelectual al epocii noastre*”; slăbiciunea occidentalilor (înțelege, prin aceasta, în deosebi a americanilor, pentru că pentru Schlammm ceilalți membrii ai alianței atlantice nu merită o deosebită atenție), — naperraisă. Occidentalii sînt, se știe, posesorii unui stoc incalculabil de arme atomice. Or, a vorbi despre coexistență, despre dezarmare, înseamnă a renunța ia arma atomică și deci la orice rezistență în fața sovieticilor, înseamnă a renunța ia înseși principiile politicii de pe poziții de forță, la războiul ideologic și — imai știi ? — la însăși posibilitatea unui război fierbinte. Așadar, forța de care dispun membrii Pactului Atlantic nu valorează nimic, atîta vretme cît ea nu este pusă în slujba unei gîndiri ofensive. A întocmi azi planuri defensive, este o absurditate — țipă el — spre marea satisfacție a adepților politicii de pe poziții de forță, vechi sau neo-hitleriști. Partizanii d-lui Adenauer, — ironizează Schiamm — se mîndresc cu „miracolul economico” realizat datorită politicii de cooperare cu S.U.A. ? „*Miracolul economic — dă el cărțile ipe față — nu este un miracol și nu are nimic comun cu economia*’. Curînd, și mitul acesta se va spulbera. În realitate d-l Adenauer predică germanilor um fals concept de securitate : „*Cînd lata-mare își va da obștescul sfîrșit, patria nu va mai avea o voință politică proprie. Și, în ziua aceea, nervozitatea tinerețului german — adică a elitei germane — va determina comportarea întregii națiuni*”. Germania — sipume „tribunul”, prin gura căfuia parcă se aude ușor dogită vocea defunctului Adolf — trebuie „*să-i dea pe politicieni afară*” și să revie la o politică a bunului simț, deși... „*s-ar putea ca să fie deja prea tîrziu. Paralizia Germaniei este, poate, atît de avansată, încît chiar și o reorientare a Americii către o politică de hotărîri ferme nu va mai izbuti să oprească declinul gerfnanilor și o ireparabilă confuzie. A sosit însă vremea să mobilizăm — previne, în stilul apocaliptic al*

Führer-ului autorul — *ultimele rezerve ale Europei. America nu mai are, pare-se, altă alegere decât pe aceasta: să dea Germaniei noi, într-o ultimă tentativă de « salva Occidentul, fundamentul solid al unei alianțe puternice, trădându-i totodată simțul propriului său determinism istoric. Pentru aceasta trebuie să înceapă prin a alipi cete 17 milioane de Germani care trăiesc în Republica democratică, după care trebuie să urmeze scăparea Europei' de vest din primejdia cu care o amenință revoluția mondială*". Schlamm vorbește ca și Fiitler de „nația genmană”. Cei care cunosc bine acest limbaj înțeleg ce trebuie să înțeleagă, adică „rasa superioară”. Nația germană n-ar mai putea fi salvată — continuă el — decât printr-o ofensivă politică, avînd drept obiectiv retrocedrarea teritoriilor pierdute. Numai în felul acesta își va regăsi ea „sănătatea sufletească compromisă”. Partidele politice, social-dem'ocrații, „intelectualii” care filozofează pînă la epufeară „în jurul cQinplexului de inferioritate geșman”, democrații-creștini în plină derută politică fac obiecții ? Cantități neglijabile. Germania are imisiunea de a salva Eurqpa „de ta pietre”. De la 1917 încoace, Occidentul n-a făcut nimic ca/re să semene cît de cît cu o împotrivire în fața comunismului.. Neutralism-ul lor nu este decât un rezultat al meputkiții.

Acestea ar fi, expuse sumar, „ideile-forță” — cum ar spune Fichte — ale d-lui Schlamm, și asta și explică succesul lui în lumea revanșarzilor de la Bonn. „Profetul” de azi nu se pierde în labirintul fără de fund al unor considerente „intelectuale”, nu merge pînă la sursa cauzalității, pînă acolo unde deseori — proclamă el cu dispreț — așa zișii intelectuali rafinați înlocuiesc afirmațiile solide cu demonstrații complicate. Schiamm se adresează „instinctului național” : bate cu pumnul în masă, tună, fulgeră, folosește și zeflemeaua, și batjocura, și invectiva, și nu se abate nici de la cuvintele tari. Ascultîndu-l, auditoriul lui compus din foști SS cade în extaz. Delirează de entuziasm. E. fericit închipuindu-și că vremurile de ieri, cînd' călca în picioare Europa se reîntorc și, cucerit prin „afinități de idei”, are sentimentul că nu mai poartă, răspunderea celor ce s-au întîmplat în decursul ultimului război mondial și că este absolvit de îngrozitoarele păcate pe care le-a săvîrșit.

Nu e neinteresant de văzut și cine e Schlamm. Născut în 1904: în tinerețe gazetar obscur, în 1940 pieacă în Statele Unite. Acolo publică o lucrare în care caută să facă o analiză a înfrîngerii democrațiilor occidentale în fața hitlerismului. A colaborat un timp la ziarul liberai „New Leader”. Apoi, în 1944, a fost angajat de Henry Luce, bonzul trustului de presă „Time~Life-Fortune”. Acest trust difuzează în mii Hoane de exemplare articole otrăvite în care laudă capitalismul combativ, virtuțile liberei concurențe și spiritul conservativ. Aici și-a cucerit Schlamm, primele sale galoane. S-a arătat chiar atît de zelos în calitatea sa de apărător al capitalismului, încît patronul l-a numit adjunctul său, ba: i-a și obținut cetățenia americană. Odată ajuns aici, Schlamm rupe contactul care îl Jega de Henry Luce și își găsește curând un alt „boss” mai pe măsura sa : ipe senatorul Mac Carthy. Gaioanelor cucerite le adaugă altele. Participă ca redactor al revistei neo-conșervatoare „National Review”, al cărei patron era același Mac Carthy, la vînătoarea de comuniști și la denunțarea progresiștilor vinovați de crima de activitate arvti-americană. Trei ani mai târziu, cînd se simte lînde-

ajuns de îndoctrinat, pune — după o absență de 12 ani — din nou piciorul pe pământul patriei înfrînte. Aici realizează acest esen-reportaj-ipamflet, „Hotarele unui irnliraco'l", care dă atîta de lucru comentatorilor săi.

Partea de reținut e că neofasciștii își fac în epoca "ftoastră școala superioară la New-York.

Dl. Schlamm spune clar că se află în slujba conservatorilor (deși, undeva, recunoaște că nu prea face mare caz de șefii săi, pe care îi socoate cam molii, iar aceștia, la rîndul lor, îl privesc ca pe un diletant, ca pe un amator în jocul de-a războiul). Din expunerile sale, reiese clar că el și-a însușit mai toate punctele programului lor politic : Continuarea războiului rece, presiunea psihologică asupra maselor, folosirea mijloacelor de exterminare în masă în caz de război, înarmarea pînă la capăt, sabotarea politicii de coexistență pașnică a celor două sisteme politice mondiale, torpilarea destinderii etc. etc. Ca și patronii săi, el e partizanul cruciadei anticomuniste și antisovietice. Ca și ei, nu vede salvarea Germaniei decît în învierea, într-un spirit ofensiv, a sentimentelor naționaliste și șovine.

Ceea ce-l deosebește însă de partizanii d-lui Adenauer e altceva. E faptul că a îndrăznit să se descotorosească de balastul arguțiilor metafizice și, pe cîtă vreme aceștia n-au știut găsi încă acel „la" melodic care să meargă drept la inima auditorilor, el la dibuit, cu o rară intuiție, vorbind limpede, pe șleau, cu cuvinte pe care toți revanșarzii le înțeleg și le așteaptă. Germanii — zice Schianim — sînt destul de maturi ca să intervină activ. Ei trebuie să-și redobîndească sentimentul mîndriei naționale. Să fie naționaliști pînă la capăt. În fața lor se află un dușman redutabil : comunismul. O forță uriașă : Uniunea Sovietică. Aceasta rămîne neclintită în fața amenințării cu războiul ? Pledează, mai departe, pentru coexistență pașnică, pentru dezarmare, pentru ipaoe ? Atunci Germanii vor dezlănțui războiul atomic. A protesta, deci, mai departe, împotriva experiențelor cu arma nucleară și a preconiza dezarmarea înseamnă a promova o catastrofică politică de slăbiciune. Iată de ce, în dubla sa calitate : de american făcut și de fascist născut, Schlamm se simte obligat să atragă atenția ambilor săi părinți asupra singurei alternative ce le-a mai rămas : ori capitularea în fața comunismului, ori politica ultimatului. Iar dacă aceasta nu dă rezultate să treacă, fără șovăială, la ofensiva armată.

*

Astăzi, în Germania federală- inimile tuturor revanșarzilor bat pentru Schlamm. „Eroul" după care tînjeau, iată-l, e aici, în mijlocul lor. Ce bine știe să le vorbească ! La urma urmei ce-i nevoie de atîta apă în ipiuă oratorică, de atîția diplomați, exegeți și doctori în științele politice, de atîtea interpretări sofisticate, subtil învățate, ca să le demonstreze ceea ce ei știu foarte bine, și anume că Germania trebuia să-și cîștîge pe calea armelor prestigiul pierdut în Europa? Hitier n-a procedat la fel? N-a trîntit ușa Ligii Națiunilor, tema discuțiilor nem'aiinteresîndu-l, știind prea bine că oricare ar fi soluția preconizată de aceasta, el tot' bîta o va folosi cînd va crede de cuviință ? Cum a „și făcut-o cînd, peste putini ani, a invadat teritoriul Rusiei Sovietice. Atunci, ca și Schlamm astăzi, s-a ivit Hitier, „providența nației", și a stîrnit același delir în rîndurile revanșarzilor. A publicat, ca și Schlamm în zilele noastre, un manifest-eseu-pamflet, „Mein Kampf", care a fost, ani de zile, cartea de căpătîi a ideologiei celei

mai sălbătice și mai criminale. Pe Schlamm îl susțin, astăzi, Adenauer și americanii; predecesorul lui s-a bucurat de ajutorul lui Hindenburg, pe atunci de asemenea șeful statului german înfrânt, și, tot astfel, americanii. Schlamm, ca și Hitler are aceeași marcată predilecție pentru vastele săli de conferințe, în care demagogia sa lătrătoare se poate desfășura în voie.

Hitler a murit. Schlamm aspiră, măcar ideologic, la succesiunea „furerului”. Numai că el uită un lucru. Hitler a murit rușinos, strivit de mânia popoarelor, de forța uriașă a Uniunii Sovietice. Cei care visează să reediteze biografia fuhrer-ului n-ar strica să mediteze și asupra epilogului ei.

Miscellanea

LIMBAJUL PLASTIC AL STRĂZII MODERNE

Principalele imagini ale oraşului sînt alcătuite desigur din clădiri. Adăugate acestora, în spaţiile libere — în arterele de circulaţie, în pieţe şi scuaruri — figurează o bogăţie de alte elemente vizuale. Arbori, tufe şi peluze încadrează edificii publice, leagă între ele casele obişnuite. Complectînd tabloul urban, monumente sculpturale evocatoare, fîntîni cu sugestivitatea apei în mişcare, grilaje ornamentale, uneori mozaicul pavajelor îşi aduc aportul lor decorativ. Progresul şi civilizaţia tehnică au făcut ca strada să fie invadată de numeroase accesorii de o natură mai puţin plastică ori pitorească. Cerute de traficul mecanizat sau rezultate din industrializare şi extinderea comerţului, ele au cîştigat loc şi importanţă în imagistica citadină.

Ca într-un foto-montaj, arhitectura e văzută azi printre stîlpii şi firele mijloacelor de comunicaţie şi ale iluminatului public ; pe fundalul clădirilor, m-ascîndu-le parţial, deranjîndu-le ritmul, stricînd efectele artistice ale faţadelor, se grefează imaginile diferitelor chioşcuri, ale etalajelor în aer liber, ale posturilor de benzină. În zonele comerciale, arhitectura adevărată, durabilă, este pusă în inferioritate, amestecată ca într-un caleidoscop cu alta efemeră, publicitară, a firmelor şi reclamelor luminoase precum şi cu decoraţia vitrinelor.

Componenţele mobilierului străzii — la fel ca şi plantaţiile — definesc şi divizează spaţiul vizibil. Servind ca repere, ele conduc privirea în anumite direcţii, acţionează complementar cu arhitectura, sau în contrast, ca o contrapondere optică a acesteia. Dimensiunile lor — măsuri relative — ajută să se perceapă scara construcţiilor. De asemenea, contribuind la crearea atmosferei, recuzita influenţează latura psihologică, sufletul scenei urbane.

Amenajările circulaţiei moderne ca şi cele ale comerţului nu au nimic comun cu trecutul ; nu ţin de tradiţia oraşului, de topografia lui sau de alţi factori locali. Introduse însă în mod nediscriminat, lăsate iniţiativelor răzleţe, necontrolate ca formă şi colorit, aceste elemente minore pot dăuna personalităţii distincte a aşezării.

Fireşte, felul, mărimea şi poziţia echipamentului străzii sînt dictate de exigenţele funcţionale ale vieţii publice cotidiene. Totuşi, după cum în arhitectură funcţia utilitară nu exclude pe cea estetică, ci, din contră, o include, tot aşa şi elementele accesorii pot fi concepute cu criterii plastice şi amplasate ordonat. Altfel, fără raportarea la imaginile apropiate, ele tulbură corelaţia formelor, alterînd capacitatea emotivă a arhitecturii şi a urbanismului.

Spre a se curma distonările, spre a remedia anarhia produsă prin adăogiri de înfăţişare eteroclită, e nevoie de disciplină, de o coordonare. Inlocuindu-se ceea ce este nepo-

trivrit, tot ce s-a improvisat cu ignorarea vecinătății, armonizându-se noile amenajări mimai cu stilul dar și cu spiritul clădirilor înconjurătoare, se salvagardează tabloul orașului, se valorifică expresia lui arhitecturală și peisagistă.

În țările capitaliste, unde interesele particulare stînjenesc mult dezvoltarea urbanistică, haosul vizual al reclamelor este expresia dorinței de câștig și a concurenței dintre întreprinderile adverse. Altul este sensul reclamei în comerțul socialist. Acesta oferă premisele aducerii la cunoștința publică a produselor într-o formă plastică decentă, nedăunătoare esteticii urbane.

În R.P.R. preocupările forurilor tutelare pentru impresia de ansamblu a orașelor și mai ales a Capitalei au adus rezultate strălucite. Progrese uriașe se înregistrează mereu în această direcție. Tocmai de aceea preocupările de înfrumusețare, chiar în detaliu, a Capitalei noastre trebuie să ne intereseze.

În București, integrarea organică a elementelor secundare în ambianța construcțiilor de curînd ridicate în jurul Palatului Republicii poate servi ca model. Reușite sînt de asemenea și adăugirile aduse Parcului LV. Stalin și unele realizări de ansamblu, mai limitate, din alte părți ale orașului.

Tabloul arterelor principale e dominat de fațadele magazinelor și de reclame. Transparența ampelor vitrine permite o continuitate între stradă și interior, o inler-pătrundere caracteristică arhitecturii de azi. Resursele iluminatului artificial dau uneori, noaptea, aspecte spectaculoase acestei continuități spațiale.

La magazinele de prezentare înșirate de-a lungul porticelor picții noi a Palatului Republicii, decorul comercial se îmbină direct, neostentativ cu arhitectura. Și acolo unde nu sînt retrase sub colonade, vitrinele pot întregi esteticește fațadele. Așa e cazul cu Expoziția de mobilă, recent deschisă în Calea Victoriei, în fața hotelului Athénée Palace. Aici, se oferă celor de pe trotuar o viziune oarecum scenografică, prin interesanta amenajare a interiorului pe două nivele.

La majoritatea clădirilor noi din Capitală, aspectul magazinelor denotă un studiu preliminar, o unitate de concepție cu fațada. Uneori însă, nu se prevăd inițial spațiile necesare firmelor ca "de pildă la unitățile Comaliment din str. C. A. Rosetti, lângă cinematograful Republica." În lipsa unor fășii libere, special lăsate, literele atîrnă acolo în aer, mîmplător, deasupra ușilor de intrare. În alte părți, galantare, accese la localuri de consum sau săli de spectacole, sînt desfigurate, adăugîndu-se ulterior obloane, perdele de soare sau firme, fără grija unei concordanțe, independent de arhitectură.

*

Prin dublul lor efect de noapte și de zi, reclamele luminoase — considerabil înmulțite recent în Capitală — sînt mai importante decît firmele obișnuite. Și unele și altele cer o amplasare și forme potrivite contextului plastic al clădirilor. Reclama a devenit o parte a acestora din urmă și ea atare nu trebuie tratată ca o temă izolată. Cu atît mai puțin ca un amănunt lipsit de importanță.

La completarea fațadei servesc cel mai bine literele tradiționale clasice. Exemple în acest sens sînt reclama ALBA, de deasupra aticului imobilului de la colțul bulevardului N. Bălcescu cu str. Batistei sau aceia din vîrfurile turnului cinematografului Patria. Desigur nu poate fi vorba să se generalizeze astfel de inscripții, cu toată geometria lor aducătoare de ordine. Și imaginației îi revine un rol în acest domeniu. În ori ce caz este de exclus neregularitatea fără criterii ca la anunțul luminos așezat de IREB pe clădirea din fața hotelului Ambasador.

"Vizibilitatea de la mare distanță, condiție esențială a eficacității reclamelor, impune în primul rînd litere clare. De aceea nu sînt bine venite emblemele necitate ce se vîd pe

alocuri. Firmele caligrafice asemănătoare iscăliturilor au o notă vie, modernă dar nu trebuie să dilere de la o vitrină la alta, sau să aibe caractere dizgrațioase.

Urmărind originalitatea cu ori ce preț, reclama Osta de pe Calea Victoriei nu e un exemplu de bun gust. Prea multe motive mărunte se îngrămădesc în cadrul ei eliptic : măști, portativ curb cu litere imitând note muzicale, cheia de sol și săgeata indicatoare. De un desen corect, adecvat fațadei, firma luminoasă verticală „Cadouri” din Bd. Bălcescu colț cu str. C. A. Rosetti, are în schimb noaptea un efect optic insuficient, tuburile prea subțiri au culori reci, moarte.

Ceea ce uneori lasă de dorit la reclamele luminoase este inventivitatea. O prevalență a figurilor asupra textului și efecte de mișcare le-ar da mai multă viață, dinamizând în același timp viziunea nocturnă a centrului Capitalei.

* *

Luminile orașului au înregistrat în ultima vreme un progres însemnat. Apare treptat o mai marc uniformitate în distribuția surselor. Impuținându-se umbrele și contrastele prea puternice, dăunătoare vederii, crește omogenitatea caracteristică unui iluminat public rațional și estetic. Lumina fluorescentă albă, apropiată de cea a zilei se extinde încontinuu.

De un efect minunat sînt globurile instalate acum un an în Cișmigiu. Mica înălțime a stîlpilor susținători e foarte nimerită: înainte, din vîrfurile copacilor, felinarele înalte proiectau pe alei umbrele tremurătoare ale frunzișului, amețind pe trecători.

Tuburile fluorescente de pe bulevardul 6 Martie și de pe alte artere principale aduc cu ele o notă originală, modernă. În piața nouă a Palatului Republicii, pe lîngă felinarele de pe trotuare, s-a montat o scrie de corpuri de iluminat pitice, risipite prin parc. Puncțind cu lumini peluzele, ele sînt mai mult decorative decît practice. Prezintă însă inconvenientul de a lovi privirile direct prea de aproape.

În București își face o apariție tot mai frecventă arhitectura luminoasă. În trecui fațadele se concepeau doar pentru lumina zilei ; noaptea, efectele selenare constituiau un adaos întîmplător. Electricitatea a schimbat o situație dăinuind de milenii. Acum, odată cu crepusculul, baterii de reflectoare inundă unele edificii în lumina artificială care, spre deosebire de cea a zilei, e aptă de a fi controlată. Prin situarea surselor și dozarea intensității lor, silueta clădirilor se accentuează, fiind profilată pe cerul întunecat; jocul de lumini și umbre devine mai concentrat, mai puternic ; privirile pot fi dirijate spre anumite părți de semnificație plastică. Astfel, ia naștere — în deosebi la festivități — o monumentalitate feerică, suplimentară celei de zi. Un aspect de neuitat în acest sens prezintă Ateneul Român văzut noaptea sub razele reflectoarelor.

La clădirile cu numeroase ferestre apropiate între ele sau cu vitrine continue, efectele strălucitoare ale luminilor din interior sînt de o altă natură, parcă imaterială. Luminozitatea prin transparență este de o sugestivitate deosebită de aceea mată a suprafețelor arhitectonice opace luminate din afară.

+

De la construcții, betonul armat s-a extins la accesoriile tehnice sau decorative ale străzii. Prin formele lui turnate și finisaj, el se înrudește mai de aproape cu arhitectura zidită decît metalul pe care-l înlocuiește la stîlpi și felinare, la împrejmuiri, balustrada etc. De cîțiva ani, stîlpi prelabricați din beton în linii inedite, sobre, susțin firele electrice ale troleibuzelor de pe șoseaua Kîșeleff, fără a distona cu peisajul. Din acclăș materi(al modern sînt și felinarele impunătoare din Piața Victoriei. Ornamentale, ele contrastează oarecum cu fațadele severe ale edificiului Consiliului de Miniștri. În studiile pentru viitoarea sistematizare a acestei piețe, dotările decorative sînt concepute în cadrul unei compoziții unitare.

Chioșcurile-tip pentru difuzarea presei, executate din lemn și inspirate din motive ale artei tradiționale dețin un loc aparte în mobilierul arterelor bucureștene. Ele vădesc preocupări estetice, în general absente la gheretele pentru răcoritoare și la felurile barăci

și tarabe ale OCL. Majoritatea acestora, lipsite de controlul materialelor, formei, detaliilor și coloritului, împetritează ambianța.

Inter-relațiile accesoriilor străzii cu geometria clădirilor determină fizionomia cartierelor. O atenuare a antagonismelor, o și mai mare coerență între imagini, o echilibrare vizuală a amenajărilor practice și tehnice cu arhitectura odată cu sporirea celor decorative și pitorești, ar înfrumuseța și mai mult capitala țării, în cursul actualei ei remodelări urbanistice.

Arii. Jean Monda

ATTUDINI ÎNAINȚATE ÎN REVISTA „GÎNDURI NOI” (1927-1928)

Bncepînd din februarie 1927, un grup de scriitori comuniști sau atașați clasei muncitoare au editat, la Craiova, revista „Gînduri noi”, subintitulată „revistă social-literară”. Sarcina principală pe care și-o asumase publicația amintită, era aceea de a promova o literatură nouă, legată de lupta și idealurile maselor muncitoare. Este semnificativ, în acest sens, faptul că în nr. 3 din 15 aprilie 1927, se reproduce un scurt pasaj din cunoscuta convorbire a lui Lenin cu Clara Zetkin, sub titlul „*Lenin, de vorbă cu Clara Zetkin, despre artă și cultură*”, pasaj în care se vorbește tocmai despre necesitatea apropierii artei de viața și aspirațiile maselor largi muncitoare: „*Arta este a poporului. Trebuie ca ea să-și înfișă, rădăcinile adinei în marile mase muncitoare. Trebuie ca masele să înțeleagă și să iubească arta. Trebuie ca arta să le unească, să le înalțe în sentimentele lor, în gîndurile lor, în voința lor. Artiștii, trebuie să se nască și să crească în mijlocul maselor*”.

Articolele și lucrările beletristice, versuri sau proză, publicate în paginile acestei reviste de către Ion Pas, Mihail Cruceanu, I. P. Puțuri și alții, aveau un pronunțat caracter militant, progresist, în spiritul ideilor și năzuințelor maselor muncitoare.

De pildă, în articolul intitulat „*Otrava*”, apărut în nr. 3 din 15 aprilie 1927, Ion Pas denunța caracterul retrograd și dăunător al unei mari părți din literatura pentru copii din acel timp. Scriitorul combatea acele povestiri „*imbăcsite de convenționalism, lipsite de pătrundere și scrise cu piciorul*” care moleșeau sufletul copilului și-i dădeau „o imagine viciată a lumii”, condamnînd cu vehemență mai ales acea literatură care urmărea ațîțarea șovinismului și naționalismului. În finalul articolului său, Ion Pas scria: „*Acestea au fost și sint, în bună parte, caracterele literaturii pentru copii. Șovinismul, antisemitismul, intoleranța, îndobitocirea sălășluiesc într-însa.*”

Această literatură, — accentuăm, — trebuie nimicită”.

În diferite alte articole, colaboratorii revistei „Gînduri noi” au dezvoltat și au înfierat atitudinea ostilă, de apăsare și oprinare exercitată de orînduirea burghezo-moșierească asupra artiștilor care prin pana lor se arătau îndurerați de soarta celor mulți și încălziiți de flacăra idealurilor înnoitoare. Astfel, în articolul intitulat „*Lanțurile artei*”, apărut în numărul din 15 aprilie 1927, Mihail Cruceanu se întreba: ce se va întîmpla „*dacă s-ar ivi un artist independent, hotărît să moară de foame, să fie hulit de slugile celor puternici*” pentru că nu ar sluji prin opera sa potențailor? În răspunsul dat, determinat de realitățile crude ale vremurilor de atunci, autorul articolului arăta că „*pe acest artist revoluționar ar trebui să-l cauți, în vreo închisoare, căci opera lui ar fi decretată ca provocatoare*”. Mihail Cruceanu demonstra că orînduirea burgheză oprimă pe artistul care își închină opera sa zugrăvirii vieții și luptelor maselor populare. Cu combativitate, scriitorul dezvoltă realitatea tragică pentru artistul din acele timpuri: „*Singura libertate a artei în timpurile noastre, ca și în alte timpuri de altfel, e de a cînta plăcerile și gusturile stăpînilor, sau ceea ce le atinge mîndria și interesul*”.

Problema rolului artistului în societate, a necesității contopirii lui cu aspirațiile celor mulți, a legaturii permanente cu viața, a fost viu dezbătută de Mihail Cruceam, în articolele sale publicate în revista „Gânduri noi”. De pildă, în articolul „Individualitatea și opera d'arta, apărut în numărul din mai 1928, sublinia: „Artistul, în funcțiunea sa, e o antenă

miho”
 , mijlocul vieții mconjuratoare a fost demonstrată ,na, ales în articolul „Gorki în fața

a' TTeZ ' T 1928 y cu p...
 «i' scriitor sovetic
 ca" le^r, Mihail Cruceam, argumenta
 caegatu.a cu viața a constituit o condiție esențială a înaltei valori a operei gorkene • Din
 c Z b T i i ' " ' ^ - ^ ^ r u l nostru - se desprinde o sănătate liștească Z
 echilibrul în pitecata lui miaua și acel respect desăvârșit pentru adevăr, incit dacă mar U
 puternica în personalitate artistica, ai fi înclinat a crede că e un om de stanță un lava

"mnTlui ZI
 observațioar, a amănuntelor, a descrierilor, încetul cu încetul
 teri:iroUo7^ * " ^ P*TM # ^ac-

înalta artă, puterea de convingere și cmoUnare a opere, lui Gorki cran evolieito rtk
 scriitorul nostru prm legătura permanentă, organică a marclu, clas" o ,e,c c v ta
 „Arta aceasta, izvorăște dm felul iui. „ a pnvi viața, de a o cerceta sTdea cTinZe
 Și e înțelege totul căci totul e trăit, chiar absurdul, chiar neînțelesul. Ni m i c n e ! ,
 ce e limbă noi și își amestecă existența cu a noastră nu ni se mai pare neînls Pentru
 aceasta însa trebuie să avem curajul să ne apropiem de viață. Și Gorki aTeles'n^vnal
 cura, de a prm, fără să obosească, viața, în adîncul ei, căci e! o p r Z Z d S Z r
 În lucrare, e literare pubcate, colaboratori,, revistei se străduiau să pătrund Teu ma,
 adine ,n mijlocul v.e ,, în realitățile sumbre ale epocii de atunci. Poezi car evoca P
 tragice dm v,a a trat.ă de oamenii muncii în regimul de exploatare burghez a public,t
 deosebi I. P. P. „Convoi muncitoresc”, în nr. 3 din 15 aprilie 1927

'io^ș7țZ_{KS}7

n lume 1928 Poez.c d e d i c a i ă ^

Țișni poporul valuri după valuri
 leșind prm crăpături adinei de maluri
 La lumină — din bezna milenară.
 Și-n calea, lui mergînd cu pași întinși,
 Tu ciuda mare-a zbirilor învinși,
 Trezi mulțimii — pin'aici captivă —
 Speranța, unei lumi apropiate,
 în care pentru toți deopotrivă
 Va fi belșug, lumină și dreptate.

Dărîmarea exploatării și făurirea unei lumi noi prin luotî celor înmh.r
 pnți, vestea,, Mihail Cruceam,, deși cu o viziune oare u ut£ fbst->c nL?i '
 poez,a „Răsăntul”, apărută în numărul din iulie 1928: abst.acia, hm.tata, ,n

Dar deodată robii s-au mișcat!
 Visul s-a aprins ascuns sub pleoape,
 Brațele prin somn s-au încordat,
 Mii de piepturi, ca un ritm de ape,
 Răsufierea și-au amestecat.
 Buzele le ard, dar nu de sete,
 Timplele-s încinse, dar nu-i vis.

S-au aprins pe ceruri mii de pete
Roșii ca de Joc, și s-au deschis
Guri de jar, de flăcări orbitoare...
Unde arde?... Totul s-a aprinși...
Robii poartă torțe pe ogoare,
Iar cetatea e-un cuptor încins,
Val de flăcări sfiște tot cerul,
Aprinzînd hlamida-mpărătească...

Revista „Ghidări noi” nu a putut avea o existență de mai lungă durată, deoarece cenzura burgheză a înăbușit-o. Cele șase numere ale revistei, — cîte ni s-au păstrat în Biblioteca Academiei R.P.R. — sîrit însă edificatoare pentru țelurile ei nobile de a sluji, prin intermediul artei, ideile și aspirațiile maselor muncitoare.

Teodor Viigolici

CERTURI „IN FAMILIE”...

În ultima vreme revistele literare occidentale publică mereu semnalări ălar. mante cu privire la situația culturii în țările capitaliste. Adesea diagnosticul maladiei este stabilit cu perspicacitate. Nemulțumirile pornesc de la o analiză lucidă a situației, din ce în ce mai scutită de menajamente. Numai că, în deslușirea cauzelor epidemiei, autorii articolelor nu mai manifestă aceeași siguranță, confundă planurile, fără să deslușească precis imaginea adevăratului vinovat. Lipsite de o viziune istorico-socială, articolele se transformă într-o răfuială măruntă între editori, librari și scriitori, care se învinuiesc reciproc cu violență. Este însă demn de reținut fenomenul, pentru că el este grăitor în ceea ce privește falimentul literar -existent în lumea capitalistă.

În revista vest-germană „Neue .deutsche liefte” din februarie 1960, Ursula Brumm deplinge în special stagnarea dramaturgiei contemporane din Germania occidentală. **„E adevărat — recunoaște dînsa — în prezent mu îne bucurăm de o epocă prea înfloritoare a literaturii .germane”.** Autoarea remarcă în continuare că absența unei dramaturgii contemporane se resimte cu atît mai dureros cu cît renumele literaturii germane s-a bizuit mai ales pe dezvoltarea dramei și nu a romanului, cum s-a întîmplat, de pildă, în literatura engleză, franceză sau rusă. Ori tocmai în Germania, unde publicul a îndrăgît întotdeauna teatrul, cea mai mare parte a repertoriului se compune din piese străine. Ursula Brumm socoate că o principală cauză a acestei situații nefavorabile pentru literatura dramatică vest-germană este lipsa unei viziuni ideologice clare. Autorii dramaticei nu se preocupă de problemele omului, nu se pronunță cu fermitate în chestiunile sociale și cetățenești ale timpului. **„Drama este un tribunal de judecată a omului”,** scrie autoarea, **„și tocmai în Germania a fost aplicat în chip strălucit dictonul lui Schilier despre teatru văzut ca o „instituție morală”.** Depărtarea de aspectele sociale, evitarea problemelor acute din viața omului contemporan, favorizează invazia platitudinii în teatrul vest-german actual. Autoarea articolului se arată de-a dreptul uimită că istoria zbuciumată a ultimelor decenii constituind o inepuizabilă sursă de inspirație pentru dramaturgi, nu apare deloc prezentată pe scenă. Este simptomatic faptul că perioada întunecată a național-socialismului, ororile războiului fascist sînt lOcolite cu ostentație în dramaturgia vest-germană. De cine se feresc autorii dramaticei vest-germani ? Nu cumva o asemenea orientare este încurajată de statut federal care încearcă să absolve hitlerismul de crimele sale ?

Ursula Brumm nu ajunge atît de departe, dar condamnă cu tărie evazionismul, și atemporalitatea, care contravin spiritului militant al teatrului.

In aceeași ordine de idei revista austriacă „Wort in der Zeit” (nr. 3/1960) a inaugurat o discuție despre sistemul editorial care funcționează în mod defectuos în Austria. Asemenea dispute destul de violente au mai avut loc, scrie” Gerliardt Frilisch, s-au formulat acuzații reciproce, dar după un timp ele au fost uitate și toial a continuat ca mai înainte netulburat. Un fapt este incontestabil, notează Gerliardt Fritsch, că editurile austriace arată un accentuat dezinteres față de creația scriitorilor austriaci.

Editurile din Austria se ocupă cu preferință de așa zisa literatură subvenționată, fiindcă aici riscul este mai mic pierderile fiind suportate de stat. Revista se întreabă dacă în realitate există astăzi în Austria o literatură contemporană care să prezinte oarecare însemnătate. Intelectualul obișnuit poate număra pe degetele unei singure mâini numele scriitorilor pe care îi cunoaște — și aceasta mai mult din ziare decât din lectură proprie. În ultimii ani scriitorii tineri au bătut în zadar la ușile editurilor austriace, lipsite mai mult de curaj decât de mijloace, și care — chiar cele mai serioase — nu oferă autorilor condiții satisfăcătoare de publicare. Wieland Schmied participând la această dezbatere scrie între altele: „Editorii austriaci spun mereu: „noi am vrea, dar nu putem, trebuie să facem, economii,, n-avem bani nici pentru tipar nici pentru [avansuri...], totuși e mai importantă existența autorilor austriaci decât a editorilor austriaci”.

Revista mai publică în același număr un articol semnat de Walter Keindel. De astă dată sînt reproduse observațiile unui librar asupra preocupărilor cultural-artistice. Autorul consideră că starea deplorabilă a literaturii se datorează totalei lipse de informare conștiințioasă a publicului cititor. În era tehnicii avansate, cînd se face o reclamă rapidă pînă și pentru mașina de spălat rufe, această reclamă este deficitară în sectorul literaturii. Listele de cărți publicate în ziare, mai ales ale așa ziselor „best-sellers” și cifrele amețitoare ale tirajelor sînt de natură mai mult să producă derută. Oricît de îmbucurător pentru autor și editură ar fi succesul „best-sellerului”, el este totuși îndoielnic din punctul de vedere al valorii literare. Multe, foarte multe ediții sînt vîndute numai datorită snobismului. Publicul, din lipsa unei informări autentice, se lasă atras de moda sezonului. Forurile competente rămîn impasibile. Critica literară ar trebui să adopte și ea o poziție netă în aprecierea valorii scriitorului și a operei sale. Librarul, care menține un contact nemijlocit cu cititorul, poate să-și dea seama cel. mai bine de situația reală: „Unde sînt prietenii adevărați kii cărții?” se întreabă mîhnit Keindel. Firește că mai există unii pe ia pe colo, dar ei sînt pe cate să dispară, \au devenit o raritate”. E nevoie de o strădanie cinstită, de pasiune pentru cultura adevărată în acțiunea de răs-pîndire a cărții de valoare în mijlocul masei de cititori.

întrebărilor îngrijorătoare cu privire la soarta literaturii nu li. se dă un răspuns concludent. Remediile propuse rămîn doar paleative, rădăcinile răului fiind mult mai adinei.

Literatura și arta sînt flori gingașe care nu pot crește și prospera decât într-un mediu sănătos.

D. Ludo vi

ALBUMUL „AUSCHWITZ”, UN STRIGĂT DE ALARMĂ

Il jncă din timpul războiului aproape toată lumea știa ce se petrece îndărătul jgardurilor de sîrmă ghimpată ale Auschwitzului, despre milioanele de victime Jnevinovate aduse aici și înghițite de crematorii. După ce internații au tot șeliberat de trupele sovietice, au devenit cunoscute cele îndurate de ei. Nenumărate lucrări aii fost consacrate acestui monstruos asasinat industrializat al bărbaților,

femeilor și copiilor, barbarie nemaiîntilnită în istoria omenirii. Lagărele înseși au furnizat dovezi celor care le-au vizitat despre grozăviile petrecute acolo.

Dar nici priceperea celui mai documentat istoric, nici talentul celui mai strălucit scriitor nu sînt în stare să redea întocmai oroarea infernului hitlerist. Numai cei care au auzit Gestapoul bătînd la ușa lor, care au fost luați de-acasă în miez de noapte sau ridicați de pe stradă în timpul unei razii și duși, ca vitele, în vagoane ermetic închise, spre unul din acele lagăre, unde au devenit un obiect permanent de batjocură și de umilire, văzînd cum ființe dragi și apropiate lor, prieteni sau vecini de pat, au fost tîrîte spre faimoasa „Desinfektionsraum” (sală de dezinfectie), mimai aceștia, zic, sînt capabili să ne facă cel puțin să înțelegem toate marile suferințe și tragedii ale deținuților.

Printre ei se află și un număr însemnat de artiști plastici polonezi, care, folosind amintirile lor personale sau ale altor deținuți din anii de detențiune în (lagăr, u alcătuit sub titlul „Oswiecim (Auschwitz), sculptură și grafică”, ') un album în care, cu un deosebit talent și cu o rară forță de evocare ei au surprins și ne-au redat, în cîteva scene semnificative, toată oroarea și sălbătecia lagărului de la Auschwitz.

Este vorba de pictorii și graficienii Jerzy Adam-Branhuber, Ksawery Dunikowski, Karol Ferster, Zbigniew Łęka, Mieczysław Koscielniak, Tadeus Kulisiewicz, Janina Muszorka-Lakomska, Stanisław Lipski, Măria Hiszpanska-Neumann, Jerzy Pazlanowski, Jerzy Potrzebowski, Teresa Stakiewicz, Josef Szanja, Janina Tollik, Jerzy Tymcik, Mieczysław Waterski, și de sculptorii Bronisław Chromy, Stanisław Lipski, Edward Piworvarski, Hanna Raynoch, Mieczysław Stobierski, Tadeus Stuljinski, unii dintre ei artiști care, datorită creațiilor lor, ocupă poziții importante în istoria plasticii poloneze.

Datele despre regimul nazist, procurate de procesul criminalilor de război, convențele pe care acest regim le-a găsit, vor permite istoriei să facă un bilanț al acestei opere gigantice și infernale a degradării umane, care, spre rușinea Germaniei și a întregii omeniri, a făcut dintr-un colț al Sileziei superioare una din cele mai vaste necropole ale lumii. Dar lucrările artiștilor polonezi, adevărate tablouri ale iadului, constituie un veritabil catalog al ororii și rușinii și va reprezenta, pentru generațiile viitoare, un document tragic al adevărului despre „viața” dusă de deținuții din „lagărul morții”.

Folosind tehnici diferite: creionul, penița, tușul, laviul, dar toți o uniformitate de tonuri stinse — gri și negru — care intensifică și mai mult efectul dramatic al lucrărilor lor, artiștii polonezi fac să se perinde prin fața ochilor noștri întreaga viață a lagărului.

Iată, în desenele lui Mieczysław Koscielniak munca de rob a deținuților. Slabi, încît abea pot împinge roabele încărcate cu bolovani sau căra stupii grei, ei sînt mînați de la spate cu pumni și lovituri de picior, bătuți ori de cît ori se opresc să respire.

Același aspect al vieții din lagăr, care arată că „rasa de slăpîni” nu-i socotea pe deținuți decît un material uman, din care trebuia stoarsă și ultima picătură de vlagă, ni-t dă și Măria Hiszpanska-Neumann, una din cele mai cunoscute artiste poloneze. Într-o lucrare vedem cîteva deținute puse să care niște cărămizi uriașe. Privindu-le chipurile, na poți să spui dacă sînt tinere sau bătrîne. Toate păstrează urmele de neșters ale înfometării, martiriului, deznădejdiei. Mîinile lor bătătorite de muncă ies din mînecile prea scurte ale zdrențelor care le țin loc de rochii. În ele strîng cît pot mai bine povara mortală cu care-au pomit pe un adevărat „drum al Golgotci”.

Foamea constituie a doua temă importantă tratată de artiștii polonezi, căci în lagăr hrana de-abea ajungea pentru a-i menține pe captivi în viață și era, desigur, insuficientă pentru a-i ține în stare de a munci. Ea apare în lucrările Măriei Hiszpanska-Neumann, Janinei Muszorka-Lakomska și ale lui Mieczysław Stobierski.

’) Editura artistică grafică, Cracovia.

„ * Hiszpanska-Neumann, i multe deținute stau pe o bancă chircite pe o mncind d,n sh'achin,, pe cînd altele zac nemișcate. Nimic nu le face ă las dn imobilitatea lor, iar privirea lor e de o nespusă tristețe

— Aceeași artistă a surprins în „Lada cu gunoi” o scenă înspărnîntătoare a existenței {cac, ea nu poate li numită viață), care se ducea la Auschwitz i care ara ă în c sta e

S s - ' l T ' c o f , i n u r i l r f o a m e , p e r n u t e - i n t r - o i m a g , n i c a r e — ^ * S
 , C a p , c h o s a l e u , C . o y a , c u l u m e a d e m o n i l o r , H i s z p a n s k a - N e u m a n n n e a r a t ă n i ș t e
 T M ' t a ' : ' m m ' r i n n ^ u m m r e i n a m a z i d s e m i a t e e n T M e l b u c ă ț i d e , S
 m u c e g ă i t a s a u c h i a r a u n u , o s p e c a r e n i c i c r i n i i l a g ă r u l u i n u - J v o r G r u p u l ' F o a m e ă ' I
 s c u l p t o r u l u i M i e c z y s l a w S t o b i e r s k i n u v a p u t e a u u ș o r u i t a t T n [. . . n n ! t -
 f e m e i n e ' T M r . . . ' . ' T M . c a ' i n o a s t r ă s e a l i a c i t e v a
 ? I o t - T ' , T M . c a t r a n s f o r m a t î n a d e v ă r a t e s c h e l e t e v i i
 A t i t u d n e a l o r a p a t i c a , i n d i c i n d r e s e m n a r e a u n o r f i i n ț e c a r e s - a u î m p ă c a t p a r c ă d e - a c u m a
 c u g m d u l m o r t , , a p r o p i a t e ș i p r i v e r e a l o r î n c ă r c ă t ă * c u o f o r ț ă a t i t d e s u g e s t i v ă c H e
 e m o o n e a z a p r o b ă n d , f a c d i n „ F o a m e a ” n u v a l o r o l f c f ^ I l ' r n c
 a c t d e a c u z a r e , m p o t n , a î n s p ă i m î n ț ă o a r e l o r c r i m e a l e n a z i ș t i l o r

In centrul tuturor lucrărilor albumului stă însă tema' uciderii victimelor în ca-

JUSTIȚIE" VEST-GERMANĂ

»»:::•=;:•:;: :ri;-;2 1~

 a rubrica judiciară a unui ziar vest-german Knlner A .
 Veaza sub titlul „Cazul ilans, MayeTmnăio^Z C r • r d a ~
 - februarie 44 . , , , , oarele. Cu cîțoa ani in urmă Paul B. ^ Marian
 ^ T : ; ; ; i ^ ^ r d e ? ~ S T M -
 m u -

ȘI al unui bărbat de asemenea tînăr. NuZZtTdmZ'
 In mîna crispată ținea un revolver. Nu Zarusliseab, "Z *
 întimplat. Transportai la spdal, iinând, Zrma , , rltTfZstrJ" TM ^ V "
 s-au aflat împrejurările dramei.. El , declarai căZun* w ! / * c k w c _ ^ S / a / i

a luat hotărîrea să-și suprimă familia și apoi să se sinucidă, lians Mayer — așa se numea iinărul — a reușit s-o cîștige pentru planul funest și pe soția sa, Rosemarie, împărțind cu ea capitolele macabre ale tragediei. S-au dus să se plimbe în pădure și la un moment dat tînăra mamă și-a împușcat fiul, după care a trecut arma soțului ei. Acesta, fără multă ezitare a culcai-o la pămînt cu trei gloanțe și apoi și-a descărcat în piept ultimele două. Acestea le-a declarat Hans Mayer la instrucție, și ulterior la tribunal. Magistrații, luînd în considerație cauzele psihologice care au pregătit sumbrul desnodămîiit, efectuat cu consimțămîntul ambilor soți, i-au dat o pedeapsă de numai patru ani. Neîfiind alți martori, l-au crezut pe avînt că lucrurile s-au desfășurat așa cum a mărturisit.

Precum se vede, un simplu „fapt divers”. Și ar fi rămas astfel dacă nu s-ar fi produs o lovitură de teatru chiar în prețuia eliberării, din închisoare a criminalului (15 iulie 1959). Ce s-a întîmplat ? S-a aflat că Hans Mayer n-a fost numai sinistrul erou al jinci drame familiale, ci că pe conștiința sa apasă o ispravă și mai cumplită. Anume că e și autorul a șase asasinat care poartă oribila pecete a monstrozității naziste.

În 1945, Hans Mayer, în vîrstă de numai 20 de ani, își stabilise o atît de bună reputație de SS trup și suflet în orașul. Leitmeriz, Incit atunci cină a fost nevoie de un om de încredere s-a recurs la devotamentul lui. Cînd a fost onorat cu această sarcină.' În momentul năvalnicei înaintări a trupelor sovietice în Germania, ofensivă ce a început să sdruncine încrederea naziștilor în regimul hitlerist. Cine l-a onora./ ? însuși, superiorul său ierarhic SS Herr Gustav David, președintele Curții de apel clin Leitmeriz. „Îți încredințez o misiune dintre cele mai importante. Trebuie să-mi pun- la adăpost familia. Armatele sovietice sîni în apropiere. Eu voi găsi la o adică o cale de scăpare. Nu mă pol 'împovăra cu familia mea. Ai grijă s-o duci cit mai departe de aici, spre vest. Miinc plecați. Heil liitler!"

Hans Mayer a salutat și a doua zi a luat comanda grupului alcătuit din 7 persoane: soția președintelui, mama președintelui, mama soției președintelui și cei patru copii ai soților David, dintre care cel mai mare, fraulein Rosemarie, abia împlinise 1.6 ani. Au mers cit au mers și la. un moment dat lui Hans Mayer i s-a părut că merg prea încet pentru panica ce-l slăpinea de cînd auzise că armatele sovietice nu sînt departe. Dacă ar ji fost numai el singur, știa ce avea de tăcut. O lua la fugă. spre apus cit l-ar fi ținut picioarele.. Dar cum să gonească cînd avea în circă povara, a trei femei, dintre care două băiriue, și a patru copii ? A găsit repede soluția. Căci un nazist este și expeditiv cînd e vorba de soluții drastice. Le-a găsit el și-n alte dați, firește în altă situație sufletească decît acuma. Un SS cu un serios stat de serviciu nu se încurcă în socoteli sentimentale. A scos așadar mitraliera și, cit ai spune „heil I" a culcat la pămînt grupul pe care trebuia să-l conducă in vest. A cruțat-o numai pe Rosemarie care, fascinată de gestul cu care un SS rezolvă o dilemă, n-a ezitat să-i cadă în brațe și, socotindu-l alesul inimii sale, o dată ajunși la destinație s-a căsătorit cu el. Au conviețuit ani de zile fără a fi obsedați de spectrul celor șase ființe ucise în împrejurările arătate și și-ar fi depănat în liniște viața, pînă la adinei bătrînețe dacă nu. interveneau celelalte cauze care au jus capăt menajului. Adus înaintea tribunalului, acesta considerînd iarăși, determinismele psihologice ele... etc. a găsit că. nu este cazul să se poarte sever cu autorul înșesitului. asasinat, și... l-a achitat. Așa a chibzuit că trebuie să procedeze justiția vest-germană cu un nazist și acest fel de judecată exprimă întreaga concepție a regimului lui Ad.ena.uer față de crimele făptuite de hitleriști.

Se știe că aceștia dețin, posturi de căpetenie în aparatul de stat și. ne dăm seama ce s-ar întîmpla dacă ar trebui, sub presiunea opiniei publice, să ia măsuri împotriva lor: l-ar descompleta în așa hal, încît ar produce perturbări in toate resorturile treburilor publice. De aceea cînd, de curînd, sub impresia arestării în altă țară a unuia dintre cei mai mari criminali de război, fostul colonel SS Adolf Eichman, autorul exterminării a șase milioane de evrei, un grup social-democr al a cerut, în Bundestag, prelungirea terme-

nelor de prescripție pentru crimele comise sub regimul nazist, guvernul de la Bonn s-a opus. În cursul dezbaterilor, s-a aflat că judecătorii lui Adenauer, așa de grăbiți, să-i condamne pe comuniști, lasă să zacă, sub pulberea groasă a arhivelor, dosarele unor afaceri criminale monstruoase cum sunt: 1. - a lagărului de la Auschwitz (900 acuzați); 2. - a lagărului de exterminare Chelmo din Poznan (60-70 acuzați); 3. - a lagărului de exterminare de la Treblinka, regiunea Varșovia (40 de acuzați); 4. - a lagărului de exterminare de la Belzen (Polonia) (10 acuzați); 5. - a executărilor evreilor comise de nașiți în timpul ocupației în teritoriile cotate.

L. 1).

„ȘTII SĂ CITEȘTI?“, ÎNTREBAREA nr. 1 A PORTUGALIEI

14 balcon deasupra Oceanului", așa a definit, amabil, Portugalia, Eugenio Prso. „O grădină a Europei", a numit-o Tomas Ribeiro, un bun portughez, dar un poet mediocru. Bijron spunea despre ea că este un „glorios Eden".

În acestor definiții destul de contradictorii, trebuie să le adăugăm constatările actuale ale unui scriitor francez, a cărui reputație e, desigur, mai puțin strălucită decât a celor citați, dar având marea calitate, spre deosebire de toți ceilalți, de a fi vizitat de curînd Portugalia și de a fi văzut „cu proprii săi ochi", tot ce era de văzut în această țară, care, pe vremuri, a cunoscut epoci de glorie. Este vorba de Franz Villier și de cartea sa: „Portugalia"). Villier nu face parte din categoria turiștilor grăbiți, gata să se entuziasmeze în fața tuturor frumuseților naturale sau a monumentelor istorice indicate de „Baedeker" sau de broșurile turistice oficiale, nici din aceea a călătorilor care vizitează o țară așa cum s-ar duce la muzeu, plătind biletul de intrare. Pentru a cunoaște cu adevărat o țară e nevoie să ai, printre altele, și darul de a vedea și curajul de a spune cinstit, pe față, ceea ce ai văzut, chiar dacă este vorba de lucruri dureroase sau neplăcute.

Or, Franz Villier nu s-a sfiit să spună pe nume - adevărurilor întilnii în țara să-pinită de dictatura lui Salazar.

Dacă a fost în stare să se entuziasmeze, acolo unde peisajul sau un vechi monument te îndă s-o faci, tot atât de bine el a fost în stare să vadă și umbrele care de 'ceh mai. multe ori, întunecă tot ce e frumos și bun în Portugalia. Astfel, relatează scriitorul francez, dacă te afli la Lisabona și cauți o adresă, în față îți apare deodată un portar care vrea să-ți vină în ajutor: e un om de vreo treizeci de ani, îmbrăcat într-o frumoasă uniformă albastră cu nasturi auriți, întreaga lui înfățișare avînd parcă un aer de filizon „Ti arăți bucățica de hîrtie unele **ți-ai** notat **•**numele străzii, pe care nu-l poți pronunța bine în portugheză. Portarul își pierde brusc din semeție, fata **i** se lungește și murmură privind aiurea: „Senor, nu înțeleg". Portarul nu știe să citească. Frumoasă garanție de discreție, dar oricum... în secolul al douăzecelea, în Europa, într-un oras ca Lisabona Hainii uluit, fără să mai poli scoate un cuvînt. Totuși, dacă ai fi acordat mal multă atenție raporturilor tale cu oamenii, încă de la frontieră lucrul acesta n-ar fi trebuit să te mai surprindă atât de mult. Căci prima întrebare care se pune și ți se pune în Portugalia este: știi să citești?" Și, astfel, Villier dezvăluie dureroasa problemă a analfabetismului, pe care o recunoaște chiar și constituția țării, dar despre care, bineînțeles, nici una din broșurile Serviciului de Informații nu suflă nici un cuvînt, cum nu suflă, în scrierile lor,

), Editura Le Seuil, colecția „Mica planetă", Paris, 1959.

nici unul dintre admiratorii dictatorului portughez și al salazarismului. E adevărat, alfabetismul dăinuie de puț în această țară. Unii îi situează începuturile cam prin 1834, într-o perioadă când Portugalia era binlăuită de mari frământări politice. Alții, pe vremea lui Pombal, primul ministru al regelui loș și autorul expulzării iezuiților, adică în 1759, sau chiar în vremuri și mai îndepărtate.

Azi, guvernul lui Salazar pretinde că ar duce o vie campanie pentru alfabetizarea neștiutorilor de carte; dar ea se desfășoară numai pe hârlie — prin afișe, în care se declară că „a cili înseamnă a vedea”. Cât privește măsurile practice, eficiente cum sînt: lecțiile speciale, cursuri speciale, cadre didactice necesare, nu stau în atenția guvernului. Dovada: încă și azi proporția analfabeților reprezintă peste jumătate din populația țării, ceea ce traduce în cifre înseamnă peste 5.000.000 de locuitori!

•Ce a menținut o astfel de situație rușinoasă și unică în Europa? În primul rînd, invalabilitatea primar nu este obligatorie decît... în teorie. Pe de altă parte, -nu se construiesc destule școli, după cum însuși guvernul recunoaște, care să ducă astfel la rezolvarea treptată a acestei probleme. La toate acestea se adaugă numărul insuficient de profesori dar, din 1949, însuși nivelul lor de pregătire (după cum arată declarațiile oficiale), a descrescut, considerabil.

Catedrele sînt deținute, în majoritatea lor, de suplinitori, numărul absolvenților școlilor pedagogice scăzînd an de an. Cauza : în Portugalia profesiunea de învățător sau de profesor nu mai e o profesiune sau, în orice caz, nu mai e una care să-i permită să trăiască din ea celui care o practică. În pofida nenumăratelor declarații oficiale, în care se laudă prosperitatea țării și bugetele ei echilibrate, statul nu e în stare să plătească cu regularitate salariile cadrelor didactice. Acestea, lipsite de dreptul de a declara grevă (este interzisă prin legea din 18 mai 1934), se mulțumesc să protesteze reuniuînd la catedrele care în-i mai pot hrăni.

Vilier omite însă să arate cauza adevărată a alfabetismului în țara care a dat literaturii universale pe Căiinoens, și care se laudă cu universități celebre ca cele din Coiimbria, Porto sau Lisabona : guvernul condus de profesorul universitar, doctorul Oliveira Salazar, nu ține deloc ca portughezii să fie prea învățați. Pentru că astfel ei pot fi ținuți mai bine în fîn, ori împiedicați, să gîndească, pentru că numai, astfel pot fi mai bine exploatați. Numai astfel își închipuie cercurile oficiale că regimul salazarist mai poate dăinui. Divorțul dintre guvern și popor se face simțit la fiecare pas și el poate fi observat chiar de către un călător mai puțin atent. Călătorul străin poate descoperi pretutindeni nemulțumirea poporului. Ea s-a făcut recent simțită în cîteva mișcări care, chiar dacă palide încă, vestesc aurora unor noi vremi, cînd poporul portughez va ști să se ridice și să lupte împotriva tiraniei unui regim dictatorial impopular.

P. B. M.

HUMOR PESIMIST

„ibiiiia.” din iunie 1960 publică o „pseudocronică despre eroii cărților pentru copii” semnală de Al. Popovici (el însuși, autor de scrieri dedicate copiilor). La prima lectură „pseudocronica” amintită apare cu o fantezie glumeață în confecționarea căreia autorul a risipit puț Ironie (uneori de calitate chiar). Literatura pentru copii este judecată „cu arma eficientă a risului”, după cum se exprimă însuși autorul

Imagînd o discuție între eroii diferitelor cărți pentru copii (Scufița roșie, <lepii. rașul, pionierul, ele, ele.) Al. Popovici face o incursiune dezinvoltă, evoluînd în piruete grațioase

In acest domeniu \al literaturii noastre cam oroDsit rLp rr.Hr- . -
 Totuși (există un totuși,) „pseudocron7c» Lin^{recu} **ItlV^T** TM^
 m s-a părut Scam... **anacronică. DL Z Zrea** / " n " ' ^ ' " ^
 a Unmru Scriitorilor din aprilie 19,0, după aZLeTal de V f ^
 cam în același timp, în care s-a **aluni m** "iteresante apăru te în presă
 Al. Popooici apare cam.. pZmist s ' l o t c Z " " " t humorul toi,
 si cu Calități literare. t ^ cu restul părerilor criticii

^ **J** ^ ^ ^ t ^ ~* * " > ' < Prin gura persoanelor impare ale
 ' > o s n i e ' a : ' ^ lastre pentru „pu : prea multe,
 spus mc, o „Laie!) (" " " " " l " ^ ea afirmației, dar cu asta Al Popooici n-a

n n r J m t n Z r t ^ " " " " " ^ lic* prea multe basme iaca
 asigur mult în urmă cu ecUaZi Z c T j , TaT' " * " T ' P o p o o u a a ' * T M
 • < n afirmații tntv-tm domeniu m L m e r ^ a ^ n l t ^ ^ " * * " *
 romanul de aventuri autorul oseudocrLiZi I ^ ^ T ^ A
 descoperit r > - ignorind unele începuturi merLrn " **forare:** Jncă un capitol
 poezii ^ Tapi % **t f l T** ^ d ^ d ^ M , , , , care o prezintă unele-
 poezii **L e l j e** ^ l ^ T M * * / - poetic a multor
 "ruttreonia **s c J a L a a d e l** ^ * < M i n i e r

'copnLnZ Z i ^ a ^ Z ^ T ^ V ^ = = = ^ " v i t P ^ u

A. G.

DUMITRU CORBEA: „NU SÎNT CÎNTĂRET DE STELE”.*)

titlul noii culegeri **de** versuri
' „^m ^ci lui Dumitru Corbea apar-
tj^^Rține unei plachete tipărite în
WJ^^Kk 1940 și de aceea readucerea
lui **pe** coperta volumului ce adună roa-
dele **unui** sfert de veac de poezie **nu**
mai poate fi privită ca un **act** de fan-
tezie, datorit inspirației momentane.
Pentru că în aceste cuvinte, numai apa-
rent banale și prozaice, se concentrează
esența poeziei lui Corbea de la primele
ei manifestări, impetuoase și năvalnice,
pînă la expresiile mature **de** astăzi.

Corbea **nu a** fost niciodată un „cîntă-
ret de stele”. Pe el peisajul, în sensul
material al cuvîntului, **nu l-a impresio-
nat** decît arareori, natura **a** fost în
poezia sa redusă la cîteva elemente su-
mar indicate. Dumitru Corbea **n-a** avui
privirea proiectată spre ceruri, **n-a cer-
cet**at zadarnic spațiile selenare, **nu a**
fost atras de frumuseți reci și încre-
menite în timp.

Strînsese în suflet prea multă obidă
și suferință, prea multă durere, pentru
ca versul său să rătăcească senin și ne-
păsător în înălțimile depărtate **ale** uni-
versului. Corbea **era** poetul care **avea**
ceva de **spus** și care voia să exprime
acel ceva. fără reticențe, într-un cînt
epocal, conștinnd revolta ce pe toți cu-
prins-a. Chiar dacă aducea în fiecare

*) E.S.P.L.A., 1960.

strofă amintirile vieții sale de țaran,
chiar dacă împărtășea momente din
existența sa chinuită de drumeț în
amiază-mare, de drumeț în nopți întu-
necate, poetul nu vorbea doar în nu-
mele lui. El era purtătorul unor dureri
înăbușite, primul dintr-o lungă genea-
logie care dădea la iveală un chiot de
durere și răscoală. Ca și Mihai Beniuc,
Dumitru Corbea este, în poezia sa de
început, poetul imaginilor apocaliptice.
Durerea țărănească închide în versurile
sale expresii explozive. Cuvintele cu-
tremură prin nuditatea lor. Recuzita sa
imagistică, de loc căutată, este culeasă
din universul vieții rurale :

Port herghelii ce merg să se adape,
Nechez și pocnete de bici,
Lătrat de cîini și rîcîit de-arici,
Port aîntecul din lan și sunetul de sape.

Ipostaza în care se descrie cu cea
mai mare fervoare poetul este aceea
de drumeț, de pribeag. Corbea este poe-
tul țaranului, care nu mai are un senti-
ment exagerat al pămîntului. Deposedat
de bruma de avut : Mî-aan vîndut păm-
mîntul, plugul și carul / Pentru-a plăti
impozitul la stat, eroul liric călătorește
pe drumuri, avînd alături numai cli-
nele, cu sentimentul că toate ce vedem
ne sîrat străine. Corbea este parcă unui
din acei pribegi sadovenieni de la în-

cepului veacului: Iată-mă drumeț în amiaza mare / Iată-mă drumeț în nopți întunecate / înfruntând fulgere, cumpene. Amintirile sale sînt ale unui om copleșit de mizerie, înspăimîntat de sărăcie. Mîncăm apoi o ceapă, usturoi / / Cu mămăligă rece, de cu seară / Și adormeam înflămînzîți și goi, / înfricoșați de ziua care vine... Universul foamei, al disperării și al morții, universul sumbru al unui adevărat sfîrșit de veac, acesta e universul poeziei de tinerețe a, lui Dumitru Corbea. Foamea este atît de cumplită încît îl împinge pe erou la acte de disperare : Am stat la -pindă, sub un gard, o noapte-intreagă / Cu gândul să ucid, căci mi-era foame.

Trăind ipostazele omului care muncește de parc-ar fi o vită de pripas, Dumitru Corbea nu rămîne la simpla constatare îndurerată. Oh ! Cum aş vrea de repede să vie / Dreptatea cea din urmă la plugari ! Curînd, poetul își înțelege adevărata menire, aceea de a fi cântărețul eroilor ce au murit / Pentru zorile întăiului nostru răsărit.

Dumitru Corbea a fost considerat de unii drept exponentul unei revolte anarhice, lipsite de țintă, de finalitate — și aceasta ca o consecință a orizontului țărănesc în care se menține lirica sa. Observația nu este intru totul justificată, pentru că, așa cum am spus, eroul liric al lui D. Corbea nu are un simț exagerat al propriei individualități, nu-și istorisește viața și suferințele decît în măsura în care ele răsfrîng durerile celor mulți. Poetul este un vizionar, revolta Iul nu este un act ce stă sub semnul izbucnirii instinctive, pătimașe :

Sînt poetul premergător
Asprului cântec de tractor

**Istoria, zilelor care vin
Crește în sînge din plin,
Iar trupul ani-i simt uriaș —
Coș de uzină în oraș.**

Perspectiva aceasta a luptei revoluționare se conturează în creația sa în momentul în care poetul cunoaște ideologia proletariatului. Din această clipă începe să întrevadă cu claritate sensul artei sale :

Din focul inimii și cântecul l-am scos
Pe care-am vrut să-l țes cât mai
frumos.

Am pus în el să cînte vântul,
Să ducă para lui pe tot pamaratul
Și crezul comunist pe care îl vestesc
Din micul meu cătun unde trăiesc.

Cercetătorul poeziei Iul D. Corbea reține frecvența versurilor în care poetul se autodefinește ori își caracterizează arta. Atitudine prin excelență romantică, această permanentă profesiune de credință reprezintă pentru poet prilejul de a dezbate rolul și rostul artei în general, definind în același timp poziția poetului în construirea viitorului pe care el îl întrevăzuse cu decenii înainte. Poezia sa nouă este o poezie a bucuriei, de a trăi. a muncii, pașnice, rodnice. Ținînd seama de caracteristicile liricii de tinerețe a Iul Corbea, aceste însușiri vin de fapt să completeze și să definească universul operei sale și să-i afle acea finalitate spre care, din totdeauna, a năzuit scriitorul.

Mai. întîi, în anii imediat următori lui 23 August, Dumitru Corbea. mînuia aceeași poezie aspră, colțuroasă, afirmă deschis originea sa, aducea aminte de un trecut sumbru :

Hrisovul meu, nescris de nimeni,
De -nici iun împărat,
In palmele-mi uscate
Ca-n munte stă săpat.

Poetul însă aflase un sens constructiv căutărilor sale. Viața nouă care crește pe ruini trebuia ridicată cu eforturi și trudă. Dna ginite sînt și acum crispate, dure :

Mi-s inopțile de păcură și fum,
Iar ochii-s trezi în cuiburile lor.

Răstorn cu pumnii ziduri care dor
Și-abia zăresc o geană roșă-n drum.

Sub nourii de plumb, de flăcări plini,
Crește, colțuroasă, viața pe ruini.

Mai tîrziu, poezia lui Dumitru Corbea capătă o expresie mai senină (uneori chiar ușor idilică), dar prin nota programatică dominantă, scriitorul rămîne credincios artei poetice cu care își făcuse intrarea în literatură.

Imaginile vieții țărănești, il însoțesc mereu pe poet, ele îi sînt permanente mijloace de comparație : Să trecem prin pădurea de steaguri amiîndoi / Ca prin lanul cu semănători de păpușoi / Și să privim făurarii, semănătorii, / Care au purtat în inima lor zorii / Cum poartă pasărea cîntecul ei prin zăvoi.

De aceea versurile cele mai izbutite ale Iul Dumitru Corbea sînt acelea în

care, pornind de la folclor sau obiceiuri, „chită” viața de astăzi. Baladele sale sînt în acest sens caracteristice, iar unele poezii, precum Fată frumoasă, Țăranul boieros, Cum a visat-o tata, Cinstea este inima mea, Cînt cu străbunii, Frumos cîntă privighetoarea (a cărei lipsă din volum ne surprinde) și altele de acest gen, sînt printre lucrările de valoare ale creației sale. Pentru că atunci cînd Dumitru Corbea încearcă să abordeze poezia de abstracțiuni, de generalizare, cade în anecdotic, sărăcind versurile de emoție și de vibrație. Resursele poeziei sale sporesc neîncetat din contactul cu pămîntul. Și. cred că formula, artistică cea mai fructuoasă a Iul Dumitru Corbea este cîntecul, expresie lirică suavă și concentrată.

Nu sînt cîntăreț de stele este volumul unul poet militant, al unul poet care și-a rostit intrarea în literatură ca. rapsod al celor mulți, rămînîndu-le mereu credincios.

Va ler iu Rîpeanu

REMUS LUCA: „REVEDERE”*)

Beși tînde din ce în ce mai mult către proza obiectivă, autorul „Anei Nucului” nu-și poate ascunde o anuine structură lirică de povestitor popular. În istorisirile sale se strecoară pe nesimțite fie un oștat, cinci e vorba de negrele vremi de odinioară, fie un zîmbet satisfăcut, cînd grăiește cu mincine despre ai săi, cei de azi. Lui Remus Luca îi place să se confunde cu eroii, să-i însoțească de aproape, nu ca simplu martor, ci ca unul dintre cei mulți, care într-un fîrziu își aduce aminte și le spune și altora despre cîte s-au petrecut în vechime și acum, la ei în sat. Il ascultă povestind în limba sa ardelenescă, ușor legănață, și bagi de seamă că în țesătura vorbelor slă

un. meșteșug deprins poate chiar de la bătrîinii săi. Din vremuri grele, scriitorul mai păstrează vie icoana lui Moș Axinie, cel care se străduia să sature dintr-un ou șapte flă-nunzi (**Oul împăratului**), mai păstrează drojdia unor amintiri mohorite, în care îi apar ca niște fantasmă purdeii desculți, ai fierarului Mișca (**Bocancii lui Mișca**), slugile năpăstuite ale chiaburilor din Ponoare, oamenii, azvîrliți cu bună știință întunericii (**Prostul**) sau însinguratei vrajbe naționale (**Cămașa de mire**). Aici se află izvorul mîhnirii și durerii îndelung suferite de pomorenii celuilalt, veac.

Pornind în schițele și povestirile sale de la tot ce a strivit existența umană în trecut, Remus Luca s-a supus unei realități istorice pe al cărei fir trainic ajunge la problema-

*) Editura Tineretului, 1960

tica satului contemporan. Procesul colectivizării ar fi cu neputință de înfățișat fără să cauți motivarea socială și psihologică a unor comportări în mersul mai lung al vieții care vine din timpul sărăciei și al inculturii. Remus Luca a înțeles bine acest lucru și de aceea recurge adesea la paralelismul celor două lumi opuse, subliniindu-și de fiecare dată ideea fundamentală: regenerarea morală a omului în socialism..

Astfel, un fierar țigan, victimă în trecut a prejudecăților rasiale, dobândește condiția demnității, fiind primit în gospodăria colectivă. Vrednicia lui de lucrător îndemnic îi aduce un câștig pe care nit-l visase nicicând. În sfârșit, pentru prima dată în viață, Mișca, sigur de sine, poate intra să cumpere încălțăminte necesară numeroasei sale familii. Scena care se petrece în cooperativă are semnificația unui eveniment epocal.

În altă parte, un om., pe care toată lumea, în frunte cu fostul învățător îl crezuse incapabil să deslușească o buche, ajunge la bătrânețe să cunoască lumina cărții (**Prostul**), în nvela **Sucașu** se demonstrează că energiile, cîndva robite individualismului,-, devin cu adevărat creatoare numai puse în slujba colectivității.

Dar toate acestea se obțin prin luptă îndelungată și tenace cu dușmanii socialismului încă puternici, ca în **Revedere**, unde iuții ni m figura comunistului Petre Gălățan, acela care oferă pilda unei conduite eroice, demne de laudă. Și el, deopotrivă cu mulți din eroii lui Remus Luca, se înalță din hrubele unui trecut de obidă, care-l ținuse cioban la turmele chiaburilor Căbuțești. Intrat în Partid, Gălățan devine un revoluționar, pentru care viața n-ar avea rost fără lupta de a o schimba spre binele și dreptatea celor mulți. Ciocnindu-se direct cu dușmanii, Gălățan are satisfacția luptei, pe care știe că o va câștiga : „— Vezi, dumneata, am și eu, ca iot omul, o ambiție, cum se zice. Vreau să văd gospodărie colectivă în Hodăi, orișicît s-ar zvîrcoli Căbuțeștii... De-aia trăiesc...”

Ciocniri au loc de asemeni și în conștiințele oamenilor, în care mai dăinuie mușgaiul vechilor prejudecăți. Acestea produc

unele „încurcături” ce ajung pînă la desfacerea subită a căsniciilor. Carolina, soția lui Ion din **încurcătura**, influențată de părinți, nu vrea în nici un chip să iscălească cereera, de intrare în colectivă și părăsește casa, luindu-și copiii și lucrurile. Este nevoie de o înfruntare violentă între ginere și socru, ca femeii să i se deschidă ochii. În **Tîrgul** se reia tema tradițională a căsătoriei tratată de părinți în virtutea unor exclusive interese materiale. Tinerii însă nu se mai lasă vînduți, prezentîndu-se la Sfatul Popular și înscriindu-se apoi în gospodăria colectivă.

Am văzut că autorul **Revederii** cultivă tradiția oralității populare, imaginea de proporții mitice (**Oul împăratului**) și parabola căreia îi descoperă sensuri noi (**Comoara**). Dar spuneam că, în același timp, aspiră către o proză obiectivă (poate mai specific ardelenească decît. investirea ușor sentimentală), înainte de a trece la analiza nuvelei **Cămașa de mire**, după părerea noastră piesa de rezistență din acest punct de vedere a volumului de față, să observăm că schișele lui Remus Luca nu beneficiază totdeauna de verva necesară și specifică. Cum arăta și S. Damian în cronica sa din „Gazeta literară”, acțiunea se scurge uneori cu încetineală, zăgăzuită parcă de niște inutile stăvilare..(ex. **Prietenii, Echipament** și chiar **Tîrgul**). Sfătoșenia folclorică nu e tot una cu monotonia, dar aplicată schișei, specie prin excelență dinamică, poate duce la a—ceasta. Remus Luca povestește cu talent, înțelege și pătrunde, în adîncime sufletele oamenilor ; nu găsește însă întoideauna ritmul potrivit. El chită prea tărăgănat o melodie care se cere adesea vioaie, săltăreață. Compunerile de largă respirație, cu o curgere mai domoală, mai așezată, par a-i fi mai la îndemină. Una dintre acestea e nvela **Cămașa de mire** care sintetizează principalele teme ale întregului volum. Dominantă rămîne și aici ideea că munca în colectiv poate lecui chiar și cele mai aspre nenorociri ale omului simplu, că-i poate reda încrederea în sine, în viață.

Două familii, Kovăceștii și Chirilerii a—jung să se dușmănească de la o nuntă. Atî-

tați unui împotriva altora și de autoritățile burgheze care pun iotul pe seama, „urii milenare”, bărbații Kovacs și Chirilă se taie și se omoară, făcând pușcărie cu rîndul. După ani de zile, în 1945, între ultimii descendenți, ai celor două familii, Ion și Marika, se naște o dragoste puternică. Tatăl, fetei, Kovacs Albert, cel care stătuse la ocnă 15 ani, turbează de mînie, auzind că Marika vrea să-t ia de bărbat pe un urmaș al celui alt Chirilă, pe care, chiar el, Kovacs, îl omorîse. Cum tinerii așteptau acum un copil, Kovacs o bale pe Marika pînă o lasă în nesimțire. Ca să-și răzbune dragostea batjocorită cu citita cruzime, Ion Chirilă îl înjunghie pe bătrîn.

Adevărata acțiune a nuvelei începe de fapt în momentul cînd personajul principal se întoarce în sat după ispășirea celor zece ani de temniță. O singură bucurie mai licărește în sufletul acestui om încărunit înainte de vreme: întîlnirea cu Marika. Scriitorul intră acum, în miezul analizei psihologice, arătînd un tact și o îndeminare impecabile. Vedem cum suferințele se stîng una cile una, cum omul înstrăinat se zbuțumă, căutîndu-și, fericirea pierdută. Cînd află că Marika, silînd de împrejurările vieții, nu l-a putut aștepta, amuțește de durere: „Și a doua zi, și a treia zi, și încă vreo săptămînă, Ion Chirilă trăi ca într-un vis cețos, fără putere de a gîndi, fără poftă de a face ceva, fără gust, pentru, aer, pentru apă, pentru mîncare, împins încoace și încolo ca un om bolnav de imbolduri, nelămurite, care nu veneau din mintea lui.”

Deznădăjduit, încearcă o întîlnire cu Marika, pe care timpul o îmbăirînise parcă și mai mult, dar nu ramine decît cu gustul amar al refuzului și al amintirii. Scena vibrează de emoție și se încheie cu un remarcabil comentariu, în care se ascunde întreg înțelesul acestor dureroase înlîplări: Marika „plecă, pășind repede pe drumul ars de soare, slirînd, cu picioarele mărunt involburări de praf, care se și așezau repede la loc. O urmări cum se îndepărtează și cum rămîn numai urmele ei mici în colb. Apoi femeia pieri la o cotitură, printre curuze. Și după aceea, nici nu mai izbuti

să recunoască urinele ei în praful drumului, printre celelalte urme lăsate de alții, de parcă ea n-ar fi trecut niciodată pe-acolo”.

Ce-i rămîne omului care, deși a ucis pentru a-și salva dragostea, a rămas fără ea? În alte împrejurări, poate nebunia, poate sinuciderea, care-l ademenește și acum. Dar în satul Cărpiniș s-au mai schimbat și altele, nu numai soarta Marikăi. Oamenii au întemeiat între timp o gospodărie colectivă, unde muncesc laolaltă, romîni și maghiari, în deplină înțelegere. încă neîncredător în rezolvarea problemei naționale și bătut de amărăciunea vieții sale, Chirilă se tine o vreme departe de gospodărie. Încet, încet însă oamenii caută să-l atragă, să-l convingă de realitățile noi, de faptul că el nu-i socotit un criminal, că vechii „dușmani” l-au iertat și că-l primesc bucuroși să muncească alături de ei. Ședința în care se discută cererea de înscriere a lui Chirilă este una dintre cele mai reușite scene de masă din cartea lui Remus Luca. Stăpînit încă de vechea lui neîncredere Ion Chirilă se află stîjunit în mijlocul adunării. Acolo sînt și Kovacii care poate nu l-au iertat și care-l vor alunga. Lucrurile nu se mai petrec însă după lipanii învechit al gîndirii lui Chirilă. Pornirii și maghiari votează primirea lui în gospodărie, înțelegîndu-l cu noua lor conștiință socialistă, din care s-a stins ideea vrăjbei naționale. Munca între ai săi îl întoarce pe Chirilă de pe drumul gîndurilor negre. Pe Marika n-a uitai-o, dar acolo. Ungă oameni, pe lanul întins al gospodăriei își dădea seama, că „alt modra nu-i”. și coasa pe care o trăgea din răspun-terii simțea cum „taie drept în inima sorții sale”, deschizîndu-i și lui o geană spre viitor.

Apreciem în Cămașa de iinire în primul rînd frumusețea ideii care o străbate: salvarea unui om din ghiarele deznădejdiei, dar și calitățile de prozator ale lui Remus Luca, deosebit de pregnante aici. A urmări un proces de conștiință, și a reuși să surprinzi zbuțumul interior care-l poate împinge pe erou pînă în pragul sinuciderii, reprezintă fără îndoială proba cea mai grea pe care a trecut-o autorul. El și-a studiat cu **minu-**

ție personajul și împrejurările, a știut să dozeze materialul și mai ales a știut să folosească perspectiva omului care se întoarce în sat după ce aici s-au petrecut adinei transformări revoluționare. Importantă și valoroasă ni se pare așa dar **noua rezolvare** pe care o dă Remus Luca unei drame de tip clasic.

De asemeni remarcăm evoluția simfioare a mijloacelor scriitorului în realizarea unui desen realist, care unește claritatea și precizia. Figurile umane sînt aproape totdeauna distincte, chiar și în marile tablouri de masă. Nu-i lipsește lui Remus Luca nici poezia muncii și a cîmpului pe care o cultivă în cea mai bună tradiție ardelenescă. Unele pagini mărturisesc grija deosebită cu care scriitorul își filtrează emoția:

„Cineva îi dădu o sapă. Mîngîie fără să-și dea seama coada ei lucioasă de citita întrebuițare și se așeză în marginea unui Pilc de oameni; și deodată se simți ușor. cum nu mai fusese de multa vreme'. Si

simți, în tot trapul lui acea. furnicătură a nerăbdării pe care ți-o dă întotdeauna lucrul ce trebuie să-l începi în clipa următoare. Și-izbi cu sapa în pămînt, icnind, înainta așa cîțiva pași, tăind buruiana grasă și începu să rida ușor, numai pentru sine, aducindu-și aminte de cîte ori visase el în acești zece ani că prășește și că foile tale de cucuruz îl lovesc prietenește peste obraz; chiar și mirosul acestor foi, un miros greu și-im pic greșos, îi simțise în acele visuri ale lui, și risese și acolo, ușor, numai pentru el, căci, îi plăcea, mirosul si foșnetul sec al porumbului”.

Dacă în alte locuri autorul **Revederii** va mai. avea. de revăzut miele pasaje, și unele **substanțial, în Cămașa de mire** el se apropie cel mai mult de izvoarele artei sale. Aceasta se bizuie în primul rînd pe explorarea problematicei vii a salului de azi, — demnă de tot interesul unui scriitor talentat.

Al. Săndulescu

VIOLETA ZAMFIRESCU: „CEASUL DE SLAVĂ”*)

lea de . patra carte de versuri la Violetei Zamfirescu certifică \ adeseori progresul pe care Jpoeta l-a realizat în ceea ce privește emanciparea el de sub tutela liricii coșbuciene, lărgirea orizontului, tematic, diversificarea mijloacelor de expresie și — în special — o perseverență și un efort poetic continuu, întrulolul justificate de cele mai bune poezii cuprinse în culegerea de față.

Poetă cu vădită înclinație pentru universul rural, folosind cu predilecție notația lirică nudă, lipsită de artificii și balast, Violeta Zamfirescu cultivă în versurile ei o tematică de cea mai stringentă actualitate. De cete mai multe ori inscripția lirică se concentrează — așa cum au arătat **Și. cronicarii trecutelor volume** — în jurul sentimentului unei mari descoperiri pe care epoca noastră i-a prilejuit-o poetei:

* E.S.P.L.A., 1960.

**Mă bîntuiesc ciudate amintiri,
De oînd ipe-ntliile fișii de tină
Mi-am pipăit picioarele subțiri
Și pleoapele orbite de lumină.**

Cu prezentul, volum însă, repetatele revelații ale unei noi lumi despre care vorbesc cele mai valoroase poezii ale Violetei Zamfirescu capătă un suport de maturitate și concizie artistică. Merită în primul rînd citat acel „strigăt” transcris d. autoare ca a autentică impreciație la adresa așfătorilor la un nou război:

**•De-ar putea .să vă adune
Răvășitele-mi cuvinte,
Oase risipite-n lume.**

**Să vă-nchei os lingă os.
Carnea s-o sculptez frumos:
Să vibreze iar țarina
Voastră,
Să sîșie mina,**

Gîndul, celor ce unai vor
Tot războaie și omor.

*Alături de acesta se află pastelul dedicat
Dobrogei de altădată :*

(O știaim cu muște, cu perdele murdare,
Inebunită de leșieticul soare,
Cu rugina pe tarabe, să-i dea ocol
Copii rahitici cu pîntecul gol)

*meditația declanșată de marile transfor-
mări industriale petrecute în universul
mitic al Deltei:*

(Am respirat de-aproape, am mîngîhat
de-aproape

Amestecul de soare, de stufuri și de ape
Am ascultat sub cerut fîșnit din infinit
Tot cîntacul progresului, ametit, gîndit.)

*sau plastica reușită a unor versuri în-
chinat luptei partidului în anii ilegalității:*

Umbre lungi de cîmp se ascund după zid
și tăcerea e roșie de-m,pu,șcături.

*Din păcate însă, nici unul din momentele
de reală poezie citate mai sus nu s-au
constituit ca elemente predominante în
volumul „Ceasul de slavă”, în ciuda apli-
cației pe care Violeta Zamfirescu o denotă
față de expresia poetică lipsită de forme
contorsionate sau ostentativ alegorice, vo-
lumul „Ceasul de slavă” e încărcat de
construcții poetice luxuriante, artificiale,
care — în cele din urmă — sugrumă
autenticitatea versului adevărat. Nu de pu-
ține ori expresia umflată se învecinează
cu un minor joc de cuvinte în așa fel încît
alături de versuri ca :*

Să oînte-n ilungi mătăanii poemele luminii
iar albatroșii cărților
Să dărue .mulțimii
Stelele .roșii

*se întîlnesc aserțiuni de genul acestei
„peste necesitate au risipit frumosul”, „vi-
sele noastre sînt pline de vise” sau: „ai
spori / ușori / ca norii / dar sfișii sinii fra-
gezi ide fecioară”. De regulă asemenea ver-
suri populează poeziile contaminate pînă la
refuz de un retorism grandilocvent, foarte
puțin prielnic poeziei. Fenomenul e cu atît
mal regretabil cu cît datorită lui cicluri
întregi — așa cum e cazul ciclului care asi-
gură titlul volumului de față — nu depă-
șesc stadiul unor virtualități lirice necrista-
lizate.*

*Dacă la aceasta vom adăuga și unele
influențe neasimilate încă (bunăoară Ar-
ghezi: „Cine ești tu, Nadia-Es. Salti, nume
frumos / Amforă vie de abanos ! / Rîsul
păgîn / Ce născătoare ți-l desioîntă fericită
il, -sin? / Din care păcură-a Gheenei / Ți-a
fost încondeiată smiceana sprîncenei ?”), re-
ziduurile unor notații poetice epuizate cu
foarte, foarte mulți ani în urmă („silhul”,
„pasul firii”, „tină”, „cobuz” etc.) sau sim-
plismul cu care poeta rezolvă ample pro-
bleme sociale (de pildă: problema colecti-
vizării în poezia „Zestrea”), vom înțelege
de ce volumul „Ceasul de slavă” nu în-
seamnă decît un moment neconcludent în
evoluția Violetei. Zamfirescu, moment pe
care așteptăm ca poeta să-l depășească.*

H. Fabian

LETIȚIA PAPU: „SUITĂ DRAMATICĂ”*)

5 [ub titlul „Suită dramatică”
autoarea reunește trei nuvele
prin care intenționează să
1 reprezinte trei momente esen-
țiale, dramatice, din viața cîtorva per-
sonaje aparținînd unor medii sociale
diverse.

Edit. Tineretului, 1959.

Prima, nuvelă, **Fapt divers**, are în
centru un magistrat. Plictisit de viața
cenușie de provincie, el folosește sprijinul
unei rude avute pentru a găsi un
post comod și bine plătit în capitală,
întîmplarea îl face să descopere că
obligațiile contractate față de „binefăcă-
torul” său sînt plătite în natură de ne-
vasta, lui. Atunci se duce să-i ceară so-

coteală bogătașului, și, enervat de răspunsurile cinice ale acestuia, scoate revolverul și trage. Această crimă, cu toate aparențele de crimă pasională, e întrebuițată de autor în chip de rechizitoriu al lumii capitaliste. Numai că spovedania eroului principal desmlnte pas cu pas scopul pe care și l-a propus scriitoarea. Eroul ei, Letiția Papu vrea să-i dea aureola victimei, a intelectualului dezorientat politicește, dar talentat și cinstit și care este zdrobit de o societate meschină, odioasă, mercantilă. Camil Cernat însă e departe de intelectualitatea onestă din țara noastră, care, încă în literatura dintre cele două războaie, s-a întruchipat convingător în personaje ca Ladima sau Ștefan Gheorghidlu. Nici sărăcia și innăbușirea impulsurilor generoase nu o resimte ca Neculal Manea și alți eroi sadovenieni, înghițiți de viața apăsătoare a târgurilor și orașelelor de provincie. La Cernat intenția de a părăsi provincia este strict subordonată dorinței de a avea o existență ușoară asigurată, și de a se dedica studiilor muzicale întrerupte. Nu este vorba, de o vocație copleșitoare de compozitor, ci de o înclinație pe care Cernat dorește să si-o cultive. Și așa cum a renunțat la muzică, pentru a se putea căsători mai repede cu Claudia, așa va renunța la Claudia, pentru a-și relua studiile muzicale. Sacrificarea căsniciei intră de la început în calculele de profitor ale lui Cernat. El trece peste refuzul Claudiei, peste evidenta ei opoziție de a pleca la București cu ajutorul rudei ei. bogate și chiar cină remarcă, mîhnit, că jena domnește în relațiile din menajut lor, nu încearcă să o risipească printr-o explicație. De fapt situația nici nu-l deranjează decît atunci cînd surprinde altă relație, de astă dată sentimentală a Claudiei, nu cu bogătașul în cauză, ci cu alt prieten al ei. între Cernat și soția lui sinceritatea și încrederea reciprocă sînt de la început inexistente. Altfel o atît de greșită înțelegere reci-

procă a gesturilor și intențiilor lor n-ar fi. cu puțință. Și atunci avem. de-a face nu cu raporturi descompuse treptat, ci cu o căsnicie Iniția! viciată. Nici unul din personaje nu e curai sufletește, cinstit. Claudia — deși autoarea vrea să o prezinte ca pe o femeie pură, demnă — acceptă să slujească drept instrument soțului său, cu toate că este sigură că acesta o vinde cu bună știință; singura consolare și ieșire din postura aceasta este o a treia prezență în viața ei sentimentală. Camil Cernat are ca singură ripostă în fața unei existențe plictisitoare, căutarea unei slujbe convenabile cu ori ce preț. Mica pornire de revoltă, cînd se crede obligat de notabilitățile orașelului să se ralieze la o sentință contrarie convingerilor sale intime, se topește odată cu plecarea la București, unde speră să fie mai liniștit și să-și poată vedea de treburile personale. Cînd, în loc de cultură muzicală, trebuie să ofere publicului, în calitatea sa de salariat cu o situație privilegiată al editurii Jupiter, un surogat de muzică inferioară, îndobilocitoare, o face fără prea multe frămîntări. Nici un obiectiv mai înalt, nici un elan mal cinstit nu-l călăuzește, nu-l animă. În fiecare amănunt ghicim arivismul, individualismul, spiritul profitor. Nu putem nici măcar afirma că asistăm la un proces de descompunere morală, de dezumanizare, ca acela urmărit de Cehov în „Ordinul Ana”. Din primele pagini eroul Letiției Papu se arată împăcat cu compromisurile, dornic să nu-și supere superiorii, să se ploconească înaintea rudei bogate, într-un cuvînt să parvie. De aceea izbucnirea sa de la sfîrșit pare nemotivată. De altfel însuși personajul nu și-o explică decît printr-o mișcare bruscă și nehibzuită de furie. Această ciocnire între doi inși. din aceeași tabără, nediferențiați ca mentalitate și Intrați într-o accidentală concurență, nu poate avea un caracter dramatic decît în măsura în care autoarea ar fi știut să privească în mod critic jungla capitalistă.

Dar aceasta nu se putea face prin prizma confesiunii melancolice a acestui Bel-Ami în fașă, a cărui umanizare forțată nu creează decât confuzie. Literatura faptului divers, cu o profundă valoare generalizatoare, atât de emoționant ilustrată de Sahia și Geo Bogza, se deosebește radical de nuvela „Fapt divers” a Letiției Papu, nuvelă care se referă la un cancan monden mic burgez, complicat de lungi și întortochiate încercări psihologizante. Prima nuvelă a Letiției Papu nu este dramatică decât prin înfățișarea eroilor în momente de nehibzuință, cină comit acte spontane, anarhice, individualiste. Falsul ei dramatism nu reușește să transmită înțeleștarea forțelor sociale din realitatea înconjurătoare și nici reflectarea acestei înțeleștări în mentalitatea oamenilor. Ea rămîne la marginea vieții cu problemele ei majore și suferă de stîngăciă cu care autoarea împinge silnic faptul neesențial în centrul atenției cititorului.

Cu toate acestea autoarea reușește să înfățișeze convingător, în prima parte a nuvelei, atmosfera îmbîcsită, lipsită de perspectivă, a tîrgului de provincie din trecut. Această viață provincială cu figurile ei odioase și groțeste apare și în „Serbarea liceului de fete”, nuvela ce urmează. Profilul profesorilor cu manii ridicole, cu ascunse înclinații lubrice, cu parvenitismul lor brutal, e schițat viguros, intrigile murdare, discuțiile stupide din care se încheagă activitatea acestor dascăli sînt surprinse cu o pană satirică pricepută. Dar și în această povestire conflictul principal nu este construit cu destulă veridicitate.

Și în „Serbarea liceului de fete” autoarea pornește de la o situație întîmplătoare, periferică. Se istorisește o pățanie amuzantă din activitatea unor elevi uteciști, dar aceasta capătă consecințe nebănuite. Un elev, încercînd să-și impresioneze iubita printr-un gest cutezător, desemnează pe tabla clasei unde se află doar ei, secera și ciocanul,

mințind-o că ar fi comunist. E bănuț și arestat alt elev care de curînd a intrat de fapt în mișcare. Ne-am aștepta ca membrii organizației, încunoștiințați de primejdie, să caute, informînd legăturile lor superioare, să rezolve această situație, micșorînd pe cit posibil pericolul. În locul căutării unei căi ingenioase, inteligente de a acționa, ne găsim din nou în fața unor nesfîrșite introspecții. Eroina principală, Dalia, are inițiative proprii riscante, neverosimile. Ea pune în'tii soarta organizației la cheremul făptașului, rugîndu-l să se denunțe singur. Apoi se adresează și unui profesor considerat a avea vederi democratice, asigurîndu-l că ea știe numele adevăratului vinovat, dar nu i-l poate încredința. La rîndul său, profesorul, bazîndu-se orbește pe cuvintele unei eleve aproape necunoscute și vizibil îndrăgostite de cel arestat, se repede la comisar și are cu el următoarea convorbire :

„— Am venit să aduc la cunoștință că ați săvîrșit o eroare. S-a descoperit elevul care a desenat secera și ciocanul. Borza e nevinovat.

— Așa ? zise impasibil Dinescu. Îmi pare bine că putem să ne îndreptăm greșeala. Vă rog să-mi spuneți numele făptașului.

— Intr-o zi sau două va veni el însuși să mărturisească. Vă garantez asta. De altfel n-a avut nici un motiv politic, a vrut să-si dea importanță în fața unei fete, s-o sperie.

— Vom cerceta cazul, oi-aveți 'nici o 'grijă.

— Pînă atunci, însă, trebuie să-l eliberați pe Borza. Chiar azi. De vreme ce s-a dovedit că n-a făcut nimic...”

Într-un oraș în care zilnic se răspîndesc manifeste și se organizează sabotaje, a încerca să convingi poliția cu afirmații de acest fel e absurd. Facilitatea, minima rezistență în desfășurarea acțiunii, nu contribuie la intensificarea dramatismului celei de a doua nuvele din suită. Și aici tendința către

psihologism subminează conturarea realistă a personajelor. Amourile anterioare ale Dăriei ocupă destule pagini și n-au drept rezultat decât să sublinieze exaltarea eroinei, nu drumul ei către înțelegerea vieții, către revolta împotriva nedreptăților. De asemenea, teama de război, poza blazată, antipatia țafă de, nemți, manifestate de Borza, chiar dacă ne par verosimile, la 17, 18 ani, nu se împletesc cu mobilările reale care îl fac pe acest tânăr să intre în mișcarea revoluționară. Adevăratele cauze pentru care un tineret curat, curajos, plin de elan, se ridică împotriva crimelor-fasciste, a cotozirii țării, nu intervin deloc în gândirea eroilor. Acești elevi, — tinerii intelectuali de mâine, cum judicios îi consideră unul dintre comuniști — nu depășesc, ca gândire, pe colegii lor, nu au o viziune mai amplă, mai temeinică despre lume. Prezentarea muncii ilegale într-un înveliș sentimentalist aburește imaginea adevărată a luptei grele, pe viață și pe moarte, dusă în timpul fascismului. Chiar dacă personajele sînt aici mai proaspete, mai vioaie, mai naturale decât tristele manechine din „Fapt divers”, lipsa de ingeniozitate și claritate a conflictului le împiedică să-și trăiască existența firească.

Abia ultima dintre nuvele, „Marina”, are o mal mare autenticitate. Dîrza utemistă Marina descoperă cu abilitate că niște delapidatori din sat, printre care și iubitul ei, au pus la cale asasinarea secretarului de partid. Cu tot zbuciumul sufletesc, Marina își demască iubitul. Subiectul are o gradație mai limpede, un ritm normal de desfășurare, deși complicatele frămîntări ale Marinei ocupă prea mult spațiu.-Fidelă unul dramatism obținut prin mijloace tari, autoarea nu se mulțumește ca eroina să declare adevărul demascîndu-și iubitul, ci o pune să facă această declarație de pe scena unde ea interpretase într-o piesă jucată de amatori un rol similar celui pe care îl deține în realitate. Sobrietatea și concizia ar fi fixat mai convingător trăsăturile psihologice ale acestei tinere fete, care își înfrînge dureros un puternic sentiment de dragoste. E limpede totuși că ultima nuvela are un fir conducător și o semnificație mai clară.

Hibrida alăturare într-un volum a unor scrieri foarte deosebite ca problematică, inegale ca orientare și valoare, nu e de natură să pună în lumină evoluția scriitoarei, nici nu servește unei impresii de ansamblu asupra ultimei sale etape de creație.

Sanda Radian

G. BEJANCU: „SPRE MÎINE”.*)

5 *Ichitele ce alcătuiesc volumul „Spre mîine” de Gheorghe Bejancu stîrnesc un justificat interes. Autorul este îndrăgostit de viața, nouă, tumultuoasă a patriei noastre, de oamenii harnici și curajoși cari construiesc socialismul. Entuziasmul eroilor îl cucerește în unele momente și pe cititor și îl poartă ca o apă repede printre întîmplările neașteptate și uneori ciudate ale cărții.*

E.S.P.L.A., 1960.

Un fluid de căldură și însuflețire, o comuniune de sentimente se stabilește între eroi, autor și cititori. Faptul se explică mai ales prin aceea că întîmplările și personajele descrise în carte nu sînt rodul unor chinuite plăsmuiri ale imaginației, ci ele vorbesc de meleaguri ades străbătute și de oameni adeseori întîlniți.

Inimosul sudor Ichim pornește, bolnav, pe vreme de iarnă, să repare o defecțiune din pricina căreia nu mai poate

funcționa uzina. Papă Cursă-lungă, romantică figură de marinar, rămîne pentru totdeauna pe șantierul unde venise doar ca să-și petreacă iarna, pentru că se simte atras de munca de construcție. Curajosul Șerbu Petru, poreclit „beton armat”, lucrează în mină, mereu cu gîndul la Dobrogea lui dragă, dar în urma unui accident de muncă hotărăște să nu mai plece.

Din volumul lui Gheorghe Bejancu șantierul apare ca o înaltă școală a socialismului. Munca în colectiv, participarea activă la procesul de producție transformă oamenii, îi educă, îi înarmează cu un țel, cu un ideal în viață. Eroii cărții sînt oameni simpli, aspri și entuziaști, harnici, și hotărîți.

Prozatorul manifestă o atitudine directă, admirativă față de personajele povestirilor sale. Se vede bine că aceștia îi sînt apropiați, că a stat adesea de vorbă cu ei. Dar iarăși nu rareori te cuprinde regretul că naratorul nu spune totul despre ei, că se ferește — nu se știe de ce — să pătrundă în adîncul sufletului, lor. Resorturile intime care au pus în mișcare acțiunile eroilor sînt trecute cu vederea. Bejancu descrie în amănunt împrejurările în care și-a întîlnit eroii, pregătește cu multă grijă intrarea în scenă a unor personaje, dar rezolvă cu prea mare repeziciune momentele cheie ale schițelor. Este și acesta un procedeu literar, se va spune, doar cititorului nu trebuie să i se dea totul de-a gata ! E drept, se poate răspunde, dar numai atunci cînd portretul moral este bine conturat, cînd datele sufletești ale eroului îi sînt sugerate cititorului.

Altfel cum oare se explică hotărîrea ciudată, neobișnuită, a lui Șerbu Petru de a rămîne mai departe în mină în urma gravului accident în care era să-și piardă viața, cînd se spune doar alît:

„Să plec tocmai cînd mă-nfrățisem cu mina ?

— Rămîn, măi, le-am spus băieților”.

Ținînd seama de o întîmplare mai veche, cititorul ar fi înclinat mai degrabă să creadă că hotărîrea lui Șerbu Petru a fost determinată de ambiție, de mîndrie, ceea ce dăunează frumuseții morale a personajului.

I-am mai reproșat lui Gheorghe Bejancu folosirea în prea mare măsură a unor elemente împrumutate direct din recuzita publicisticii, introduse adhoc în povestire și necerute de logica desfășurării acțiunii. De asemenea, autorul înlocuiește de cele mai multe ori analiza, prin comentarii sterile și retorice, care nu se potrivesc cu tonul în general firesc al narației. Cînd eroii se definesc prin fapte, avem de semnalat momente izbutite, cînd însă autorul vrea să demonstreze prin spusele lui că un personaj este înzestrat cu o însușire sau alta, întrerupînd firul epic și oprindu-l pe erou să se definească, — atunci înlînim pagini complet nereușite. În aceasta constă principalul defect al schițelor lui Bejancu : în faptul că nu întotdeauna materialul de viață, bogat și interesant, este convertit în imagini artistice vii, convingătoare.

Aceasta se unește și cu o înclinație spre faptul mărunț, nesemnificativ, spre elemente lipsite de forță definitorie. Există în volum multe amănunte inutile, multe aduceri amînte care încarcă nejustificat povestirile. Toate acestea cumulează în schița „0 istorie cu un jurămînt și altele”, unde autorul relatează un fapt netipic, lipsit de importanță.

Volumul lui Gheorghe Bejancu reprezintă numai o realizare parțială, un crochiu în vederea unor lucrări în care omul nou să ne apară în toată complexitatea și bogăția sa sufletească.

Sanda Marinescu

N. I. BARBU: „ASPECTE DIN VIAȚA ROMANĂ ÎN SCRISORILE LUI CICERO”*)

i noștri, care știau latinește, au avut cunoștință încă de mult, de pe vremea Costineștilor, „de zflrvele și oștirile (bătăliile!) între Pompeiu cel Mare și între Iulie Chesar, amândoi sftetnici ai Ramului pe aceia vreme, sfātuindu-se amîndoi pentru isprăvnicie...” „Că pe aceia vreme - precizează Nicolae Costin, interpolînd «De neamul moldovenilor» - tot pămîntul și marea să cutremura de vărsări de sînge... de care mai pe larg vei afla la Țițero,)alobele lor ades în cărțile (scrisorile!) sale, ales cătră Attecus”.

*Dte atunci și pînă astăzi, zbuciumata epocă a războaielor civile și a decăderii și agoniei democrației sclavagiste romane a făcut obiectul multor studii savante. Iar corespondența lui Cicero, *el însuși figură centrală a epocii, a fost unul din izvoarele de căpetenie ale cercetătorilor.*

Intr-adevăr, așezat „în mijlocul lucrurilor”, oratorul și filosoful roman altminteri atît de lucid în gîndire și precis în exprimare, n-a izbutit să vadă de loc încontro merg ele; pendulînd neconținut între partidele aflate în luptă, a avut în schimb prilejul să cunoască pe toți corifeii epocii și să asiste din culise sau, adesea, chiar de pe scenă, la cele mai violente acte ale dramei ce se juca.

Trecînd, în revistă diversitatea personajelor care populează corespondența lui Cicero - optimați ca Marcellus sau Cato, populari ca Caелиus sau Dolabella, șefi, ele partide potrivnice ca Cezar, Pompei sau Antonius, bogătași, filosofi și sclavi - precum și diversitatea problemelor debătute, de la politică, filozofie, literatură, gramatică, și pînă la socoteli casnice și boli de stomac etc. ele. - învățatul francez Rene Pichon a avut ingenioasa idee de a o compara cu. corespondența lui. Vol-

*) Ed. Academiei R.P.R., 1959.

taire, „el însuși, om universal, sinteză a unui secol întreg”.

N. I. Barbu își împarte lucrarea în cinci părți, potrivit cu aspectele societății romane care se reflectă în scrisori. Viața politică, viața economică, viața de familie, viața de societate și, în sfîrșit, viața culturală sînt cercetate prin aplicarea creatoare a metodei dialectice, iar studiul cuprinde și o încercare de a desluși personalitatea lui Cicero însuși, tocmai în lumina generală a timpului său. Și acesta este și principalul merit al cărții. Făcînd o exammare critică a studiilor savanților burghezi care au cercetat această temă, autorul arată că ei au ajuns la concluzii cit se poate de contradictorii : unii, ca Mommsen sau Carcopino, i-au. contestat lui Cicero orice merit, reproșîndu-i o ridiculă vanitate, lipsa de sentimente familiale, ba chiar nulitatea pe tărîm literar ; alții, ca Boissier sau Ciaceri, țlecînd de la o admirație necondiționată, i-au făcut, lui Cicero un portret, apologetic. Aceste exagerări, arată N. I. Barbu, sînt ale metodei însăși, sau, tnaî exact, ale lipsei unei metode științifice marxiste : învățații burghezi au omis „să facă neîncetat o comparație între Cicero și. celelalte personalități de seamă de pe vremea lui și, în general, au evitat ea, la fiecare pas, orice idee și. orice faptă a lui Cicero să fie judecate în lumina evenimentelor vremii” (p. iy). Șj chiar atunci cînd au încercat totuși s-o facă, vom adăuga noi, au făcut-o fie de pe poziția comparativismului obiectivist (vezi citatul din Boissier reprodus chiar de Barbu cu două pagini mai sus : „Cea mai bună cale de a-l apăra pe Cicero este să ne amintim în oe timp a trăit și cit de puțin era făcut pentru acest timp”) fie de pe poziția impresionistă - psihologică, ca același René Pichon, care, în a sa „Istorie a literaturii latine”, - încearcă să explice contradicțiile

acestei complexe personalități numai cu mijloacele interioare ale analizei psihologice, omițînd să pună accentul principal pe condițiile externe, economice, politice, sociale.

Analizînd evenimentele petrecute la Roma în ultimii ani ai vechii ere, Barbu înfățișează în lumina scrisorilor studiate conjurațiile lui. Catilina, dictatura militară, consulatul lui Cezar și exilarea lui Cicero, pînă la războiul civil dintre Cezar și Pompei. Este epoca în care Roma e frămîntată de problema agrară și de problema datoriilor, în care aliații italice voiau să dobîndească cetățenia romană, sclavii încercau să scuture jugul opresiunii, iar popoarele supuse Romei, ca și regii de la marginile imperiului erau un neconținut focar de tulburări. În această situație, două erau, după cum arată savantul sovietic I. Mașkin, curentele principale: curentul democratic tindea să lărgească puterea poporului și recunoștea superioritatea lui ca for suprem în stal, iar curentul conservator apăra autoritatea Senatului, Reprezentanții primului curent erau popularii, ai celui de-al doilea optimații. Dacă ne gîndim că atîndouă aceste principale partide politice, cum le numește același, exprimau deopotrivă interesele clasei dominante a stăpînilor de sclavi, dacă ne gîndim că, totuși, ele se deosebeau printr-o precisă bază socială, dacă avem în vedere complicatele urzeli țesute de patronat și clientelă, de așa-zisa „instituție a prietenilor”, care, toate, făceau ca cetățeni cu interese comune față de același partid să fie totuși obligați moralmente și materialmente unor persoane aparținînd unor partide politice adverse, ne dăm seama de complexitatea vieții politice a vremii. În această încătușare de forțe, arată N. I. Barbu, „alături de Cezar, hotărît, neînfricat și limpede în idei, pornit pe reforme și înnoiri, alături de Calo, intransigent, dar cu un orizont de idei mărginit... Cicero pare o personalitate complexă, cu ochii și urechea extrem de sensibile la cele mai fine nuanțe ale vieții politice. Purtînd în

adîncul sufletului nedezmințit idealul menținerii republicii, Cicero n-a avut energia necesară să-l apere, cînd gravitatea evenimentelor îi cerea hotărîri mari. Lipsit de hotărîre și energie, el s-a lăsat pradă și iluziilor în privința oamenilor...” Toate aceste păcate Cicero le-a ispășit cu vicisitudinile vieții lui - printre care nu cea mai măruntă a fost suferința exilului (în treacăt fie spus, nu putem fi de acord cu aspra judecată a lui N. I. Barbu privitor la „văicărelile” și „bocetele” cuprinse în scrisorile din exil. Faptul că într-un suflet ca al lui Cicero, sensibil, ce-i drept, dar axat pe rațiune și pe echilibru, suferința exilului, capătă accente de un patetism ce atinge lamentul elegiac al unui Ovidiu, ne îndeamnă să căutăm aceste suferințe atît de asemănătoare în două firi atît de opuse o cauză comună, și anume un năprasnic dor de patrie, de dulcea Romă.) - precum și cu tragicul ei sfîrșit. Trecut pe lista proscrisilor, zdrobit deja moralmente, soldații, lui Antonius îlucid, la 7 decembrie 43. Acest sfîrșit lipsit de eroism ni se pare cu atît mai tragic cu cit este al unui om care, dacă n-a avut energia să acționeze, a știut totuși atît de bine vedea „granițele binelui și. răului”, și a avut o atît de înaltă prețuire a „datoriilor” și a „Republicii”.

Cum spuneam, N. I. Barbu încearcă - și izbutește - să descifreze în raport cu condițiile vremii personalitatea lui Cicero, căruia îi stabilește cu destulă fermitate profilul politic și etic, pătrunzînd pînă în intimitatea relațiilor lui de familie. Regretăm de aceea cu atît mai mult interesul scăzut pe care îl acordă ultimului capitol, „Viața culturală”, unde, în abia zece pagini se tratează sumar: „serbări, reprezentații teatrale, literatură”. „Amănuntele cu privire la activitatea literară a oratorului - arată pe bună dreptate N. I. Barbu - sînt destul de puține în scrisori”. Fructuoasă ar fi fost însă și în acest capitol confruntarea ideilor literare ale lui Cicero cu spiritul epocii. Vom lua numai două exemple. „Cicero - scrie Barbu. - dă dovadă de un ascuțit simț

al deosebirii dintre istorie, care trebuie să respecte adevărul, și artă, care trebuie să înfrumusezeze. Într-adevăr, prin *deges historiae*» Cicero înțelege ceea ce noi numim datorită de a respecta adevărul științific, expus chiar sub o formă seacă, etc". Ideea obiectivității istoricului este, luată în sine, o idee remarcabilă; strălucirea ei pălește însă dacă ne gândim că în aceeași vreme, depășind problemele de stilistică, un Salustiu se ridicase la o concepție superioară, și anume aceea a rolului: educativ al acestei științe : printre cele mai însemnate lucrări ale minții omenești eu socotesc că istorisirea faptelor trecutului... amintirea mărețelor isprăvi ale trecutului înflăcărează inima oamenilor și nu le dă pace pînă nu ajung la aceeași glorie, ia aceeași faimă" flug. 4) „Cicero — scrie mai departe Barbu - hîțărtășește părerea, comună în antichitate, că cuvintele care conferă forță poetică unor idei sînt ornamente. Este, firește, o concepție greșită. Observația lui nu este mai puțin meritorie, de vre?ne ce își dă sea?na că un stil simplu deține o forță poetică tocmai prin simplitatea lui". Este aici, socotim noi, mai mult decît o observație personală a lui Cicero : este un întreg crez al antichității latine, aflătoare acum în plină maturitate artistică. Tendința spre simplitate respinge nu ori ce ornament, ci ornamentul inutil, împovărător, lată, în acest sens, părerea unui contemporan, al lui Cicero, el însuși un remarcabil cărturar : August. „Folosea - povestește Suetoniu - un stil elegant și simplu, ferindu-se de găunoșenia spîlcuită a formulelor retorice, precum și, cu?n însuși spunea, de «duhoarea cuvintelor înmormîntate», grija lui cea mai de seamă a fost să exprime cit mai limpede înțelesul celor gîndite... Pe prețioși și pe arhaizanți îi disprețuia în egală măsură, ca pe unii ce sînt loviți de cele două extreme ale aceluiași rău, și rîdea adesea de ei, mai cu seamă de prietenul lui, Mecena, căruia nu-i ierta, cum însuși spunea, «zulufei parfumați» și de care făcea haz imitîndu-l în bătaie de joc' (Suet. Aug. 87) Iar Cicero însuși vorbește astfel despre opera lui

Cezar: „A scris comentarii vrednice într-adevăr de toată lauda: sînt goale-goluțe, drepte și pline de farmec, dezbrăcate de ori ce tacî?n oratoric, ca un trup de haine ; intenția lui de a pregăti altora material de inspirație pentru a scrie istorie i-a fericit poate pe unii neghiobi, care s-or apuca să le dichisească pe toate și să le spîlcuiască, celor zdraveni la minte le-a luat însă curajul de a mai scrie" (Brut. 262) În această ambianță, ostilă „zulufeilor", dar nu și unui anume patos poetic, s-au născut cele trei principii ale lui Cicero care își păstrează o stringentă actualitate pînă în zilele noastre : „să dovedești, să placi, să emoționezi" (probare, conciliare, moverej.

Ne-ar fi plăcut de asemenea ca autorul valorosului studiu pe care îl recenzăm să stăruie mai îndelung asupra analizei literare a scrierilor înseși. Dacă, de pildă, un bilețel de cîteva rînduri al unui Marcel Proust conține aceeași frază amplă, aceeași, meșteșugită arhitectonică a incidentelor ca și paginile romanului, corespondența lui Cicero este (cu excepția cîtorva scrisori oficiale), dimpotrivă, o fermecătoare conversație, în, care stilul sever, lungile perioade cadentate din discursuri au pierit cu desăvîrșire. Corespondența scriitorilor dezvăluie adesea taine de laborator cit se poate de prețioase, oferind cercetătorului literar căi nebănuite de pătrundere în. intimitatea personalității autorului studiat.

Nu putem încheia, rîndurile noastre fără a ne arăta părerea de rău pentru graba cu care a fost. scrisă și tipărită lucrarea. Numeroasele greșeli de tipar, unele din ele ridicule, diformante, necuprinse în erată, dar existente, atît în textul românesc (trezeștete p. 55 ; Tiro s-a ocupat de facerile financiare ale lui Cicero p. 162 ; Cicero cunoaște deosebirea „dintre istorie care trebuie să respecte adevărul și arată care trebuie să înfrumusezeze" p. 151) etc. etc, cit și în citatele latine (ud annos p. și n. 3; Aulus Gellius citat ca autor al lucrării Naturalis historia p. 121 n. 9; si tu et Tullia voletis

- să zburaji - în loc de valetis - sînteți să-nătoase, p. 151 n. 9 etc. etc), greșelile de ortografie (zmulg p. 49, trăznet p. 70, avocat și avocaților pe aceeași pagină 110, un rînd după altul etc, etc), punctuația neglijentă, sînt cu atît mai supărătoare cu cit se produc într-o carte tipărită la Editura Academiei R.P.R., instituție care cea dinții ar trebui să dea pildă de aplicarea corectă a ortografiei și punctuației.

Tot pe seama grabei trebuie să punem exprimările improprii ca : „Cicero, iluzionist nedezmințit, (p. 93, „iluzionist” înseamnă scamator și nu „om cu iluzii”); neelegante: „Mă. tem ca. să nu fim blocați” (p. 140); confuze: „citorul... va

înțelege cu greu resorturile intime ale faptelor de desfășurare” (p. 21); „atacurile ... s-au succedat cu o intensitate crescîndă, oricît de înșelătoare au fost perioadele de acalmie dintre ele, sfîrșind (cine)) prin instaurarea dictaturii..” (p. zș); „Cicero, însă după cum se pare, citind (cine?) atent, scrisoarea, se bucură mai puțin de faptul că...” (p. 39J; Clodius este... un om... sinistru cînd rîde, „provocînd risul..., fără nici o legătură cu statul, cu totul separat de optimați, de la care (de la cine, de la optimați?) statul nu poate spera nimic bun, fiindcă nu vrea (cine nu vrea, statul?) să facă ceva bun...” (p. 41).

Radu Albala

LEONID LEONOV: „SKUTAREVSKI”*)

Într-o antologie a eseului contemporan, cartea lui Leonov aduce pasaje remarcabile. Biografiile oamenilor și toată desfășurarea epică a romanului formează un cadru în care se întrepătrund reflecții asupra multor laturi ale existenței, reflecții profunde, judecînd fenomenele în raport cu înaltele valori afirmate de revoluție. Nu există în această carte nici un personaj, nici un gest ori act al personajelor fără o orientare precisă, totul e motivat, justificat de locul pe care-l ocupă în ansamblul de fapte ce hotărăsc viața noului stat socialist. Descrieri de interioare ori de natură, rezumatele unor biografii și întâmplări, și pasajele pur epice, alternează cu considerații, asupra artei, științei, vieții în sensurile ei generale, și cu analize psihologice, în care Leonov, pentru vîrsta lui de atunci, de 30 de ani, se dovedește un excelent cunoscător al vieții și. un om de o cultură multilaterală. Totul e concentrat, în fraze dense, într-un limbaj bogat, potrivit situațiilor. În construcția solidă a romanului (originală prin bogăția analizelor cit și prin multilateralitatea unghiurilor de vedere), intervine și condeiul pamfletarului care

satirizează, ori pana poetului extaziat în fata frumuseților naturii : „Cu stîngăcia unei nevinovate lighioane rănite, ziua se retrăgea dincolo de orizont, mătăhăloasă, iar împurpuratul soare parc-ar fi fost rana ei sîngerîndă”. (Sfîrșitul unei zile de iarnă, la vînătoare de vulpi).

Izolată, fără permanenta grijă a statului sovietic, Skutarevski ar fi fost un. înfrînt. În ciuda originii sale sociale, - tatăl său fusese făbăcar, — „muntele” prejudecăților burgheze era prea înalt, și în finalul cărții îl vedem pe savant, pe omul de o structură intelectuală excelentă, clătîindu-se. Experiența sa, (transmiterea curentului de înaltă tensiune fără conductor), a solicitat sume enorme, comisarul poporului i-a arătat toată încrederea, s-au construit mașini, s-a plătit un personal numeros, și, iată, din pricina nu știu cărui calcul, Skutarevski se vede în fața unui eșec. Își înaintează demisia, se simte părăsit, singur, bătrînețsa parcă îl apasă mai fără milă. Cerimov, însă, adjunctul lui, tînăr savant ridicat din simul clasei muncitoare, își curăță liniștit țigaretul cu cererea de demisie a. savantului, făcută sul, și o primește cu. calm, ztmbincl înțelegător în fața ieșirilor intelectualului descumpănit chiar atunci cînd ele

* E.Sd^L.A., Cartea Rusă, 1959.

îl jignesc personal. Clasa muncitoare, eliberată de exploatare și avidă de lumina culturii, are nevoie de Skutarevski, îl solicită, este singura putere în stare să dărîms „muntele”, să-l coboare pe savantul izolat atîția ani în calculele lui, jos, în valea plină de oameni. De o parte, forța înnoitoare a revoluției, oamenii noi, crescuți de partidul leninist, deveniți stăpîni conștiinței și pricepuți ai tuturor bunurilor sociale, de altă parte această forță individuală, savantul cu renume mondial, omul care descifrează complicatele probleme ale științei dar nu înțelege încă pe deplin înaltele sensuri ale revoluției socialiste, - aceasta este schema romanului.

Pentru Skutarevski, răspunderea socială și știința sînt încă două lucruri, dacă nu diametral opuse, în orice caz străine. Întrebat de Lenin ce părere are despre Cerimov, Skutarevski îi răspunde : „Consideră știința ca pe o sarcină de partid. - Și-i rău ? întrebă zîmbind comisarul poporului, care cunoștea de mult părerile lui Skutarevski. - Nu. E puțin”. Și comentează Leonov : „Erau amîndoi aproape de aceeași vîrstă, dar se înțelegeau greu între ei, de parcă, stînd fiecare de cealaltă parte a ecuatorului, trebuiau să strige ca să se audă. Dacă însă, peste vreun secol, ai fi aruncat condescendent o privire asupra lor, ai fi văzut că, de fapt, drumul lor fusese unul și același, spre aceeași țintă”. Revoluția are nevoie de cunoștințele și de munca savantului, așa cum savantul, are nevoie de forța înnoitoare a revoluției, atît pentru restructurarea lui, ca om, cît și pentru realizarea proiectelor sale.

Prin viața lui personală, Skutarevski trecea nepăsător, absorbit exclusiv de cercetările sale. Existența o vedea global, ca o organizare de molecule în infinite procese chimice: Datorită unei astfel de înțelegeri, a vieții, acest om profund cîstit și curat suportă în jurul lui 'oameni și apucături cu totul necorespunzătoare structurii sale individuale și idealului unei vieți active, creatoare. Are relații relativ amicale cu cumnatul său, Petrîghin, dușman al revoluției, capul unei bande de sabotori și complotiști printre care se nu-

mără și Ivan Petrovici, colaboratorul direct al lui Skutarevski. Soția sa, o femeie avidă și meschină, îi umple casa cu toate contrafacerea aduse de un oarecare Struf, un parazit social. Fiul său, inginer electrician și el, se coynplace în atmosfera morală a lui Petrîghin și a unor cercuri de tineri dubioși. Acest climat social îi repugnă lui Skutarevski, totuși n-are singur destulă putere să se smulgă de sub influența lui.

În condițiile sociale post-revoluționare, atitudinea îngăduitoare față de propria-i familie cum și față de toată țesătura intrigilor și dușmăniilor din jurul său, este condamabilă. Petrîghin și Ivan Petrovici vor fi arestați, fiul său se va sinucide și, pentru prima dată Skutarevski se vede pus în fața faptelor reale și dramatice. Totuși, la patul de moarte al fiului, conștiința tatălui nu e deloc tulburată de umbra morții, ci dimpotrivă, luciditatea triumfă : „Tu ai făcut ceea ce ai dorit. Se zice că orice om moare atunci cînd moartea ajunge pentru el o necesitate... Asta, Senik, e un neadevăr. Oamenii adevărați trăiesc și. trăiesc în așa fel încît nu mor nici după moarte !”. Senik proiectase intenționat greșit o centrală electrică, sub directă supraveghere a lui Petrîghin. Skutarevski, deși își dăduse seama de acest lucru la timpul lui, a trecut indulgent peste toate, lată însă cum, după arestarea lui Petrîghin și actul sinuciderii, realitățile vieții i se impun : „Așadar, e adevărat ce scriu ziarele. Midtă vreme n-am putui crede, pentru că... Să sape cineva la temelii cea mai măreață încercare de a transforma lumea... se poate ? E adevărat, deci, că sînt oameni care zădărnicesc sistematic, organizat strădaniile poporului ? E adevărat ce-ai, făcut tu cu centrala ta electrică din Siberia ? E adevărat ? Atunci, se vede că politica divide lumea în moleade cu totul diferite de cele în care o divizăm noi, mecaniștii, cum s-ar zice, fizicienii, și chimiștii...” Filozofia falsă a fizicianului și chimistului de pînă acum i-a fost reproșată cîndva, chiar de fiul său. După această experiență dramatică, însă, pentru

Skutarevski lucrurile capătă alte semnificații.

Fînărul stat sovietic se afla în fața uriașului plan leninist de electrificare, lată o perspectivă, care corespundea, de minune dimensiunilor spirituale și muncii lui. Skutarevski. Se ridică oameni noi, care fac față treburilor obștești și învață în institute, lată un fenomen ce corespundea perfect idealului social, al savantului, esenței lui. umane. I se pune la dispoziție totul, lată, la îndemână, mijloacele 'materiale de care a dus lipsă' pînă la această vîrstă înaintată. Contradicția, deci, este între Skutarevski și propria lui existență, și este extrem de interesantă prelungirea acestei biografii agitate printre biografiile oamenilor tineri, noi, crescuți de revoluție. După treizeci de ani de conviețuire cu soția sa, conviețuire în care singura lui fericire o aduceau ceasurile de muncă și. de izolare, intervine în viața lui Skutarevski, printr-o întîmplare, un suflet, nou, o fată, Jenia. O întîlnește într-o noapte cu burniță, pe șosea, afară din oraș, în goana nebună a mașinii. Obsedat și chinuit de bătrînețea lui, pentru el această ființă nu-i decît o reînviere sufletească. Deznodămîntul acestor relații este firesc, deși foarte trist. La un moment dat, Jenia îi spune :

- „Dacă vrei... puteți trăi cu mine!

Skutarevski își întoarce privirea spre fereastră. Era liniște, li lunecă în jos ps obraz o strîmbătură involuntară încremeniind apoi altundeva în degete.

- Copil mai ești, Jenia, și rise, dîndu-se doar puțin în lături... Știi, eu nu-s făcut pentru aventuri sub clar de lună. Sînt bătrîn, n-am. temperament liric, nici o poezie din lume n-ar fi în stare să mă emoționeze... Poezii, eu totdeauna am considerat-o drept distracție a unor mincinoși de tineri din ăia cu barbă și mustăți. Copilăria mea n-a fost un paradis. În viață, am mers orbește, așa cum trag la ham caii în mînă. Am muncit, arji făcut invenții peste invenții, dar viața tot singur mi-am dus-o. Nevastă-mea n-a fost împotriva, m-a lăsat să trăiesc cum mă taie capul. Fiul meu? Nici măcar inadvertență nu-i pol spune.

Gogomănie, da... mi te-ai născut în suflet, exact în momentul cînd murea cel ce fusese înainte". Această mărturisire o face Skutarevski a doua zi după eșecul experienței a. cărei reușită era atît de așteptată. Se simte mai. bătrîn, va îndepărta pe Jenia, se incovoiaie din nou sub muntele nedărîmat încă definitiv și va urma discuția cu Cerimov, discuție în urma căreia savantul descurajat este adus din nou la realitate. Viața lui sentimentală este încheiată, va continua însă impunătoarea lui prezență socială, jenia va învăța, așa cum dorise, și, alături de Cerimov, va împlini a doua biografie luminoasă, semnificativă pentru noua generație de intelectuali ai tînărului stat sovietic.

*

E regretabil că traducătorii cărții, Aurel Lambrino și Ada Steinberg, ne oferă la tot pasul construcții sintactice curioase, ori arhaisme și. vulgarități lexicale cu totul ne la locul lor în opera unui. maestru al cuvîntului, cum este socotit Leonov. Cîteva exemple : „Cerimov... dacă a văzut c-o ia bătrînul la papuc... n-a mai zis nici circ, l-a lăsat să-fi facă mendrele"; „el, cum îi era feleșagul"; „devorînd îndhjit, tîne-rește"; „Skutarevski mai abitir își strîngea la gură genunchii"; „un maldăr de coli de hîrtie se revârsa peste muchea măsuței pliante de la fereastră. Cerimov le tot filuia și-si făcea note pe de margini"; „Expresivul chip al lui Skutarevski vădea acum moleșeală deplină"; „pe malul dimpotrivă al rațiunii"; „i se încîlciseră ghem"; „ce-i drept e drept, că și aveai ce te minuna"; „taman smîrcul"; „fără să poarte nicicum pe figură..."; „ursuzlicul"; „abotnic"; „niscăi colțunași"; „numai, ce mi ți-l"; „filuind acum fiș-fiș"; „Schițele, tot așa : strună, la țanc"; „Insă, de fiecare dată, nici că se-ncumeta"; „binefăcătoarea sudație generală"; „păroasele de picioare"; „genunea dintre eid lui și aevea"; „somnia, gigant, buhos ca un munte"; „glas știrii"; „ilustrul de Osip S/ruș"; „Și-i mergea gura ca moara lui Struf, i se

băteau calicii la gura' ; „alcătuiau delalolaltă" ; „curat parcă devenea" ; „botul prelung" ; „De parc-ar fi mirosit..." ; „prominentul bereguș" ; „împărteau peste preajma-ntreagă" ; „lumea de pe lume" ; „nartoși de băiețandri" ; feștelite cu var" ; „o luptă de hărțuială" ; „Curat că numai cu tunul" ; „e frumoasă coz" ; „nu-ți mai pasă de răceli" ; „pe sadea sălbatecul" ; „numai atât cit se face că-i bolnav" ; „bisericiuța cu care baia se întrece simbetetele" ; „și să mi fi se așeze" ; „își și făcea plan peste plan in minte" ; „își țistuia urieșeștile încălțări" ; etc. etc.

Sînt numai cîteva din „niscăi smîrcui-

rile" stilistice pe care trebuie să le ocrolești, dacă vrei să ajungi „taman la țărnul dimpotrivă" al cărții. Aprecierile asupra frazei și limbii făcute la începutul acestei recenzii sînt justificate în bună măsură și de retălmăcirea acestui limbaj curios, pe parcursul lecturii. Leonov nu poate fi trădat. Există un sens al cuvîntului pe care-l bănuiești chiar atunci cînd traducătorilor le-a scăpat forma romînească cea mai potrivită. Răsfoind cartea, „fiș-fiș", ești nevoit să faci pe „sadea" filologul. Și acest lucru nu poate fi socotit un merit. în plus al traducătorilor.

Ion Horea

PAGINI DIN PROZA BULGARĂ*)

32 de prozatori bulgari, de la clasicii Karavelov și L. Petrov și S. Severneak suint reprezentăți în culegerea antologică de care ne ocupăm. La capătul lecturii care prilejuește de-a lungul celor aproape 600 de pagini o lungă excursie prin peisajul literaturii bulgare de ieri și de azi, o imagine se conturează net. Este imaginea unei literaturi cu frumoase tradiții, credincioasă cerințelor reflectării realiste a vieții și preocupărilor poporului bulgar în diferite momente istorice ale existenței sale.

Dintre maeștrii cunoscuți și peste hotare, Lluben Karavelov și Ivan Vazov sînt prezenți fiecare cu cile o povestire. Atît „Prietenia dintre Hagî Ghencio și moș Liuben" cit și „O bulgăroaică" evocă momente din trecut. Dar în vreme ce Karavelov tinde spre construcții în care predomină lirismul, Vazov, mal puțin preocupat de efecie poetice, pictează o ambiantă plină de tensiune în cadrul căreia se consumă drame și se profitează destine eroice. Este -perioada lup/clor pentru independența țării și împrejurările nasc pe neașteptate eroi. Impresionant este poale cliar tocmai acest fapt : puși în

situații extreme, oamenii simpli, modești, cum e bătrîna din Celopek, nu ezită să-și. asume riscuri capitale dacă sentimentul lor patriotic, le-o cere. Episodul relevă calitățile epice de observator și povestitor ale lui Ivan Vazov și explică de ce evoluția multor dintre scriitorii bulgari din prima jumătate a secolului nostru, preocupați de înfățișarea aspectelor dure ale realității a rămas îndatorată scrisului sobru și expresiv al celui care in. romanele sale a redat epopeea mișcării de eliberare de sub jugul turcesc.

Impregnate de tragism. — expresie a tragismului existenței omului simplu în societatea bazată pe exploatare, schițele „Dimo ordonanța" de G. P. Stamatov și „Cosașii" de Elin Pelin amintesc prin acuitatea analizei psihologice și prin autenticitatea lor de nuvelistica lui Liviu Rebreanu. Trecerea de la aceste lucrări spre cele direct, legate de actualitate se face după un substanțial popas in. literatura consacrată parllzanalului. liste una din cele mai reușite secțiuni ale întregului volum prin. capacitatea de a pune în lumină puterea de sacrificiu a comuniștilor bulgari, tăria de caracter și clarviziunea lor politică. Sfirșitul celor patru revoluționari căzuți sub gloanțele represiumi

*) E.S.P.L.A., 1960.

fasciste apare într-o aură de legendă („Sfârșitul Republicii sovietice de la Lakavla” de Ludmii Stoianov). Cititorul are însă sentimentul că moartea lor nu înseamnă încetarea luptei ci, dimpotrivă, continuarea, intensificarea ei pînă la înfăptuirea idealurilor ce au determinat-o. „Steagul” de Gheorghl Karaslavov se înscrie și el în aceeași sferă tematică. În focul acțiunilor ilegale conduse de partid, ridicarea lui Ignat, de la nivelul de înțelegere al unui simplu argat la cel al conștiinței militante, apare în nuvela lui Karaslavov ca un proces impresionant de cadre și într-aripare a gândirii unui proletar încrezător în viitorul Revoluției. Gestul lui final de a înfișe pe cel mal înalt plop din sat 'steagul roșu și de a refuza să-l dea jos. la somațiile poliției — este cu totul firesc.

Așa cum ne lasă să presupunem povestirile „Clasa a treia” de K. Konsiantinov, „în spatele frontului” de Dinutăr Talev și „Marna” de Mana Grubslieva, tendințele realiste au cunoscut o puternică afirmare în literatura bulgară dintre cele două războaie, desigur în luptă deschisă cu decadentismul și concepțiile estetice idealiste.

Eroi ca Ignat, nea. Stamo din „Spovedania” de Emil Manov sau Toșca, prin dimensiunea lor morală, prin orizontul lor de viață reprezintă fizionomii durabile a căror vitalitate se hrănește din lupta pentru progresul social, pentru propășirea oamenilor muncii. Dintre lucrările închinare prezentului socialist merită amintită nuvela „Marușca” de A. Karallicev. Marușca. nu este principalul personaj al lucrării ci mai de grabă o

prezență anecdotică. în schimb cel care i se destăinuie, tînărul Toșca, are un contur memorabil. Drumul lui în viață nu e deloc ușor. Colectivizarea pe al cărei, drum tatăl său n-a vrut să pășească, schimbă felul de viață al familiei eroului. Tatăl lui Toșca se alcoolizează simțindu-se incapabil să se integreze noului fel de trai. Toșca se înrăiește și devine sabotor. E pe punctul de a comite crime cînd e luat în armată. Serviciul militar cu disciplina și exigențele lui, îi redau încrederea tovarășilor săi și readuc iu erou setea de muncă cinstită, dorința slujirii colectivului. Tosca comite acte de eroism în timpul scurtei sale cariere ostășești și se întoarce în sal alt om. Povestea tinereții, lui agitate e narată cu finețe și cu un acut simț al amănuntului revelator.

Antologia mai numără și alte contribuții de valoare, dintre care aș aminti pe cea a excelentului satiric Petăr Neznakov („Cazul Paluleve”) și povestirea „Logodna” de E. Slancev.

Era preferabil ca antologia să fi fost precedată de un studiu Introductiv, cuprinzînd și caracterizarea celor mai reprezentativi scriitori din țara prietenă și. vecină. Scurtele notițe ce preced fiecare text sîni de o utilitate îndoielnică clin cauza caracterului lor prea sumar.

în ceea ce privește ordinea inserării, lucrărilor în volum, aceasta nu se face după vreun criteriu cronologic sau tematic. Sperăm, că la o viitoare ediție lacunele semnlate vor găsi rezolvarea.

H. Zalis

DESTINUL LUI „POIL-DE-CAROTTE”*)

Recent, cititorii noștri s-au putut înlîlni. cu traducerea romînească a capodoperei unui maestru al prozei franceze, „Morcoveață” de Jules Renard. De la bun început tre-

* Jules Renard' Morcoveață, E.S.P.L.A., 1960.

bule să ne arătăm împotrivirea față de traducerea titlului cărții și deci de numele eroului ei. Autorii traducerii, Marcel Gafton și Modest Morariu, au ignorat pe nedrept vechea tălmăcire a lui Ion Pas, din anul 1924, care, mai inspirat, l-a tradus pe franțuzescul PoiTde-Carotte cu

romănescul Roșcovanul. Dincolo însă ele aceste obiecții trebuie spus că Marcel Gafton și Modest Morariu s-au încumetat să-și ia răspunderea unei extrem de dificile traduceri, și se poate afirma că au reușit, pe deplin. Jules Renard, prin laconismul stilului său, prin spiritul analitic al lucrărilor sale, nu este ușor de tălmăcit. De cele mai multe ori, un singur cuvânt precizează la el o cuprinzătoare imagine, iar traducătorii au trebuit, să fină seama, într-una, de această cerință a textului, fiind permanent nevoiți să se ridice la rafinamentul stilistic al autorului care afirma că „nu există sinonime. Nu sînt decît cuvinte necesare și scriitorul bun le cunoaște...”

Existența lui „Morcoveață” înlătură necesitatea folosirii unui biograf pentru a cunoaște copilăria scriitorului, căci „nevasta mea și copiii mei mă strigă Pod. de Carotte” - spune autorul însuși în „Jurnalul” său. În cătunul Châlons-sur-Marne, unde’ s-a născut în 1864, Jules Renard duce traiul copilului, permanent terorizat de familia, mai cu seamă de mama sa, care îi va furniza profilul psihologic al viitorului personaj „doamna Lepic” : distantă, rece și aspră, așa cum poate fi ușor recunoscută aiît în paginile cărții, cit și în însemnările din jurnal. Mediul, burghez în care crește, îl schilodește pe copil determinîndu-l să fie și el crud, i grosolan, lipsit de simțire, lacom, urmare a timpuriei constatări că, în lumea în care pînă și relațiile dintre părinți și copii poartă pecetea proprietății, sentimentele nobile, copilărești, sînt de prisos și cei -mari le resping cu brutalitate. Veșnic hărțuit, eroul lui Jules Renard ajunge să reprezinte și el o pîrticică a societății burgheze, atunci cînd conchide, firesc pentru formația sa : „Nu toți au fericirea să fie orfani”. Cit de perfect calchiază micul Lepic (Morcoveață), trăsăturile de caracter ale maturului domn Lepic-tatăl!

De-a lungul cărții, eroul ei nu evoluează în nici un fel, căci întruchipînd tipul copilului terorizat, cu un caracter

precis desenat, invariabil, capabil să aibe stări de repaos, aparent de schimbare, dar în cele din urmă absolut de ne-transformat, Morcoveață exprimă însăși copiară scriitorului, (de aceea Jules Renard nici nu-și îngăduie anumite „libertăți” de compoziție, de imaginare), ci reflectă direct obsesiile copilăriei sale, afirmînd de altfel că fiecare scriitor, se așlă oglindit în prima sa carte. Și de fapt întreaga literatură va rărn'ine legată de copilăria sa.

Dormic să scape de infernul lui Morcoveață, Jules Renard pleacă la Paris și devine, foarte de tînăr, scriitor profesionist, începe prin a scrie versuri în maniera lui Musset și Lamartine, versifieînd, cu ușurință dar fără vocație („Trandafirii”) și abandonează în cele din urmă poezia pentru proză. Urmează „nopti fără somn, lungi nopți în care creerul se iluminează ca un mare oraș”, un deosebit efort pentru perfecționarea formei. El luptă pentru claritatea și economia mijloacelor de expresie, pentru îmbogățirea conținutului lucrărilor sale, scriînd -despre ceea ce cunoaște cu adevărat : despre țărani. „Am. încă pîrnînt la rădăcini.”, notează el în această perioadă, amintind că este fecior de țaran. Astfel ia naștere „Crima din sat”, lucrare de aseineni im-perfectă, dar curajoasă, polemică la adresa promotorilor literaturii rupte de viață. Prin „Crima din sat”, scriitorul face primul pas al atacului frontal pe care-l dă curînci zgomotoaselor școli decadente, prin. unicul său roman „Parării tul”, primit cu alîla răceală de cercurile literare burgheze. În „Parazitul”, Jules Renard ilustrează cu subtilitate, pe baza cunoașterii și experienței sale personale, subordonarea la care este supus artistul decadent față de burghezul incult, demonstrează că pentru burghezie arta este o distracție pe care ți-o poți procura, după bunul pla.c, ca pe o mobilă oarecare.

Prin lucrările sale („Morcoveață”, „Parazitul”), Jules Renard pășește pragul

realismului, fără a trăi însă satisfacția deplină împliniri : „Nu mă simt deal la marginea adevărului”. Scriitorul tinde să-și găsească drumul său propriu către un nou fel de Uteratură]-el e preocupat: de oglindirea soartei poporului, în speță a țărănimii. Neobositele sale căutări în această direcție s'rnt și punctul de plecare al caracteristicilor stilului său, al opinii!oi sale estetice. Jules Renard voia să scrie doar adevărul despre popor, un adevăr aspru și amar, pătruns de o sensibilă griță față de oamenii satului. Numai că, temându-se de orice manifestare a sensibilității vădite, de orice clipă de vizibilă efuziune lirică, de orice imixtiune a visului, el găsește antidotul tuturor acestora în ris, în ironie : „Ironia este pudoarea umanității”.

Permanentele greutăți ale creației. în mediul literar burghez,, obsedantele îndoieli . ce-l chinuie privind capacitățile sale de cuprindere și reflectare veridică a realității, groaznica stafie a eventualei mediocrități, toate devin extrem de vizibile în filele „furnalului” însemnate cu anul ISCJO : „Prost hrănite, toate proiectele mele au murit de foame”. Urmează o hotărîre bruscă, mutarea la țară, printre „frații mei de sînge”, printre țărani care pentru el reprezintă „trunchiuri de arbori care se deplasează”. Din nou în contact nemijlocit cu realitatea vie, cu poporul, scriitorul trăiește o febrilă perioadă de creație, concretizată printr-o suită de povestiri și schițe din lumea satului. Autorul consideră a fi descoperit esența realității, sociale a satului în brutală contradicere dintre fondul simplu al oamenilor, cu sentimente sincere, curate, și stratul gros ce-l acoperă, amestec de grosolănie derivată din ignoranță, și mizerie, neîngăduind manifestarea a tot ceea ce e mai bun în om. „O, de-aș putea, trezi toate aceste sale din somnul lor adine !” - notează scriitorul în furnal și se întrebă apoi : oare cine-l va privi pe țaran drept în ochi și-i va spune : „destul,

tu dormi cle-un secol, trezește-te !” Respectul acordat țaranului, bunului său simț înăscut, fuies Renard îl dovedește și prin dese sale întâlniri cu aceștia, întâlniri în care își citește scrierile, pentru a afla dacă sătenii, se recunosc ori nu într-insele.

Era firesc ca fuies Renard să adere la' ideile socialismului : „Nu. pot să nu mă gîndesc la socialism. În el este lumea întreagă, în. el nu. trebuie să-ți crezi o situație, ci să te dăruiești în întregime...” îl admiră nespus pe faurès și colaborează la ziarul „JHumanité”, aflîndu-și astfel calea spre păturile largi ale cititorilor. Totuși nu se poate spune că fuies Renard, în creația sa, ar fi ajuns la un punct de vedere ideologic perfect întemeiat pe legile de dezvoltare ale societății, căci aceasta ar fi presupus recunoașterea poporului, ca forță activă a istoriei.

În mod vădit, tendențios, critica literară burgheză, a omis conținutul social al scrierilor sale, clasificîndu-l pe fuies Renard după criterii strict stilistice, unde va între naturaliști și impresionisți. Stilul său evidențiază atît în „Morcoveață”, cît și în celelalte scrieri ale sale, un admirabil maestru al limbii franceze, un inegalabil creator al miniaturilor, cu o Imagistică de factură japoneză, model de laconism și reflectare a unora din trăsăturile artei epocii sale : „Să fac un volum cu povestiri din ce în ce mai scurte... Visul ar fi să nu fac decît fraze, și încă fraze reduse la scheletul lor esențial : subiect, verb, complement”. în scrierile sale despre sat, Renard folosește o limbă curată, naturală, din care lipsesc arhaismele și expresiile pseudo-populare, excesiv grosolane, proprii cărților naturaliste despre țărănime. Uneori, metaforele suplinesc lipsa unui text mai lung : „Măgarul este un iepure care a crescut mai mare”. fuies Renard elimină cu deosebită griță, din proza sa, tot ceea ce îngreuiază fraza, tot ce e în plus în frază. Stilul

extrem de precis folosit de el duce, uneori, la o anumită sărăcire, ce vine în contradicție cu cerința realistă a cuvântului potrivit, precis, „furnalul” însă nu suferă de pe urma acestor neajunsuri, fiind un strălucit exemplu de spontaneitate, scînteetoare precizie, încîntător stil aforistic, de mare profunzime. În viața și opera sa, furnalul a avut un rol deosebit : „Trebuie ca jurnalul nostru să

nu fie doar o flecăreală... Trebuie ca el să folosească la formarea caracterului nostru, să-l corecteze neîncetat, să-l în-sănătoșească”. Murind în igio, fules Re-nard nu apucă măcar să afle de existența realităților care să-i infirme durerosul aforism : „Dacă s-ar clădi casa fericirii, cea mai mare încăpere ar fi sala de așteptare”.

Mihai Sfoiai)

*Revista Hevîsfelor

— din iară —

„CONTEMPORANUL”, 17 și 26 iunie 1960

Sn numerele din preajma și III-lea al Partidului Muncitoresc Român, majoritatea articolelor publicate în paginile „Contemporanului”, semnate de condeei remarcabile ale scrisului nostru, oglindesc adevărată și entuziasmul scriitorilor în fața Directivei și lucrărilor Congresului. Sînt gânduri și comunicări lirice, în care poezia se asociază problemelor economice și sociale, poemul în proză se asociază notelor publicistice, comentariului literar ori reportajului. Reținem cîteva din manifestările cele mai expresive ale colaborării pe planurile gândirii și sufletului, dintre oamenii culturii și constructorii vieții noastre înfloritoare, în zilele acestea istorice. Tudor Arghezi scrie în „50 de popoare”: „Timpul nu tace. Impetuoasa furtună socialistă colindă popoarele și le adună.

Cu ce răspund masivei ofensive pașnice a socialismului Statele Unite, cărorora, obeze, pasive și molii, le putrezesc rînd pe rînd, în mușcăciunile criptelor cu aur, brațele cu care jucau mingea, globului terestru ?

Ești mîhnit, domnule Miliard.

Mi-e milă de matale, că stai. singuratic și te usuci. N-ai mai învățat că vîntul timpului nu se înțărca definitiv niciodată ? Păcat !”

G. Călinescu — în „Simfonia construcției” : „Clasa muncitoare avînd un rol istoric și-a dovedit în timp așa de scurt puterea ei. constructivă și un patriot adevărat, chiar dacă înainte n-a meritat gloria suferinței, își ia unealta sa de muncă, ciocan, seceră sau condei, și se amestecă în marea, masă a muncitorilor, ascultînd și el, din sală sau din afara, ei, dezbaterile asupra Directivei, vastă sinteză întocmită din șantier în șantier. Prin tema lui, Congresul nu e numai al Partidului, ci al întregului, popor”.

Eugen Lebeleanu — în „Treptele civilizației socialiste” : „Am reținut expresia **modernizare** folosită foarte frecvent în aceste dezbateri. Modernizarea, introducerea tehnicii noi, sînt, fără îndoială, una dintre condițiile sine qua non ale construcției socialiste. Am reținut, însă, folosirea curentă a acestei expresii nu doar pentru că dovedește un nivel al cunoștințelor profesionale notabil, ci mai ales pentru că generalizată — ea demonstrează cît s-a ridicat nivelul conștiinței civice socialiste, conștiință activă, participantă dinamică la singura formă de civilizație nesusceptibilă de mortificare”.

Geo Bogza : „Pe ecran lat” : — „Pe ecran lat, numai pe ecran lat fiindcă altminteri n-ar avea loc, începe să fumige în fața ochilor noștri viitorul

Combinat siderurgic de la Galați, gigantul care va da patru milioane de tone de oțel.

Pe ecran lat, numai pe ecran lat fiindcă altminteri n-ar avea loc, se transformă în realități vil, în imagini grandioase, cifrele pe care Directivele Congresului le propun — ca o țință îndrăzneală — poporului nostru, voinței lui de a construi socialismul.

Zaharla Stanca — „Pe deasupra, inima” : „In toți acești ani oamenii, s-au convins, prin fapte nu prin vorbe, că partidul urmărește să atingă un singur țel: bunăstarea oamenilor care trăiesc pe acest vechi pământ, fericirea lor, întărirea, și înflorirea patriei”.

Lucian Blaga — „O certitudine” : „Regimul de democrație populară din Republica noastră întreține cu mari cheltuieli un mare număr de institute, cu un enorm număr de cercetători angajați, care trăiesc în condiții prielnice misiunii ce-o au de a cerceta cu cugetul cumpănit, de a aduna documente concludente, de a analiza faptele în lumina ce iese din ele însele, de a duce problemele spre o soluționare avînd toate ratele certitudinii umane”.

Alături de portretele tovarășilor Gheorghe Gheorghiu-Dej și Nikita Hrușciov, schițate din sala Congresului de G. Călinescu, (într-o altă cronică a optimistului, intitulată „Lucid și entuziast”), cu remarcabilul talent de portretist, acestea sînt doar cîteva din pasajele, care în sinceritatea, căldura, frumusețea și conciziunea lor, dau trăsătura dominantă publicisticii acestor două numere ale „Contemporanului”.

Două valoroase reportaje semnate de Ioan Grigorescu și Eugen Barbu, respectiv „Al doilea secol al petrolului românesc” și „Nave la Galați” privind, în lumina directivelor Congresului, înaltul grad de modernizare și de „aplicare pe scară largă a unei tehnologii avansate” în industria extractivă

ori constructoare de mijloace de transport fluvial, aduc mărturiile abundente ale realității.

Tot pe această linie reținem articolul „Dezvoltarea chimiei” — semnat de Acad. C. D. Nenișescu, o expunere succintă a cîtorva aspecte și probleme legate de dezvoltarea industriei chimice în țara noastră, cum ar fi : problema „dezvoltării și perfecționării teoriei chimice și lărgirii ei din ce în ce mai strîns cu practica. In felul acesta, se poate înlocui în mare măsură empirismul meșteșugăresc al tehnologiei vechi cu metode științifice cantitative” ;

— petrochimia și perspectivele industriei maselor plastice; deasemenea, spre aceleași perspective, sînt subliniate rezultatele obținute în domeniul chimiei compușilor macromoleculari.;

— Domeniul medicamentelor de sinteză, al combaterii dăunătorilor agricoli, al prelucrării minereurilor, al metalurgiei, al îngrășămintelor agricole, valorificării stufului, etc.

Inginerii Comalin Andreescu și Cornel Lazăr răspund cu sugestii interesante la întrebări privind dezvoltarea învățămîntului tehnic în următorii șase ani; sînt subliniate chestiuni legate de cultura tehnică generală, de specializare, legătura cu practica, învățămîntul seral și fără frecvență, profilul inginerului și pregătirea sa teoretică.

Cu ocazia deschiderii expoziției sovietice în capitală, pagina consacrată cîtorva din aspectele tehnicii și economiei Uniunii Sovietice scoate în relief acele realizări care situează știința și tehnica sovietică pe cele mai înaintate locuri ale mișcării, științifice mondiale.

Nu lipsesc din aceste numere ale „Contemporanului” notele și informațiile interesante, din țară și de peste hotare, cronicile teatrale, cinematografice ori plastice, pagina problemelor Internaționale, în care aspecte ale luptei po-

poarelor pentru pace sînt pe prim plan. Cu articolul „Problematika țărănească” ăe Eugen Simion, și cronica lui Radu Popescu la cartea de poezii a lui Dumitru Corbea : „Nu sînt cîntăreț de

stele” cum și. cu cîteva note și trei poezii (Cicerone Theodorescu, Van Deșliu și Constantin Abătută) beletristica și critica literară este prezentă mai puțin, nejustificat de puțin.

I. 1 f.

„IAȘUL LITERAR” - nr-ele 2,3,4 - 1960

Beletristica

in ut Urnele numere ale revistei ieșene apare lot mai 'evidentă tendința lăudabilă de promovare a beletristicii inspirate din actualitate și s'e poate spune că munca redacției in această direcție — vizibilă, de altfel, și in domeniul criticii literare sau al publicisticii pe teme culturale — a început să dea roade.

Lucrări ca „Vecinul Soarelui” — piesă într-un act de Andi Andrieș (nr. 3) — reportajul colectiv „Școala și viața”, precum și versurile semnate de Otilia Cazimir, Nicolae Țațonur, George Lesnea sau de tineri poeți Iloria Zilieru, Andi Andrieș. Sorin Stoian, chiar dacă mai prezintă unele deficiențe artistice, în general constituie o contribuție eficientă la lupta întregului nostru front literar pentru realizarea unei literaturi de actualitate și de înaltă tinută poetică.

Remarcăm piesa lui Andi Andrieș. Tînărul poet ieșean își face debutul în dramaturgie cu o lucrare interesantă, promițătoare; dialog antrenant și spiritual, mult simț al scenei — în mișcare — capacitatea de a introduce fără multe pregătiri pe cititori în miezul problemei, sînt calitățile evidente ale lucrării care anunță poale un viitor dramaturg. Sînt însă și observații de făcut: conflictul anunțindu-se puternic la început, scade spre final, piesa încheindu-se plat, neconcludent, ceea ce face să se estompeze ideea centrală a lucrării. Curajosul și întrepidul zidar Manole nu mai riscă prea mult cînd n-are de luptat decît cu niște birocrați oarecari, dezavuați de toată lumea.

Publicarea piesei însă nu este lipsită de sens, fiind vorba de un tînăr de talent și mai ales de o lucrare în care amprenta actualității nu este formată, ci imprimată de însăși substanța ei : în conflict (din păcate, insuficient dezvoltat), în gîndirea oamenilor, în puternica notă optimistă a întregii lucrări, în ideea clică promovată prin personajul principal — cel mai convingător dintre toate. Se poate doar reproșa redacției că n-a insistat destul, lucrînd cu autorul, în direcția ascuțirii conflictului, a intensificării tensiunii dramatice; cu oarecare efort, piesa ar fi atins un bun nivel artistic ; chiar așa, poate cu unele îndreptări în final și la cîteva replici care repetă cîteva glume — de altfel bune ;— ale eroului principal, ea poate fi recomandată brigăzilor artistice din întreprinderi.

Interesant este și reportajul „Școala și viața” nr 2, semnat de Andi Andrieș, Mia Dumitru, Georgela Sauciuc, Iloria Zilieru. Ne sînt înfățișate cîteva aspecte ale politehnizării învățămîntului în mediul școlilor ieșene, unde tinerii școlari învață să lucreze la mașini, sînt amintite succesele ca și unele greutăți; e o încercare de-a prezenta cititorului, cit mai atrăgător, o problemă complexă, care, la prima vedere, pare aridă, interesînd doar pe specialiști; și într-o oarecare măsură scopul e atins. Cititorul rămîne convins de necesitatea politehnizării învățămîntului. Iuși, judecat în ansamblul său, reportajul nu-i suficient de unitar: problema, nu este atît discutată ci doar enunțată, faptele (multe), oamenii (mulți), aspectele de muncă (multe) prea în treacăt,

prea sumar schițate, deci nici reportaj literar propriu zis nu e; impresiile autorilor sint fugitiv notate și la modul cam general; xle aci rezultă o formulă oarecum hibridă.

Frumos scris este reportajul „Metamorfiza lemnului” de Horla Zilieru (nr. 3), dar aiit. Notațiile lirice reușite pe-alocuri, supărătoare însă cînd autorul le atribuie personajelor, deoarece sună nefiresc. CU despre munca propriit-zisă a lucrătorilor din respectiva fabrică de parchete sau despre oamenii de acolo nu aflăm decît vagi informații cu caracter foarte general, prin intermediul aceluiaș gen de notații poetice.

Mai reușit apare reportajul semnat de Ion Isirati — „Primăvara la Bicz” (nr. 4) — deși autorul folosește procedeul cam învechit al antitezei dintre trecut și prezent, li izbutește însă o foarte frumoasă imagine de ansamblu a barajului și locurilor dimprejur.

E evidentă — cum am mal spus — orientarea tot mai interesantă a redacției spre tematica de actualitate. însă evidentă mai este și lipsa de exigență în lucrul cu autorii, ceea ce se observă și la lucrările amintite mai sus, și se vede mai supărător la cîteva scrieri care numai aparent sînt de actualitate.

Astfel, Pavel Aioanel, în. nuveleta „Lao-Ly” (nr. 3), reia cu mijloace artistice destul de modeste străvechea poveste a talarului, gelos fără motiv, datorită intrigilor unui prieten nedemn respins de fala iubită, (în plus. stîngăcii de formulare, greu de admis chiar la un. nivel elementar al lile- raturli.: Ex. „Tot iitlndu-se la ea, își. slăbise agilitatea mîinilor”... „Simțea doar că o iubește mult, chinuitor — și simțea și mai clar o ură grea, mocnită, iar aceste două sentimente trăim tot: mai puternic în suflul lui, ferindă-se de o luptă decisivă, înlocuindu-se cu, repeziciune unul pe altul, dîndu-i fiori reci și fierbinți, de parcă trăia sub persecuția unei malarii îndrăcite de care n-avea să mai scape niciodată”).

„Crimpeul de poveste” (nr. 4) semnat de Mircea Radu. Iacoban suferă de aceeași meteahnă. Și aici „actualizarea” e limitată

la cîteva indicii absolut exterioare: e vorba de o studentă care iubește un muncitor. Nu se întîmplă absolut nimic specific timpului, nostru, ci doar un măruneț și casnic dialog șăgalnic a doi îndrăgostiți care își. fac planuri așa cum și le fac îndrăgostiții de cînd. există pe lume așa ceva. CU despre cele cîteva date autobiografice ale eroului, ele pol fi ușor înlocuite cu altele, fără ca întregul să sufere într-un fel.

Tot așa, numai la prima vedere actuale par cel puțin două din cele trei. schițe publicate de Titel Constantinescu în nr. 4. În „Ginerele”, artificialul e mai puțin evident. Ginerele vine în vizită la socrii, care sînt înfricoșați că acesta va pretinde zestrea fetei. — iar pînă la urmă spaima lor se dovedește fără temei, ginerele nemaipretinzîvl nimic. Ideea ar fi că oamenii de tip nou s-au eliberat de tradițiile nedemne și-și întemeiază fericirea casnică pe muncă și pe respectul reciproc. Ideea însă nu e servilă de conflict; apare cu totul nejustificată spaima socrilor — dacă sînt oameni cu o mentalitate veche, consideră zestrea ca ceva firesc. Așa dar, un conflict aparent. în schița „Zmeul” e urmărită emoția unui copil de țaran cu prilejul înălțării primului său zmeu. Singurul indiciu, de actualitate e că a apărut în anul 1960 — aproape la doi ani după lansarea primului sputnic. Schița „Trei tăceri” e de-a dreptul ambiguă din punctul de vedere al concepției, autorului: nu se știe dacă el vrea să ia apărarea copiilor naturali sau să pledeze pentru dreptul „iubirii” cu asemenea consecințe. Alegînd, cu bunăvoință, prima alternativă, lot nu, înțelegem de ce problema e ridicată de pe c poziție general-umanitaristă, oarecum creștinească, a iertării vinovatului, (care n-are nici. o vină).

Lipsa de exigență a redacției, în această direcție, se manifestă uneori și în publicarea poeziilor.

Poeziile „De ziua lui Lenin” de Otlia Cazimir, „Lemn între lupte” de George Lesnea (care publică și o frumoasă traducere din Esemn) și cele semnate de Nicolae Țațomir sînt frumoase și realizate. Idei

limpezi, versuri frumoase, în care unele mărunte și rare deficiențe artistice nu întunecă imaginea de ansamblu. Apar însă și poezii slabe, lipsite de frumusețe, simple versificări nu prea îndemnuatice, ca „Gri-vița 1933” de Florin Mihai Petrescu (nr. 4) sau cele semnate de Ion Crîngu.leanu în același număr, căutări ale unei originalități formale, chemate să acopere lipsa de originalitate în substanță. Intre aceste extreme

se înșiruie producția câtorva poeți de real talent, dar inegali, ca Horia Zilieru, Anxh Andrieș, Sorin Stoian. Alături de versuri reușite, aceștia publică însă și poezii slabe, neconvingătoare. În acest sens, pilduitor e cazul lui Sorin Stoian, care în nr. 3 publică patru poezii. Dintre acestea numai două: „Lege” și „Ciuleandra” ar fi meritat să apară.

R. L.

— de peste hotare

„VOPROȘI ISTORII” nr. 5/1960

ercetarea procesului de construire a culturii socialiste, a legilor care acționează în diferitele etape ale istoriei ei, a sarcinilor și formelor ei, capătă o pondere din ce în ce mai mare în preocupările științelor sociale. Studiul prof. NI. P. Kim din numărul pe luna mai al revistei de istorie a Academiei de științe a U.R.S.S. este dedicat unor probleme de un interes indiscutabil pentru studiul istoriei culturii socialiste și anume : periodizarea și legăturile revoluției culturale.

Intrucât orice orînduire 'socială își crează tipul său propriu de cultură, iar caracterul vieții, spirituale este, în ultima analiză, determinat de modul de producție, revoluția culturală este o urmare logică a înlocuirii capitalismului, prin socialism. Parte integrantă a procesului de transformare socialistă a societății, revoluția culturală are ca obiectiv principal, transformarea, vieții spirituale, înlocuirea culturii burgheze prin cultura socialistă.

Cînd începe și cînd se încheie revoluția culturală ? Majoritatea istoricilor sovietici consideră că revoluția culturală începe imediat 'după revoluția politică,

după cucerirea puterii de către clasa muncitoare și se desfășoară cu sprijinul și sub conducerea partidului marxist-leninist și a statului socialist. Unii istorici sovietici, arată prof. Kim, datează însă mai tîrziu începutul revoluției culturale, pe la sfîrșitul deceniului **1920-30** sau chiar la începutul anilor y>, considerînd că abia de la Congresul al XV-lea al PCUS se poate vorbi de o adevărată revoluție în domeniul culturii, ha timpul său, Lunacearski a respins această părere arătînd că la Congresul al XV-lea nu s-au enunțat principii noi în politica partidului în domeniul culturii, că revoluția culturală a început odată cu victoria Revoluției din Octombrie. Chiar clacă, realizările în domeniul culturii, în primul deceniu după Octombrie nu se pot compara cantitativ cu cele înfăptuite începînd cu primul cincinal, revoluția culturală se definește prin sensul social și politico-ideologic al transformărilor în domeniul culturii.

Prof. Kim arată apoi, împotriva părerii unora, că revoluția culturală ar continua și astăzi în Uniunea Sovietică, că procesul revoluției culturale se încheie în esență către sfîrșitul perioadei de trecere. Victo-

MI

ria socialismului în economie, înfăptuirea industrializării socialiste și a colectivizării, constituie baza materială a culturii socialiste. Uriașul avânt de cultură al maselor, transformarea tuturor valorilor spirituale într-un bun al întregului popor, creșterea activității culturale a maselor, dezvoltarea științei și culturii, pe baza ideologiei marxist-leniniste, formarea unei noi intelectualități etc. marchează încheierea în esență a transformărilor revoluționare în viața spirituală a oamenilor, după care începe etapa înfloririi socialiste. În procesul revoluției culturale, poporul devine constructorul activ al culturii noi, se schimbă rolul ei social, apare pregnant caracterul ei profund democratic.

Declarația partidelor comuniste și muncitorești din noiembrie își definește revoluția culturală ca o legitate universal-valabilă a dezvoltării sociale în perioada de trecere de la capitalism la socialism. În desfășurarea ei concretă, conținutul revoluției culturale îmbracă forme specifice, determinate de nivelul dezvoltării culturale a fiecărei țări. În revoluția culturală, scrie prof. Kim, trebuie să deosebim trăsăturile universale care o caracterizează ca o legitate general-valabilă în perioada de trecere, și formele specifice de manifestare în diferite țări. Revoluția culturală îi U.R.S.S. oferă un model de experiență istorică valabilă pentru, toate țările, clar ea are aspecte specifice care nu pot fi considerate proprii tuturor țărilor. Aceste aspecte specifice erau datorate stării de înapoiere moștenite de la țarism, faptului că ea a trebuit să se desfășoare pe căi încă neabătute, precum și în condițiile încercuirii capitaliste. Unele dintre aceste trăsături specifice pot fi regăsite, de pildă, în procesul revoluției culturale în China, dar ele nu apar în Cehoslovacia. De aceea, arată autorul, ar fi greșit să se spună că lichidarea analfabetismului, introducerea învățământului elementar obligatoriu și altele asemenea ar trebui considerate ca

sarcini generale-valabile ale revoluției culturale. Considerându-le ca atare, unii istorici au tras concluzia greșită că revoluția culturală nu este o legitate obligatorie pentru toate țările care pășesc pe calea transformării socialiste. Revoluția culturală, ca legitate generală, se caracterizează prin acele procese transformatoare și constructive în domeniul culturii, care sînt obligatorii pentru toate țările, și care pot fi înțelese numai prin analiza particularităților naționale care se manifestă, în construirea culturii socialiste în diferite țări. Autorul enumera unele aspecte cu caracter general-valabil.

Revoluția culturală urmează nemijlocit după victoria revoluției, politice. Prin ea se manifestă funcția cultural-educativă a statului socialist, care își afirmă de la început rolul important în construcția culturală. Revoluția culturală păstrează o legătură de succesiune între noua cultură socialistă și valorile cele mai ale preț ale culturii trecutului, călăuzindu-se de învățătura leninistă despre existența a două culturi în cadrul aceleași culturi naționale a vechii societăți. Un element organic al revoluției culturale este lichidarea contradicției culturale între oraș și sat precum și lichidarea contradicției între munca fizică și cea intelectuală. Un alt element general-valabil este formarea unei noi, intelectualități ieșită direct din rîndurile poporului muncitor. O trăsătură, comună a revoluției culturale este de asemenea lichidarea naționalismului și afirmarea, internaționalismului în domeniul culturii, înflorirea culturilor naționale și varietatea formelor naționale ale culturii, pe baza unității conținutului, ei socialist. Revoluția culturală în toate țările se împletește cu înflorirea unui nou umanism - a umanismului socialist - noua cultură socialistă fiind străbătută de un robust optimism și de o neșărmurită încredere în forțele creatoare ale omului eliberat de exploatare. Atîta timp cît există capitalismul, construc-

t/a noii culturi va însemna totodată și o luptă ideologică fermă și neobosită împotriva culturii, burgheze ; această luptă sc înscrisă și ea ca un element constitutiv cu caracter general al revoluției, culturale în toate țările care construiesc socialismul.

Problemele ridicate de prof. M. P. Ki/n

ilustrează însemnătatea crescândă a cercetării teoretice în domeniul procesului de construire a. culturii socialiste, oferind un interesant și important câmp de investigație și pentru filozofii și istoricii din țara noastră.

I. P.

FRANKFURTER HEFTE"-aprilie 1960

„Xnonă tentativă de a induce în eroare tineretul german din I.R.F.G. este demascată în paginile valoroasei, reviste democratice vest-germane „Frankfurter Hefte”. într-un. articol semnat de Hildegard Krieger, revista protestează vehement împotriva unei cărți apărute recent într-o editură din Frankfurt, sub titlul pompos „Germanii și patria lor”. Volumul este recomandat chiar de către autori (numele lor mi sîni indicate) în termeni solemnii: „O carte pentru tineretul german și pentru, germani în. general, în sprijinul educației lor politice, de care depinde viitorul nostru”.

„într-adevăr, — scrie Hildegard Krieger — cuvinte mari, o temă mare”. Merită, desigur, să ne ocupăm de această carie. Nu pentru fotografiile, peisajele frumoase și bine alese. Nu, cartea trebuie cercetată mai îndeaproape”.

De unde provine tonul de îngrijorare și avertismentul serios al revistei „Frankfurter Hefte”?

Autorii cărții, incriminate împart Germania, după criteriile etnografice: ei. vorbesc despre neamurile alemanilor, bavarezilor, franconilor, saxonilor, ele. neamuri vechi și neamuri noi.. Această împărțire aparține de fapt lui Iosef Nadler (1934), pe care însă autorii se feresc a-l pomeni, fiindcă numele lui este prea legat de național-socialiști. Toi după sistemul lui Nadler autorii clasifică și pe „marii germani”. Astfel ei. vorbesc de „frauconul Iohaiui Wolfgang von Goethe” și de „marele fiu al franconilor Wilhclin

Roentgen”. „După o lege misterioasă a sângelui” — scrie Hildegard Krieger — „și Rembrandt, deși născut la Leiden, este denumit îrancon”, pentru că „olandezii se trag din neamul franconilor”. Cri.leri.ul decisiv pentru autorii, cărții rămîne cel al singelii. Cui nu beneficiază de sînge german nu poate fi. menționat între „marii, germani”. Regula e severă. Astfel nu sud deloc amintiți în carte laureații premiului Nobel: Eiustein (1921), Gustav Hertz (1925), Paul Ehrlich (1908), nici Heinrich Hertz sau Karl Wolfskehl, a cărui familie este stabilită de o mie de ani. în regiunea Darmstadt. Sîni excluși din sfera germană oameni politici ca Ratlienau, filozofi ca Iosef von Rosheim, Moses Mendelssohn, Frust Bloch, oameni de teatru ca. Iosef Kamz, Elisabeth Bergrier sau. Max. Reinhardt. Cu bună silință sîni omise numele lui Karl Marx, Ferdmand Lassalle, Rosa Luxemburg. Nn sîni considerați, mari germani poeții Berthold Au.erbach, Lndwig Borne, Heinrich Heiue, Rachel Varnhageu sau Gertrud. Kolmar, care a fost ucisă în camerele de gazare, nici Arnold Zweig, cu alți mai puțin cei. născuți la Praga și Vieua ca W'erfel, Kafka, Her/naim Broch, Karl Kraus, Ari har Schuitzler, Ștefan Zweig, Max Brod și Iosef ROth, sau savanta aoinislă Lise Meitner. Aceiași, autori afirmă că „Praga aparține patriei germane” și relatează în mod amănunțit despre Praga și Viena, despre însemnătatea lor ciittiiral-polilică pentru „istoria germană” Cu îndreptățită indignare Hildegard. Krieger^ scrie: „Faptul că în această patrie germană

nu sînt admiși «între marii germani cei trei scriitori de renume mondial : **Thomas Mann, Gottfried Benn și Bertolt Brecht**, nu se datorează „impurității” singelui for ci „impurității” spiritului, a concepțiilor. „Doi dintre ei plecaseră în emigrație, cel de al treilea, **Benn**, după ce fusese exclus din Camera de Literatură a Reichului (1937) trăia în Berlin în emigrație interioară”. „Nici **Lessing**, nici **Robert Musil**” — continuă *Hildegard Krüger* — „nu sînt considerați mari germani, și la fel **Heinrich Mann**. **Inirucît Rembrandt** aparține patriei germane, renunțarea la **Musil**, născut în Carintia, este probabil motivată prin emigrarea lui ; **Lessing** a fost șters din rîndurile marilor germani pentru piesa sa „**Nathan cel înțelept**”, iar **Heinrich Mann**, emigrat încă în anul 1933, pentru atitudinea sa față de național-socialism”. *Hildegard Krüger* mai remarcă faptul că autorii în afara unor excepții fără importanță nu menționează nici un nume al vreunei femei de seamă, nici o poetă, nici o savantă, nici o artistă, nici măcar vre-o figură istorică. „Mai este semnificativă împrejurarea că dintre marii germani apar în imagini ilustrative care însoțesc textele doar **Carol cel Mare, Bismark, Stein, Ebert, Heuss** (de două ori) și **Adenauer**, deci numai oameni politici. Nici **Luther** sau **Kant**, nici **Dürer** sau **Goethe**, nici **Gutenberg** sau **Beethoven**” nu slujesc pentru autorii lucrării mari germani. *Hildegard Krüger* demonstrează apoi ignoranța totală a autori-

lor în privința dezvoltării istoriei. El caracterizează istoria germană ca „o luptă pentru unitate și libertate”. „Este o afirmație stupidă” — remarcă *Hildegard Krüger* — „pentru că de-a lungul unei perioade de 1800 ani numai de două ori Germania a luptat pentru unitate și libertate”, odată împotriva romanilor și a doua oară împotriva lui **Napoleon**. Ce fel de luptă pentru unitate și libertate a fost aceea a „colonizării răsăritului ?”.

Crimele Germaniei fasciste sînt absolvite total de către autorii cărții amintite. Peste sumbrul trecut el aruncă vălul tăcerii. Eroările istoriei germane, din vremea național-socialismului, sînt preluate însă fără șovăială, în caracterizările lor predominînd spiritul naționalist și obtuzimea agresivă de lip fascist.

O carte cu titlul „Germanii și patria lor” ar fi avut importanta misiune, scrie revista, „de - a se opune jumătăților de adevăr și neadevărurilor istorice, pentru a alunga spectrul amărăciunii colective. Ori, cartea, dimpotrivă, stimulează resentimentul colectiv”.

„Această carte” — scrie autorul în încheiere — „adevărată gloriificare a militarismului și a singelui... este primejdioasă pentru securitatea publică și este cu atît mai primejdioasă cu cît autorii ci nu declară deschis tendința care i-a împins către o astfel de tratare a temei.”

D. Ludovic

„TABLE RONDE”, nr. 149/1960

Ultimul număr al revistei „La table ronde” este consacrat problemelor cinematografiei contemporane. Articolele extrem de numeroase publicate cu acest prilej sînt de fapt răspunsurile pe care diferiți autori de filme le-au dat în cadrul anchetei organizată de Radio televiziunea franceză la emisiunea „Universitatea radio-

fonică internațională”. Semnăturile sînt de prima mînă. Pe lista lor se află numele lui **René Clair, Donskoi, Cocteau, Lutchevici, Fellini, Visconti, Rosellini, de Sica, Zavattini, Abel Gance, Castellani, Waycla**, și ale multor alte personalități care au jucat și joacă un rol important în evoluția filmului. In ansamblu, și foarte multe materiale în mod special, reprezintă o lec-

tură deosebit de interesantă pentru cei ce se interesează de soarta celei de-a șaptea arte.

Ceea ce este izbitor pentru cititorul care trăiește în țările lagărului socialist, în care arta a ieșit din sfera combinațiilor mercantile, este una din obsesiile creatorilor din țările occidentale, a tuturor, fie că e vorba de realizatori mai mari sau mai obscuri, mai versați în afaceri sau mai „idealiști”, - și anume obsesia financiară. Vittorio de Sica, Fellini, sau nume mai puțin răsunătoare, spun în primul rînd același lucru : e foarte frumos și foarte interesant să discutăm cinematografia dintr-un unghi estetic. Mai înainte însă de a porni la o asemenea discuție trebuie să vedem cum putem să facem filme, cu ce mijloace, cu ce bani. Este regretabil, dar altfel nu se poate.

Cu voia sau fără voia lor, organizatorii anchetei dau din acest punct de vedere o imagine destul de tristă a situației artei cinematografice în apus. Toată lumea deplînge soarta cinematografului, cea mai lovită dintre arte, pentru că ea, mai mult decît ori care artă, este dependentă de lumea marelui finanțe. Fiecare țară, fiecare creator o resimte în mod diferit. Spaniolul Berlanga (realizatorul filmului „Bun venit domnule Marshall”) deplînge faptul că producția spaniolă se bazează pe întreprinderi individuale, „cu o foarte slabă capacitate economică, pentru care producerea unui film «te o afacere, particulară ; în consecință, capitalurile recuperate nu sînt reinvestite într-o nouă producție , a produce un film devine o aventură favorabilă sau nefavorabilă, în afara oricărui ciclu industrial”. Cinematografia spaniolă - spune el - se dezvoltă într-o „atmosferă de aventuri picarești și de invazie a producătorilor americani”. Brazilianul Anselmo Duarte vorbește despre neputința cinematografului din țara sa de a se transforma din industrie în artă, pentru că producția - spune el - este pe mîna unor elemente străine de artă, de cele mai multe ori „aventurieri, cavadores, care au instaurat așa zisa epocă de aur

a melodramelor ridicule, a filmelor muzicale ieftine, strict regionale... Patru ani s-a nutrit speranța că industria noastră se va consolida...” Dar astăzi, scrie în continuare Duarte - „criza economică s-a abătut peste Vera Cruz (compania cinematografică regională) care și-a închis porțile”. De ce fel de probleme „estetice” se poate vorbi în aceste condiții ?

La creatori ca De Sica și Fellini problemele cu caracter comercial se pun firește în alt fel. Fellini vorbește despre necazurile și servitutele prin care a trebuit să treacă pînă a-și cîștiga o oarecare independență. De Sica arată că un autor, ca să poată ajunge să dea un film cu preocupări artistice, trebuie să lucreze în prealabil un film comercial cu succes de casă. Numai după un asemenea succes el devine - în ochii producătorului - dacă nu solvabil, cel puțin ceva mai demn de încredere... „Ca să cîștig încrederea producătorilor, am debutat printr-un film comercial, Rose Scarlatte”... „Fiecare film - spune el - este o teribilă și primejdioasă aventură financiară”. De Sica povestește aventura filmului „Sciuscia”, una din producțiile de antologie ale neorealismului, și aventura a cîtorva din celelalte filme ale sale. Cînl T. avattini i-a propus subiectul „Hoților de biciclete” a început să caute bani. „în Italia n-am găsit pe nimeni ca să-mi dea. în Franța m-am dus la producătorii care au cîștigat un miliard cu „Sciuscia”. Mi-au răspuns că nu cumpără decît filme terminate. Am trecut în Anglia. Acolo mi s-au oferit 15 milioane, într-un moment în care un film normal costa în Italia între 60-80 milioane... Iată-mă vorbind despre probleme financiare în loc să vorbesc despre artă. Regret, clar pentru mine problema financiară a fost întotdeauna problema cea mai acută...” Si este de înțeles, pentru că multe din filmele sale care au intrat în istoria cinematografului n-au putut suporta concurența filmelor comerciale și s-au soldat cu mari eșecuri financiare. De pildă „Umberto D” „Acest film - scrie De Sica - n-a avut succes de public. Protagonistul este un bă-

„răjn care n-are bustul Ginei LolJobrigida sau al Sofiei Loren. Nu-i decît un profesor universitar cu un cîine vagabond ; într-adevăr, nu e nici un element de atracție...”

Fie că vorbesc de tirania casei producătoare care impune subiecte comerciale „sigure”, fie de concurența producției americane, fie de lipsa de grîfă a guvernelor din apus pentru dezvoltarea diferitelor cinematografii naționale, majoritatea Zroclitoare a participanților la discuție deplînge această stare de servitute și, explicită, nivelul estetic și intelectual coborîl al producției de serie prin dependența cinematografeiei de marea finanța.

Ancheta abordează o serie de alte probleme actuale pentru dezvoltarea cinematografeiei. Una din aceste probleme pe care nu puțini participanți o ridică, se referă la caracterul popular al cinematografeiei. Cine ignoră acest caracter este pierdut pentru film. Fără înțelegerea lui nu se pot explica momente esențiale din istoria, cinematografeiei. Castellani - de pildă - leagă de el apariția neorealismului. „Pentru ce neorealismul și-a găsit modul de expresie în cinematografie și nu într-o altă formă de artă ? - Pur și simplu dintr-o necesitate practică... Cinematograful era forma pe care publicul o reclama în cel mai înalt grad. El reprezenta cel mai simplu mijloc de exprimare. în secolul ai XIX, într-o situație analoagă, am fi văzut răspîndindu-se o floră splendidă de melodrame, în epoca noastră au apărut filme”.

Cea mai mare dificultate a. unui film, scrie René Clair, este „să obții aprobarea unui public vast pentru o operă de calitate. Regula de artă nu-ți cere să faci cît mai frumos cu putință, ci „să faci cel mai frumos cu putință pentru un cît mai mare număr de spectatori cu putință”... „Sîntem printre acei - scrie René Clair - care vād în succesul public singura valoare care contează”.

În legătură cu aceasta, cei mai mulți participanți discută despre actualitate în cinematografie. Fie că aduc argumente de ordin estetic sau de ordin social, toată

lumea este de acord că actualitatea în film este o problemă vitală. Marc Donskoi are un articol foarte interesant care dezbate această problemă în legătură cu ecranizările : „Actualitatea - scrie el - este sufletul artei... Cînd un artist adevărat apelează ia un subiect istoric, el face acest lucru pentru a aprofunda și mai bine evenimentele actuale... Desigur, există cazuri cînd un anume cineașt se adresează literaturii clasice pentru a evada din prezent. Dați-mi voie să vă spun că opera sa este condamnată dinainte, că se va naște moartă”. Și Donskoi, și alături de el alți cîțiva cineaști de primă marcă vād în caracterul actual al unui film rolul transformator al oricārei opere de artă... Uneori explicația are un caracter personal și legat de condițiile locale specifice. Fellini explică, de exemplu, lipsa unei „scene finale” în filmele sale pornind însă tot de la o asemenea cerință : „Nu am intenția să fac pe moralistul - scrie el - dar spectatorul, nu trebuie lăsat „să se liniștească” la sfârșitul filmului. Nu trebuie să creadă că totul se va rezolva de la sine, ci dimpotrivă, trebuie să înceapă să se neliniștească voind să găsească o soluție.” „Dacă filme ca „Vitelloni” sau „La Strada”, sau „II Bidone” lasă spectatorului o stare de emoție amestecată cu o ușoară neplăcere, cred că și-au atins scopul”.

În cursul discuțiilor s-au susținut unele puncte de vedere discutabile sau eronate. În răspunsul său, Willy Forst a deplîns dispariția filmului de operetă. Filmul despre „Viena de altădată” îl atrage mai mult, decît filmul cu subiecte contemporane. Cocteau susține teza unui film fără subiect, pentru că. „ori ce gîndire paralizăzează judecata”... „Cred că o operă cinematografică nu se poate povesti așa cum nu se poate povesti un tablou... Ceea ce contează este materia și maniera sa, nu ceea ce reprezintă”, etc. Am regretat de asemeni că printre cei ce răspund la anchetă au existat atît de puține nume din democrațiile populare ; că o serie de cinematografii acum, în plină dezvoltare nu

au figurat la discuții prin nici un reprezentant. "In ansamblu însă, ancheta căreia, revista „La table ronde” i-a consacrat nr. 149 rămîne un document interesant mai ales asupra situației, actuale din cinematografia apusului. Participanții nu au găsit răspunsuri pentru toate întrebările puse inițial. Dar din cele peste o sută de pagini dedicate acestei dezbateri se desprinde clar străduința celor mai buni cinești din apus de a răspunde, prin film, la întrebările cele mai importante pe care și le pune omenirea, azi. Cele

două concluzii estetice ale anchetei concretizează această tendință.

1. - Să luptăm împotriva îmburghezirii cinematografului, contra rutinei.

2. - Să găsim soluțiile pentru ca „marele spectacol”, lansat ca un cal de bătaie împotriva televiziunii, învinsă de mai înainte pe un asemenea teren - să devină o artă reală, să se îmbogățească și să nu mai dea naștere acelor nenorocite mascarade care, dacă fac să curgă miliardele, cară după ele și tot atâtea prostii.

E. O.

„DIOGENE”, nr. 30/1960

In ultimul său număr, revista „Diogene” publică un studiu al filozofului polonez Adam Schaff, despre cele două curente deosebite în filozofia istoriei și istoriografiei occidentale contemporane — prezentismul și perspectivismul.

Cu toate deosebirile dintre ele, de ordin filozofic și metodologic, esența lor este aceeași. Ea constă în negarea caracterului obiectiv al proceselor istorice, a legităților obiective în istorie și, prin urmare, a caracterului obiectiv al cunoașterii istorice. Istoria devine o creație subiectivă a istoricului, ea se identifică cu istoriografia, cu concepția istorică.

Premizele filozofice ale prezentismului s-au constituit pe două căi. Schaff îl consideră pe Benedetto Croce ca fondator al acestui curent. Absolutizînd conștiința individuală, pe care o transferă în sfera supraindividuală, considerînd că totul este creat de Spirit și nu este decît „stare de spirit”, variabilă după situații și după interesul dominant al momentului, istoria, după Croce, nu poate fi decît o istorie a prezentului și nu poate fi percepută decît prin intuiția istoricului. De aici derivă

disprețul său pentru genul „cronică” în istorie, pentru fapte și confruntarea lor cu teoria. Istoria nu ar fi numai un produs al prezentului ci și o creație a istoricului, care n-o descoperă și n-o studiază, ci o crează. În loc de știință, istoria devine artă. Este evident că într-o asemenea formulă nu poate fi loc pentru conceptul de adevăr istoric obiectiv

Prezentismul derivat din filozofia germană, deși a evoluat pe alte căi, ajunge la aceeași concluzie, a negării caracterului obiectiv al proceselor istorice. Puntea care unește pe filozoful Idealist Italian cu idealistii subiectivi germani trece prin identificarea istoriei cu istoriografia, cu creația istoricului. Pentru Simmel istoria este un produs al prezentului, determinat de o viziune istorică apriorică. Englezul Collingwood a preluat de la el ideea imaginației istorice apriorice, iar Troeltsch și H. Reusch s-au erijat în adversari ai istorismului, declarîndu-se adepți ai istoriei ca o creație subiectivă. În ciuda diversității formulărilor, pentru toți ideologii prezentismului, istoria nu este altceva decît proiectarea în trecut a nevoilor și intereselor prezentului. Adevărul

istoric obiectiv este eliminat din cunoașterea istorică, faptele istorice obiective pierd ori ce iriimportantă, cercetarea trecutului istoric este redusă la un subiectivism cognitiv, la negarea realității obiective, care este obiectul oricărei științe.

„Prezentismul american, reprezentat prin Școala de la universitatea Columbia, nu aduce puncte de vedere teoretice noi, în schimb. își proclamă fustiș scopurile politico-sociale urmărite, care ar determina pozițiile teoretice” Istoriografia trebuie să fie funcțională, ea trebuie să fie subordonată politicii, ca să servească ^necesităților burgheziei în luptele sociale (Conyers Read). întreaga literatură istorică privind, de exemplu, istoria celui de • al doilea război mondial, ilustrează limpede funcția politico-socială a prezentismului. Teza cu privire la „creația subiectivă a istoricului” servește aici ca acoperire-„ideologică” pentru falsificarea adevărului Istoric, în numele disprețului subiectivist pentru valoarea faptelor obiective și reale.

Reprezentantul ideologic principal al perspectivismului este K. art Mannheim. Considerînd că „starea socială” determină „punctul de vedere” al științelor sociale-și recunoscîndu-se în această privință tributar lui Marx, Mannheim împinge ideea despre determinarea socială a cunoștințelor umane pînă la un relativism «absurd, care ^duce la înlăturarea, oricărei posibilități de' cunoaștere științifică. Pentru Mannheim ori ce cunoaștere parțială a realității este falsă, iar conștiința care reflectă realitatea

dintr-un anumit punct de vedere este o conștiință falsă, și în fine ort ce cunoaștere care nu atinge adevărul absolut este falsă. Aceste teze nu înseamnă altceva decît că întregă dezvoltare a cunoașterii umane trebuie considerată ca o îngrămădire, de erori. Marxismul consideră că adevărul absolut se constituie din suma adevărilor relative în dezvoltarea lor, că adevărurile relative reprezintă reflectări relativ exacte ale realității obiective și că An ori ce adevăr științific, cu tot caracterul său relativ, se află un element al adevărului absolut (Lenin).

Preținzînd că singurul adevăr este adevărul absolut, Mannheim neagă de fapt posibilitatea reflectării științifice juste a realității obiective. In aceasta codștă esența metafizică a tezei sale. Cunoașterea parțială relativă, reflectînd procesele obiective, este un proces dinamic în cursul căruia/se produce ^ continuă îmbogățire a cunoștințelor umane obiective. Teza lui Mannheim înseamnă negarea posibilității cunoașterii-proceselor istorice obiective, negarea istoriei ca știință, reducerea ei la arbitrarul subiectivist.

Ambele curente au apărut la timpul lor — la începutul secolului al XX-lea — ca o reacție la dominația școlii obiectiviste apologetice, a lui Ranke. Departe 'de a reprezenta un progres față de concepțiile retrograde ale acesteia, prezentismul și perspectivismul constituie un pas înapoi în dezvoltarea filozofiei” istoriei și istoriografiei contemporane,-'—

i. P.

